

ISSN 2413-1334

Policimi dhe **SIGURIA**

Nr. 17
NËNTOR
2019

Revistë periodike shkencore
Botim i Akademisë së Sigurisë, Tiranë 2019

POLICIMI DHE SIGURIA
AKADEMIA E SIGURISË

Policimi
dhe **SIGURIA**

B O T I M P E R I O D I K
Botuar nga Akademia e Sigurisë, Tiranë

NR 17
NËNTOR
2019

Copyright © - Akademia e Sigurisë, Tiranë.

Të gjitha të drejtat e botimit dhe ribotimit janë të Akademisë së Sigurisë. Asnjë material nuk mund të riprodhohet, kopjohet, ripublikohet, modifikohet, shpërndahet apo shitet në asnjë mënyrë, i plotë apo pjesë të tij në formë elektronike apo në letër, pa autorizimin e shkruar të Akademisë së Sigurisë. Përdorimi i materialeve të kësaj reviste, pa autorizim, përbën shkelje penale të së drejtave të autorit.

Akademia e Sigurisë zotëron liri akademike dhe respekton detyrimet ligjore të përcaktuara shprehimisht në ligjin për Policinë e Shtetit dhe Arsimin e lartë si dhe të gjitha aktet e tjera ligjore që janë të detyrueshme për institucionet publike. Pikëpamjet e shprehura në revistën "Policimi dhe Siguria", janë të autorëve dhe nuk pasqyrojnë qëndrim zyrtar të Akademisë së Sigurisë. Autorët e publikimeve në revistën "Policimi dhe Siguria" gëzojnë liri të plotë akademike, me kushtin e vetëm që kur shkruajnë, ata të zbatojnë të gjithë legjislacionin përkatës si të komunikimit edhe atë profesional, i cili nuk cenon të drejtat e ndryshme. Autorët janë të vetëdijshëm dhe mbajnë përgjegjësi individuale lidhur me problemet e plagjiaturës. Çdo shkelje në këtë drejtim i ngarkon ata me përgjegjësi sipas ligjeve në fuqi.

Botues

AKADEMIA E SIGURISË
QENDRA KËRKIMORE SHKENCORE
Rruga e Elbasanit, Sauk, Tiranë

NR **17**
NËNTOR
2019

BORDI EDITORIAL

Kryetari i Bordit

Dr. Xhavit SHALA

Anëtarët e Bordit

Prof. Dr. Ilirjan MANDRO

Prof. Dr. Ismet ELEZI

Prof. Dr. Irakli KOÇOLLARI

Prof. Dr. Giovanni ARCUDI

Prof. Dr. Laura TAFARO

Prof. Asc. Dr. Snezana MOJSOSKA

Prof. Asc. Dr. Bejtush GASHI

Prof. Asc. Dr. Ferdinand ELEZI

Prof. Asc. Dr. Idriz HAXHIJA

Dr. Frank HARRIS

Dr. Albert HITOALIAJ

Redaktor shkencor
Dr. Albert HITOALIAJ

Punimet grafike
Andi OSMANI

Realizimi teknik
*Qendra Kërkimore Shkencore,
Akademia e Sigurisë*

Revista shkencore **“Policimi dhe Siguria”**, botohet nga “Qendra Kërkimore Shkencore” e Akademisë së Sigurisë, me qëllim përmbushjen e standardeve më të larta në veprimtarinë kërkimore-shkencore në aktivitetin e Akademisë së Sigurisë.

P Ë R M B A J T J A

1. **Dr. Xhavit SHALA**
Mbi zhvillimin e konferencës IV shkencore ndërkombëtare “Siguria rrugore dhe përdoruesit e rrugës në Shqipëri” (disa gjetje e rekomandime) ... 8
2. **MSc. Besnik SHEHAJ**
Përgjimi procedural dhe përgjimi parandalues 16
3. **Dr. Bajram IBRAJ**
Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit 26
4. **MSc. Ergon BAÇE**
Hetimi i ngjarjeve në rastet e zjarreve në automjete..... 40
5. **MSc. Qetësor GURRA, M.Sc. Jonida GURRA**
Policimi në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, - sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit 54
6. **Dr. (në proces) Gentiana BEKTASHI**
Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria".. 64
7. **MSc. Përparim SENJA**
Shërbimi penitenciar i të miturve në Shqipëri, parë në këndvështrimin e “Kodit të drejtësisë penale për të mitur” 72
8. **Prof. Asc. Dr. Lindita DURMISHI, Dr. Silva IBRAHIMI, Dott. Ervin IBRAHIMI**
Profili policor “forens”, si nevojë për reduktimin e nivelit të sjelljes antisociale së të miturve 82
9. **Dr. Valbona HABILI, Dr. Silva IBRAHIMI, M.Sc. Klodjana GJONPALI**
Qasja ekologjike si instrument parandalues ndaj bullizmit kibernetik në Shqipëri 90
10. **Prof. Asc. Dr. Bejtush GASHI**
Sfidat e sistemit të menaxhimit të emergjencave civile në Shqipëri. . 100
11. **Prof. Asc. Dr. Sonila BOÇI**
Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) 104

12.	Dr. Xhavit SHALA	
	“Kanuni i Zhuriës”, një akt i rëndësishëm për organizimin e funksionimin e sistemit gjyqësor shqiptar.	124
13.	«Kanuni i Zhuriës» (1913)	
	Botim anastatik nga gazeta “Përlindja e Shqipëniës”	128
14.	Dr. Albert HITOALIAJ	
	Karakterit dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet	140
	Abstraktet në anglisht / Abstracts	148

POLICIMI DHE SIGURIA
AKADEMIA E SIGURISË
QENDRA KËRKIMORE SHKENCORE

Mbi zhvillimin e konferencës IV shkencore ndërkombëtare “Siguria rrugore dhe përdoruesit e rrugës në Shqipëri” (disa gjetje e rekomandime)

Përgatiti:

Dr. Xhavit SHALA

Akademia e Sigurisë (Qendra Kërkimore Shkencore), në bashkëpunim me Universitetin Politeknik të Tiranës, Universitetin Aleksandër Moisiu, të Durrësit, Kolegjin Universitar Luarasi, Akademinë e Kosovës për Siguri Publike, si dhe me mbështetjen e SHELL Albania, TAP Albania, Drejtorisë së Policisë Rrugore, Kryqit të Kuq Shqiptar, Institutit të Transportit Rrugor dhe DPSHTRR, organizoi më datën 23 maj 2019 konferencën IV shkencore ndërkombëtare me titull “Siguria rrugore dhe përdoruesit e rrugës në Shqipëri”.

Akademikë, profesionistë, ekspertë, nga brenda e jashtë vendit, studentë e punonjës të Policisë së Shtetit dhe të institucioneve publike e private që shprehën interes morën pjesë më punimet tyre në këtë konferencë. Në Shqipëri, efektiviteti i sigurisë rrugore përbën një ndër sfidat kryesore në rang kombëtar në fushën e sigurisë. Si një vend në zhvillim, vendi ynë rezulton të jetë vend me probleme në fushën e sigurisë rrugore, krahasuar me vendet e zhvilluara dhe aksidentet rrugore regjistrojnë shifra më të larta sesa në ato vende.

Në këtë konferencë morën pjesë profesionistë, ekspertë e studiues, të cilët prezantuan kërkimet e tyre shkencore në këtë fushë si dhe diskutuar dhe ndanë mendimet, eksperiencat e praktikat rreth problematikës së sigurisë rrugore në vendin tone dhe më gjerë, duke përfshirë dhe jo vetëm, infrastrukturën rrugore, mjetet dhe përdoruesit e rrugës.

Në kuadrin shkencor kjo konferencë u shërben institucioneve, programeve, agjencive, dhe ekspertëve për të nxitur debate konstruktive për konceptin e sigurisë rrugore, rreziqet që parashtrihen në Shqipëri dhe masat e nevojshme për të parandaluar dhe reduktuar sa më shumë dhe në mënyrë efektive numrin e aksidenteve rrugore, në bazë të bashkëpunimit gjithëpërfshirës të institucioneve dhe shoqërisë shqiptare.

« Përfundime
e rekomandime
të Konferencës
IV shkencore
ndërkombëtare »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Objekti kryesor i arritur i kësaj konference ishte paraqitja e analizave e prognozave gjithëpërfshirëse për sigurinë rrugore në Shqipëri, nëpërmjet punimeve profesionale me karakter shkencor dhe zhvillimi i debateve konstruktive rreth kushteve nxitëse, perceptimeve e veçorive të aksidenteve rrugore në shkallë vendi, si dhe rekomandimeve për politika, strategji, plane veprimi, praktika e bashkëpunime, në shërbim të institucioneve përgjegjëse dhe të një policimi efektiv.

Qëllimi i konferencës ishte që nëpërmjet punimeve të thelluara kërkimore shkencore të situatës së sigurisë dhe aksidenteve rrugore në vend, duke përfshirë: problemet në infrastrukturën rrugore, rregullimin, gjendjen e mirëmbajtjen e rrugëve; problemet në mirëmbajtjen e infrastrukturës së automjeteve; sinjalistikën rrugore, ndriçimin, semaforët, etj; veçoritë e sjelljes së përdoruesve shqiptarë të rrugës; perceptimin e sigurisë rrugore nga qytetarët shqiptarë; funksionimit të shërbimeve të policisë rrugore në Policisë së Shtetit, të shërbimeve të emergjencës e të atyre ndihmëse; praktika të punëve të o.j.f.-ve apo forumeve të ndryshme për këtë çështje, e të tjera, të ndihmojë në evidentimin e strategjive, planeve gjithëpërfshirëse të veprimit, masave dhe organizimit të punës së domosdoshme parandaluese për një siguri rrugore më të mirë.

Konferenca i filloi punimet me seancën plenare ku dhe u bënë përshëndetjet e të ftuarve VIP.

Më pas konferenca i zhvilloi punimet në katër sesione paralele.

Sesioni I: Siguria rrugore si pjesë e rëndësishme e sigurisë publike. Kërkime shkencore e analiza profesionale.

Sesioni II: Hetimi, legjislacioni shqiptar dhe veprimtaria policore për sigurinë dhe aksidentet rrugore.

Sesioni III: Analiza teknike të infrastrukturës rrugore dhe mjeteve rrugore në Shqipëri.

Sesioni IV: Kultura e sjelljes së përdoruesve të rrugës dhe roli i edukimit qytetar në sigurinë rrugore.

Në përfundim të katër sesioneve paralele u zhvillua sesioni i përbashkët përmbyllës ku u bënë diskutimet përmbyllëse dhe u dhanë përfundimet dhe rekomandimet e konferencës. Në përfundim të konferencës u bë certifikimi i kumtuesve.

Analizimin dhe vlerësimin e sigurisë rrugore në vendin tonë në këtë konferencë u bë nga këndvështrime të ndryshme e duke u bazuar në dy shtylla kryesore:

a. Në treguesit objektivë, aksidentet rrugore të evidentuara, pasojat e shkaqet e tyre. Për këtë Qendra e Kërkimeve Shkencore në Akademinë e Sigurisë ka bërë kërkime të thelluara dhe administruar të dhëna për një periudhë rreth 100 vjeçare të shtetit shqiptar. Kjo me qëllim jo vetëm për të analizuar dinamikën në vite të këtyre aksidenteve, por edhe që të arrijmë të identifikojmë ata faktor ekonomik, social e psikologjik të përsëritshëm në periudha të ndryshme, që nga krijimi i shtetit të pavarur shqiptar e deri në ditët e sotme, që kanë ndikuar në tipologjinë e aksidenteve rrugore, sjelljen e përdoruesve të rrugës si dhe në profilin e autorëve dhe të viktimave të aksidenteve rrugore.

b. Në treguesit subjektivë, perceptimet e qytetarëve për sigurinë rrugore, sjelljet e përdoruesve të rrugës në Shqipëri si dhe nivelin e kënaqësisë e vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë sigurinë rrugore. Kjo pasi edhe për sigurinë rrugore, ashtu si për sigurinë në përgjithësi perceptimi, përjetimi dhe kënaqësia janë elementë shumë të rëndësishëm. Këto të dhëna janë siguruar nëpërmjet një anketimi të gjerë të realizuar me shtresa të ndryshme të popullsisë gjatë muajit prill 2019.

« Përfundime
e rekomandime
të Konferencës
IV shkencore
ndërkombëtare »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Nga analiza e gjetjeve të treguesve objektiv, të dhënave statistikore të mesatareve vjetore të periudhave analizuuese, të aksidenteve, ta varrëve e të plagosurve në këto aksidente, gjejmë se:

- numri i aksidenteve automobilistike nga viti 1947 deri 2018 ka pasur një prirje të vazhdueshme në rritje;
 - numri i të varrëve dhe të plagosurve në aksidentet automobilistike ka ardhur në vazhdimësi në rritje;
 - në periudhën 2011-2018, evidentohet fillimi i një prirje në rënie të numrit së të varrëve dhe të plagosurve në aksidentet automobilistike;
 - trajtimi i kësaj dukurie në fushën e sigurisë dhe ndjekja me një strategji kombëtare gjithëpërfshirëse (2011-2020), filloi të japë rezultatet e para të një prirje në rënie, të numrit së të varrëve dhe të plagosurve në aksidentet automobilistike.
- Në analizë të shkaqeve të aksidenteve për periudhat analizuuese (1947-2018) gjejmë se si shkaqe të përsëritshme në të gjithë periudhat janë shkaqe që lidhen:

- a. me përgjegjësinë e drejtuesve të mjeteve dhe konkretisht:
- shpejtësia e lëvizjes së automjeteve;
 - shkelja e rregullave të qarkullimit rrugor prej tyre, duke mos respektuar rregullat në këmbim, mbajtje krahu në parakalim;
 - përdorimi automjeteve pa leje drejtimi;
 - udhëtimet me mungesa teknike të mjeteve;
 - përdorimi i pijeve alkoolike gjatë drejtimit të mjetit;

- b. me gjendjen e infrastrukturës rrugore:
- rrugë të dëmtuara e të amortizuara;
 - mungesa e sinjalistikës rrugore;
 - mosmarrja e masave për rregullimin e “pikave të zeza”, të njohura si vende aksidentesh;

- c. me veprimet e qytetarëve si përdorues të rrugës:
- shkelja e rregullave të trafikut nga qytetarët;
 - ndërprerja e menjëhershme e rrugës prej tyre e sidomos prej fëmijëve;

- d. me përgjegjësinë e punonjësve të policisë së qarkullimit rrugor:
- puna e pamjaftueshme e punonjësve të qarkullimit rrugor në kontrollin e akteve rrugore;

- e. me mangësitë në punën parandaluese për aksidentet automobilistike:
- mangësi në edukimin dhe ndërgjegjësimin e përdoruesve të rrugës për zbatimin e legjislacionit lidhur me qarkullimin rrugor;
 - mangësi në edukimin e fëmijëve në këtë fushë;

- ë. me mangësitë në infrastrukturën ligjore:
- infrastrukturë ligjore e kompletuar gjithmonë me vonesë;
 - ndryshime të shpeshta të Kodit rrugor.

2. Nga analiza e treguesve subjektivë, perceptimet e qytetarëve për sigurinë rrugore, sjelljet e përdoruesve të rrugës në Shqipëri si dhe nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë sigurinë rrugore, të siguruara nëpërmjet një anketimi të gjerë të realizuar me shtresa dhe profesione të ndryshme të popullsisë gjatë muajit prill 2019 mund të nxjerrim përfundimin se:

- Shumica e të anketuarve (92.48) e perceptojnë dhe e vlerësojnë sigurinë në rrugë “aspak” dhe “pak të sigurt” për të gjithë përdoruesit e rrugës, shifër kjo shumë e lartë. Vetëm 7.52% e të anketuarve e vlerësojnë “shumë të sigurt”. Për këtë, rekomandohet që krahas masave për parandalimin dhe minimizimin e aksidenteve automobilistike, duhet të punohet paralelisht që kjo punë të ndikojë në përmirësimin e perceptimeve të tyre për sigurinë rrugore sepse në fund të fundit siguria është dhe perceptim.

- Pjesa më e madhe e të anketuarve (63.53%), ndjehen më të shqetësuar se mund t'u ndodhë një aksident rrugor se sa një vjedhje në shtëpi apo ngjarje tjetër kriminale. Pra, aksidentet perceptohen nga qytetarët si kërcënimi kryesor për sigurinë e tyre. Kjo tregon ndjeshmërinë dhe kërkesat në rritje të komunitetit për sigurinë rrugore si një e mire publike dhe personale.

- Shumica e të anketuarve (91.69%) ndihen në masën “aspak” dhe “pak të sigurt” si këmbësorë në rrugët e Shqipërisë; shifër kjo, shumë e lartë.

- Shumica e të anketuarve (62.23%) ndihen “aspak” dhe “pak të sigurt” në rrugët e Shqipërisë si drejtues mjeti; shifër kjo, e lartë. Krahasuar me statusin e këmbësorit kjo shifër është 29.46% më e ulët se në rastin e këmbësorëve. Pra, drejtuesit e mjetit ndjehen më të sigurt se këmbësorët.

- Një numri relativisht të lartë të të anketuarve (28.32%) ju ka ndodhur të pësojnë aksident për shkak të kushteve të rrezikshme të rrugës. Kjo tregon për problematikat e mëdha të rrugëve në Shqipëri, si një nga komponentët e rëndësishëm të sigurisë rrugore në Shqipëri si dhe për përgjegjësinë e enteve administruese të rrugëve.

- Të anketuarit kanë vlerësuar se faktori që kërcënon më shumë sigurinë rrugore është sjellja e përdoruesve të rrugës në masën 39.8%; gjendja e keqe e rrugëve në masën 19.6%; mungesa e sinjalistikës rrugore në masën 17.8%; përdorimi i alkoolit/drogës gjatë udhëtimit në masën 11%, prezenca e ulët e policisë në rrugë në masën 6.5%, ndriçimi i keq në masën 4.5% si dhe mungesa e mirëmbajtjes së mjeteve në masën 0.8%. Për këtë, rekomandohet se drejtim kryesor ku duhet investuar më shumë për të ulur nivelin e kërcënimit ndaj sigurisë rrugore, është puna për përmirësimin e sjelljes së përdoruesve të rrugës, për përmirësimin e infrastrukturës rrugore, për rregullimin e sinjalistikës rrugore, për forcimin e kontroleve dhe penalizmin e përdorimit të alkoolit e drogës gjatë udhëtimit, për rritjen e efikasitetit të shërbimeve të policisë rrugore, për përmirësimin në ndriçimin e rrugëve dhe kontrollin autoteknik të mjeteve.

- Ka një përgjegjshmëri më të madhe për sigurinë rrugore, si një e mirë personale dhe për shpejtësinë e të ngarit të automjeteve si kërcënim për të. Kjo duket pasi 16.59% e të anketuarve e kanë ulur shpejtësinë dhe 40.65% e tyre kanë ruajtur atë nivel shpejtësie ndërsa vetëm 4.48% e tyre e kanë rritur shpejtësinë në vitin e fundit.

- Për pjesën më të madhe të të anketuarve (62.31%) është bërë pak për të ulur nivelin e rrezikshmërisë në qarkullimin rrugor, ndërkohë që 25.71% e të anketuarve janë të kënaqur dhe mendojnë se është bërë shumë në Shqipëri, për të ulur rrezikshmërinë në qarkullimin rrugor.

« Përfundime
e rekomandime
të Konferencës
IV shkencore
ndërkombëtare »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

- Për pjesën më të madhe së të anketuarve (60.48%), puna e policisë së qarkullimit rrugor është “e suksesshme” dhe “shumë e suksesshme”. Kjo tregon për një nivel relativisht të mirë të kënaqësisë së publikut për punën e policisë së qarkullimit rrugor dhe përmbushjen e saj në rritje. Gjithsesi rekomandohet intensifikimi i punës parandaluese të kësaj strukture, jo vetëm për të bindur 20.5% të atyre që nuk prononcohen, por që të ndryshojë edhe perceptimin e 19% së të tjerëve, që e vlerësojnë negativisht punën e saj parandaluese.

- Nisur nga përgjigjet e të anketuarve mund të rekomandojmë si masa më emergjente për përmirësimin e sigurisë rrugore, këto: fushatat për edukim dhe sensibilizim të qytetarëve; përmirësimin e sinjalistikës rrugore; përmirësimin e kushteve të sipërfaqes së rrugës; fuqizimin e transportit publik; shtimin e gjobave për këmbësorët; rregullimin e vendeve të parkimit; përmirësimin e ndriçimit rrugor; prezencën me të shpeshtë të patrullave të policisë në rrugë; krijimin e një qendre ndërinstitucionale për menaxhimin e sigurisë rrugore; shtimin e gjobave për drejtuesit e mjeteve; përmirësimin e kuadrit ligjor dhe përmirësimin e rrugëve për këmbësorët e për çiklistët.

- Pjesës më të madhe së të anketuarve (56.6%) shtimi i gjobave iu jep pak ose nuk iu jep aspak siguri si përdorues rruge, ndërkohë mund të konsiderohet relativisht e lartë (35.05%) edhe pjesa e anketuesve që mbështesin këtë si masë që iu jep siguri si përdorues rruge.

- Për pjesën më të madhe së të anketuarve (69.36%) çështjet e sigurisë rrugore përbëjnë interes për pjesën dërmuese të qytetarëve në zonat ku ata banojnë. Për të arritur standardet e sigurisë rrugore, ajo duhet të jetë e trajtuar si çështje e sferës së sigurisë e të ndiqet nga politika agresive.

- Rreth një e treta e të anketuarve (29.95%) janë “shumë dakord” që, kush shkakton aksident me pasojë vdekjen, duhet akuzuar për vrasje ndërkohë që, pjesa më e madhe (47.72%) janë “pak dakord” me këtë ide. Ecuria e kësaj ideje do të ndiqet edhe me anketimet që do të zhvillohen në vitet në vazhdim. Rritja e mbështetjes për këtë, mund të nxisë idenë e ndryshimeve ligjore në këtë fushë.

- Pjesa më e madhe e të anketuarve (76.01%) nuk kanë aspak ose kanë pak besim për marrjen e masave konkrete për rritjen e sigurisë rrugore në të ardhmen e afërt. Për këtë rekomandohet gjetja e formave dhe metodave për rritjen e besimit të qytetarëve, se masat që po merren, do të ndikojnë në rritjen e sigurisë rrugore. Kjo do të ndikojë edhe në rritjen e rolit e përgjegjshmërisë së qytetarëve, si aktorë mjaft të rëndësishëm në procesin e garantimit të sigurisë rrugore në vend.

3. Krahassimi i gjetjeve dhe përfundimeve të analizave dhe vlerësimeve të sigurisë rrugore bazuar në treguesit objektivë dhe subjektivë

Duke krahasuar gjetjet dhe përfundimet e analizave dhe vlerësimit të sigurisë rrugore mbi bazën e treguesve objektivë, pra së të dhënave reale të administruara nga strukturat policore për një periudhë afatgjatë, nga viti 1945 deri në vitin 2018 si dhe të treguesve subjektivë, pra perceptimet e qytetarëve për sigurinë rrugore, sjelljet e përdoruesve të rrugës në Shqipëri si dhe nivelin e kënaqësisë e vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë sigurinë rrugore, arrijmë në përfundimin se ka ngjashmëri në vija të përgjithshme në shumë gjetje e përfundime të arritura gjatë analizimit dhe vlerësimit të sigurisë rrugore si duke u mbështetur në treguesit objektivë, ashtu dhe në ata subjektivë. Kjo na mundëson që, përveç rekomandimeve specifike të dhëna për secilin nivel analizë,

të formulojë rekomandimet e përgjithshme në vijim.

4. Disa rekomandime

Nisur nga gjetjet dhe përfundimet e arritura pas analizave dhe vlerësimit të sigurisë rrugore mbi bazën e treguesve objektivë e subjektivë, me synim reduktimin e aksidenteve e pasojave të tyre dhe rritjen e parametrave të sigurisë rrugore mund të rekomandojmë më poshtë:

1. Përmirësimi i mendimit dhe veprimit strategjik për sigurinë rrugore, duke përfshirë dhe jo vetëm:

- Siguria rrugore duhet kuptuar e vlerësuar si një e mirë publike dhe personale, pjesë e rëndësishme e sigurisë publike e asaj kombëtare, e pranuar dhe e zbatuar si e drejtë themelore e njeriut.

- Çështjet e sigurisë rrugore në Shqipëri duhet të vazhdojnë të mbahen fort të trajtuara si çështje të sigurisë, çka do të thotë, që të vazhdojnë të ndiqen më strategji e masa të veçanta shtesë.

- Për këtë, të realizohet një analizë e thellë në përfundim të afateve të *Strategjisë kombëtare për sigurinë rrugore*, të evidentohen problematikat e shfaqura dhe të hartohet një strategji e re për sigurinë rrugore për vitet 2021-2030, e një plan veprimi 5 vjeçar, me fokus rritjen sigurisë rrugore nëpërmjet forcimit të bashkëpunimit dhe bashkërendimit të punës në nivel kombëtar.

- Kësaj, t'i shërbejë edhe ngritja e një agjencie kombëtare (qendër ndërinstitucionale) për menaxhimin e trafikut rrugor në Shqipëri.

- Për sigurinë rrugore të investohet në dy komponentët e saj kryesorë, në sigurinë proaktive (parandalimin e aksidenteve) me sigurinë reaktive (rikuperimin në një situatë emergjente).

2. Përmirësimi i punës për parandalimin e aksidenteve automobilistike, duke përfshirë dhe jo vetëm:

- rritjen e ndërgjegjësimit, përgjegjshmërisë dhe përgjegjesisë së drejtuesve të mjeteve për respektimin dhe zbatimin kërkesave të Kodit rrugor e akteve të tjera në këtë fushë;

- rritjen e ndërgjegjësimit të qytetarëve si përdorues rruge dhe bashkëpërgjegjës për sigurinë rrugore në vend si dhe me fokus edukimin e fëmijëve me programe të veçanta në këtë fushë.

3. Përmirësime në infrastrukturën rrugore, si komponent i rëndësishëm i sigurisë rrugore, duke përfshirë dhe jo vetëm:

- përmirësimin në vazhdimësi të rrjetit rrugor ekzistues në përgjithësi dhe i zonave të tij të rrezikshme, me synim minimizimin dhe eliminimin e "pikave të zeza";

- projektimin dhe ndërtimin e rrugëve të reja në përputhje me direktivat e BE-së e standardet më të mira ndërkombëtare sa i përket kërkesave për sigurinë rrugore.

4. Rritje e performancës së punës së punonjësve të qarkullimit rrugor duke përfshirë dhe jo vetëm:

- rritjen e përgjegjesisë së punonjësve të qarkullimit rrugor për zbatimin e masave specifike në zonat me rrezikshmëri të lartë për aksidente automobilistike e me pasoja

« Përfundime
e rekomandime
të Konferencës
IV shkencore
ndërkombëtare »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

fatale;

- trajnimin e vazhdueshëm të tyre me synim rritjen e profesionalizimit në punë.

5. Për përmirësimin e kuadrit ligjor, duke përfshirë dhe jo vetëm:

- përmirësimin dhe harmonizimin e kuadrit ligjor me atë të BE-së dhe përdorimin e praktikave më të mira, sidomos për pajisjen me leje drejtimi të drejtuesve të mjeteve, forcimin e penaliteteve në këtë fushë, etj.

6. Për përmirësimin e perceptimeve të qytetarëve për sigurinë rrugore, si dhe nivelin e kënaqësisë e vlerësimin e tyre për strukturat që menaxhojnë sigurinë rrugore, duke përfshirë dhe jo vetëm:

- organizimi i matjeve vjetore të perceptimeve të qytetarëve për sigurinë rrugore pasi aksidentet perceptohen si kërcënimi kryesor për sigurinë e tyre;
- organizimi i matjeve vjetore për nivelin e kënaqësisë dhe vlerësimin e qytetarëve për punën e strukturave që menaxhojnë sigurinë rrugore;
- përdorimi i rezultateve të matjeve si indikator matës në përmirësimin e mëtejshëm të punës së strukturave përkatëse;
- organizimi i punës që, krahas masave për parandalimin dhe minimizimin e aksidenteve automobilistike, të punohet paralelisht që kjo punë të ndikojë në përmirësimin e perceptimeve të tyre për sigurinë rrugore sepse në fund të fundit siguria është edhe çështje perceptimi.

Konferenca IV ndërkombëtare e Akademisë së Sigurisë me temë “Siguria rrugore dhe përdoruesit e rrugës në Shqipëri” arriti të bashkojë njëzëri akademikët, shkencëtarët, profesionistët dhe ekspertët e fushave të sigurisë rrugore e jo vetëm, duke ndarë eksperiencat, praktikat, punimet shkencore dhe gjetjet për të gjitha aspektet gjithëpërfshirëse të fushës së sigurisë rrugore. Konferenca përmbushi qëllimin dhe objektivat e saj.

« Përfundime
e rekomandime
të Konferencës
IV shkencore
ndërkombëtare »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Përgjimi procedural dhe përgjimi parandalues

MSc. Besnik SHEHAJ

Akademia e Sigurisë*

besnik.shehaj@asp.gov.al

Abstrakt

Në bazë të Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë, por jo vetëm, përgjimi konsiderohet si mjet i kërkimit të provës në një proces penal. Por, a ka raste kur vetë përgjimi të konsiderohet si provë? Në cilat nga llojet e provave mund të futet? Çfarë vlere ka në raport me provat e tjera? Si duhet të administrohet në secilin rast, etj.? Këto janë pyetje që nuk i nënshtrohen vetëm diskutimeve akademike, por shpeshherë mund të jenë debat edhe i proceseve gjyqësore penale. Nga ana tjetër, përgjimi njihet ligjërisht si “përgjim parandalues”, kur përdoret kryesisht nga shërbimet informative. Lind pyetja: a mund të shfrytëzohen këto lloje përgjimesh si mjet i kërkimit të provës apo si provë në vetvete e ligjshme për procesin penal?!

Këto dilema jemi përpjekur të shpjegojmë në punimin e paraqitur, duke analizuar përmbajtjen e normave formale juridike që rregullojnë institutin e përgjimit, duke i ballafaquar me norma të tjera të ngjashme apo koncepte e norma juridike të shprehura në legjislacionin ndërkombëtar dhe atë të vendeve të tjera demokratike, me qëllim ndarjen e dallimin e qartë të tyre, gjatë procesit penal, apo veprimtarisë gjurmuese, si dhe kur duhen përdorur, çfarë duhet pritur nga përdorimi i tyre, sa efektive janë dhe në cilat raste mund të jenë më rezultateve, nëse kanë nevojë të përmirësohen disa nga procedurat e normuara, etj. Ky punim synon të shërbejë edhe si kontribut në literaturën e së drejtës procedurale penale shqiptare në subjektin e përmendur, ku trajtimi i institutit të përgjimit, ka nevojë të zgjerohet dhe thellohet në kuptimin si nocion, si koncept, si përmbajtje, si formë e si procedurë, edhe për shkak të kohës së shkurtër të njohjes e përdorimit të ligjësuar, - vetëm pas viteve '90.

Fjalëkyçe:

përgjim procedural, përgjim parandalues, mjetet e kërkimit të provës, përgjim ambiental, përgjim i komunikimeve telefonike, përgjim i komunikimeve elektronike, regjistrimet audio dhe video.

Shehaj, B.
« Përgjimi
procedural
dhe përgjimi
parandalues »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

* Drejtor i Drejtorisë së Certifikimeve dhe Shërbimeve ndaj të Tretëve, Akademia e Sigurisë.

1. Hyrje

Duke qenë se në këtë punim do të analizojmë institutin e përgjimit si nocion i së drejtës procedurale penale, na duhet fillimisht të shpjegojmë shkurtimisht kuptimin leksikor e juridik të këtij termi. Në *Fjalorin e gjuhës së sotme shqipe*, kuptimi i fjalës shpjegohet: “**PËRGJIM**, veprim sipas PËRGJOJ... rri fshehur diku e dëgjoja vëzhgoj pa më parë kush, ndjek fshehurazi veprimet e dikujt; ruaj dikë që ta zë në befasi...”¹

Në Kodin e Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë nuk gjejmë një përcaktim konkret të kuptimit për termin “përgjim”, por gjejmë të përshkruar veprimet që kryhen gjatë përgjimit si: “*Përgjimi i komunikimeve të një personi ose të një numri telefoni me telefon, faks, kompjuter ose me mjete të tjera të çdo lloji, përgjimi i fshehtë me mjete teknike i bisedave në vende private, përgjimi me audio dhe video në vende private dhe regjistrimi i numrave të telefonit, hyrës dhe dalës...*”²

Ndërsa në ligjin për përgjimin e komunikimeve gjejmë përkufizimin: “*Përgjim*” është ndërhyrja e fshehtë për të kapur, dëgjuar e regjistruar përmbajtjen e komunikimit dhe të dhëna që lidhen me të ndërmjet pikës së nisjes e pikës së mbarimit”³

Siç shihet në këto përcaktime juridike, rezulton se veprimet e përgjimit, si ato procedurale dhe parandaluese përbëjnë shkelje të drejtave universale të njeriut, kryesisht atyre të jetës private.

Kështu në nenin 8 të Konventës evropiane së të drejtave të njeriut thuhet: “*Çdokush ka të drejtën e respektimit të jetës së tij private dhe familjare, banesës dhe korrespondencës së tij... Autoriteti publik nuk mund të ndërhyjë në ushtrimin e kësaj të*

¹ *Fjalor i shqipes së sotme*, faqe 974. (Akademia e Shkencave e Shqipërisë 2002)

² *Kodi i procedurës penale të RSH*, neni 221, pika 1. (Kuvendi i RSH 2018)

³ Ligj nr. 9157, datë 4.12.2003, “Për përgjimin e komunikimeve elektronike”, i ndryshuar, neni 3. (Kuvendi i RSH 2017)

*drejte, përveçse në shkallën e parashikuar nga ligji dhe kur është e nevojshme në një shoqëri demokratike, në interes të sigurisë publike, për mbrojtjen e rendit publik, shëndetit ose moralit, ose për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të të tjerëve”.*⁴

Në respektim të këtyre përcaktimeve të Konventës, në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë është sanksionuar: *“Liria dhe fshehtësia e korrespondencës ose e çdo mjeti tjetër të komunikimit janë të garantuara... Askujt nuk mund t’i bëhet kontroll vetjak jashtë procesit penal, me përjashtim të rasteve... për të mënjnuar një rrezik që i kanoset sigurimit publik”*⁵

Për t’u mundësuar organeve ligjzbatuese kryerjen e misionit të tyre për garantimin e “sigurimit publik”, në përputhje me Rekomandimin 1402 (1999) të Asamblesë Parlamentare të KE,⁶ në Republikën e Shqipërisë është rregulluar nëpërmjet ligjit procedural penal dhe ligjit përkatës, përdorimi i përgjimit si mjet i kërkimit të provës ose si mjet parandalues.

2. Përgjimi procedural

2.1. Pak histori

Në historinë botërore, në botimet artistike, në krijimet folklorike, në legjenda apo përralla popullore ndeshet shpesh termi “përgjim” i përshkruar si ndjekje, dëgjim, shikim, këqyrje, kontroll, etj., që nënkupton përgjithësisht një veprim fizik të fshehtë për të gjetur, për të marrë, për të kapur apo për të mësuar biseda ose veprime të një kundërshtari, pa dijeninë e këtij të fundit ose duke e mashtruar, me synimin për të kundërvepruar ndaj tij në befasi dhe për arritjen e një qëllimi të caktuar. Si i tillë, përgjimi mund të konsiderohet si burimi më i besueshëm i informacionit, pasi merret direkt nga bisedat apo veprimet e objektit të përgjuar. Prandaj ai është përdorur që në kohët e lashta duke vazhduar të përdoret akoma më shumë në ditët e sotme.

Kështu, në Kinën e lashtë është i njohur fakti që perandorët kinezë përdornin të dërguarit e tyre në kampet armike me misione zbulimi, të veshur me petkun e tregtarëve, misionarëve fetarëve, endacakëve, artistëve shëtites, etj., për të mbledhur informata mbi numrin, armët dhe moralin e trupave armike, për të shpërndarë informata të rreme apo për të krijuar panik në radhët e tyre, për të bërë diversion apo për të sabotuar përgatitjet e tyre për luftë, etj.

Shpeshherë këto veprime kanë qenë faktor përcaktues në fatin e betejave, luftërave

⁵ Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut. (Këshilli i Europës 2016)

⁴ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, nenet 36 dhe 37. (Kuvendi i RSh 2017)

⁶ “Çdo ndërhyrje nga aktivitetet operacionale të shërbimeve të sigurimit të brendshëm në të drejtat e njohura me Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut duhet të autorizohet me ligj. Përgjimi i telefonit, mbikëqyrja mekanike ose teknike, orale ose pamore, si dhe masat e tjera operacionale që bartin rrezik të lartë të ndërhyrjes në të drejtat e individit, duhet t’u nënshtrohen autorizimeve të veçanta a priori nga gjyqësori...Këto parametra duhet të përfshijnë si kërkesa minimale për autorizim që: a. ekzistojnë shkaqe të besueshme se një individ po kryen, ka kryer ose është gati të kryejë një shkelje; b. ekzistojnë shkaqe të besueshme se komunikimet e veçanta ose dëshmi specifike në lidhje me atë vepër do të merren nëpërmjet përgjimit të kërkuar ose kontrollit në banesë, ose që (në rast të arrestimit) një krim vetëm kështu mund të parandalohet; c. janë provuar procedurat normale hetimore, por kanë dështuar ose duket se nuk kanë gjasa të kenë sukses ose të jenë shumë të rrezikshme... Autorizimi për të ndërmarrë këtë lloj veprimtarie operative duhet të jetë i kufizuar në kohë (maksimumi tre muaj). Pas mbarimit të vëzhgimit ose përgjimit të telit, personi i interesuar duhet të informohet për masën e marrë.”. Germa A, pika 2. “...personat të cilët mendojnë se të drejtat e tyre janë shkelur nga veprimet (apo mosveprimet) e organeve të sigurisë duhet në përgjithësi të jenë në gjendje të kërkojnë dëmshpërblim para gjykatave të ligjit ose organeve të tjera gjyqësore...”. Germa C, pika 3. (Parliamentary Assembly 1999)

apo të ardhjes në pushtetit. Në mitologjinë greke mbi Luftën e Trojës, është monumental fakti që trojani Parid e goditi me shigjetë heroin e grekëve, Akilin, në pikën e dobët të tij, pasi mësoi se ai ishte i paprekshëm në të gjithë trupin përveç thembrës, sepse nëna e tij, nimfa Thetis, e zhyti atë që fëmijë në lumin Stiks duke e mbajtur nga njëra thembër. Aleksandri i Madh, Pirua i Epirit, Skënderbeu dhe shumë gjeneralë të suksesshëm kanë përdorur me shumë mjeshtëri zbulimin paraprakisht të planeve, forcave e mjeteve të armiku. Por, veçanërisht në Luftën e Dytë Botërore e gjatë Luftës së Ftohtë, përgjimi mund të thuash se u ngrit në art, duke vazhduar edhe sot e kësaj dite të përsoset me mjetet më të përparuara të teknologjisë.

Në literaturën juridike dhe aktet normative të ekzistencës së shtetit shqiptar të paraluftës, gjejmë pak ose aspak raste të përshkrimit, apo përdorimit të përgjimit si formë pune, qoftë në shërbimet inteligjente ashtu dhe ato të Policisë Gjyqësore ose procedurale. Edhe ato pak raste që hasen janë kryesisht në formën e vëzhgimit apo gjurmimit fizik. Mbas Çlirimit të vendit, sidomos në ndeshjen me bandat kundërshtarë të regjimit komunist, përgjimi si formë punë në shërbimet inteligjente filloi të përdorej në masë, duke u shfaqur fillimisht me llojet empirike si, ndjekja fizike apo dëgjimet nga vende të fshehta me vesh të lirë, më pas më mjete teknike të shikimit në distancë apo përgjimeve të bisedave me mjete teknike. Deri në vitet '90 përgjimi njihej dhe ishte normuar formalisht si veprim gjurmues vetëm për shërbimet e inteligjencës, nëpërmjet të ashtuquajturës *Platformë e punës e organeve të punëve të brendshme*,⁷ por si veprim tepër sekret, i cili nuk duhet të njihej nga publiku apo të ekspozohej qoftë dhe në proceset gjyqësore. Ai konsiderohej si veprim për të krijuar bindje tek shërbimet e inteligjencës për saktësinë e informacionit të marrë në rrugë të tjera legale ose ilegale.

Mbas viteve '90, më saktë më hyrjen në fuqi të Kodit të Procedurës Penale, datë 1 gusht 1995⁸, u njoh ligërisht përgjimi si mjet i kërkimit të provës. Nga kjo kohë u morën edhe masat tekniko-organizative për krijimin dhe funksionimin e strukturave të posaçme në prokurori, Policinë e Shtetit dhe shërbimet inteligjente në ngjashmëri me strukturat përkatëse në vendet e tjera perëndimore.

2.2. Përgjimi si mjet i kërkimit të provës

Parashikimi i institutit të përgjimit në Kodin e ri të Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë ishte një risi, pasi siç e theksuam më lart, para hyrjes në fuqi të këtij kodi ai nuk njihej as si institut dhe as si veprim ligjor procedural. Ndërsa në format e punës së fshehtë të shërbimeve inteligjente përgjimi përdorej prej kohësh si mjet i rëndësishëm për zbulimin, parandalimin dhe kërkimin e provave procedurale për aktivitete të ndryshme kriminale. Shpeshherë ai konsiderohej edhe si burimi më i besueshëm ose, shërbente për të provuar besueshmërinë e informacionit të siguruar nga forma apo metoda të tjera të punës informative.

Duket se ky evoluim, ka ndodhur edhe në shtetet demokratike, ku përpjekjet për garantimin e të drejtave kushtetuese të lirive vetjake të individëve në ballafaqim me nevojat për të garantuar siguri publike, çuan në kompromisin që përgjimi të institucionalizohej si mjet ligjor procedural, për kërkimin e provave për kryerjen ose jo, të një vepre penale. Sigurisht, duke qenë se përgjimi si veprim cenon në mënyrë të

Shehaj, B.
« Përgjimi
procedural
dhe përgjimi
parandalues »

⁷ *Platforma e punës operative të organeve të punëve të brendshme*, viti 1985, Kreu VII, pika 3, faqe 17. (Albspirit 2017)

⁸ Kodi i Procedurës Penale i RSH, miratuar me ligjin nr. 7905, datë 21.2.1995 (Kuvendi i Republikës së Shqipërisë 2004)

drejtpërdrejtë jetën private të individit, është toleruar si mjet ligjor në ato raste kur qëllimi i organeve ligjzbatuese nuk mund të arrihet në rrugë apo mënyra të tjera dhe vetëm për disa kategori krimesh me rrezikshmëri të theksuar shoqërore, si krimi organizuar, terrorizmi, korrupsioni, krimet e rënda, etj.

Në këtë kontekst, përgjimi është konsideruar nga ekspertë të luftës kundër krimit si mjet shumë efikas veçanërisht ndaj krimit të organizuar dhe terrorizmit ndërkombëtar, pasi në kushtet kur këto lloj veprimtarish kryhen nga grupe kriminale të mirëorganizuara, me lidhje të forta dhe në fshehtësi ekstreme, i vetmi mjet që mund të depërtoj në radhët e tyre janë pajisjet e përgjimit. Edhe pse pjesëtarët e këtyre grupeve e dinë se organet ligjzbatuese e përdorin përgjimin ndaj tyre, ata përsëri bien "viktimë" e tij nga nevoja e domosdoshme për komunikim në distancë. Epërsia e organeve të luftës ndaj krimit në këto raste është pikërisht fshehtësia e kohës dhe vendit se kur apo ku do të përdoren mjetet teknike të përgjimit.

Duke u vlerësuar si i tillë, edhe nga prokuroria shqiptare duket se i është kushtuar një vëmendje më e madhe këtij veprimi hetimor nga viti në vit, ku shënohet nivel në rritje i rasteve të përdorimit të përgjimit si mjet i kërkimit të provës (Tabela 1. Raportet vjetore të Prokurorisë së Përgjithshme).

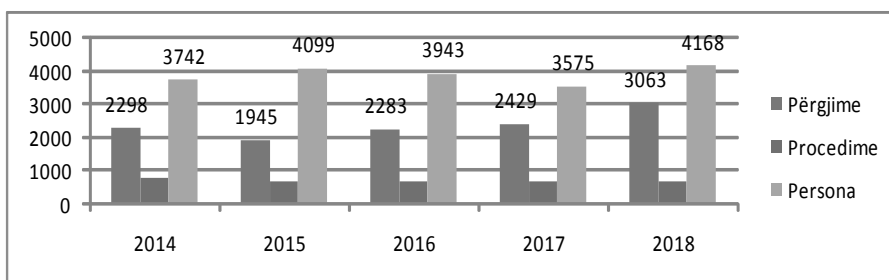

Tabela 1. Raportet vjetore të Prokurorisë së Përgjithshme.

Nga pikëpamja juridike përgjimi procedural dallohet nga veçoritë si më poshtë:

- është i parashikuar si veprim procedural nga Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë;

- përbën një institut më vete në të drejtën procedurale penale;

- duhet të ketë filluar procedimi penal;

- shërben si mjet i kërkimit të provës;

- duhet të jetë i miratuar nga një gjyqtar;

- kryhet nga oficerë të Policisë Gjyqësore, nën drejtimi e kontrollin e prokurorit të çështjes;

- është "sekret hetimor"⁹ deri në nxjerrjen e rezultatit ose dhe më tej;

- lejohet për raste kur gjetja e provave nuk mund të realizohet me mjete të tjerë;

- kryhet vetëm për vepra penale me rrezikshmëri të theksuar shoqërore;

- kryhet me afat 15-ditor, i cili mund të shtyhet, sipas nevojës me nga 15 ditë.

⁹ Udhëzimi i prokurorit të Përgjithshëm nr. 4 datë 26.10.20018 "Për përgjimet". (Prokurori i Përgjithshëm 2018)

Figura 1. Procesi i përgjimit procedural

Në vlerësimin tonë, afati 15-ditor i kohëzgjatjes së përgjimit me mundësi shtyrje nga 15 ditë nuk na duket shumë racional, kur hetimi i veprave penale ndaj të cilave lejohet përgjimi mund të zgjasë me vite, si dhe krijohet volum i përsëritur administrativ. Ndërkohë që edhe standardet ndërkombëtare e tolerojnë këtë afat deri në tre muaj (referenca 6) dhe në ligjin për përgjimet parandaluese (referenca 3) është përcaktuar pikërisht ky afat.

3. Përgjimi parandalues

Përgjimi parandalues është i rregulluar me ligjin nr. 9157, datë 4.12.2003, “Për përgjimin e komunikimeve elektronike”, i ndryshuar, ku dallojmë veçoritë e më poshtme:

- kryhet nga shërbimet informative;
- synon zbulimin e një veprimtarie kriminale ose parandalimin e pasojave;
- duhet të jetë i miratuar nga kryetari i Gjykatës së Apelit kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar;
- rezultatet e këtij lloj përgjimi nuk kanë vlerën e provës në një proces penal;
- konsiderohet si sekret shtetëror.

Nga analiza e këtyre veçorive lind me të drejtë pyetja: pse nuk mund të konsiderohet si prove përgjimi parandalues derisa është i rregulluar me ligj. Argumentet mund të jenë të ndryshëm, por, për mendimin tonë, kushti kryesor është se në këto raste veprimi i përgjimit kryhet kur nuk ka filluar një procedim penal, pra nuk jemi para faktit se është kryer një veprë penale dhe ka filluar një hetim procedural. Zakonisht objekt i përgjimit në këto raste është autori i dyshuar për kryerjen e një veprimtarie të caktuar kriminale, e cila duhet zbuluar dhe parandaluar pasojat. Ndërsa gjatë hetimit, objekt i përgjimit procedural është të provuarit e fakteve apo rrethanave për kryerjen ose jo të një veprë penale nga personi nën hetim apo i pandehur. E thënë thjeshtë: gjatë hetimit procedural shkohet nga vepra penale tek subjekti i saj (Figura 1. Procesi i përgjimit procedural), ndërsa në veprimtarinë informative shkohet nga autori tek krimi i kryer (Figura 2. Procesi i përgjimit parandalues).

Figura 2. Procesi i përgjimit parandalues

Në vështrimin tonë procedurat dhe autoritetet që përcakton ligji për përgjimet e komunikimeve bien ndesh me ligjin nr. 108/2014, datë 31.7.2014, “Për Policinë e

Shehaj, B.
« Përgjimi procedural dhe përgjimi parandalues »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Shtetit”, ku në nenin 7 thuhet: “Ministri nuk ndërhyr në pavarësinë operationale të shërbimit të policisë dhe nuk përfshihet në drejtimin operacional të saj”.¹⁰ Nga ana tjetër procedurat e tepërta për kalimin e dokumenteve të përgjimit nga njëri autoritet tek tjetri krijojnë premisa për nxjerrjen e sekreti shtetëror.¹¹

4. Përgjimi si provë

Përcaktimi i përgjimit si mjet i kërkimit të provës nga Kodi i Procedurës, me të drejtë, shtron pyetjen: “A duhet konsideruar përgjimi si provë e vlefshme në procesin penal?”. Në vetvete përgjimi procedural nuk mund të konsiderohet si provë, por rezultatet e tij janë njësoj të vlefshme me fuqinë e provës, ashtu siç ndodh edhe me rezultatet e mjeteve të tjera të kërkimit të provës si, këqyrja, kontrollet, sekuestrimi. Pra, transkriptimet e përgjimit të bisedave në përgjimet ambientale apo telefonike, kur përmbajnë fakte dhe rrethana që vërtetojnë kryerjen e veprës penale apo fajësinë e subjektit të saj, duhet të konsiderohen si prova bindëse tej dyshimit të arsyeshëm. Pak rëndësi ka, nëse rezultatet e përgjimit do të klasifikohen si dokumente apo si prova materiale, pasi ky klasifikim është i vlefshëm në momentin e dhënies së vendimit përfundimtar, se si ato do të administrohen, p.sh., nëse do të asgjësohen, do t’u kthehen personave të interesuar apo arkivim bashkë me dosjen.

Për sa i përket përgjimit parandalues, kjo gjë është taksative, siç e përcakton vetë ligji përkatës, që rezultatet e këtij lloj përgjimi nuk kanë vlerën e provës në procesin penal. Por përmbajtja e tyre merr rëndësi të veçantë në momentet e kapjes në flagrancë të autorëve që tentojnë të kryejnë një krim apo sapo e kanë kryer atë, pasi ndihmon organet e procedimit penal në krijimin e bindjes për vlefshmërinë e provave të siguruar dhe cilësimin e sakte ligjor të veprës penale të kryer nga subjekti i saj. Kështu p. sh., në rast se autori është kapur në flagrancë, në tentativë për të kryer një akt terrorist apo një vrasje, me mjetet e përshtatshme për kryerjen e këtyre veprave penale, si armë, eksplozivë etj., prania e tyre nuk përbën provë të plotë për cilësimin e aktit si të tillë, por duhet krijuar bindja se motivi i mbajtjes së këtyre mjeteve, kishte synim realizimin pikërisht të aktit terrorist apo vrasjes.

5. Përfundime

Objekt i përgjimit procedural, është kërkimi dhe gjetja e fakteve apo rrethanave, që provojnë kryerjen ose jo, të një vepre penale, nga personi nën hetim apo i pandehur, ndërsa në përgjimin parandalues, objekt është autori i dyshuar për kryerjen e një veprimtarie të caktuar kriminale, e cila duhet zbuluar dhe parandaluar.

Përgjimi në vetvete, qoftë dhe ai procedural, nuk shërben si provë ligjore, por rezultatet e këtij të fundit mund të shërbejnë si provë kur bëjnë fjalë për fakte objekt prove.

Përgjimi parandalues, ndonëse nuk shërben si provë, merr rëndësi të veçantë për të sqaruar motivet apo shkaqe të tjera në kryerjen e veprës penale.

Të dyja llojet e përgjimit janë mjeti më efikas, për mos thënë i vetëm, në rastet e

¹⁰ Ligji Nr. 108/2014, datë 31.07.2014, “Për Policinë e Shtetit”, neni 7, pika 3. (Kuvendi i RSh 2019)

¹¹ Neni 8 i Ligjit nr. 9157, datë 4.12.2003, “Për përgjimin e komunikimeve elektronike”, i ndryshuar (Kuvendi i RSh 2017)

procedimit apo gjurmimit të krimit të organizuar, terrorizmit dhe korrupsionit në nivele të larta.

Afati 15-ditor i kohëzgjatjes së përgjimit procedural (sipas KPP) me mundësi shtyrje nga 15 ditë nuk është shumë racional, kur hetimi i veprave penale ndaj të cilave lejohet përgjimi mund të zgjasë me vite; si dhe, krijohet volum i përsëritur administrativ, kur standardet ndërkombëtare e tolerojnë këtë afat deri në tre muaj dhe në ligjin për përgjimet parandaluese është përcaktuar pikërisht ky afat.

Procedurat dhe autoriteti që përcakton ligji për përgjimet e komunikimeve bien ndesh me ligjin për Policinë e Shtetit, si dhe procedurat e tepërta për kalimin e dokumenteve të përgjimit nga njëri autoritet tek tjetri, krijojnë premisa për nxjerrjen e sekretit shtetëror.

Bibliografi

1. Akademia e Shkencave e Shqipërisë. *Fjalori i shqipes së sotme*. Botim i dytë i ripunuar. Tiranë: Toena, 2002.
2. Albspirit. *Platforma e punës operative të Organeve të Punëve të Brendshme*. 12 Dhjetor 2017. <http://albspirit.com/2017/12/12/ekspluveplatforma-e-punes-operative-e-organeve-te-puneve-te-brendshme/> (qasja Shtator 16, 2019).
3. Council of the European Union. *Council Resolution of 17 January 1995 on the lawful interception of telecommunications*. Official Journal C 329, 1996.
4. Dymishi, Arjan. *INTERCEPTIMI I KOMUNIKIMEVE NË SHQIPËRI - Legjislacioni dhe praktika*. Qershor 2010. http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2015/01/policy_paper_interceptimin_e_telekomunikimeve_ne_shqiperi_qershor-2010.pdf (qasja Korrik 2, 2019).
5. Hajrija Sijerçiq – Çoliq, Haris Halilović. *E Drejta e Procedurës Penale - me vështirësi të posaçëm në Procedurën Penale të Kosovës*. Prishtinë: <https://aab-edu.net/uploads/docs/librat/E%20Drejta%20e%20Procedures%20Penale%20Prof.%20dr.%20sc.%20Hajrija%20Sijer%C3%A7iq%20E%20%80%93%20C%87oliq%20Mr.%20sc.%20Haris%20Halilovic.pdf>, 2007.
6. Halim Islami, Artan Hoxha, Ilir Panda. *Procedura Penale*. Tiranë: Morava, 2011.
7. Hans Born, Ian Leigh. *Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practice*. Oslo: House of the Parliament of Norway, 2005.
8. Hoxha, Bujar Sh. *Krim dhe Antikrim, historia e bandave kriminale*. Tiranë: OMBRA GVG, 2008.
9. Këshilli i Europës. *Konventa për mbrojtjen e të Drejtat të Njeriut dhe Lirive Themelore dhe Protokollat*. Qendra e Botimeve Zyrtare. Nëntor 2016. <http://www.qbz.gov.al/botime/Konventa%20e%20te%20drejtave%20e%20njeriut%2030%2011%202016.html> (qasja Shkurt 26, 2019).
10. Këshilli i Ministrave. *Kodet*. Tiranë: Byroja Juridike e KM, 1982.
11. Kuvendi i Republikës së Kosovës. *Kodi Nr. 04/L-123 i Procedurës Penale*. Gazeta Zyrtare Nr. 37/2012. 28 12 2012. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861> (qasja Shkurt 25, 2019).
12. —. *Ligji Nr. 05/L-030 "Për përgjimin e komunikimeve elektronike"*. Gazeta Zyrtare Nr. 18/2015. 13 Korrik 2015. <https://gzk.rks-gov.net/OfficialGazetteDetail.aspx?GZID=301> (qasja Shkurt 20, 2019).
13. Kuvendi i Republikës së Shqipërisë. *Kodi i Procedurës Penale*. Tiranë: Qendra e Botimeve Publike Zyrtare, 2004.
14. Kuvendi i RSh. *Kodi i Procedures Penale*. Vers. i përditësuar. Qendra e Botimeve Zyrtare. 2018. <http://www.qbz.gov.al/Kode/Kodi%20i%20Proc.Penale-2018.pdf> (qasja Shkurt 18, 2019).
15. —. *Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë*. Vers. i përditësuar. Qendra e Botimeve Zyrtare. 2017. <http://www.qbz.gov.al/Kushtetuta%20me%20pjese/Kushtetuta-2017.pdf> (qasja Shkurt 18, 2019).
16. —. *Ligji nr. 108/2014, datë 31.07.2014, Për policinë e shtetit*. Vers. i përditësuar. Qendra e Botimeve Zyrtare. 2019. <http://qbz.gov.al/Botime/Akteindividuale/Janar%202017/Fletore%20102/LIGJ%20nr.%2058.%20date%2020.4.2017.pdf> (qasja Shkurt 19, 2019).
17. —. *Ligji nr. 65/2014, datë 26.06.2014, Për agjencinë e inteligjencës dhe sigurisë së mbrojtjes*. Qendra e Botimeve Zyrtare. 24 Korrik 2014. http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2014/PDF-2014/114-2014.pdf (qasja Shkurt 23, 2019).
18. —. *Ligji nr. 8391, datë 28.10.1998, Për shërbimin informativ kombëtar*. Vers. i ndryshuar. Shërbimi Informativ Kombëtar. 2005. <https://www.shish.gov.al/files/Ligjet/Ligji%20Ligji%20nr.8391%20dat%C3%AB%2028.10.1998%20Per%20Shërbimin%20Informativ%20Kombetar,%20i%20azhurnuar.pdf> (qasja Shkurt 22, 2019).
19. —. *Ligji nr. 9157, datë 04.12.2003, Për përgjimin e komunikimeve elektronike*. Vers. i përditësuar. Qendra e Botimeve Zyrtare. 2017. http://www.qbz.gov.al/Ligje.pdf/komunikime%20elektronike/Ligji_9157_04122003_perditesuar_2017.pdf (qasja Shkurt 19, 2019).

Shehaj, B.
« Përgjimi procedural dhe përgjimi parandalues »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

20. —. *Ligj nr. 9918, datë 19.05.2008, Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë*. Vers. i ndryshuar. www.akep.al. 19 Mars 2013. <https://www.akep.al/images/stories/AKEP/legislacioni/ligji9918ndryshuar-versioni-publikim-web190313.pdf> (qasja Shkurt 25, 2019).
21. OSBE. *Kodi i Sjelljes mbi aspektet Politiko-Ushtarake të Sigurisë*. 3 Dhjetor 1994. <https://www.osce.org/sq/node/119812?download=true> (qasja Korrik 8, 2019).
22. Parliament of the United Kingdom. *The Regulation of Investigatory Powers Act 2000*. February 19, 2009. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/23/contents> (accessed July 4, 2019).
23. Parliamentary Assembly. *Recommendation 1402 (1999)*. April 26, 1999. <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16689&lang=en> (accessed July 8, 2019).
24. Prokurori i Përgjithshëm. *Raporte të Prokurorit të Përgjithshëm*. 2014, 2015, 2016, 2017, 2018. http://www.pp.gov.al/web/Raporte_te_Prokurorit_te_Pergjithshem_353_1.php#.XSR5Lz8zaUn (qasja Korrik 9, 2019).
25. —. *Udhëzim i Përgjithshëm Nr. 4, datë 26.10.2018, Për përgjimet*. 2018. http://www.pp.gov.al/web/nr_4_1414.pdf (qasja Maj 27, 2019).
26. —. *Udhëzim i prokurorit të Përgjithshëm nr. 1, datë 21.04.2006, "Për përgjimet"*. Prokuroria e Përgjithshme. 2006. http://www.pp.gov.al/web/7_155.pdf (qasja Shkurt 21, 2019).
27. Republika e Italisë. *Codice di Procedura Penale*. Vers. i përditësuar. Altalex. 22 Nëntor 2018. <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-di-procedura-penale> (qasja Shkurt 21, xxxxxxxx2019).
28. République France. *Code de la sécurité intérieure*. 12 Mars 2012. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000025503132> (qasja Korrik 4, 2019).
29. United States Congress. *Electronic Communications Privacy Act of 1986 (ECPA)*. October 21, 1986. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg1848.pdf> (accessed July 2, 2019).
30. —. *USA PATRIOT ACT*. October 26, 2001. <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3162/text/enr> (accessed July 2, 2019).
31. Zëri i Amerikës. *Sigurimi i Amerikës, dy vjet pas 11 shtatorit - 2003-09-10*. 10 Shtator 2003. <https://www.zeriamerikes.com/a/a-30-a-2003-09-10-3-1-85696517/435894.html> (qasja Tetor 23, 2019).

Shehaj, B.
« Përgjimi
procedural
dhe përgjimi
parandalues »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit

Dr. Bajram IBRAJ¹

Drejtor i sigurisë fizike,
Intesa Sanpaolo Bank, Albania
bajramibraj@yahoo.com

Abstrakt

Biznesi, është shërbimi themelor dhe më i rëndësishëm në institucionet financiare. Qëllimi i biznesit është ofrimi i produkteve të reja e cilësore, si dhe shërbimi ndaj klientëve, me synim sigurimin e fitimeve. Ndërsa, siguria në institucionet financiare e bankare është shërbim në shërbim të biznesit dhe të institucionit financiar. Nëpërmjet sigurisë krijohet, rritet, zhvillohet dhe përmirësohet biznesi. Siguria nëpërmjet shërbimeve e masave të sigurizuara ndikon në imazhin pozitiv e konkurrencën e ndershme, përballon vështirësitë e krijuara, situatat e rënda e ngjarjet kriminale, mbrojtjen e jetës, shëndetit, pasurisë, si dhe në mos shtimin e humbjeve dhe kostove të tjera, duke u bërë edhe faktor pozitiv për rritjen e mëtejshme të biznesit dhe sigurimin e fitimeve. Sulmet, vjedhjet dhe grabitjet e bankave dhe institucioneve të tjera financiare, konsiderohen si vepra të rënda kriminale dhe shoqërohen me pasoja në jetët njerëzore, në institucionet bankare, shoqëri dhe jetën e vendit, prandaj kërkohet të 'sigurizohen' biznesi, shërbimet ndaj klientëve, personelit dhe sistemit bankar, duke krijuar një mbrojtje të institucionalizuar nga të gjithë operatorët shtetërorë e privatë.

Në këtë kumtesë trajtohen, çështje si: çfarë është biznesi, siguria, çfarë përfshin siguria bankare, cili është kuptimi dhe roli i sigurisë bankare në zhvillimin e shoqërisë dhe të vendit, ç'farë është siguria publike, si ndikon krimi në sistemin bankar apo në industrinë bankare, në jetën e individëve, të shoqërisë dhe të sigurisë kombëtare të vendit. Ky punim nëpërmjet dhënies së përgjigjes për pyetjen kërkimore, si ndikon siguria bankare në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit, kërkon të argumentojë dhe të provojë nga njëra anë, rolin e rëndësishëm që ka siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe në sigurinë kombëtare të vendit, por edhe nga ana tjetër, rolin e pazëvendësueshëm dhe jetik që ka shteti dhe institucionet e tij për ta vlerësuar dhe për të marrë masat e plota që siguria bankare është edhe siguri publike dhe se siguria bankare në raste të veçanta kërcënon edhe sigurinë kombëtare.

Fjalëkyçe:

armët e lehta të zjarrit, evoluimi i armëve të zjarrit, pushkë, pistoletë, vjaska.

Ibraj, B.
« Siguria
bankare dhe
ndikimi i saj në
sigurinë publike
dhe sigurinë
kombëtare të
vendit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

¹ Dr. (drejtues, gjeneralmajor) Bajram Ibraj, në shkenca politike dhe marrëdhënie ndërkombëtare. Drejtor i sigurisë fizike dhe kryetar i Këshillit të sigurisë dhe shëndetit në pune, në Intesa Sanpaolo Bank Albania, kryetar i Komitetit të sigurisë bankare në "Shoqatën shqiptare të bankave", pedagog në Akademinë Profesionale të Biznesit, Tiranë, dhe në Kolegjin Dardania, Prishtinë; këshilltar i pavarur.

1. Hyrje

Biznesi ka si shërbim themelor ofrimin e produkteve të reja e cilësore, si dhe shërbimin ndaj klientëve, me synim sigurimin e fitimeve në institucionet financiare. Por, biznesi ngrihet, rritet dhe zhvillohet kur ka siguri. ‘Siguria’ e sistemit ekonomik e financiar, është një koncept i vendosur pas Luftës së Dytë Botërore. Siguria, filloj të bëhej e njohur, e kërkuar dhe e domosdoshme, nga sipërmarrjet private dhe ato bankare, që sot konsiderohen ‘biznese’, pasi organet shtetërore të sigurimit nuk funksiononin për arsye të problematikave të mëdha që krijoi lufta. Sulmet, vjedhjet dhe grabitjet e bankave dhe institucioneve të tjera financiare, konsiderohen si vepra të rënda kriminale dhe shoqërohen me pasoja në jetët njerëzore, në institucionet bankare, shoqëri dhe jetën e vendit, prandaj kërkohet një mbrojtje e institucionalizuar nga të gjithë institucionet shtetërore e private.

Biznesi nëpërmjet ‘sigurisë’ jo vetëm krijohet dhe rritet, por edhe zhvillohet dhe përmirëson cilësinë e shërbimit, ndaj klientëve, etj, Prandaj, brenda sistemit bankar ‘siguria’ është ndër ‘shërbimet e para’ që ngrihet së bashku me ngritjen e shërbimeve dhe strukturave të tjera, si dhe rritet, zhvillohet dhe bëhet pjesë e brendshme e saj duke e “sigurizuar”² biznesin, institucionin, shërbimet, klientët e personelin. ‘Siguria’ sot konsiderohet si fjalë kyç për sistemin bankar.

Doktrina “*siguria e para*” (*security first*) duhet të jetë një parim “*primus inter pares*” (i pari ndër të barabartët) dhe “*ex officio*” (d.m.th., zyrtarisht) dhe të njihet, kuptohet, përqafohet, të ligjërohet e jetësohet nga të gjithë, nga individ, shoqëria, institucionet publike e private dhe shteti si përfaqësues zyrtar i shoqërisë.

¹ Sigurizimi përkufizohet si proces me të cilin një çështje merr karakter të sigurisë dhe me këtë paraqitet si kërcënim (Mirsad d. Abazović “Siguria nacionale”, Prishtinë 2006, faqe 31.).

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe

Siguria
nr.17, 2019

1. Siguria bankare dhe mënyra e “sigurizimit” të bankave

Sistemi bankar në Shqipëri është një grup shoqëror që përbëhet nga Banka e Shqipërisë e cila është bankë shtetërore dhe nga banka të nivelit të dytë,² banka private vendase dhe të huaja, të cilat janë licencuar nga shteti nëpërmjet Bankës së Shqipërisë. Banka harton dhe miraton procedura dhe struktura për sigurinë e punonjësve, klientëve, vlerave monetare dhe aktiveve të saj. Banka ka përcaktuar; kërkesa të përgjithshme për sigurinë në ambientet e bankës; dhe ushtron veprimtaritë në ambiente, të cilat plotësojnë minimalisht kërkesat e sigurisë; për ruajtjen dhe administrimin e vlerave monetare; për mbrojtjen me anë të sistemeve elektronike; për mbrojtjen me personel sigurie; dhe për transportin e vlerave monetare.³ Por, janë evidentuar probleme nga vjedhjet e vlerave monetare të ndodhura vitet e fundit në Aeroportin e Rinasit. Prandaj, edhe “Shoqata Shqiptare e Bankave, pasi ka evidentuar elementet e rrezikut gjatë transportimit të vlerave monetare, ka kërkuar, për më tepër se 7 muaj, pranë autoriteteve vendosjen e standardeve për transportimin e vlerave monetare në kuadrin rregullator përkatës, i cili ende nuk është plotësuar”.⁴

Shërbimi i sigurisë, në bankat qendrore si dhe në bankat e nivelit të dytë, organizohet me qëllim kryesor; planifikimin, organizimin e menaxhimit e sigurisë dhe mbrojtjen e bankës, nga të gjithë faktorët e mundshëm të rrezikut ndaj personelit, klientëve, objekteve, vlerave monetare dhe aseteve bankare, në mënyrë që banka të funksionojë normalisht, dhe të parandalohet ndodhja e ngjarjeve dhe vepra kriminale dhe për të mos lejuar krijimin e precedentëve të cilët mund të ndikojnë në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit. revista *Monitor* në forumin e sigurisë bankare me titull: “Masat-siguria fizike e bankave”, shkruan: “Bajram Ibraj, thotë se rastet e grabitjeve të bankave nuk duhen parë apo analizuar duke e ndarë veç subjektin bankar nga fenomenet e tjera, si zhvillimet ekonomike, drejtësia, etj. Sipas tij, bankat e kanë rritur tej mase rolin e sigurisë, duke përdorur shërbimet e ruajtjes fizike, nga shoqëri të specializuara. Ndaj këtyre subjekteve, bankat kërkojnë gjithnjë e më shumë shërbime më të specializuara. Duhet thënë se sot, bankat janë më të sigurta dhe se mbi 10 për qind e buxhetit vjetor të tyre shkon për ruajtjen e sigurisë fizike. Ibraj thotë se çështja e sigurisë duhet parë me kujdes, duke e konsideruar bankën si një biznes, në shërbim të klientit. Fundja, sa më shumë hallka të sigurisë do të hasë klienti, aq më pak elastik do të jetë shërbimi ndaj tij, për të mos thënë se do shkojë deri në bezdisje. Veprimet abuzive, kanë shoqëruar ngritjen e sistemit bankar duke u përsosur dhe duke u modifikuar në ato drejtime, në të cilat edhe bankat rritën nivelin e sigurisë. U aplikuan të gjitha format dhe mënyrat për të realizuar qëllimin, ku aktualisht bankat mbrohen me 5 sisteme apo tipa të sigurisë. Megjithatë, me të njëjtin trend, në formë dhe strukturë, kanë avancuar edhe veprimet kriminale.”⁵

Ibraj, B.
« Siguria
bankare dhe
ndikimi i saj në
sigurinë publike
dhe sigurinë
kombëtare të
vendit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

² Shoqata shqiptare e bankave “Studim, sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012. Bajram Ibraj, kryetar i komitetit të AAB-së për sigurinë bankare dhe drejtor i sigurisë fizike, Intesa Sanpaolo Bank Albania; Roland Tashi, nënkryetar i komitetit të AAB-së për sigurinë bankare dhe drejtor i sigurisë fizike Procredit Bank; Sokrat Dylgjeri nënkryetar i komitetit të AAB-së për sigurinë bankare & drejtor i sigurisë fizike Raiffeisen Bank; Eralda Tafaj, drejtor e departamentit të operacioneve, NBG Bank Albania; Jani Papandile, konsulent i jashtëm, profesor i lëndës së kriminologjisë, Universiteti “Iliria”, Tiranë, shtator 2012, faqe 18.

³ Neni 5 deri neni 12 i rregullores.

⁴ <https://balkanweb.com/grabitja-ne-qafe-kashar-reagon-shoqata-e-bankave-denim-autoreve/>.

⁵ Revista Monitor “Masat, siguria fizike e bankave”, 8.6.2013.

<https://www.monitor.al/masat-siguria-fizike-e-bankave-2/>

2. A është siguria bankare, edhe siguri publike, apo pjesë e saj?

Për të dhënë përgjigje kësaj pyetje le t'i referohemi, përkufizimit që jep rregullorja e Bankës së Shqipërisë: "Për kërkesat minimale të sigurisë në ambientet ku kryhen veprimtaritë bankare dhe financiare, dhe për transportin e vlerave monetare".⁶ Siguri - është tërësia e masave që merren në mbrojtje të personelit, konsumatorëve, vlerave monetare, ambienteve dhe aktiveve të subjekteve të kësaj rregulloreje⁷. Po siguria publike çfarë është? Siguria publike është term i cili shpreh sigurinë e bashkësisë shoqërore dhe anëtarëve të saj kundër shkatërrimit të formës dhe vazhdimësisë së rregullimit shtetëror dhe shoqëror, të drejtave dhe lirive kushtetuese, obligimeve për sjellje dhe rrjedhës normale të jetës. Kuptimi i ngushtë i shprehjes së sigurisë publike nënkupton sigurinë e brendshme dhe pacenueshmërinë e rendit publik".⁸ Ndërsa, "Policia është gjithnjë përfaqësuese ndaj shtetit dhe banorëve të saj. Realitetet e politikës formësojnë policinë: nëse sistemi shtetëror nuk ka vlerat demokratike të miratuara, policia nuk ka të ngjarë t'i mbrojë këto vlera".⁹ Por, për t'i dhënë përgjigje pyetjes, a është siguria bankare edhe siguri publike apo pjesë e saj, po paraqesim argumentet e mëposhtëm:

- Së pari, sistemi bankar është në fokusin kryesor të elementëve e grupeve kriminale, me qëllim vjedhjen e grabitjen e tyre. Industria bankare kryen biznes bankar, pra 'blen' dhe 'shet' vlera monetare. Në këtë kuptim, 'bankat' mbeten 'objekt' dhe 'target' i 'lakmueshëm' i krimit në përgjithësi dhe i grupeve kriminale në veçanti. Por, për të kuptuar më mirë këtë çështje, po i referohemi vjedhjes së parë të ndodhur në sistemin bankar. "Rasti i parë i vjedhjes së një banke në botë regjistrohet në vitin 1798, më 31 gusht, te "Bank of Pensilvania", SHBA, duke kapur vlerën e 162 821 dollarë, e konvertuar sot në 1.8 milionë dollarë. Vjedhja u krye "të nesërmen" e krijimit të bankës së parë në Amerikë, duke vërtetuar faktin e njohur të teorisë së "veprimit dhe kundërveprimit".¹⁰ Gjithashtu, për të argumentuar këtë le t'i referohemi studimit të Shoqatës shqiptare të bankave, "Sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012", figura 2.¹¹

Shpërndarja gjeografike e vjedhjeve të realizuara dhe të mbetura në tentativa në Bankat e nivelit të dytë për qytetin e Tiranës në vitet 2000-2012

Figura 2: Shpërndarja gjeografike e vjedhjeve të realizuara dhe të mbetura në tentativa në bankat tregtare për qytetin e Tiranës (2000-2012).

⁶ Vendim nr. 67, datë 1.6.2016 i Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, për miratimin e Rregullores "Për kërkesat minimale të sigurisë në ambientet ku kryhen veprimtaritë bankare dhe financiare dhe për transportin e vlerave monetare".

⁷ Neni 4, germa "e", e rregullores.

⁸ Mirsad d. Abazović "Siguria nacionale", Prishtinë 2006, faqe 164.

⁹ Bilbil Memaj dhe Hasan Shkëmbi, "Policimi dhe çështjet e sigurisë", Geer, Tiranë, 2018, faqe 106.

¹⁰ Revista Monitor "Masat siguria fizike e bankave", 8.6.2013. www.monitor.al/masat-siguria-fizike-e-bankave-2/

¹¹ Shoqata Shqiptare e Bankave "Studim Sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012. Tiranë, Shtator 2012, faqe 32.

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Sipas kësaj figure evidentohet qartë që vjedhjet me dhunë të bankave kanë ndodhur në të gjithë territorin kryeqytetas, ku vetëm në bulevardin Dëshmorët e Kombit e Bulevardin Zogu I, kanë ndodhur 3 raste vjedhje e tentativë vjedhjesh me armë”.¹² Mendohet se kjo është zona më ‘publike’ dhe ndoshta edhe zona më e ‘sigurt’ në Tiranë(?!).

- Së dyti, ngjarjet që kanë ndodhur në sistemin bankar kanë cenuar rëndë sigurinë publike dhe sigurinë e jetës së klientëve, personelit e të qytetarëve.

Ngjarjet kriminale që kanë ndodhur ndaj sistemit bankar në përgjithësi, kanë ‘provuar’ lidhjen dhe ndërvarësinë midis sigurisë bankare dhe sigurisë publike. Kështu, është cenuar rëndë siguria bankare, siguria publike dhe siguria e jetës së klientëve, personelit e të qytetarëve. Le t’i referohemi, studimit të *Shoqatës shqiptare të bankave*, “Sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012”,¹³ për disa nga ngjarjet më të rënda të ndodhura, si: “vjedhja me armë e mbetur në tentativë e filialit NBG Bank¹⁴ tek sheshi “Shtraus”, Tiranë, me pasojë vdekjen e shtetas (arkëtares) Leonora Kaloçi dhe plagosjen e rëndë të shtetasit (punonjësit të sigurisë) Skënder Elmazi, ndodhur me 27 mars 2012”.¹⁵ Ndërsa, “Rasti *Gusho*”, është një “fenomen” që duhet studiuar në tërësinë e veprimeve dhe të ngjarjeve të kryera dhe gjykojmë se bankat, personeli i tyre, SHPSF-të dhe Policia e Shtetit, duhet të nxjerrin mësimet e tyre nga kjo ngjarje e rëndë dhe e paprecedentë në këto 67 vjet në Shqipëri”.¹⁶

- Së treti, për shkak të rëndësisë së madhe që ka siguria bankare shteti ka përcaktuar detyrime konkrete për mënyrën e sigurizimit të sistemit bankar.

“Sipas Shkollës së Kopenhagës një problematikë mund të sigurizohet, pra, të inkadrohet si çështje sigurie dhe të zhvendoset nga skaji i politizimit drejt atij të sigurizimit të spektrit- nëpërmjet një akti sigurizimi”.¹⁷ Në këtë kuptim, “Shteti, ka për detyrë të vendosë rregulla dhe norma për sigurinë publike dhe sigurinë private”.¹⁸ Prandaj, shteti nëpërmjet ligjit për SHPSF-të¹⁹ dhe Banka e Shqipërisë nëpërmjet rregullores për kriteret minimale të sigurisë,²⁰ kanë përcaktuar detyrime konkrete për masat e sigurisë fizike në sistemin bankar.

- Së katërti, SHPSF-të e kontraktuara nga sistemi bankar kanë treguar mangësi thelbësore për ruajtjen dhe sigurimin e bankave, ndaj jo vetëm siguria bankare por edhe siguria publike e kombëtare është cenuar në vend.

SHPSF-të kanë për detyrë të zbatojnë ligjin për SHPSF-të,²¹ dhe aktet nënligjore në zbatim të tij, si dhe detyrimet kontraktuese me bankat të cilat i paguajnë për shërbimet e ofruara. Por, në mjaft raste, ka rezultuar që këto shërbime nuk janë kryer, ose profesionalizmi i drejtuesve teknike të SHPSF-ve, përgjegjësve të tyre dhe punonjësve

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

¹² Po aty, faqe 32.

¹³ Shoqata Shqiptare e Bankave “Studim Sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012, Tiranë, Shtator 2012.

¹⁴ Ndodhur me 27 mars 2012.

¹⁵ Po aty, faqe 36.

¹⁶ Po aty, faqe 38.

¹⁷ Alan Collins, “Studime bashkëkohore të sigurisë”, UET Press, Tiranë, 2010, faqe 152.

¹⁸ Shoqata shqiptare e bankave, “Studim sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012, Tiranë, 2012, faqe 112-113.

¹⁹ Ligj nr. 75/2014 “Për shërbimin privat të sigurisë fizike”.

²⁰ Vendim nr. 67, datë 1.6.2016 të këshillit mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë për miratimin e rregullores “Për kërkesat minimale të sigurisë në ambientet ku kryhen veprimtaritë bankare dhe financiare dhe për transportin e vlerave monetare”.

të sigurisë, nuk ka bërë dot të mundur parandalimin e vjedhjeve me dhunë dhe me armë në sistemin bankar. Le të sjellim disa ngjarje konkrete. “Dega... në Vlorë, në lagjen “Çole”, shënon rekordin e numrit të grabitjeve në 12 vjet, është grabitur 3 herë në hapësirën kohore prej rreth 8 muajsh. Është e rëndësishme të theksohet, se nga tre rastet që është sulmuar kjo degë, në dy raste ka rezultuar se punonjësi i sigurisë nuk ka qenë në detyrë sipas detyrimeve kontraktuese. Qëndrimi i tij në detyrë ka rezultuar me shkelje.”²² “Rasti i dytë ka ndodhur në Vlorë. Në momentin e vjedhjes, në mjedisin e degës ka pasur rreth 50 klientë të ndryshëm, të cilët jo vetëm janë terrorizuar”,²³ por, “situata është rënduar më tej, pasi ndërkohë që kryhej grabitja në këtë objekt..., në një bankë ngjitur kësaj dege, afrohet eskorta e vlerave monetare për të kryer veprime. Dalja e grabitësve jashtë bankës, është shoqëruar me shkëmbim zjarri ndërmjet tyre dhe efektivit të eskortës për rreth 3 minuta”.²⁴ Grabitjet e vlerave monetare gjatë transportit për në Aeroportin e Rinasit dhe brenda tij, kanë ‘provuar’ mangësitë e SHPSF-ve dhe përgjegjësinë penale të punonjësve të sigurisë të tyre, por jo vetëm.

- Së pesti, interesat publike ndikojnë ndjeshëm në rastet e vjedhjes së një banke.

Në lidhje me interesat publike që ndikojnë në rastet e vjedhjes së një banke, Prokuroria e Përgjithshme ka bërë një përmbledhje të vendimeve unifikuese penale, për vitet 1999-2015 në lidhje me veprën penale të vjedhjes së bankës dhe është shprehur se: “...Banka është institucioni kryesor për funksionimin e sistemit financiar ku zhvillohet transferimi i kursimeve dhe rishpërndarja e riskut ekonomik, si dhe ku bëhet depozitimi dhe kreditimi i parash së ‘publikut të gjerë’, e për rrjedhojë ekzistojnë edhe ‘interesa publike’ që ndikojnë vetë ekonominë e vendit në tërësi. Është, pikërisht, për shkak të rëndësisë së objektit të veprimtarisë së bankës dhe ‘besimit publik’ që ekziston mbi sigurinë dhe besueshmërinë e këtij institucioni, mënyrën e funksionimit të tij, që ligjvënësi ka parashikuar një figurë të mëvetësishme të veprës penale të vjedhjes së bankave, duke parashikuar një dënim nga pesë gjer në pesëmbëdhjetë vjet burgim.”²⁵

- Së gjashti, siguria bankare është siguri publike dhe pjesë e saj, sepse vjedhjet me dhunë dhe me armë në Banka, cenojnë sigurinë publike, por jo vetëm.

Si fillim le të, së përse siguria bankare është siguri publike. Përgjigja është se, siguria bankare është siguri publike, sepse bankat janë institucione private në funksion e shërbim të klientëve e të shoqërisë, sepse bankat janë të vendosura në vendet më ‘publike’ në shërbim të klientëve e të qytetarëve të saj. Në këtë kuptim, çdo aspekt që lidhet me sigurinë e tyre, apo me cenimin e sigurisë, me vjedhjet e grabitjet apo sulmet e dhunshme e ato terroriste, janë cenim i rendit dhe i sigurisë publike. Për të vijuar me argumentimin e mëtejshëm, po japim shpjegimin se çfarë përfshin siguria publike. Siguria publike përfshin sigurinë në tërësi për sigurinë e shoqërisë, publikut, individëve, institucioneve dhe individëve, pra qytetarëve të vendit.

Në këtë kuptim, siguria bankare ‘në kuptimin e ngushtë’ të saj, është ‘siguri bankare’ që sigurohet nga vetë institucionet bankare nëpërmjet rregullave dhe normave të nxjerra prej tyre, nëpërmjet masave fizike, strukturave dhe personelit të saj që mbulon dhe kryen detyrat e sigurisë së bankës, por edhe nëpërmjet kontratave që nënshkruan me SHPSF-të ku i delegon këtyre shërbimeve private të licencuara nga Policia e Shtetit,

²¹ Ligj nr. 75/2014 “Për shërbimin privat të sigurisë fizike”.

²² Po aty, faqe 33.

²³ <http://www.lajme.gen.al/2011-08-15/grabitet-bkt-dhe-te-gjithe-klientet-e-saj-ne-vlore.html>

²⁴ Shoqata shqiptare e bankave, “Studim sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012, Tiranë, 2012, faqe 39.

²⁵ Prokuroria e Përgjithshme. “Përmbledhje e vendimeve unifikuese penale, 1999-2015”, nr. 3 i Regj. Themeltar, nr. 3 i Vendimit, faqe 21.

Iliraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

jetën e shëndetin e klientëve dhe personelit të saj, si dhe pasuritë, pronat, vlerat monetare, etj., për sigurimin e tyre kundrejt pagesave sipas legjislacionit në fuqi. Por ‘*në kuptimin e gjerë*’, siguria bankare është edhe ‘siguri publike’. Prandaj, “Kolegjet e Bashkuara, arrijnë në përfundimin unifikues se: personi, i cili ushtron dhunë për vjedhjen e pasurisë bankare apo të arkave të kursimit, apo nën kërcënimin dhe përdorimin e armëve, apo duke sjellë si pasojë të rëndë vdekjen e personave të tjerë, etj., kryer në bashkëpunim me personin, gjatë, ose për shkak të kryerjes së detyrave, në administrimin apo ruajtjen e pasurisë së bankave, do të përgjigjen përkatësisht, sipas veprave të parashikuara nga neni 136/2 i Kodit Penal, së bashku me veprën penale tjetër përbërëse sipas rrethanës që mbron marrëdhënien e ndryshme efektivisht të cenuar, sipas rregullave për bashkëpunimin, dhe jo për veprën penale përkatësisht, sipas nenit 135 dhe 25, nenit 139 dhe 25, apo nenit 140 dhe 25, nenit 141 dhe 25 të Kodit Penal”.²⁶

Po ku dhe si cenohet siguria publike, kur sulmohet një bankë? Të gjithë e njohim faktin se brenda në bankë ka klientë/ qytetarë, dhe personel të bankës që janë qytetarë dhe që i shërbejnë klientëve e qytetarëve/publikut dhe ‘siguria’ e tyre cenohet rëndë kur sulmohet ‘sistemi bankar’, nëpërmjet kalimit të kriminelëve dhe mjeteve të krimit nga qyteti, rruga, bulevardi, etj., që është një zonë publike dhe që është në ‘*juridiksionin*’ e Policisë së Shtetit, dhe që monitorohet edhe me kamera publike në dispozicion të shtetit, të Policisë së Shtetit. Kështu, krimi depërton në ambientet e brendshme të bankave private, ku janë klientët, por edhe personeli i bankave që janë në shërbim të klientëve/ qytetarëve. Ndërsa, në lidhje me pyetjen, vjedhjet me dhunë dhe me armë të bankave a cenojnë sigurinë publike në vend? Gazetari Redi Gjuzi në shkrimin: “Bankat të udhëheqin edhe sigurinë në nivelet Europiane”, shkruan se: “Bankat si institucione që mbajnë kursimet e qytetarëve kanë edhe një rol tjetër në besimin e shoqërisë. Cenimi i një banke nga grabitësit nuk perceptohet vetëm si një paafësi e punonjësve të bankës për të ruajtur paratë. Grabitja e bankave ka një ndikim negativ në të gjithë sigurinë e vendit.”²⁷

- Së shtati, klasifikimi ligjor i krimit është vlera e tij publike, dhe detyrat e të drejtës penale janë lufta dhe parandalimi i kriminalitetit, mbrojtja e rendit ekonomiko-shoqëror nga veprat penale, pra edhe e veprave penale në banka.

Aspekti i parë qendror për klasifikimin ligjor të krimit është vlera e tij publike. Një shkelje, e cila ngrihet kryesisht lidhur me të drejtat dhe detyrat që i detyrohen vetëm individëve, është subjekt i të drejtës civile, qoftë ajo dëm, shkelje kontrate apo besimi, ose shkelje të drejtave të pronësisë. Autori John Dewey, në librin “Publiku dhe problemet e tij”, shprehet se: “Publiku varet nga pasojat e veprimeve dhe nga perceptimi i pasojave”,²⁸ dhe se: “veprimet njerëzore kanë pasoja mbi të tjerët, ... dhe mbërrijmë në përfundimin që pasojat janë dy llojesh: ato që prekin drejtpërsëdrejti personat e përfshirë në atë ndërveprim dhe ato që prekin të tjerë përveç atyre drejtpërdrejt të interesuar. Në këtë dallim gjejmë thelbin e ndryshimit mes privates dhe publikes”.²⁹ John Dewey e mbyll shpjegimin e tij në këtë mënyrë: ... nëse vërehet se pasojat e bashkëbisedimit shtrihen përtej këtyre të dyve drejtpërsëdrejti të interesuar, pra, ndikojnë në mirëqenien

Ibraj, B.
« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

²⁶ Prokuroria e Përgjithshme, “Përmbledhje e vendimeve unifikuese penale, 1999-2015”, nr. 3 i Regj. Themeltar, nr. 3 i Vendimit, faqe 32.

²⁷ Redi Gjuzi, “Bankat të udhëheqin edhe sigurinë në nivelet europiane”, revista Bankieri, Botim i Shoqatës shqiptare të bankave, nr. 21 shtator 2016, faqe 13.

²⁸ John Dewey, “Publiku dhe problemet e tij”, ISP & DITA 2000, faqe 22.

²⁹ Po aty, faqe 32-33.

e të tjerëve, veprimi merr një vlerë publike.³⁰ Kështu, në vijim të përcaktimit që bën John Dewey, përmyllet se: një vjedhje e një banke që ndodhet në një vend publik, e cila administron, ruan dhe siguron vlerat monetare të mijëra klientëve, veprimet e autorëve të krimit nëpërmjet realizimit të vjedhjes, ndikojnë në mirëqenien e të tjerëve, pra, të qytetarëve të tjerë, publikut, dhe në këtë kuptim, veprimi merr një vlerë publike. Ndërsa, “Ndërtësat, prona, fondet dhe burimet e tjera fizike të përfshira në kryerjen e kësaj detyre janë ‘*res publica*’, ‘pasuri e përbashkët’”.³¹ Prandaj, kur kjo pronë sulmohet, vidhet, etj., dëmtohen vlerat monetare të klientëve që janë qytetarë dhe publik i vendit, prodhohet një interes i përbashkët. Pra, dëmtohet ‘*res publica*’, ‘pasuria e përbashkët’, pasuria publike-vlerat monetare të klientëve shtetas shqiptarë, sepse “... me mbrojtje të pronës kuptojmë si mbrojtjen e pronësisë, ashtu edhe mbrojtjen e të drejtave të derivuara prej saj, duke përfshirë këtu edhe të drejtat e interesat e individëve, të personave fizikë e juridikë në fushën e bizneseve dhe të veprimtarisë ekonomiko-financiare. Për të realizuar këtë detyrë, parashikohen si vepra penale, pa bërë dallimin midis asaj private dhe publike, llojet e ndryshme të vjedhjeve të pasurisë (vjedhja, vjedhja e kryer duke shpërdoruar detyrën, vjedhja e bankave dhe arkave të kursimit, vjedhja me dhunë, me armë, etj.).”³² Por “Shteti është organizimi i publikut, përmes zyrtarëve për mbrojtjen e interesave të përbashkëta të anëtarëve të tij”.³³ Ndërsa, “Publiku përbëhet prej të gjithë atyre që preken nga pasojat jo të drejtpërdrejta të ndërveprimeve, deri në atë pikë sa gjykohet e nevojshme për të vënë dorë sistematikisht mbi këto pasoja.”³⁴ Kjo, sepse “E drejta penale ka lindur si mënyrë dhe mjet për mbrojtjen e shoqërisë nga kriminaliteti”,³⁵ dhe “Detyrat e të drejtës penale janë lufta dhe parandalimi i kriminalitetit, mbrojtja e rendit ekonomiko-shoqëror nga veprat penale”.³⁶

- Së teti, miratimi i ligjit “Për masat shtesë të sigurisë publike” e konfirmon, faktin se, ‘Siguria bankare është edhe siguri publike dhe pjesë e saj’. “Shteti dhe mekanizmat e tij, duhet të jenë “*përgjegjës*” kryesor për gjetjen e rrugëve dhe mënyrave të minimizimit të krimit brenda territorit administrativ të shtetit, fakt i cili ndikon direkt në uljen e krimit edhe në sistemin bankar”... Për sa më sipër, është e nevojshme që nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, apo struktura të tjera shtetërore që trajtojnë standarde, të ndërtohen dhe miratohen standarde obliguese për masat e sigurisë fizike, elektronike dhe procedurale për bankat. Këto standarde duhet të jenë subjekt kontrolli i komisioneve të përbashkëta të përfaqësuesve të këtyre institucioneve, përfaqësuesve të bankave, sindikatave, etj. Bankat kanë shumëllojshmërinë e tyre në drejtim të mënyrës së organizimit, së trajtimit të biznesit etj., por ato duhet të kenë një linjë të përbashkët mesatare në drejtim të masave të sigurisë, pasi krimi godet atje ku është pika më e dobët”.³⁷ Mirëpo, ky ‘rekomandim’, gjeti ‘zbatim’ në një ‘pjesë’ prej propozimeve dhe rekomandimeve të bëra, për forcimin e masave të sigurisë bankare, duke miratuar ligjin nr. 19/2016 “Për masat shtesë të sigurisë publike”,³⁸ dhe aktet nënligjore në zbatim të tij.³⁹ Kështu, u përcaktuan

³⁰ Po aty, faqe 33.

³¹ Po aty, faqe 35-36.

³² Po aty, faqe 25.

³³ Po aty, faqe 49.

³⁴ Po aty, faqe 35.

³⁵ Shefqet Muçi, “E drejta penale- pjesa e përgjithshme”, Tiranë, 2012, faqe 11.

³⁶ Po aty, faqe 22.

³⁷ Shoqata shqiptare e bankave “Studim sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012, Tiranë, 2012, pika 1 “Përmirësime të kuadrit ligjor dhe administrativ”, germa “a”, faqe 112-113.

³⁸ Ligj nr. 19/2016, “Për masat shtesë të sigurisë publike”.

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

nga njëra anë, detyrime ligjore në lidhje me subjektet publike/⁴⁰private⁴¹, për plotësimin e detyrimeve të marrin masat shtesë sigurie,⁴² dhe nga ana tjetër, detyrime ligjore nga Policia e Shtetit si: faktorët për vlerësimin e rrezikut;⁴³ masat shtesë të sigurisë;⁴⁴ kryerjen e vlerësimit të rrezikut; kontrollin e masave shtesë të sigurisë dhe pajisjen me “Vërtetim sigurie”;⁴⁵ inspektimi, sanksionet dhe e drejta e ankimit;⁴⁶ etj., rezulton se: ‘siguria bankare’, por jo vetëm, është ‘*ligjëruar*’ si ‘*pjesë*’ e sigurisë publike apo si ‘*siguri publike*’. Në këtë mënyrë, ‘*siguria bankare*’ është ‘*përfshirë*’ natyrshëm në ‘*sigurinë publike*’, sepse, për vetë rëndësinë e madhe që ka siguria bankare, Policia e Shtetit nëpërmjet legjislacionit të miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë i ka ‘*deleguar*’ vetvetes disa ‘*kompetenca*’ me rëndësi, si: miratimin nga shefi i Komisarariatit të Policisë të skemës së ruajtjes dhe sigurimit të objektit, lidhjes së sinjalit me sallat e komandimit/drejtimit të drejtorëve/komisariateve të policisë,⁴⁷ e kontrollin e inspektimin e marrjes së masave shtesë të sigurisë publike dhe pajisjen me “*vërtetim sigurie*” të objekteve, duke i ‘*sigurizuar*’, ‘*de jure*’ sigurimin e objekteve të rëndësishme jo vetëm bankare, por edhe objekte të tjera ku publiku ushtron veprimtarinë e tij. Kjo mënyrë veprimi konfirmon atë që, “Shkolla e Kopenhagës, e konsideron aktin ligjërues si pikënisje të procesit të sigurizimit”.⁴⁸ Ndërkohë, duhet theksuar se, nga komisionet për vlerësimin e nivelit dhe llojit të masave shtesë të sigurisë publike, janë konstatuar edhe raste kur faktorët për vlerësimin e rrezikut,⁴⁹ janë vlerësuar në mënyrë të ‘njëllojtë’ dhe jo në mënyrë specifike për çdo degë banke. Duke vepruar në këtë mënyrë, duke ju dhënë pikët përkatëse të vlerësimit secilit faktor për vlerësimin e rrezikut⁵⁰ më vete, për rrjedhojë, edhe propozimet për masa shtesë të sigurisë janë dhënë në mënyrë të njëllojtë, pavarësisht se ato objekte bankare kanë faktorë rreziku dhe kushte sigurie të ndryshme, jo vetëm në Tiranë por edhe në qytete e zona të tjera që janë të ndryshme në aspektin e kushteve të sigurisë publike.

3. A përbën siguria bankare ndikim dhe kërcënim për sigurinë kombëtare?

Gjatë shtjellimit të kësaj çështje të rëndësishme u sollën argumente ligjorë, teknikë e profesionale që siguria bankare është një siguri mjaft e rëndësishme për sigurinë e bankave, ndërkohë që u dhanë edhe raste e shembuj konkretë, praktikë, që siguria bankare është edhe siguri publike apo pjesë e saj. Pra, u evidentua se ‘*siguria bankare*’ përbën edhe “*siguri publike*”, por jo vetëm. Autorët Bilbil Memaj dhe Hasan Shkëmbi, në librin “Policimi dhe çështjet e sigurisë”, shprehën se: “Rendi dhe siguria publike, janë element i rëndësishëm i sigurisë kombëtare”,⁵¹ dhe Policia është një aktor i rëndësishëm

Ilbraj, B.
« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

³⁹ Udhëzim nr. 223, datë 11.4.2017 “Për ngritjen, përbërjen, kompetencat dhe procedurat e funksionimit të komisionit të shqyrtimit të ankesave, për sanksionet mbi zbatimin e masave shtesë të sigurisë publike”. Udhëzim nr. 633, datë 6.11.2018 “Për përcaktimin e nivelit të masave shtesë të sigurisë dhe llojin e masave që duhet të marrin subjektet në varësi të aktivitetit apo të vlerësimit të rrezikut, si dhe procedurat e njoftimit të tyre”.

⁴⁰ Neni 5 i ligjit dhe pika 2.24 “Institucionet qendrore publike, me përjashtim të atyre që ruajtja dhe sigurimi bëhet nga Garda e Republikës, Policia e Shtetit, e Burgjeve dhe ajo Bashkiake” i udhëzimit nr. 633, datë 6.11.2018.

⁴¹ Neni 4 i ligjit.

⁴² Neni 8 i ligjit. Germa a, b, c, d, pika 2.12 “Bankat e nivelit të dytë”, të udhëzimit nr. 633, datë 6.11.2018.

⁴³ Neni 7 i ligjit.

⁴⁴ Neni 8, 10, 12 i ligjit.

⁴⁵ Neni 9,10,11,12,17,18,19 i ligjit.

⁴⁶ Neni 15,16, 19 i ligjit.

⁴⁷ Germa d, e pikës 1.12 e udhëzimit.

⁴⁸ Alan Collins, “Studime Bashkëkohore të Sigurisë”, botuar nga UET Press, Tiranë, 2010, faqe 154.

⁴⁹ Neni 7 i ligjit.

⁵⁰ Germa, a, b, c, d, ç e nenit 7 të ligjit.

që del në plan të parë në çështje të sigurisë kombëtare dhe asaj publike. “Por, le të japim disa shembuj konkretë, ku dhe kur, siguria bankare dhe bashkë me të edhe siguria publike kanë cenuar sigurinë kombëtare.

Gazetari dhe analisti Roland Qafoku, më datë 17.2.2017, ka zhvilluar një emision special për 24 histori grabitjesh, vjedhjesh e mashtrimesh në banka. Si nisi seriali i plaçkitjeve në përmasa të mëdha dhe evoluimi në 25 vjet. Kush janë ato më të bujshmet që përfshinë deri guvernatorë të BSH dhe një kryeministër? Grabitje dhe skandale, si u zhdukën 50 milionë euro në bankat shqiptare.⁵² Nga ky emision, mund të përmendim shkurtimisht vetëm disa nga grabitjet më të bujshme, si: 30 mars, 1992 skandali “Arsidi”, si u vodhën 1.6 milionë USD⁵³; trazirat e marsit, 1997: bandat grabisin të gjitha Bankat e Shtetit;⁵⁴ në shtator 1998 u zbulua vjedhja e arit në Tunelin e Kërrabës;⁵⁵ korrik 2014, grabitja e shekullit, 713 milionë lekë minus në Bankën e Shqipërisë. Gjithashtu, edhe 5 grabitjet e ndodhura njëra pas tjetrës në vitet 2015-2019, si më 13 shkurt 2015 u grabitën 2.5 mln. euro në një bankë të nivelit të dytë, pranë Stacionit të Trenit;⁵⁶ më 3 dhjetor 2015 u grabitën në Rinas 3.8 mln. euro në Kashar;⁵⁷ më 1 korrik 2016 ndodh skandali në Aeroportin e Rinasit, ku një bandë grabitësish, të veshur me uniforma policie, sulmojnë rojet e shoqërisë private *Rogat Security*, që transportonin paratë në Rinas, duke u marrë 3 milionë euro nën kërcënimin e armëve. Grabitja është kryer në mjediset e brendshme të Aeroportit. Me 9 shkurt 2017 u grabitën 3.2 mln. euro në Qafë-Kashar, dhe me 9 prill 2019 u grabitën brenda në Aeroportin e Rinasit, në avionin e linjës Tiranë-Vjenë të kompanisë Austria Airlines 10 mln. euro.⁵⁸ Ndërsa, Fatos Çoçoli, në shkrimin me titull “Bankat si pjesë e sigurisë kombëtare”, shprehet se: “Bankat tregtare te ne mbajnë rreth 7 miliardë euro, lekë, dollarë dhe valuta të tjera të qytetarëve tanë si depozita. Ato janë baza e ekonomisë së vendit dhe shpresa më e fortë për rritjen ekonomike të qëndrueshme të Shqipërisë, nëpërmjet kredive që japin. Bankat e nivelit të dytë janë pasuri kombëtare dhe pjesë e sigurisë sonë kombëtare. Kur vidhet një sasi e depozitave të qytetarëve shqiptarë (10 milionë euro) nga barku i një aeroplani në aeroportin ndërkombëtar të Rinasit, kjo përbën cenim të sigurisë sonë kombëtare.”⁵⁹ Ai vijon akoma më tej kur shprehet: “Prandaj dhe duhet të ndërhyjë shteti. Ushtria, si një garanci më shumë, ia vlen të qëndrojë në ruajtje të mjediseve të sigurisë së aeroportit për një kohë relativisht të gjatë. Duhet kthyer besimi të rrugët normale të së bërit biznes dhe të ushtrimit të aktivitetit bankar.”⁶⁰

Por, Prokuroria e Përgjithshme në “Përmbledhje e vendimeve unifikuese penale, 1999-2015”, shprehet se: “Bankat kanë përgjegjësi për sigurinë fizike brenda ambienteve

⁵¹ Dr. Bilbil Memaj dhe Dr. Hasan Shkëmbi, “Policimi dhe çështjet e sigurisë”, Geer, Tiranë, 2018, faqe 189.

⁵² <http://www.afp.al/news/2017/02/grabitje-dhe-skandale-si-u-zhduken-50-milione-euro-ne-bankat-shqiptare-2268/>.

⁵³ Pas nisjes së një procesi nga ana e prokurorisë, u arrestuan pesë zyrtarë të nivelit të lartë, mes të cilëve kryeministri Vilson Ahmeti i cili sapo kishte lënë detyrën, guvernatori Ilir Hoti dhe tre bankierë. Ata u dënuan nga 12 vjet burg, por, falë amnistive të bëra në vitin 1997, të gjithë të mësipërmët u liruan.

⁵⁴ Në 1997-ën Shqipëria përjetoi luftë civile dhe vendi ishte nën kontrollin e bandave. Në atë periudhë tek shteti u paralizua, gati të gjitha bankat ranë pre e grabitësve.

⁵⁵ Grabitja u zbulua të ishte bërë në trazirat e marsit, 1997 dhe kishte vazhduar edhe më vonë. Nga llogaritë e bëra, rezultoi se ishin grabitur 340 kilogramë flori.

⁵⁶ Në pranga përfunduan 8 rojet private, nën akuzën e shpërdorimit të detyrës.

⁵⁷ Një grup i armatosur sulmon në afërsi të vendit të quajtur kryqëzimi i Domjes në Kashar, mjetet e blinduara të një shoqërie private sigurie duke i marrë paratë që ata transportonin. Pas hetimeve të policisë, u arrestuan 6 punonjës të shoqërisë private.

⁵⁸ <http://www.afp.al/news/2017/02/grabitje-dhe-skandale-si-u-zhduken-50-milione-euro-ne-bankat-shqiptare-2268/>.

⁵⁹ Fatos Çoçoli, “Bankat si pjesë e sigurisë kombëtare”, Gazeta Shqiptare, 14 prill 2019.

⁶⁰ Po aty.

Iliraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

ku zhvillojnë veprimtarinë, kanë përgjegjësi të zbatojnë kërkesat rregullatore dhe ligjore për lidhjen e kontratës me një shoqëri shërbimi privat të sigurisë fizike (SHPSF), e cila është e licencuar për transportimin e vlerave monetare, si dhe të bëjnë sigurimin e godinave, vlerave monetare në kasafortë dhe në lëvizje”.⁶¹ Ndërsa, Spiro Brumbulli, sekretar i përgjithshëm i *Shoqatës shqiptare të bankave*, në lidhje me grabitjen e vlerave monetare në barkun e avionit në Aeroportin e Rinasit më datë 9.4.2019 shprehet se: “Kjo ngjarje ishte jashtë juridiksionit të bankave... te barku i avionit,... kjo është shumë e rëndë nuk ka të bëjë me bankat... por në rastin konkret, shqetësimi kufizohet në zonën e sigurisë së Rinasit. Avioni ishte i mbushur me njerëz dhe një makinë pa targa futet shumë kollaj; ka shumë pikëpyetje në këtë mes”⁶².

Gjithsesi, ngjarjet e rënda kriminale që kanë ndodhur deri tani në industrinë bankare në vendin tonë, si gjatë transportimit të vlerave monetare gjatë rrugës për në Aeroportin e Rinasit, dhe më pas, brenda territorit të aeroportit në ‘pistën’ e avionit, ose të ‘rrotat e avionit’ dhe në ‘barkun’ e avionit, fatkeqësisht, kanë treguar se ende mbetemi një shoqëri që akoma prodhojmë pasiguri. Kjo, sepse “Një siguri kombëtare, është gjithnjë e më shumë është e orientuar drejt sfidave të sigurisë publike”,⁶³ dhe, sepse “Rendi dhe siguria publike, si komponent i rëndësishëm i sigurisë kombëtare, ka ndikim të fuqishëm në kuadrin e stabilitetit të vendit, funksionimit normal të institucioneve demokratike, zhvillimit ekonomik, investimeve të huaja, garantimit të lirive dhe të drejtave të shtetasve, etj.”⁶⁴ Prandaj, rezulton se u argumentua që ‘siguria bankare’ është pjesë e ‘sigurisë publike’, sepse “Policia e Shtetit është institucioni përgjegjës për mbrojtjen e rendit dhe sigurisë publike në vend, si dhe për një sërë detyrash të tjera në kuadrin e sigurisë të përcaktuara në SKS”,⁶⁵ dhe ngjarjet e rënda kriminale në industrinë bankare që kanë të bëjnë me sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare, rezulton se siguria bankare ndikon edhe në kërcënimin e sigurisë kombëtare të vendit. Gjithashtu, nga njëra anë, “Agjencitë e zbatimit të ligjit dhe institucionet e inteligjencës luajnë një rol themelor parashikues, parandalues dhe goditës ndaj rreziqeve”⁶⁶ për sigurinë kombëtare,⁶⁷ dhe nga ana tjetër, cenimi i rëndë i sigurisë bankare, ka cenuar edhe sigurinë publike dhe ka krijuar rrezik të lartë dhe kërcënim për sigurinë kombëtare. Dhe së fundi, pas trazirave civile të 1997, shteti duket se ‘mësoi’ shumë nga pasojat e krijuara, prandaj, edhe *shprehja e Xhefersonit*⁶⁸ se: “atë që të bëjnë bankat nuk ta bën një ushtri e tërë”, ishte një provë e vërtetë e asaj që ndodhi.

4. Përfundime dhe rekomandime

Studimi, “Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

<https://shtetiweb.org/2019/04/15/bankat-si-pjesa-e-sigurise-kombetare/>.

⁶¹ Prokuroria e Përgjithshme “Përmbledhje e vendimeve unifikuese penale, 1999-2015”, faqe 12.

http://www.pp.gov.al/web/vendime_unifikuese_penale_1999_2015_new_1081.pdf.

⁶² Revista Monitor, 09.04.2019, “Nga rruga te barku i avionit, si u sofistikuan grabitjet e bankave 4 vitet e fundit; Brumbulli: Ka shumë pikëpyetje!”

<https://www.monitor.al/nga-rruga-te-barku-i-avionit-si-u-sofistikuan-grabitjet-e-bankave-4-vitet-e-fundit-brumbulli-ka-shume-pikepyetje/>

⁶³ Dr. Bilbil Memaj dhe Dr. Hasan Shkëmbi, “Policimi dhe çështjet e sigurisë”, Geer, Tiranë, 2018, faqe 185.

⁶⁴ Po aty, faqe 189.

⁶⁵ Po aty.

⁶⁶ Dokumenti i Strategjisë Kombëtare të Sigurisë, viti 2014.

⁶⁷ Dr. Bilbil Memaj dhe Dr. Hasan Shkëmbi, “Policimi dhe çështjet e sigurisë”, Geer, Tiranë, 2018, faqe 190.

⁶⁸ Thomas Jefferson, Presidenti i tretë i SHBA-së; në detyrë, 4 mars 1801- 4 mars 1809.

të vendit”, merr një rëndësi të veçantë dhe i jep përgjigje hipotezës dhe pyetjes kërkimore të ngritur: “Si ndikon siguria bankare në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit?”. Studimi provoi rolin e rëndësishëm që ka siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe në sigurinë kombëtare të vendit, por edhe rolin e shtetit dhe institucioneve të tij për vlerësimin dhe marrjen e masave të plota për sigurinë bankare dhe parandalimin e ngjarjeve kriminale në industrinë bankare. Prandaj, nga ky studim, si zgjidhje më të suksesshme për të ardhmen do të ishte e rekomandueshme, që:

1. Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit të caktojë një grup pune për të kryer një studim për vjedhjet e bankave dhe të arkave të kursimit për periudhën 1990-2019. Të studiojë dosjet dhe vendimet e gjykatave së të gjitha shkallëve, për të përcaktuar ‘*etiologjinë kriminale*’ (shkaqet e kriminalitetit) dhe për të evidentuar në detaje çështjet që lidhen, me mekanizmin, format, metodat, autorët dhe bashkëpunëtorët e veprave penale, mangësitë dhe shkeljet e konstatuara në sigurimin e brendshëm të bankave, sigurimin e mbrojtjen e tyre nga SHPSF-të e kontraktuara shkeljet e detyrimeve ligjore nga subjektet private, dënimet e dhëna, etj. Mbi këtë bazë të nxirren përfundime dhe rekomandime në mënyrë që të parashikohen ndryshime ligjore, strukturore, rihapja e çështjeve penale të pezulluara dhe pa autor dhe ndjekjes së veprave penale të vjetra dhe kërkimit e arrestimit të autorëve të larguar në drejtim të paditur, duke ripërcaktuar standarde, rregulla e norma të mënyrës së veprimi nga të gjithë aktorët, si Policia e Shtetit, Banka e Shqipërisë, Bankat e Nivelit të Dytë dhe SHPSF-te e kontraktuara e kompanitë e tjera private që operojnë në sistemin bankar.

2. Autoriteti i Aviacionit Civil, Ministria e Brendshme, Ministria e Transporteve, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, duke marrë shkas nga ngjarjet kriminale të vjedhjes së vlerave monetare gjatë transportit për në Rinas dhe në Aeroportin e Rinasit në periudhën 5 vjeçare, 2015-2019, lypet të marrin masa shtesë sigurie, si: vendosja e zbatimit të autoritetit të ligjit ndërkombëtar dhe kombëtar brenda Aeroportit Nënë Tereza dhe në sigurinë e perimetrave të tij të sigurisë ; krijimin e një stacioni policor vendor në Rinas, ‘jokufitar’ që siguron plotësisht mbrojtjen e territorit të brendshëm dhe të jashtëm të këtij aeroporti ndërkombëtar, sipërfaqja e të cilit është në juridiksionin e drejtorive të Policisë vendore Tiranë, Durrës dhe drejtorisë qendrore të Policisë Kufitare.

3. Të ndryshohet ligji nr. 75/2014 “Për shërbimin privat të sigurisë fizike”, dhe aktet nënligjore në zbatim të tij me qëllim rritjen e cilësisë së shërbimit të SHPSF-ve të kontraktuara nga sistemi bankar dhe vlerësimin e detyrimeve për sigurinë bankare dhe për sigurinë publike në mënyrë që të parandalojnë ngjarjet kriminale në industrinë bankare dhe të mos cenojnë edhe sigurinë kombëtare. Të ndryshohet urdhri i drejtorit të përgjithshëm të Policisë, nr. 512 datë 22.5.2018 i cili është në kundërshtim të udhëzimit të ministrit të Brendshëm nr. 130, datë 5.3.2018 “Për funksionimin e shërbimit privat të sigurisë fizike”, pasi urdhri parashikon që nga kategoria A, B dhe C mund të bëhen vetëm me një mjet të blinduar, ndërkohë që për kategorinë C, udhëzimi e parashikon me tre mjete, 2+1. Pra, nga tre mjete që parashikon udhëzimi, urdhri i parashikon me një mjet të blinduar.

4. Ligji “Për masat shtesë të sigurisë publike”, me përjashtim të zbatimit të detyrimeve ligjore nga ‘industria bankare’, rezulton se subjektet e tjera private dhe publike, ende nuk e kanë zbatuar realizimin e detyrimeve të ligjit për masat shtesë të sigurisë publike. Ky ligj dhe aktet nënligjore kanë pasur edhe kundërshtime publike, duke e dërguar ankimin e tyre edhe në Gjykatën Kushtetuese, e cila e ka lënë në fuqi ligjin aktual, më

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

datën 18.7.2017. Prandaj, argumentojmë që duhet pasur parasysh ‘parimi’, që fillimisht përcaktohet ‘*dysHEMEJA*’, domethënë ‘*guri i themelit*’, apo ‘*kriteret minimale*’, dhe jo ‘*masat shtesë*’ ose ‘*tavani*’ për sigurisë publike, sepse nuk kemi pasur dhe nuk kemi ende një ligj tjetër të mëparshëm në vendin tonë, ku të përcaktoheshin ‘kriteret minimale’ të sigurisë publike, pa caktuar ‘dysHEMENË’. Gjithashtu, shprehja ‘masat shtesë’ në titullin e ligjit dhe në përmbajtjen e tij, si dhe reflektimi edhe në aktet nënligjore, mendojmë që jo vetëm nuk merr kuptimin e duhur ligjor, teknik dhe profesional, por përkundrazi, ka krijuar ‘probleme’ dhe ‘keqkuptime’, ‘reagime’, ‘ankesa’, etj., dhe nuk mendohet se është në përputhje me ‘teknikën legjislative’ të hartimit të ligjeve dhe akteve nënligjore. Në përputhje me standardet evropiane shteti ka për detyrë të përcaktojë kriteret “*minimale*” të sigurisë të detyrueshme për subjektet private dhe publike, dhe jo ‘masat shtesë’ të sigurisë publike. Prandaj, rekomandojmë që të rishikohet ligji nr. 19/2016 “Për masat shtesë të sigurisë publike”, dhe të bëhet ndryshimi në titullin dhe përmbajtjen e këtij ligji duke e ndryshuar me këtë përmbajtje: ligji “*Për kriteret minimale të sigurisë publike*”.

5. Komisionet për vlerësimin e nivelit dhe llojit të masave shtesë të sigurisë publike, sipas nenit 7 të ligjit “Për masat shtesë për sigurinë publike”, duhet që faktorët për vlerësimin e rrezikut, të vlerësohen në mënyrë specifike për çdo objekt bankar më vetë me specifikat që ka secili objekt në përputhje me përqindjen që zënë faktorët për vlerësimin e rrezikut, dhe jo siç është vepruar deri tani, ku vlerësimi është bërë në mënyrë të njëlojtë për të gjitha objektet bankare.

Ibraj, B.

« Siguria
bankare dhe
ndikimi i saj në
sigurinë publike
dhe sigurinë
kombëtare të
vendit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Bibliografia

1. Bilbil Memaj & Hasan Shkëmbi "Policimi dhe Çështjet e Sigurisë", Geer, Tirane, 2018.
2. Collins, Alan "Studime Bashkëkohore të Sigurisë", botuar nga UET Press, Tiranë, 2010.
3. Mirsad d. Abazović "Siguria Nacionala", Prishtinë 2006.
4. John Dewey, "Publiku dhe Problemet e Tij", ISP & DITA 2000.
5. Shefqet Muçi, "E Drejta Penale- Pjesa e përgjithshme, Tiranë 2012.
6. Herring, Jonathan "E Drejta Penale"- teori, kazuse dhe materiale, botimi V, volume 1, shtëpia botuese Universitare "UET Press", Tiranë, tetor 2013.
7. Hysi, Vasilila "Kriminologjia", Tiranë, 2010.
8. Latifi, Vesel, Elezi, Ismet, Hysi, Vasilika "Politika e Luftimit të Kriminalitetit", Prishtinë, Kosovë, 2012.
9. Shoqata Shqiptare e Bankave "Studim Sulmet e dhunshme kriminale ndaj sistemit bankar në Shqipëri, 2000-2012. Autorë: Bajram Ibraj Kryetar i Komitetit të AAB-së për Sigurinë Bankare & Drejtor i Sigurisë Fizike Intesa Sanpaolo Bank Albania; Roland Tashi, Nënkyetar i Komitetit të AAB-së për Sigurinë Bankare & Drejtor i Sigurisë Fizike Procredit Bank; Sokrat Dylgjeri Nënkyetar i Komitetit të AAB-së për Sigurinë Bankare & Drejtor i Sigurisë Fizike Raiffeisen Bank; Eralda Tafaj, Drejtoresh e Departamentit të Operacioneve, NBG Bank Albania; Jani Papandile, Konsulent i jashtëm, profesor i lëndës së Kriminologjisë, Universiteti "Iliria", Tiranë, Shtator, 2012.
10. Vendim Nr.67, datë 1.6.2016 të Keshillit Mbikqyes të Bankes së Shqiptare për Miratimin e Rregullores "Për kërkesat minimale të sigurisë në ambientet ku kryhen veprimtaritë bankare dhe financiare dhe për transportin e vlerave monetare".
11. Prokuroria e Përgjithshme "Përmbledhje e Vendimeve Unifikuese Penale 1999-2015".
12. Kodi i Penal i Republikës së Shqipërisë.
13. Kodi i Procedurës Penale e Republikës së Shqipërisë.
14. Dokumenti i Strategjisë Kombëtare të Sigurisë, viti 2014.
15. Redi Gjuzi, "Bankat të udhëheqin edhe sigurinë në nivelet Europiane", Revista Bankieri, Botim i Shoqatës Shqiptare të Bankave, nr.21 shtator 2016.
16. Fatos Çoçoli, "Bankat si pjesë e sigurisë kombëtare", botuar në Gazeta Shqiptare, 14 prill 2019.
17. Revista Monitor "Masat Siguria fizike e bankave", 08/06/2013.
18. Revista Monitor, 09.04.2019, "Nga rruga të barku i avionit, si u sofistikuan grabitjet e bankave 4 vitet e fundit; Brumbulli: Ka shumë pikëpyetje!".
19. Ligj nr. 75/2014 "Për shërbimin privat të sigurisë fizike".
20. Ligj nr.19/2016, "Për masat shtesë të sigurisë publike".
21. Udhëzim nr. 223, datë 11.4.2017 "Për ngritjen, përbërjen, kompetencat dhe procedurat e funksionimit të komisionit të shqyrtimit të ankesave, për sanksionet mbi zbatimin e masave shtesë të sigurisë publike".
22. Udhëzim nr.633, datë 6.11.2018 "Për përcaktimin e nivelit të masave shtesë të sigurisë dhe llojin e masave që duhet të marrin subjektet në varësi të aktivitetit apo të vlerësimit të rrezikut, si dhe procedurat e njoftimit të tyre".
23. Ligji nr.108/2014 "Per Policine e Shtetit" (Fletorja Zyrtare Viti 2014-Numri 137.
24. Ligji nr.7560, datë 28.4.1992 "Për sistemin bankar në Republikën e Shqipërisë".
25. Ligji nr.8075, datë 22.2.1996 "Për sistemin bankar në Republikën e Shqipërisë".
26. Ligji nr.10 237, datë 18.02.2010 "Per Sigurine dhe Shendetin ne Pune" dhe aktet nënligjore në zbatim të tij.
27. Udhëzim i Minitrit të Brendshëm, nr.157 "Per funksionimin e shërbimit privat të sigurisë fizike.

Burime nga Interneti

1. <https://www.monitor.al/masat-siguria-fizike-e-bankave-2/>
2. <https://www.monitor.al/masat-siguria-fizike-e-bankave-2/>
3. <https://balkanweb.com/grabitja-ne-qafe-kashar-reagon-shoqata-e-bankave-denim-autoreve/>.
4. <http://www.lajme.gen.al/2011-08-15/grabitet-bkt-dhe-te-gjithe-klientet-e-saj-ne-vlore.html>.
5. <http://www.afp.al/news/2017/02/grabitje-dhe-skandale-si-u-zhduken-50-milione-euro-ne-bankat-shqiptare-2268/>.
6. <http://www.afp.al/news/2017/02/grabitje-dhe-skandale-si-u-zhduken-50-milione-euro-ne-bankat-shqiptare-2268/>.
7. <https://shtetiwib.org/2019/04/15/bankat-si-pjesa-e-sigurise-kombetare/>.
8. http://www.pp.gov.al/web/vendime_unifikuese_penale_1999_2015_new_1081.pdf.
9. <https://www.monitor.al/nga-rruga-te-barku-i-avionit-si-u-sofistikuan-grabitjet-e-bankave-4-vitet-e-fundit-brumbulli-ka-shume-pikepyetje/>.
10. <https://shtetiwib.org/2019/04/15/bankat-si-pjesa-e-sigurise-kombetare/>.

Ibraj, B.

« Siguria bankare dhe ndikimi i saj në sigurinë publike dhe sigurinë kombëtare të vendit »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Hetimi i ngjarjeve në rastet e zjarreve në automjete

MSc. Ergon Baçe
Ekspert kriminalist
ergon.bace@asp.gov.al

Abstrakt

Automjetet si pjesë e jetës sonë të përditshme, janë të pranishëm jo vetëm si mjete transporti për të çuar njerëzit nga një vend në tjetrin por ato i sigurojnë pronarëve të tyre dhe një strehë provizore, një vend magazinimi sendesh personale dhe në pjesën më negative edhe një mjet për kryerjen e krimit apo vend ku mund të kryhet krimi. Zjarri në automjete si kudo tjetër do të shkatërrojë gjithçka, por gjurmët e tij do të jepnin informacion tepër të çmuar për hetimin e ngjarjeve, dhe pikërisht në këtë punim janë trajtuar efektet e zjarrit në përgjithësi, komponentët përbërës të një automjeti të zakonshëm dhe dukuritë që shfaqen pas zjarrit në një automjet. Duke u konkretizuar me shembuj të veçantë dhe të ndryshëm për nga mekanizmi i tyre, janë bërë përpjekje për të përcaktuar mënyrën më të përshtatshme për të hetuar një rast zjarri në automjet me qëllimin final zbulimin e të vërtetës.

Fjalëkyçe:

zjarr, automjet, konduksion, konveksion, rrezatim, gjurmët e zjarrit, linja e djegies.

Baçe, E.
« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Hyrje

Një nga rastet në të cilat organit procedues i lind nevoja për të kryer veprime procedurale është dhe hetimi i zjarreve në automjet. Sigurisht një nga veprimet e para procedurale si mënyrë e kërkimit të provës është dhe këqyrja e vendit të ngjarjes. Ky veprim prej kohësh është konsoliduar nëpërmjet metodikave të mirëpërcaktuara që tanimë shfrytëzohen në mënyrë uniforme në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë. Qëllimi i këtij punimi modest është që nëpërmjet tij të përcaktohet mënyra më e mirë e mundshme e këqyrjes së vendit të ngjarjes ku përfshihen automjete, të cilat janë dëmtuar si pasojë e djegies. Çështjet që do të trajtohen në këtë punim janë zjarri në tërësinë e tij si proces kimiko-fizik, një vështrim mbi automjetet dhe materialet pjesë përbërëse të tyre, si dhe pjesa më kryesore gjurmët e lëna nga zjarri në automjet sipas pikës së origjinës së tij.

Qëllimet kriminale mund të jenë nga më të larmishmet dhe nuk kanë kufij përveç se mendjen kriminale, e cila i prodhon ato. Duke qenë se autorët e krimeve kanë nevojë të shkojnë shpejt tek vendi ku duan të realizojnë veprimin e tyre dhe më pas duhet të largohen sa më shpejt të jetë e mundur nga vendi i ngjarjes, ata shfrytëzojnë automjetin. Ashtu siç është bërë evidente rëndom në ditët e sotme, autorët e krimeve të ndryshme kanë përdorur automjetin për të kryer krime të rënda si vrasje, vjedhje me armë etj, ku automjetet kryesisht kanë qenë të vjedhura dhe më pas janë gjetur larg nga vendi i ngjarjes të djegura. Pikërisht në këto automjete janë gjetur dhe mjetet e kryerjes së krimeve si armë, vegla thyerje etj., të cilat kanë shërbyer si burime të vlefshme informacioni për grupin hetimor. Është thelbësore që grupi hetimor të ketë një ide të plotë të mekanizmit sipas të cilit ka ndodhur ngjarja, e cila është në hetim, ku midis të tjerave përfshihet dhe mënyra e djegies së automjetit të përfshirë në ngjarje.

Baçe, E.
« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

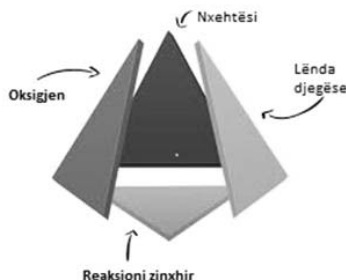
Një tjetër rast është kur automjeti vetë është pjesa kryesore e vendit të ngjarjes, ku në brendësi të tij është gjendur kufoma e viktimës apo është përcaktuar se vetë ngjarja ka ndodhur në brendësi të automjetit. Po kështu automjeti është përdorur në raste vetëvrasjesh të cilat në fillimet e tyre hetohen me dyshimin si vrasje. Vlen të përmenden dhe zjarret aksidentale në automjete të cilat duhet të ndahen nga zjarrvëniet e qëllimshme. Gjatë praktikës hetimore pikërisht në rastet e këqyrjes së vendit të ngjarjes grupi hetimor dhe kryesisht eksperti kriminalist se bashku me ekspertin e hetimit të zjarreve përballen me një opinion paragjykses ku të dëmtuarit nga vepra penale kryesisht marrin pozicione mohuese për sa i përket konflikteve të mundshme që mund të kenë pasur. Gjithashtu të dëmtuarit si pasojë e opinionit apo dhe e vetë dëshirës për të mos besuar se ndaj tyre është ndërmarrë një veprim kriminal prirën të besojnë variantin e zjarrit jo të qëllimshëm.

Roli i ekspertit kriminalist dhe ekspertit të zjarreve është vendimtar në këto lloj hetimesh. Ata duhet të kryejnë një këqyrje gjithëpërfshirëse duke mos lënë mënjane asnjë fakt të pashpjeguar. Bashkëpunimi midis tyre duhet të jetë i përkryer, pa komplekse apo kryeneçësi jo profesionale, të cilat mund të jenë fatale në një hetim në proces e sipër. Duhet pasur parasysh dhe roli ndihmës, orientues dhe qartësues që ka eksperti në vendin e ngjarjes përkundrejt anëtarëve të tjerë të grupit hetimor. Për të arritur një ide paraprake sa më të saktë në lidhje me mekanizmin e zjarrit, në një kohë sa më të shkurtër nga ana e grupit hetimor gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes, ekspertët duhet të shfrytëzojnë të gjitha llojet e informacioneve që ju vihen në dispozicion, por gjithmonë të jenë skeptikë në lidhje me to, të mos dalin në konkluzione paraprake të shpejtuara të cilat mund të jenë të dëmshme për hetimin, pasi mund ta çorientojnë atë. Vetëm pasi të jenë analizuar të gjitha të dhënat dhe të jenë rrëzuar të gjitha versionet e tjera hetimore duhet të jepet një version i logjikshëm. Është në detyrimin e ekspertëve që në fushën e veprimtarisë së tyre të bëhen studime të larmishme, ku praktika e përditshme të harmonizohet me teorinë, studimet empirike, apo ekzaminimet laboratorike të futen në praktikën e përditshme. Fjalori i ekspertëve duhet të jetë i unifikuar, praktikat kriminalistike duhet të përgjithësohen dhe eksperiencat e ndryshme të shkëmbehen midis ekspertëve, argumentimi shkencor të studiohet dhe nëse metodika e ndjekur në këto raste është ajo më frytdhënësjë të shfrytëzohet dhe nga të tjerët.

2. Karakteristikat e zjarrit

Zjarri, është një proces i cili gjithmonë ka tërhequr qenien njerëzore, duke u bërë një nga zbulimet e hershme por më të domosdoshme për të. Rëndësinë e zjarrit për qenien njerëzore mund ta kuptojmë duke parë se si është personifikuar në qeniet mitologjike, si Prometeu në mitologjinë greke i cili vodhi zjarrin për t'ua dhuruar njerëzve etj.

Fig 1. Piramida Tetrahedron

Duke qenë një proces kimiko-fizik kompleks, zjarri duhet studiuar me detaje me qëllim që çdo konkluzion i arritur prej eksperteve të jetë i pakontestueshëm dhe i bazuar në koncepte shkencore. Për të mundur ciklin e zjarrit janë përcaktuar gjashtë elementë të nevojshëm si nxehtësia, lëndët djegëse, oksigjeni, përpjesëtimi, përzierja dhe vazhdimësia e ndezjes. Po kështu cikli i djegies njihet gjerësisht me anë të piramidës (tetrahedron) ku përshkruhen elementët si nxehtësia, lëndët djegëse, oksigjeni si dhe një reaksin i lirë zinxhir.

2.1 Nxehtësia

Materialet në mjedisin e zakonshëm paraqiten në forma të ndryshme si të ngurta, në gjendje të lëngët apo të gazta, por të gjitha në kushte normale nuk mund të ndizen pasi do të kishim djegie pa fund. Në qoftë se këta elementë do të nxeheshin deri në një pikë të caktuar ato do të prodhonin avuj dhe më pas do të digjeshin. Sasia minimale e këtyre avujve që nevojitet për djegie në kushte laboratorike quhet “pika e ndezjes”.

2.2 Lënda e djegshme

Normalisht materialet e djegshme hasen në tre gjendje: të ngurtë, të lëngët dhe të gaztë, ku me cilësimin “të djegshëm” do të përkufizojmë aftësinë e materialeve për t’u djegur në kushte normale të shtypjes atmosferike dhe përqindjes së oksigjenit. Me termin “i ndezshëm” do të kuptojmë aftësinë e materialeve për t’u djegur duke u shoqëruar me flakë. Si shembull mund të japim karburante të ndezshëm, të cilët kanë pikën e ndezjes deri në 37.8°C dhe karburante të djegshëm janë ata që kanë pikën e ndezjes 37.8°C ose më lart.

2.3 Oksigjeni

Oksigjeni është një element kimik pa ngjyrë dhe aromë, i cili në atmosferë gjendet kryesisht në vlerën e 20.8 %. Për të pasur djegie me flakë është përcaktuar e nevojshme një vlerë prej 15-16 % të oksigjenit në ambientin ku zhvillohet ky proces, ndërsa për proceset e tjera të shkrumbimit dhe vetëdjegies është e nevojshme një vlerë minimale 8% të oksigjenit në ambient. Procesi i shkrumbimit dhe vetëdjegies është përcaktuar si “Piroliza” e cila është një proces transformimi i materialit në disa komponentë të tjerë si pasojë e veprimit të nxehtësisë. Po kështu, një burim tjetër i oksigjenit në mjedis janë dhe elementët të quajtur oksidues të cilët kanë veti të oksidojnë një substancë të caktuar ose me fjalë të tjera të pranojnë elektrone nga atomet e një substance tjetër.

2.4 Përpjesëtimi dhe përzierja

Përpjesëtimi dhe përzierja janë elementët thelbësorë të ciklit të zjarrit, në të cilin oksigjeni dhe avujt e lëndës djegëse duhet të përzihen në raportet përkatëse me qëllim që zjarri të vazhdojë djegien e tij. Përzierja e caktuar e avujve të lëndës djegëse dhe oksigjenit do të përcaktonte kufijtë e eksplodimit apo të ndezjes.

2.5 Vazhdimësia e ndezjes

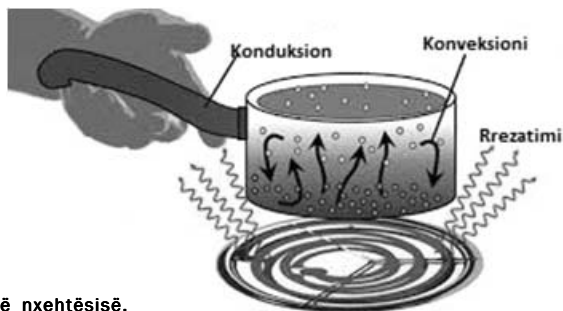

Fig.2 Mënyra e transferimit të nxehtësisë.

Baçe, E.
« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Ndezja e materialit djegës duhet të ketë një vazhdimësi si pasojë e ndërveprimit të këtij materiali me nxehtësinë. Pikërisht, nxehtësia mund të transferohet nëpërmjet *konduksionit*, e cila është një mënyrë me anë të kontaktit të drejtpërdrejtë. Një tjetër mënyrë është dhe *konveksioni* i cili konsiston në transferimin e nxehtësisë si pasojë e ndryshimit të densitetit të lëngjeve apo gazeve. Mënyra e tretë është dhe *rrezatimi* i cili shprehet si mënyrë e transferimit të nxehtësisë nëpërmjet rrezeve infra të kuqe, të cilat emetohen nga burimi i nxehtësisë.

3. Mjetet rrugore

Në qoftë se duhet të shpjegojmë zjarrin në një automjet, duhet të kemi të qartë përbërjen dhe konstruksionin e vetë automjetit. Pikërisht bazuar në nenin 47 të Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë janë përcaktuar dhe kategoritë përkatëse të mjeteve dhe karakteristikat e tyre. Automjetet në përdorim të gjerë, në të cilat haset dhe pjesa më e madhe e zjarreve, janë automjetet të cilat përdorin motorë me djegie të brendshme me benzinë, naftë, gaz LP apo kombinime të gazit me benzinën.

Automjetet paraqesin konstruksionin e tyre duke u bazuar në një platformë (shasi), në të cilën është fiksuar kabina, akset me gomat përkatëse, motori, kutia e shpejtësisë dhe transmisioni. Në pjesën më të madhe motori gjendet i vendosur në pjesën e përparme të automjetit brenda kafazit të tij i ndarë nga pjesa e kabinës. Kabina përbëhet nga komponentë të ndryshëm si plastikë, metalikë, xhama, veshje sintetike, izoluese etj. Po kështu në të gjithë automjetin shtrihen përcjellës elektrike dhe linjat e furnizimit me karburant që zakonisht vijnë nga serbatori që vendoset në anën e pasme, furnizojnë motorin dhe kthejnë tepricat përsëri në serbator. Duhet të përmendim se, në të tre hapësirat kryesore të një automjeti normal: kafazi i motorit, ambienti i brendshëm i kabinës dhe hapësira e bagazhit pavarësisht se kanë ndarje ndërmjet tyre, përsëri nuk ndalohej kalimin e zjarrit.

3.1 Xhamat e automjeteve

Xhami i parë i automjeteve ose i quajtur ndryshe xhami i laminuar, është i përbërë nga bashkimi i dy ose më shumë shtresash xhami të temperuar ndërmjet së cilave vendosen shtresa plastike të tejdukshme, me qëllim që nëse xhami do të thyhet fragmentet e tij do të qëndrojnë të bashkuara në formën e një rrjete merimange dhe nuk do të dëmtonin personat që ndodhen në brendësi të automjetit. Kjo përbërje e xhamit të laminuar do të ketë rëndësinë e saj gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes pasi karakteristikat që ajo shpreh do të përcaktojnë dhe drejtimin e zjarrit. Xhamat anësorë dhe të pasmë janë kryesisht xhama të temperuar të cilët kanë fortësi më të madhe se xhamat e zakonshëm dhe gjatë goditjeve mekanike kanë veti të fragmentohen në përmasa të vogla. Edhe këto xhama do të kenë rëndësinë e tyre gjatë këqyrjes, pasi gjendja e tyre do të përcaktonte dëmtime të shkaktuara nga veprimet mekanike të autorëve të krimit apo dëmtimet nga efektet e zjarrit.

3.2 Plastika në automjete

Në automjetet e sotme materialet plastike janë rreth 10 % të peshës së përgjithshme, por zënë një volum prej 50% të hapësirës së automjetit. Komponentët e ndryshëm si

paneli i instrumenteve (kroskoti), veshjet e brendshme të kabinës, pjesët e sediljeve dhe dyerve, mbajtëset e ndryshme, etj kanë përbërjen e tyre kryesisht prej kombinacioni modern polimeri. Industria moderne e automjeteve tenton gjithmonë të ulë sa më shumë peshën e automjeteve dhe dita ditës materialet solide si metali apo xhami, etj po zëvendësohen nga plastika. Mjafton të shohim pjesën e fenerëve ndriçues të automjeteve dhe do të kuptojmë se pjesë si xhami i përparmë me trashësi të konsiderueshme që ndodhet në automjetet e vjetra është zëvendësuar nga plastika e tejdukshme.

3.3 Pjesët metalike në automjete

Pjesën më të madhe të komponentëve në automjet sigurisht që e zënë ato metalike, por përsëri me qëllim uljen e peshës dhe rritjen e fortësisë në automjete, sa vjen dhe po përdoren metale të shumëllojshme. Çeliku akoma zë vendin më të madh në automjete, pasi vetitë e tij si fortësia, elasticiteti dhe qëndrueshmëria ndaj korrozionit e bëjnë më të pëlqyer nga prodhuesit. Çelikun e gjejmë në pjesët e kabinës, shasi, rrota, sisteme amortizimi etj. Por gjithashtu nga dita në ditë në automjete po futen metale të tjerë. Zhvillimi i mënyrës së përpunimit të metaleve ka rritur fortësinë dhe elasticitetin e metaleve, ku vlen të përmendet alumini i cili për shkak të peshës së tij po zëvendëson metalet e tjerë. Metale të tjera mund të përmendim magnezin, titanin, etj të cilat përdoren sipas specifikave të tyre në pjesë të ndryshme të automjeteve si motor, sistemin e shkarkimit të gazrave, etj. Normalisht, metale të ndryshme kanë një qasje të ndryshme ndaj zjarrit, temperatura e shkrirjes është e ndryshme sipas llojeve të ndryshme të metaleve që do të ndikonte në gjurmët që lë zjarri gjatë djegies.

3.4 Serbatorët

Depozitat e karburantit apo serbatorët siç njihen ndryshe, përgjithësisht vendosen në pjesën e pasme të automjetit ose në anën e kundërt të motorit. Serbatorët janë enë me kapacitete të ndryshme në vartësi të automjetit të cilat kryesisht janë të dizajnuara sipas vendit ku do të montohen. Ato janë të lidhura me sistemin e furnizimit me karburant të motorit, rikthimin e tij si dhe linjën elektrike për treguesin e karburantit apo indikatorë të tjerë në panelin kryesor. Gjithashtu serbatorët kanë dhe linjën e furnizimit e cila kryesisht vendoset në pjesën e jashtme dhe tapa e saj siguron mbylljen dhe parandalon rrjedhjen e karburantit dhe në rastet e përmbysjes së automjetit. Serbatorët hasen në dy lloje materialesh: metalikë dhe plastikë, ku serbatorët plastikë kanë fituar përparësi për shkak të peshës së lehtë të tyre, aftësisë për të qenë më elastikë gjatë goditjeve dhe aftësisë për të mos krijuar shkëndija gjatë përplasjeve, etj. Gjatë zjarreve në automjete duhet pasur parasysh pozicioni i serbatorit, pasi sasia e karburantit e ndodhur në të do të ndihmonte djegie. Një tjetër depozitë është dhe ajo e gazit LP e cila kryesisht haset prej metali dhe është e pajisur me valvul shkarkimi, pasi duke qenë enë nën presion, valvula e sigurisë do të siguronte mbrojtje nga shpërthimi nëse presioni brenda saj do të ngrihej si pasojë e temperaturës.

Baçe, E.
« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

4. Përcaktimi i pikës së origjinës

Gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes në rastet e zjarreve në automjete, një nga çështjet më të rëndësishme për të mos thënë më primarja është dhe përcaktimi i pikës së origjinës

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

së zjarrit. Përcaktimi saktë i kësaj pike nga ekspertët do të mundësonte qartësimin e mekanizmit të kryerjes së krimit, dinamikën e zjarrit dhe pikërisht në këtë fazë ekspertët do të kishin mundësi të grumbullonin sa më shumë prova të vlefshme për identifikimin e autorëve në rastet e zjarrvënies së qëllimshme apo përcaktimin e shkakut vendimtar të shkakut të zjarrit në rastet e tjera.

Automjetet kryesisht paraqesin simetri në pjesët përbërëse të tyre, pra si ana e majtë ashtu dhe ana e djathtë përgjithësisht kanë gati të njëjtët komponentë, si p.sh. sistemet e ndriçimit dhe sinjalizimit, gomat, dyert dhe xhamat. Po kështu dhe në pjesën e brendshme sediljet për të shpërndarë njëtrajtësisht peshën vendosen në mënyrë të barabartë në ambient, por paneli kryesor (kroskoti) paraqet një akumulim të pajisjeve dhe rrjedhimisht linjave elektrike në pjesën e pozicionit të drejtuesit të automjetit. Të gjitha përcaktimet e mësipërme vlejné të përmenden pasi pika e origjinës së zjarrit është pozicioni ku zjarri shfaqet për herë të parë dhe rrjedhimisht koha në të cilën do të vazhdojë procesi i djegies do të jetë më e gjatë dhe detyrimisht dëmet të shkaktuara nga zjarri do të jenë më të mëdha dhe fazat do të jenë të ndryshme.

Gjurmët janë efekte fizike të zjarrit, që mund të evidentohen lehtësisht me anë të një kqyrje me sy të lirë apo të maten me instrumente matës të zakonshëm. Këto gjurmë konsistojnë në shkrumbim, oksidim, deformim, shkrirje apo ndryshim të ngjyrës. Si pasojë e një zjarri intensiv në sipërfaqen e jashtme të automjeteve do të shfaqen kufij të ndryshëm të zjarrit. Kjo dukuri do të ndodhë pasi gjatë procesit të djegies sipërfaqja e jashtme e automjetit do të ekspozohet në nivele të ndryshme temperature dhe duke qenë se sipërfaqja është lyer njëtrajtësisht nga disa shtresa si llaku mbrojtës, boje dhe astarë dhe depërtimi i djegies do të ndodhë në nivele të ndryshme në vartësi të distancës nga pika e origjinës së zjarrit.

4.1 Djegia nga jashtë brenda automjeteve

Automjetet si pasojë e konstruksioni të tyre në pjesën e jashtme janë kryesisht të përbërë nga pjesë metalike të lyera me shtresa të ndryshme boje dhe më pas janë vendosur xhamat, pjesët plastike dhe gomat. Duhet të kemi të qartë tendencën e shpërhapjes së zjarrit, i cili në kushte normale tenton të shpërhapet nga poshtë lart, nga brenda jashtë dhe gjithmonë duke u zgjeruar. Për këtë arsye si burim i mirë lënde të djegshme e cila do të gjeneronte një zjarr të fuqishëm është dhe goma e montuar në automjet, e cila shfrytëzohet nga elementët kriminalë për të realizuar pa shumë mundim qëllimin e tyre. Autorët përdorin leckat të ndryshme të lyera me akselerues (si benzina, nafta etj) dhe i vendosin në pjesën e gomës së automjetit ose hedhin direk akseleruesin mbi gomë ku më pas i vënë flakën. Djegia e gomës duke qenë se krijohet në një ambient të hapur nuk vuan nga mungesa e oksigjenit, po kështu djegia e saj gjeneron zjarr me efekte të mëdha dhe duke qenë në pjesën e poshtme të automjetit ja transmeton pjesën më të madhe asaj. Gomat e para të automjetit janë më të preferuarat për autorët e veprave penale pasi zjarri lehtësisht kalon nga ambienti i jashtëm në hapësirën e kafazit të motorit dhe më pas në ambientin e brendshëm të kabinës duke djegur totalisht automjetin.

Duke analizuar dukuritë e mësipërme mund të përcaktojmë disa veçori në këto lloj djegiesh. Në rastet e djegies jo të plotë të automjetit mund të evidentojmë se goma mbi të cilën është vepruar, është më e djegur se gomat e tjera. Në qoftë se disqet janë prej alumini në këtë pjesë do të vërehet shkrirje e metalit më shumë se në gomat e tjera. Po

kështu kur zjarri kalon nga goma në pjesën e parafangos, djeg mbrojtëset plastike dhe përhapet në pjesën e motorit. Si rezultat, pjesa e jashtme e parafangos mbi gomën e djegur do të shfaqë shenja më të theksuara të djegies deri në marrjen e ngjyrës me nuanca të kuqërremta të metalit, pasi ka kaluar në fazën e skuqjes së tij. Mbetjet e karburanti të djegur në formë njollash të errëta me periferi të çrregullt sipas përhapjes së lëngut mbi sipërfaqen e asfaltuar do të tregonin për veprimet me akselerues mbi gomë, po kështu, mbetjet e materialit të djegur të ndryshëm nga goma dhe në afërsi të saj do të tregonin për veprime me sende të tjera si lecka etj. Për ta konkretizuar po e ilustruam me një shembull nga praktika.

Në orët e para të mëngjesit, në një nga lagjet e qytetit të Korçës është marrë njoftimi për një rast zjarrvënies të qëllimshme. Menjëherë u formua grupi hetimor dhe u shkua në vendin e ngjarjes. Nga informacionet paraprake u mësua se zjarri ishte shfaqur në orët e para të mëngjesit, në pjesën anësore, nga jashtë automjetit dhe falë reagimit të shpejtë të barorëve ishte fikur duke mos shkaktuar dëme të shumta. Gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes u evidentua se automjeti ndodhej në një vend të hapur, rrugicë pa dalje në formë hyrje pallati dhe në anën e majtë të automjetit u evidentuan shenja ndotje në formë bloze me intensitet më të lartë në pjesën e poshtme në goma, të cilat paraqesin dhe shenja djegie. Në pjesën e asfaltit poshtë gomave u evidentuar një njollë masive me ngjyrë të errët si dhe prania e aromës së pangatërrueshme të benzinës. Nga këqyrja e hollësishme e këtij ambienti në ekstremin tjetër të rrugicës gati paralel me automjetin u evidentua dhe një bidon plastik me vëllim 1.5 litër pa tapë, me etiketë, i cili përmbante në pjesën fundore lëndë si ajo e benzinës. Në afërsi të tij u gjend dhe një leckë pjesërisht e djegur po me aromë si ajo e benzinës, e cila së bashku me bidonin u morën në cilësinë e provës materiale dhe pas ekzaminimeve të mëtejshme në pjesën e bidonit u evidentua një gjurmë papilare e cila do të identifikonte autorin e dyshuar të kësaj ngjarje.

Fig.3 Pamje e pjesës anësore të majtë të automjetit ku vërehen mbetjet e akseleruesit të përdorur.

Gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes në këto raste duhet pasur parasysh dhe ambienti ku ndodhet automjeti, pasi një ambient i hapur nuk do të ndikonte në gjurmët e lënë nga zjarri, por një ambient i mbyllur si garazhe etj, ku afërsia me muret dhe objektet e tjera të automjetit nuk është e njëjlojtë nga të gjitha anët edhe gjurmët e zjarrit do të ndryshonin pasi objektet përreth do të rikthenin nxehtësinë dhe rrezatimin duke shtuar efektin e tyre.

Baçe, E.

« Hetimi i ngjarjeve në rastet e zjarreve në automjete »

Polici
dhe
Siguria
nr.17, 2019

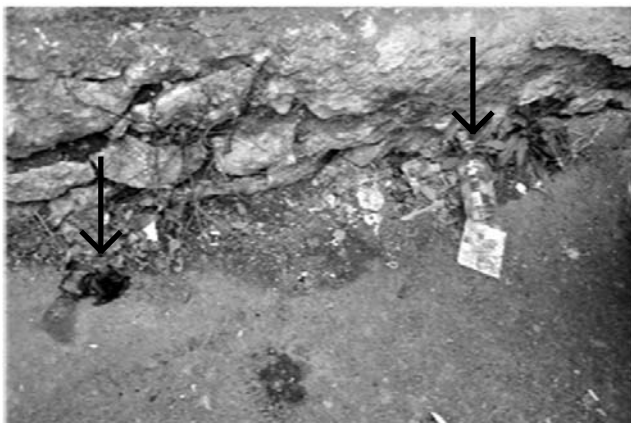

Fig.3 Pamje tjetër e vendit të ngjarjes ku me shigjeta tregohet lecka dhe bidoni i marrë në cilësinë e provës materiale.

4.2 Djegia nga brenda jashtë automjetit.

Një tjetër çështje që vlen të përmendet në djegiet e automjeteve është dhe ajo kur pika e origjinës së zjarrit ndodhet në brendësi të automjetit. Kryesisht në këto raste dy janë ambientet kryesore ku pika e origjinës së zjarrit mund të përcaktohet: kafazi i motorit dhe ambienti i kabinës. Pjesa e bagazhit jo se nuk vlen të përmendet, por pika e origjinës së zjarrit në këtë pjesë haset më rrallë, e megjithatë nuk duhet nënvlerësuar. Përcaktimi i pikës së origjinës sipas ambienteve të automjetit do të ishte determinant në fazën e mëvonshme në ngritjen e versioneve hetimore, pasi do të kishte si vlera konfirmuese ashtu dhe përjashtimore në varësi të versionit.

Në pjesën e motorit të gjithë jemi të vetëdijshëm se gjatë funksionimit të përditshëm gjenerohen temperatura të larta, gjithashtu akumulohen linjat e furnizimit me karburant, elektricitet, lubrifikantë dhe ftohës të ndryshëm. Pikërisht defektet e ndryshme me natyrë mekanike, kimike apo elektrike mund të gjeneronin vatra zjarri të cilat do të përhapeshin në këtë ambient. Gjatë djegies në ambientin e kafazit të motorit zjarri do të tentonte kalimin nga brenda jashtë dhe do të përhapej në pjesën e brendshme të kabinës, ku pikërisht kalimi do të ndodhte me mundësinë më të madhe në hapësirat e krijuara për kalimin e rrymave të ajrit nga motori në radiatorët e ngrohësve (kaloriferët), të cilët zakonisht janë të vendosur në pjesën e pasagjerit. Një nga treguesit kryesorë të këtij kalimi do të jetë dhe xhami i përparmë i automjetit i cili gjatë kalimit të zjarrit nga pjesa e motorit në kabinë, do të deformathej dhe shkrinte duke filluar nga pjesa e poshtme në drejtim të ekstremit të sipër të tij, ndërsa në të kundërt, nëse zjarri do të shfaqej në ambientin e kabinës dëmtimet në xham do të fillonin nga pjesa e sipërme e tij dhe vetë xhami do të gjendej i derdhur mbi pjesën e kroskotit. Vetë kroskoti në fazat e para do të digjej në pjesën e pasagjerit nëse zjarri do të vinte nga kafazi i motorit, ku një tjetër tregues do të ishin dhe radiatorët e ngrohësve të cilët duke qenë kryesisht prej alumini do të dëmttoheshin duke u shkëputur sipas drejtimit të lëvizjes së zjarrit. Në lidhje me këtë argument le të shohim shembullin e mëposhtëm.

Gjatë orëve të pasdites është njoftuar në lidhje me një automjet të djegur në afërsi të varrezave publike të qytetit. Menjëherë u formua grupi hetimor dhe u shkua në vendin

e ngjarjes ku u konstatua se zjarri në automjet ishte fikur nga reparti i zjarrfikësve dhe automjeti paraqitej pjesërisht i dëmtuar në pjesën e përparme. Nisur nga dëmtimet e konstatuara u përcaktua se pika e origjinës së zjarrit ishte ambienti i brendshëm i kafazit të motorit dhe pikërisht ana e djathtë e tij. Më pas zjarri ishte përhapur në ambientet e brendshme të automjetit. Dëmtimet që konfirmojnë këtë fakt konsistojnë në: zbardhje e sipërfaqes së jashtme të parafangos së parë djathtas, zonë së kofanos në gjysmën e djathtë të saj, shkrirje të komponentëve metalikë të motorit në anën e djathtë të tij, djegie e kroskotit në pjesën e djathtë dhe dëmtim të xhamit të përparmë në pjesën e poshtme. Ky version u konfirmua dhe nga drejtuesi i automjetit i cili deklaroi një defekt në pjesën e motorit.

Fig. 4 Pamje e automjetit pozuar nga pjesa anësore e djathtë

Fig. 5 Pamje e ambientit të brendshëm të automjetit ku vërehet pjesa e kroskotit e dëmtuar si pasojë e kalimit të zjarrit nga kafazi i motorit në kabinë.

Baçe, E.

« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Një tjetër rast është dhe ai kur pika e origjinës së zjarrit është në ambientin e brendshëm të kabinës. Në këtë rast zjarri sipas proceseve të tij do të vazhdojë djegien e pjesëve përbërëse të ambientit dhe duke qenë i etur për oksigjen do të tentojë të dalë jashtë nëpërmjet hapësirave të dyerve, dëmtimeve në kabinë apo vetë hapësirave të xhamave. Pikërisht për të përcaktuar pikën e origjinës fillimisht duhet të këqyren dyert nga jashtë duke vërejtur linjën e djegies. Nëse ajo ka zbritur më poshtë se bashkimi i derës me kabinën tregon që dera ka qenë e hapur para se të zhvillohej zjarri. Po kështu duhet të kontrollohen të gjitha dyert nëse janë të mbyllura nga gjuhëza e bravës apo jo. Kontrolli duhet të vazhdojë dhe në pjesën e brendshme të dyerve ku të evidentohet pozicioni i mekanizmave të ngritjes dhe uljes së xhamave dhe nëse në brendësi të dyerve vërehet prania e fragmenteve të xhamave. Xhamat anësorë të automjeteve janë xhama të temperuar, të cilët nën veprimin e efekteve termike të zjarrit do të shkrinin, dhe nën efektin e rritjes së presionit nga gazrat, kontaktit direkt me flakët apo hapjen e *airbag*-ve do të thyheshin me drejtim nga brenda jashtë. Por nëse xhamat do të thyheshin si pasojë e veprimit mekanik nga autorët, një pjesë do të thyej ndërsa pjesa tjetër do të binte në brendësi të derës.

Zjarri i krijuar në ambientin e brendshëm do të furnizohej me oksigjen nga një xham, apo derë e hapur dhe do të përshpejtonte djegien duke u përhapur dhe në pjesët e tjera të ambientit, pikërisht pjesa e jashtme dhe e brendshme e tavanit të kabinës, në zonën e derës së hapur dhe pjesa e derës nga brenda do të shfaqnin ngjyrë të ndryshme nga pjesa tjetër e automjetit deri në ngjyrimë të kuqërremta të tyre.

Në vazhdim këqyrja duhet të përqendrohet dhe në pjesën e poshtme të ambientit të brendshëm, ku mund të evidentohen mbetje të enëve me akselerues apo materialeve të përdorura për vënien e zjarrit. Për ta konkretizuar shikojmë rastin e mëposhtëm.

Gjatë orëve të para të mëngjesit është konstatuar zjarri në automjetin e parkuar para banesës së pronarit, ku zjarri kishte djegur thuajse të gjithë pjesën e kabinës me përjashtim të pjesës së kafazit të motorit. Pas një këqyrje të imtë u konstatua menjëherë se dera e pasme krahu i djathtë paraqitej e hapur dhe në brendësi të saj ndodheshin fragmente xhamash të cilat nuk u gjendën në dyert e tjera, të cilat gjithashtu ishin të mbyllura. Në automjet zona poshtë xhamit të derës së pasme djathtas si nga jashtë dhe nga brenda paraqitej më e errët dhe me nuanca të kuqërremta. Po kështu nga këqyrja e brendshme e automjetit në pjesën e dyshemesë para sediljes së pasme gati në qendër të saj u konstatua një fragment plastik bidoni me vëllim 0.5 litër i deformuar dhe pjesërisht i shkrirë, i cili përmbante mbetje lënde me aromë karakteristike të benzinës.

Fig. 6 Pamje e automjetit pozuar nga pjesa anësore e djathtë, ku me shigjeta tregohen zonat më të djegura në automjet.

Fig. 7 Pamje e pjesës së brendshme të derës së pasme krahu i djathtë i automjetit, ku me shigjetë tregohen zonat më të djegura të saj.

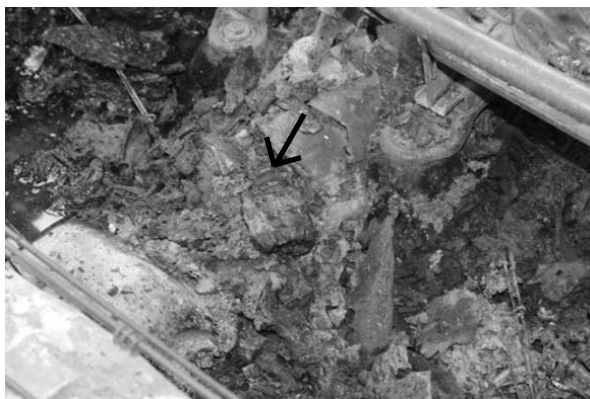

Fig. 8 Pamje e ambientit të brendshëm të automjetit në pjesën e pasme, ku me shigjetë tregohet pjesa e ngulur e bidonit plastik.

Një tjetër faktor i cili duhet të tërheqë vëmendjen e ekspertëve është dhe sistemi elektrik i automjetit, për këtë arsye duhet të këqyren imtësisht të gjithë linjat elektrike apo mbetjet e pajisjeve konsumatore të energjisë elektrike me qëllim evidentimin e harqeve të shkurtër elektrik të cilat do të shfaqeshin në formë pikash saldimi. Të gjithë këta elementë duke pasur gjithmonë parasysh shpërhapjen e zjarrit do të mundësonin dhe përcaktimin e saktë të pikës së origjinës të zjarrit.

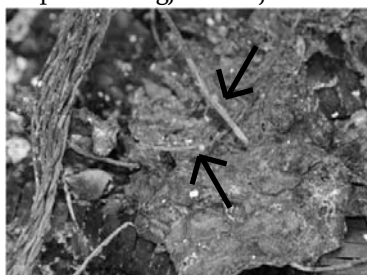

Fig. 8 Pamje e afërt e një pjese linje elektrike automjeti. Me shigjetë tregohen fragmente përcjellësi të shkrirë në formë pikash saldimi si pasojë e harqeve të shkurtër elektrik.

Baçe, E.
« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

5. Përfundime

Si në të gjitha rastet, pasi grupi hetimor zbaton një plan paraprak hetimor duke shfrytëzuar të gjitha mjetet dhe metodat tekniko-shkencore gjatë këqyrjes, vjen dhe momenti i ngritjes së versioneve hetimore. Pikërisht ngritja e versioneve hetimore kryhet nëpërmjet argumentimit shkencor të së gjitha dukurive dhe provave materiale të gjetura në vendin e ngjarjes, ku versionet rrëzohen e lenë atë më të arsyeshmin të bazuar në prova dhe jo në hipoteza të mbështetura në fantazitë apo opinionet e njerëzve që varen nga mënyra e të perceptuarit të tyre në lidhje me ngjarjen e ndodhur. Përkatësisht për të dhënë një ide më të qartë, një qasje tjetër në mënyrën e të hetuarit në rastet e zjarreve në automjete u hulumtua në këtë punim. Gjatë trajtimit të fenomenit të zjarrit si në proces kimiko-fizik specifik në llojin e vet, ju kushtua vëmendje automjeteve, pjesëve përbërëse dhe mënyrës së ndërtimit të tyre. Të gjitha këto së bashku duhen pasur parasysh gjatë hetimit të rasteve të zjarreve në automjete, ku hetimi në këto raste është nga më të vështirët, pasi zjarri flet një gjuhë jo të lehtë për ta kuptuar, por nëse e mëson të gjitha bëhen të qarta.

Gjatë këqyrjes së vendit të ngjarjes duhet të kemi parasysh të gjithë faktorët pa lënë mënjanë asnjë prej tyre, duke filluar nga ambienti ku ndodhet automjeti dhe deri në ambientin ku është shfaqur zjarri. Çdo rrethanë negative duhet të tërheqë vëmendjen e ekspertëve, të cilët duhet të përdorin të gjitha njohuritë e tyre si dhe të mos hezitojnë të kërkojnë njohuri nga njohës të fushave të ndryshme, çdo gjë është në shërbim të hetimit. Gjatë fiksimit të provave në vendin e ngjarjes, nuk ka ekspert, që nuk e di se një nga mënyrat është dhe fotografimi, por duhet pasur parasysh se brenda objektivit të fiksohen të gjitha veçoritë e përmendura më lart, të cilat njëkohësisht duhet dhe të fiksohen në procesverbalet përkatëse. Skicimi do të ishte një tjetër mënyrë për fiksimin e provave i cili do të jepte një burim më tepër informacioni në lidhje me vendosjen topografike të provave si dhe pikën e origjinës së zjarrit.

Referencat

1. Myftari Estref, *Kqyrja e vendit të Ngjarjes*, 1996, 135-140.
2. Mandro Ilirjan, *Njohuri për Kriminalistikën*, 2016, 11-43.
3. Begeja Skënder, *Kriminalistika*, 1985, 242-256, 442-455.
4. Fung, Francis, *The NBS Program on Corridor Fires*, *Fire Journal*, May 1973.
5. NFPA 921, *Guide for Fire and Explosion Investigations*. 1992 ed. Quincy:
6. National Fire Protection Association.
7. Powell Dawson, *The Mechanics of Fire*, 1955.
8. Tuve Richard L, *Principles of Fire Protection Chemistry*, 1976.
9. Smith J. Nicolas, Hicks William, Gorbett E. Gregory, Hopkins L. Ronald, Kennedy M. Patrick, *Vehicle Fire Burn Pattern Study*, 2010
10. Glen A. Shifflett, *Investigating Automobile Fire Causes*, 49 *J. Crim. L. Criminology & Police Sci.* 276 (1958-1959)
11. Lee H.M, Chow W.K and Hung H.Y. *A Study on Residential Fires due to Electrical Faults in Hong Kong*, 3rd Residential Building Design & Construction Conference - March 2-3, 2016
12. Babrauskas Vytenis, *Research on Electrical Fires: The State of the Art*, Fire Safety Science-Proceedings of the Ninth International Symposium, pp. 3-18
13. Lentini J. John *The Mythology of Arson Investigation, Scientific Protocols for Fire Investigation*, CRC Press, 2006

Baçe, E.

« Hetimi
i ngjarjeve
në rastet
e zjarreve në
automjete »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Policimi në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, - sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit

MSc. Qetësor GURRA
Akademia e Sigurisë
qetesorgurra@gmail.com

MSc. Jonida GURRA
Akademia e Sigurisë
gurrajonida7@gmail.com

Abstrakt

Në këtë trajtesë do të zhvillohen imtësisht dhe koncentruar, çështje të tilla si, historiku i policimit në komunitet në vende të ndryshme të botës. Përparimi drejt policimit demokratik, arrihet kur ka një ndryshim nga një qasje e orientuar drejt kontrollit, në një qasje të orientuar drejt shërbimit dhe ku interesi kryesor i zbatimit të ligjit mbetet i përqendruar në parandalimin me iniciativë të krimit. Në vijim do të përmenden se cilat janë detyrat e oficerëve të policimit në komunitet dhe ndihmësspecialistëve në kuadër të sigurisë publike, parandalimit të krimit dhe qarkullimit rrugor. Vëmendje të veçantë do t'i kushtohet faktit se cilët janë ata faktorë që oficerët e policimit në komunitet dhe ndihmësspecialistët e policimit në komunitet nuk njihen në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë si të tillë. Vëmendje e veçantë i është kushtuar faktit se si duhet të trajtohen ankesat nga oficerët e policimit në komunitet. Në konkludim do të jepen rekomandime lidhur me cilësitë që duhet të ketë një oficer i policimit në komunitet (SPZ).

Fjalëkyçe:

policim demokratik, parandalim, ankesa, cilësi, profesionalizëm, siguri publike.

Gurra, Q. dhe
Gurra, J.
« Policimi në
komunitet dhe
rëndësia e tij në
sigurinë
publike, sfidë
apo detyrë
e Policisë së
Shtetit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Hyrje

Të gjithë sot pranojmë se detyrat parësore të shërbimeve të një policie demokratike janë: zbatimi i ligjit, ruajtja e rendit dhe qetësisë publike, mbrojtja e lirive dhe të drejtave të individit, parandalimi dhe zbulimi i krimit, pakësimi i frikës dhe dhënia e ndihmës dhe shërbimeve komunitetit. Stili tradicional i policimit, i cili përqendrohet kryesisht mbi një qasje shtrënguese të zbatimit të ligjit, efikasiteti i ndërhyrjes së shpejtë si një mjet për të luftuar krimin dhe burokratizimi i policisë (për shembull, centralizimi dhe ndarja e theksuar e punës) ka rezultuar, gjithsesi, se nuk është më i përshtatshëm për të luftuar problemet e reja të krimit dhe shqetësimet e lidhura me sigurinë në shoqëritë bashkëkohore. Disa segmente (më pak të privileguara) të shoqërisë (zonat e varfra, grupet e pakicës) janë bërë veçanërisht të prekshme dhe të cënueshme nga krimi dhe çrregullimi shoqëror. Është pranuar gjithmonë e më shumë midis profesionistëve të policisë, akademikëve dhe politikëbërësve në shtetet pjesëmarrëse të BE-së se nevojitet një ndryshim në filozofinë e punës së policisë, nga një qasje vetëm për zbatimin e ligjit në një qasje që përqendrohet gjithashtu në parandalim, partneritet dhe zgjidhje të problemeve. Për më tepër, është pranuar se policia, e vetme, nuk zotëron burimet për të trajtuar shkaqet e padukshme të humbjes së cilësive të mira të shoqërisë dhe lulëzimit të krimit, prandaj nevojitet ndihma e agjencive të tjera shtetërore, dhe në veçanti, ajo e shoqërisë civile.

Në një anë, mbështetja e publikut nevojitet për të marrë informacionin e kërkuar për parandalimin dhe zgjidhjen e problemeve, nga ana tjetër, publiku ka mundësinë që të kontribuojë drejtpërdrejtë në përmirësimin e mjedisit shoqëror. Policia mund të shërbejë si katalizator, duke i nxitur njerëzit që të pranojnë pjesën e tyre të përgjegjësisë për cilësinë e përgjithshme të jetesës në komunitetin e tyre. Në këmbim të mbështetjes

Gurra, Q. dhe Gurra, J.
« Policimi në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

së tyre, individë që respektojnë ligjin meritojnë mundësinë që të japin kontributin e tyre në procesin e policimit dhe policia duhet të jetë e përgatitur që t'i dëgjojë dhe të veprojë në përputhje me kërkesat dhe shqetësimet e tyre. Kjo qasje e partneritetit polici-publik, gjithsesi, mund të arrihet vetëm nëse besimi dhe vetëbesimi janë vendosur në të dyja anët.

2. Historiku i policimit në komunitet në vende të ndryshme të botës

Historia e policimit në komunitet lidhet, në mënyrë të pandashme, me policimin në Britaninë e Madhe. Megjithëse, koncepti i sotëm i policimit në komunitet, si metodë modernë e policimit, ka evoluar ndër vite dhe në vende të ndryshme të botës, studiuesit e konsiderojnë Britaninë si atdheun e policimit modern, të cilin e lidhin pandashmërisht me Sir. Robert Peel.

Por, çfarë bëri R. Peel në cilësinë e sekretarit të Punëve të Brendshme (viti 1829), ndryshe nga çfarë ishte bërë nga paraardhësit e tij deri në atë kohë? Disa nga tiparet dalluese të veprimtarisë së R. Peel, janë:

- udhëhoqi standardizimin e forcave policore, i organizoi ato në modelin civil dhe duke i bërë të përgjegjshme ndaj publikut;
- vendosja e ngjyrës blu për uniformat e policisë (përkundrejt asaj të kuqe, që ishte ngjyra e ushtrisë);
- konvertimi i gradave nga ato ushtarake në policore (bëri të mundur shkëputjen nga tradita ushtarake e organizimit të policisë);
- marrja e vendimit që oficerët e policisë, në vend të armëve, të mbanin vetëm një shkop druri dhe një fener (që më vonë u zëvendësua nga bilbili) për të sinjalizuar në raste nevojë për ndihmë apo mbështetje (*kjo ishte një risi për atë periudhë*).

Një ndër thëniet më të njohura të R. Peel-it, që përbën njëkohësisht edhe thelbin e policimit në komunitet, është: *“Mbajtja, në të gjitha kohët, e një lidhjeje me publikun, që i jep vërtetësi traditës historike se policia është publiku dhe publiku është policia. Policët janë vetëm pjesëtarë të publikut, të cilët paguhen për t’u kushtuar vëmendjen dhe kohën e plotë detyrave që ka çdo qytetar në interes të ekzistencës dhe mirëqenies së publikut”*.¹

Në SHBA, zanafilla e teorisë së policimit në komunitet lidhet me Shkollën e Administrimit Policor dhe Sigurisë Publike të Miçiganit, e cila në vitin 1961 bëri një studim për efikasitetin e shërbimit policor në 168 agjenci policore dhe më pas, bazuar në gjetjet e këtij studimi, në vitin 1965 krijoi një qendër kombëtare policore për marrëdhënie komunitare. Fillimisht, teoritë e policimit në komunitet u eksperimentuan në shtete të ndryshme të SHBA-së, duke u pasuar me studime që kulmuan me ngritjen e disa stacioneve të vogla policore në vitin 1974, në Detroit.²

Adaptimi i filozofisë së policimit në komunitet në departamentet e policisë lokale ndodhi në mënyrë graduale gjatë viteve 1970-1980 dhe në fund të viteve 1990, gjithnjë e më shumë shtete filluan të përdornin përjasjen e policimit në komunitet. Pas shumë vitesh si program pilot, policimi në komunitet u zyrtarizua nga qeveria

Gurra, Q. dhe
Gurra, J.
«Policimi në
komunitet dhe
rëndësia e tij në
sigurinë
publike, sfidë
apo detyrë
e Policisë së
Shtetit»

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

federale me miratimin e ligjit për kontrollin e krimeve të dhunshme në vitin 1994. Miratimi i ligjit u pasua nga krijimi i “Zyrës së Shërbimeve të Policimit, të Orientuara nga Komuniteti” (COPS), që mbështet iniciativat e policimit në komunitet në të gjitha Shtetet e Bashkuara dhe mbështet financiarisht policitë lokale në implementimin e këtyre iniciativave.

Kanadaja, e përqafoi këtë filozofi dhe praktikë pothuajse në të njëjtën periudhë, ndërkohë që proceset e zbatimit të policimit në komunitet në Europë variojnë sipas grupshteteve. Në vendet skandinave, veçanërisht në Suedi, në Norvegji dhe në Danimarkë, policimi në komunitet u bë shpejt një filozofi dominuese, kurse në vende si Franca, Italia dhe Spanja, jo vetëm që është më i vonë, por paraqitet edhe në një formë tjetër. Përvoja skandinave dhe legjislacioni i saj mbi policimin në komunitet e ka vënë këtë model policimi në pararojë të proceseve të reformave në polici. Madje, kjo përvojë, sidomos ajo suedeze, ka pasur ndikim të madh në legjislacionin e BE-së, të vitit 2001, për policimin në komunitet dhe parandalimin e krimit.

Policia daneze ka zhvilluar teorinë e policimit në komunitet nëpërmjet angazhimit të policisë në tre lloje parandalimi krimi, me një shkallë ndërlidhjeje mes tyre:

- aktiviteti i parë, përfshin oficerë policie të trajnuar, të cilët zhvillojnë rregullisht orë mësimi mbi sigurinë dhe parandalimin e krimit në shkollë;

- aktiviteti i dytë, që nga viti 1982, policia daneze ka prezantuar programin SSP (shkollë, shërbim social, polici), me qëllim organizimin e aktiviteteve të përbashkëta me fokus brezin e ri nëpërmjet njësive të koordinuara me 6-8 anëtarë, të vendosura brenda stacioneve policore;

- aktiviteti i tretë është ngritja dhe funksionimi i “Neighborhood Police Houses”, që shërbejnë si qendra komunitare, ku policia organizon takime dhe aktivitete të ndryshme. Këto qendra janë shumë funksionale

Në dallim nga qasjet e mësipërme, përvoja franceze e viteve ‘80 konkretizoi modalitete të reja operative të policisë, të bazuara në mbulimin e territorit. Më pas, vendet e ulëta (Holanda, Belgjika) dhe Spanja përshtatën variantete tyre të policimit, sipas këtij modeli. Gjatë 30 viteve të fundit, Franca, me një sistem policie të shumëfishtë dhe të centralizuar (polici nacionale dhe xhandarmëri), ka zhvilluar një formë policimi në komunitet që u quajt “polici de proximité”. Vitet ‘80 janë fillesat e përpunimit të këtij koncepti, që sjell kombinimin e policisë lokale/të lagjes me komunitetin së bashku me ndërlidhësin komunitar. Tipari dallues i variantit francez të policimit komunitar është mekanizmi i *Kontratës së sigurisë lokale* (KSL). Këto kontrata janë marrëveshje formale dhe organizojnë bashkëpunimin midis aktorëve vendorë. Ato nënshkruhen nga prefektët, prokurorët e policisë dhe kryebashkiakët.

Pas viteve 2000 u krijuan me ligj *Këshillat e sigurisë lokale dhe parandalimit të krimit*, të cilat e vendosin Francën strukturalisht në një pozicion të ngjashëm me atë të Suedisë. Ligji mandaton bashkëpunimin policor me komunat lokale dhe barazon përgjegjësinë për policinë dhe publikun për çështje të sigurisë. Aktualisht, kjo skemë funksionon në 462 distriktet policore të Francës.³ Adoptime të këtij modeli, dhe sipas kushteve specifike, bënë edhe policia italiane (pas vitit 2000), sllovene (që nga 1992) dhe ajo kroate (që nga viti 2002).

Gurra, Q.

dhe Gurra, J.

« Policimi në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

3. Policimi në komunitet është forma më moderne e policimit sot

Policimi në komunitet ka lindur si plotësuesi kryesor strategjik i policimit tradicional dhe përqendrohet në përfshirjen më të madhe të agjencive të tjera shtetërore dhe të bashkësive në punën e policisë për ta luftuar krimin në mënyrë më efikase dhe efektive dhe për të përmirësuar marrëdhënien mes policisë dhe komunitetit. Konceptet dhe kuptimi i filozofisë së policimit në komunitet janë të ndryshme në vende të ndryshme, madje edhe brenda një vendi nga ekspertë të ndryshëm. Gjithsesi, arritja në një kuptim të përbashkët mbi policimin në komunitet është një detyrë e vështirë, duke qenë se ka pothuajse po aq përkufizime mbi policimin në komunitet sa ka edhe artikuj dhe libra të botuar mbi këtë temë. Më tej, në disa rajone, madje edhe termi “policim në komunitet” debatohet, dhe përkthimet në gjuhët kombëtare ndryshojnë ndjeshëm. Një hap i parë thelbësor drejt arritjes së një kuptimi të përbashkët është përcaktimi i elementëve themelorë të policimit në komunitet.

Policimi në komunitet është sot forma e vetme e policimit në të gjitha vendet me demokraci të konsoliduar. Kjo formë është jo vetëm një trend i zhvillimit, por edhe katalizatori kryesor i performancës së shërbimit policor në realizimin e misionit të saj. Në kuptim të kësaj filozofie, policia nuk është “ruajtësi” i vetëm i ligjit dhe rendit, por të gjithë anëtarët e komunitetit supozohet të bëhen aleatë aktivë në përpjekje për të rritur sigurinë dhe përmirësuar cilësinë e jetës.

“Policimi i orientuar nga komuniteti, në thelb është një bashkëpunim ndërmjet policisë dhe komunitetit, për të identifikuar dhe zgjidhur problemet e sigurisë së përbashkët. Në këtë paradigme policia nuk është “ruajtësi” i vetëm i ligjit dhe rendit publik, të gjithë anëtarët e komunitetit supozohet të bëhen aleatë aktivë në përpjekje për të rritur sigurinë dhe përmirësuar cilësinë e jetës”⁴.

Policia shqiptare, e cila aspiron për një policim modern, e ka më se të qartë tashtë se në thelb të këtij policimi qëndron policimi në komunitet si një filozofi dhe një strategji për të realizuar me sukses misionin e saj. Ajo prej disa vitesh po rishikon mënyrën e organizimit, proceset e punës, metodat dhe praktikat e policimit, si dhe po ndërton një kulturë të organizatës të bazuar në filozofinë e policimit në komunitet. Policia e Shtetit gjatë viteve të fundit ka punuar për orientimin e shërbimeve policore drejt modelit të policimit në komunitet. Për implementimin e këtij modeli policimi është vlerësuar se angazhimi, partneriteti dhe ofrimi cilësor i shërbimeve ndaj qytetarëve janë elementë shumë të rëndësishëm për krijimin e një mjedisi sa më të sigurt. Sfida për çdo punonjës policie është arritja e standardeve më të larta të shërbimit, nëpërmjet rritjes së profesionalizmit, përgjegjshmërisë dhe transparencës, duke zbatuar me korrektësi ligjin, si dhe duke përmirësuar komunikimin me qytetarët. Për të kryer këtë mision, të gjitha organizatat e policisë drejtohen nga strategji të ndryshme operacionale dhe organizative.

Literatura moderne e menaxhimit policor njeh një gamë të gjerë të strategjive të ndryshme operacionale dhe organizative si dhe të filozofive në të cilat bazohet puna e organizatave të ndryshme të policisë në botë. Disa nga këto strategji janë deklarata të përgjithshme mbi mënyrën se si policia duhet të konceptojë dhe t'i përqaset punës të saj,

Gurra, Q. dhe
Gurra, J.
“Policimi në
komunitet dhe
rëndësia e tij në
sigurinë
publike, sfidë
apo detyrë
e Policisë së
Shtetit”

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

⁴ Po aty, f.7.

ndërsa disa të tjera janë përshkrime më specifike dhe të detajuara se si policia mund të luftojë krimin në mënyrë sa më efektive. Një pjesë e këtyre modeleve mund të kombinohen dhe zbatohen së bashku.

Me qëllim përvetësimin e koncepteve mbi policimin në komunitet është e nevojshme që të sqarohen disa koncepte apo përkufizime mbi fjalë ose togfjalësja që i gjejmë gjatë procesit të të mësuarit. Këto janë⁵:

- *Llogaridhënie*. Llogaridhënie e policisë do të thotë që veprimtaria e policisë, – nga sjellja e punonjësve individualë të policisë, deri te strategjitë për operacionet policore, procedurat e emërimit dhe menaxhimi i buxhetit, – është e hapur për vëzhgim nga një sërë institucionesh mbikëqyrëse.

- *Komunitet*. Një bashkësi njerëzish që jetojnë në të njëjtën zonë, ose që kanë interesa të përbashkëta, si puna etj.; shoqëria e gjerë ose publiku i përgjithshëm.

- *Policim në komunitet*. Një filozofi dhe strategji organizative që promovon një përpjekje të bazuar në partneritet dhe bashkëpunim mes policisë dhe komunitetit me qëllim arritjen e efektivitetit dhe efikasitetit në identifikimin, parandalimin dhe zgjidhjen e problemeve të krimit, frikës nga krimi, çrregullimit fizik dhe shoqëror dhe kalbëzimit të bashkësisë, me qëllim përmirësimin e cilësisë së jetës për të gjithë.

- *Polici* (Shërbim Policor). Një shërbim publik që operon brenda një juridiksioni të caktuar dhe përgjegjës për ruajtjen e rendit dhe sigurisë publike, mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, sidomos jetës, parandalimin dhe zbulimin e krimit, zvogëlimin e frikës dhe dhënien e ndihmës dhe shërbimit për publikun.

- *Partneritet polici-publik*. Një sinonim për policimin në komunitet me qëllim për të lehtësuar përkthimin e termit policim në komunitet në gjuhë të ndryshme. Në këtë dokument të dyja termat janë të barasvlershme.

- *Publik*. Një bashkësi njerëzish dhe institucionesh. Publiku përbëhet si nga sektori shtetëror dhe administrativ ashtu edhe nga sektori privat, përfshirë individët.

4. Parimet kryesore të policimit në komunitet si shërbim publik⁶

- Policia respekton të drejtat e njeriut dhe është pjesë e shoqërisë;
- abstenon nga politika, por mbron aktivitetet dhe proceset demokratike dhe politike;
- jep shërbim të shpejtë dhe në mënyrë të barabartë dhe të paanshme;
- vepron e orientuar nga qytetari;
- është bashkëpunuese, transparente dhe përpiket të ndërtojë besimin reciprok;
- është e hapur për kërkesat dhe problemet e qytetarëve;
- arbitron konfliktet dhe siguron shërbimin 24/7;
- institucionalizon pjesëmarrjen e publikut;
- kërkon mbështetjen e shoqërisë;
- është e pranishme aty ku është e nevojshme;
- shërben me oficerë policie të orientuar drejt njerëzve/qytetareve;
- i merr seriozisht kritikën;
- është e pranishme në media dhe ushtron një politikë të hapur informacioni;

⁵ Po aty, f.8.

⁶ Kondi, Taulant (2007), *Koncepte dhe karakteristika të policimit në komunitet në Policinë e Shtetit*, Shqipëri, Shkup, tetor 2014, f.14.

Gurra, Q. dhe Gurra, J.
« Polici në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

- identifikon problemet e qytetarit dhe i mbështet ato edhe nëse policia nuk është përgjegjëse;
- praktikon angazhim, të qëndrueshëm dhe të ligjshëm kundër autorëve dhe shkelësve të ligjit.

4.1 Tiparet e policimit në komunitet, të orientuara nga kontrolli⁷

- Karakteristikat e policisë së orientuar nga kontrolli, janë si më poshtë:
- strukturë, grada dhe sjellje ushtarake,
 - mosrespekt për të drejtat e njeriut,
 - mungesë transparence,
 - mungesë kulture të ankimimit,
 - mungesë orientimi ndaj qytetareve dhe ndaj personelit brenda për brenda,
 - kompetenca të dobëta sociale dhe mungesa e përgjegjësisë në menaxhimin e mesëm (të gjitha vendimet e marra nga niveli më lartë, asnjë delegim i detyrave, kompetencave dhe përgjegjësisë)
 - mungese pjesëmarrjeje në vendimmarrje,
 - orientim i mangët ndaj nevojave të qytetarëve,
 - moskonsiderim i kënaqësisë së qytetarëve ndaj shërbimit policor,
 - mbikëqyrja e qytetareve (inspektorët e zonës),
 - ekzekutim në vend të shërbimit.

4.2 Elementet e policimit në komunitet, si filozofi e re

- Oficerët e policimit në komunitet, NSPK-të,
- këshillat vendore për siguri publike,
- partneritetet për sigurinë; përfshirja e komunitetit,
- aktivitete të përbashkëta me të rinjtë në zonat problematike,
- transparenca,
- sondazhet,
- polici virtual,
- zyrat e shërbimit të qytetarëve, ZSHQ-të.

4.3 Detyrat, kompetencat dhe përgjegjësitë e një specialisti të policimit në komunitet⁸

- Analizimi i të gjitha çështjeve që shkaktojnë ndjenjën e pasigurisë së publikut ose individëve (“dritaret e thyera”),
- mbledhja e informacionit për të gjitha aktivitetet e rëndësishme në zonë;
- organizimi i orëve të rregullta të konsultimeve për qytetarët në zonë;
- veprimi me vetiniciativë dhe në mënyrë të motivuar;
- ndërtimi i kontakteve me të gjitha organizatat, institucionet përkatëse, “personat kyç” dhe me individët në përgjithësi;
- mbështetja e qytetareve në çdo rast;
- përherë të jetë në kontakt me komisariatet/stacionet policore përgjegjëse dhe

⁷ Po aty, f.15.

⁸ Ligji për Policinë e Shtetit.

departamentet / njësitet e policisë;

- të jetë i përfshirë në të gjitha aktivitetet/veprimet policore që ndodhin në zonë;
- organizimi i takimeve dhe marrja pjesë në ngjarjet në lidhje me parandalimin e krimit dhe aksidentet e qarkullimit rrugor dhe sigurisë e rendit publik;
- dhënia e këshillave në të gjitha çështjet që lidhen me sigurinë dhe rendin publik;
- raportimi i incidenteve *ad hoc*.

4.4 Arsytet e mundshme që OPK (SPZ) është kryesisht i panjohur nga qytetarët e Shqipërisë

Arsyet e mundshme që OPK (SPZ) është kryesisht i panjohur nga qytetarët e Shqipërisë janë:

- policia nuk e përdor termin “policim në komunitet” përballë qytetarëve;
- policia nuk ka bërë fushata për policimin në komunitet;
- policia nuk i shpjegon publikut se fushëveprimi i OPK-ve është policimi në komunitet;
- strategjitë vendore të policimit në komunitet nuk kanë filluar dhe për këtë arsye nuk ka publicitet për policimin në komunitet;
- qytetarët nuk janë të interesuar në policimin – veçse nëse ata janë të prekur nga krimi etj.;
- qytetarët nuk e vizitojnë policinë përveçse kur kanë një problem sigurie;
- shoqëria shqiptare rregullon kryesisht problemet e sigurisë pa mbështetjen e policisë;
- shoqëria shqiptare kupton/përjeton më shumë policimin e orientuar ndaj kontrollit në vend të policimit të orientuar ndaj shërbimit;
- sjellja e punonjësve të policisë (ekzekutor/ndihmës);

Çfarë aktivitete, masash janë të nevojshme që të ndërmerren në mënyrë që të njihet oficeri i policimit në komunitet (SPZ):

- fushatat publike (shtypi/media, reklamat tërheqëse në ambientet e policisë, mjediset publike etj.);
- fletëpalosje për NSPK-të;
- përdorimi i termit “policim në komunitet” pra qytetarëve;
- shërbimi publik i policisë i orientuar ndaj shërbimit (jep informacion, është më afër qytetarëve ndihmues, bashkëpunues me qytetarët etj.);
- KVSP janë në shërbim;
- aktivitetet e dyerve të hapura;
- konferencat periodike për shtyp lidhur me policimin në komunitet dhe policimin në të gjitha nivelet e PSH-së.

4.5 Ankesat nga oficerët e policimit në komunitet (SPZ)

- NSPK-të janë përgjegjës për pranimin e ankesave në zona;
- çdo ankesë duhet marrë seriozisht;
- s’duhet të ketë fshehje të sjelljes së keqe të punonjësve të policisë; sjell humbje e besimit;
- paanshmëria në trajtimin e ankesave është e detyrueshme;
- deklarata me shkrim e punonjësit të policisë, kundrejt të cilit ka ankesë është e

Gurra, Q. dhe Gurra, J.
« Polici në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Polici
dhe
Siguria
nr.17, 2019

detyrueshme;

- ftesë për ankuesin për të sqaruar rrethanat dhe arsyet për ankesën;
- duhet të jepen përgjigje të ndërmjetme;
- nuk duhet të ketë ankesë pa marrë një përgjigje zyrtare;
- duhet bërë vlerësimi i rasteve të ankesave në baza të rregullta;
- duhen marrë masat e duhura për të reduktuar arsyet për ankesat.

5.1 Temat e mundshme ku duhet të përqendrohet puna nga oficerët e policimit në komunitet (SPZ), lidhur me parandalimin në kuadër të sigurisë publike

- Mbledhja e informacionit për të gjitha rastet që ndikojnë në sigurinë dhe rendin publik;

- zgjidhja e konfliktit;
- mbledhja e informacionit lidhur me ekstremizmin dhe terrorizmin;
- mbikëqyrja e zonave të nxehta të identifikuara për raste të sjelljes antisociale;
- pjesëmarrja në aktivitetet publike, apo aktivitet masive;
- mbështetja e organizatave të tjera ligjzbatuese në lidhje me shqetësimet publike;
- mbledhja e informacionit lidhur me huliganizmin, trazirat etj.;
- fushatat ndërgjegjësuere lidhur me sjelljen sociale sidomos me fëmijët dhe të rriturit/

të rinjtë.

5.2 Temat e mundshme ku duhet të përqendrohet puna nga oficeret e policimit në komunitet (SPZ), lidhur me parandalimin në fushën e krimeve dhe në kuadër të qarkullimit rrugor⁹

- Kultivimi, konsumimi dhe trafikimi i drogave të paligjshme;

- dhuna në familje;

- trafikimi i qenieve njerëzore;

- mbrojtja e pronës private;

- fushatat dhe ndërgjegjësimi lidhur me kundërvajtjet e të rriturve, të rinjve në konflikt me ligjin.

Parandalimi në kuadër të sigurisë në qarkullimin rrugor:

- edukimi i fëmijëve në kopshte;
- edukimi i nxënësve në shkolla;
- trajnime me biçikleta;
- ndërgjegjësimi për parandalimin e drejtimit të makinës nën efektin e drogës dhe alkoolit;
- ndërgjegjësimi mbi parandalimin e tejkallimit të shpejtësisë si arsye kryesore për aksidentet;
- fushata ndërgjegjësimi lidhur me sjelljen e përgjithshme në trafik.

Gurra, Q. dhe Gurra, J.
« Polici në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Polici dhe Siguria
nr.17, 2019

⁹ Maldokmatov, Almazbek (2007), *Implementation of the "Community Police" project in the system of Ministry of Interior of Kyrgyzstan*, Shkup, mars 2015, f. 32.

6. Rekomandime

Lidhur me sa diskutuam më lart, gjejmë me vend të japim disa rekomandime shumë të shkurtra e thelbësore, lidhur me cilësitë që duhet të ketë një oficer i policimit në komunitet (SPZ), të cilat po i rendisim si në vijim:

- komunikim dhe aftësi negociuese;
- aftësi për zgjedhjen e problemeve;
- aftësi për të parandaluar dhe menaxhuar konfliktet në mënyrë të pavarur;
- aftësi për të vlerësuar saktë situatat;
- aftësi për të dalluar çështjet themelore nga ato anësore;
- aftësi për të improvizuar;
- aftësi për të parashikuar pasojat e vendimeve të tij;
- gatishmëri për marrjen e detyrës me vetiniciativë (pa kërkesë);
- zbatim i urdhrave saktësisht;
- aftësi për punë në ekip;
- bashkëpunim me të tjerët me besnikëri dhe në mënyrë konstruktive;
- aftësi për të pranuar mendimet e të tjerëve.
- aftësia për të vepruar me ndershmëri.

Bibliografi

1. *Manual për policimin në komunitet*, v. 2015.
2. *Ligji për Policinë* i azhurnuar.
3. Kondi, Taulant (2007), *Koncepte dhe karakteristika të policimit në komunitet në Policinë e Shtetit*, Shqipëri; prezantim në takimin rajonal të OSBE-së me Ekspertë të policisë për policimin në komunitet, Shkup, tetor 2014.
4. Maldokmatov, Almazbek (2007), *Implementation of the "Community Police" project in the system of Ministry of Interior of Kyrgyzstan*; prezantim në takimin rajonal të OSBE-së me ekspertë të policisë për policimin në komunitet, Shkup, mars 2015.
5. ODIHR (2007), *Concept of Community Policing. Consent, Accountability, Partnerships, Customer Focus*, prezantim në takimin rajonal të OSBE-së me ekspertë policie të Evropës Perëndimore për policimin në komunitet, Vjenë, qershor 2015.
6. *Udhërrëfyes për policim demokratik*, nga Këshilltari i Lartë Policor i Sekretarit të Përgjithshëm të OSBE-së, OSCE SPMU, Vjenë, 2006, në: <http://police.homeoffice.gov.uk/news-and-publications/publication/communitypolicing/>
7. Department of Justice, *Office of Justice Programs*, Washington, DC 1989). Bucqueroux, Bonnie (ND), *What community policing teaches us about community criminal justice*, Policing.com, në: <http://www.policing.com/articles/pdf/ccj.pdf> (12 shtator 2007).
8. C. de Rover, *Të shërbesh dhe të mbrosh* (të drejtat e njeriut dhe e drejta humanitare për forcat e policisë dhe të sigurisë), Gjenevë 1998.

Gurra, Q.

dhe Gurra, J.

« Policimi në komunitet dhe rëndësia e tij në sigurinë publike, sfidë apo detyrë e Policisë së Shtetit »

Policimi

dhe

Siguria

nr.17, 2019

Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria"

Dr. (në proces) Gentiana BEKTASHI
Ministria e Brendshme
gbektashi@yahoo.com

Abstrakt

Shqipëria aplikoi për anëtarësim në Bashkimin Evropian në prill 2009 dhe në qershor 2014 mori statusin e vendit kandidat. Më tej, në qershor të vitit 2018, Këshilli Evropian, përmes Rezolutës përzgjerim, konfirmoi të ardhmen e vendit si shtet anëtar i Bashkimit Evropian, pasi të plotësohen kushtet e anëtarësimit. Po ashtu, Marrëveshja e stabilizim-asociimit me Bashkimin Evropian, e nënshkruar në vitin 2006, e cila hyri në fuqi në vitin 2009, në nenin 70-të, detyron vendin tonë të përafrojë legjislacionin shqiptar me *acquis-in* e BE-së. Për të arritur këtë objektivi, vendi duhet të plotësojë kriteret më të rëndësishme për vendin që të hapë negociatat për anëtarësim, ku konsolidimi i progresit në fushën e sundimit të ligjit, si një nga pesë kriteret kyçe, është një nga kushtet themelore përhapjen e negociatave. Specifikisht, referuar kapitullit 24, politikat e BE-së synojnë të ruajnë dhe zhvillojnë më tej Bashkimin Evropian si zonë të lirisë, sigurisë dhe drejtësisë, ku shtetet anëtare të zbatojnë kuadrin në rritje të rregullave të përbashkëta. Ky punim do të analizojë përparimin e bërë nga Shqipëria në fushën e lirisë, sigurisë dhe drejtësisë, kundrejt këtyre detyrimeve, përfshirë këtu ato ligjore dhe administrative, si dhe, mekanizmat e nevojshëm për zbatim, për të dëshmuar nivelin e saj të harmonizimit të *acquis-it*, në çështje të bashkëpunimit policor, në luftën kundër krimit të organizuar, në luftën në fushën e drogës, në luftën kundër terrorizmit, për kontrollin kufitar, migracionin, azilin, vizat si dhe në bashkëpunimin gjyqësor në çështjet penale e civile.

Fjalëkyçe:

integrim, përparim ligjor (*acquis*), Bashkimi Evropian, liria, siguria, drejtësia.

Bektashi, G.
« Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria" »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

1. Hyrje

Marrëveshja e stabilizim asociimit, në nenin 70 saktëson detyrimin e Shqipërisë që të përafrojë të drejtën e saj kombëtare me *acquis* të BE-së. Nenet 4, 5, 82, 83, 84 dhe 85 të MSA-së parashikojnë zhvillimet në fushën e bashkëpunimit policor dhe luftën kundër krimit të organizuar, në luftën kundër trafikimit të paligjshëm, bashkëpunimin në luftën kundër pastrimit të parave, në luftën kundër terrorizmit, luftën kundër drogës. Po ashtu nenet 4, 80 dhe 81 të MSA-së, përcaktojnë bashkëpunimin në fushën e menaxhimit të kufijve, bashkëpunimin në fushën e migracionit, bashkëpunimin në fushën e politikës së vizave dhe azilit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Bashkimit Evropian si dhe në nenin 85 të MSA-së bashkëpunimin në çështjet penale.

2. Situata në Shqipëri

Përafrimi me *acquis-in* po avancojnë në të gjitha fushat e përfshira nga kapitulli 24. Sipas raportit vjetor të BE-së për vitin 2019, Shqipëria ka njëfarë niveli përgatitjeje në zbatimin e *acquis-it* dhe standardeve evropiane në këtë fushë. Raporti evidenton “Vendi ka një nivel arritjeje në zbatimin e *acquis-it* në këtë fushë. Progres i mirë është bërë në përmbushjen e rekomandimeve të vitit të kaluar. Operacionet policore për të goditur organizatat kriminale janë intensifikuar. Në vitet e fundit Shqipëria ka treguar vazhdimisht një angazhim të fortë për të luftuar prodhimin dhe trafikimin e kanabisit. Shqipëria lejon monitorimin ajror nga një shtet anëtar i BE-së (monitorime ajrore nga *Guardia di Finanza* italiane, bashkëfinancuar nga BE). Bashkëpunimi ndërkombëtar i policisë, veçanërisht me shtetet anëtare të BE-së, gjithashtu është intensifikuar, duke çuar në një numër operacionesh të suksesshme të zbatimit të ligjit në shkallë të gjerë. Ka pasur progres të prekshëm në përmbushjen e rekomandimeve të viteve të fundit për

Bektashi, G.
« Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria" »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

përmirësimin e luftës kundër krimit të organizuar. Grupi i punës “Forca e ligjit”, ka çuar në rritje të bashkëpunimit mes policisë dhe prokurorisë, - grup i cili, duhet të zgjerohet gjithashtu në agjenci e organe të tjera të ndërlidhura. Është bërë progres në lidhje me përafrimin e legjislacionit përkatës me standardet evropiane dhe praktikatat më të mira, si dhe konfiskimet e pasurive kriminale.”¹

Bazuar në rekomandimet e BE-së dhe prioritetet e vendosura kombëtare, Shqipëria ka marrë masa për zbatimin e rekomandimeve, kryesisht nëpërmjet përpjekjeve për zbatim dhe masave detyruese.

3. Lufta kundër krimit të organizuar

Lufta kundër krimit të organizuar, është një nga pesë prioritetet në procesin e pranimit në BE. Në këtë kuadër, janë miratuar:

- “Strategjia ndërsektoriale e luftës kundër krimit të organizuar, trafikeve të paligjshme dhe terrorizmit, 2013-2020”, si dokumenti kryesor strategjik kombëtar në këtë fushë. Po ashtu, edhe dokumentet e tjera të lidhura me politikatat, janë si në vijim.

- “Plani i veprimit të strategjisë ndërsektoriale të luftës kundër krimit të organizuar, trafikeve të paligjshme dhe terrorizmit, 2019- 2020”.

- “Plani kombëtar i veprimit kundër trafikimit të qenieve njerëzore, 2018-2020”. Ky plan ka marrë parasysh masat e nevojshme për zbatimin e plotë të Direktivës 2011/36/BE, të datës 5 prill 2011, mbi parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të saj, duke shfuqizuar vendimin kornizë të Këshillit 2002/629/DÇB të 19 korrikut 2002 mbi luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore.

- “Plani i veprimit kundër kultivimit dhe trafikimit të kanabisit, 2018 -2020”.

Në drejtim të forcimit të luftës kundër krimit të organizuar, goditjes së grupeve të strukturuar kriminale dhe sekuestrimit të pasurive të krijuara prej tyre, në muajin nëntor 2017 është miratuar “Plani i veprimit për luftën kundër krimit të organizuar”. Operacioni “Forca e ligjit”, i cili me mekanizmat ndërinstytucionalë dhe operacionalë ka si qëllim të rrisë rezultatet në luftën kundër krimit të organizuar, përmes zbulimit, hetimit dhe goditjes së individëve, grupeve dhe organizatave kriminale të ndryshme.

Nëse i referohemi kuadrit ligjor shqiptar, ai është pjesërisht i përafruar me vendimin kuadër të Këshillit 2008/841/DÇB, të datës 24 tetor 2008, mbi luftën kundër krimit të organizuar; i zhvendosur pjesërisht në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Për Kodin Penal”, të ndryshuar. Po ashtu, kuadri ligjor shqiptar është plotësisht në përputhje me konventën e Kombeve të Bashkuara “Kundër krimit të organizuar ndërkombëtar”, Palermo, dhjetor 2000 (ratifikuar në vitin 2002). Marrëveshja për bashkëpunim strategjik dhe operativ midis Europol-it dhe Republikës së Shqipërisë (ratifikuar në vitin 2014 dhe përditësuar në vitin 2018) lejon shkëmbimin e të dhënave personale ndërmjet palëve. Shkëmbimi i informacionit bëhet nga Aplikacioni i Rrjetit të Sigurt të Shkëmbimit të Informacionit (SIENA).

Në kuadrin e bashkëpunimit me Europol, në lidhje me Vendimin e Këshillit 2009/936/DÇB të datës 30 nëntor 2009 për miratimin e rregullave të zbatimit të dosjeve të punës për analizën e Europolit, Shqipëria bën pjesë në 13 dosje. Shqipëria shkëmben të dhëna të ADN-së dhe gjurmëve të gishtave nëpërmjet Europolit dhe Interpolit, bazuar në rezolutën e Këshillit, të datës 30 nëntor 2009, “Mbi shkëmbimin e rezultateve të

Bektashi, G.
« Analiza e
legjislacionit
shqiptar në
raport me atë
të BE-së,
për kapitullin
24: "Drejtësia,
liria, siguria" »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

¹ Progres Raporti i Komisionit Evropian 2019, f. 32.

analizës së ADN-së”. Ligji shqiptar gjithashtu është përafruar pjesërisht me Direktivën e Këshillit 91/477/KEE, të 18 qershorit 1991, mbi kontrollin e blerjes dhe posedimit të armëve. Me ndryshimet në ligjin nr. 10192, datë 3.12.2009 “Për parandalimin dhe luftën kundër krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë”, harmonizimi është arritur me vendimin kornizë 2005/212/DÇB të Këshillit, të 24 shkurtit 2005, për konfiskimin e të ardhurave, mjeteve dhe pronave të lidhura me krimin.

Me miratimin e ndryshimit të ligjit 9917/2008 “Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, është përafruar më tej legjislacionin shqiptar me direktivat 4 dhe 5 të BE-së “Për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave, se financimit të terrorizmit”. Policia e Shtetit ka qasje² në bazat e të dhënave të institucioneve të përfshira në zbatimin e planit të veprimit për luftimin e krimit të organizuar nëpërmjet Agjencisë Kombëtare të Shoqërisë së Informacionit.

4. Bashkëpunimi në fushën e drogave

Është miratuar dhe po zbatohet *Plani kombëtar kundër kanabisit* (PKKK) 2018-2020. Shqipëria ka ratifikuar instrumentet kryesore ndërkombëtare në lidhje me parandalimin dhe luftën kundër drogës: Konventën e Kombeve të Bashkuara për substancat psikotrope (Vjenë, 21 shkurt 1971); Konventën unike të Kombeve të Bashkuara për substancat narkotike (New York, 30 mars 1961); Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër trafikut të paligjshëm të narkotikëve dhe substancave psikotrope (Vjenë, 20 dhjetor 1988). Legjislacioni kombëtar (Kodi Penal) është pjesërisht i përafruar me vendimin kuadër të Këshillit 2004/757/DÇB, të datës 25 tetor 2004, që përcakton dispozitat minimale për elementët përbërës të veprave penale dhe gjobave në fushën e trafikut të paligjshëm të drogës. Rregullorja (KE) nr. 1920/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 12 dhjetor 2006, mbi “Qendrën Evropiane të Monitorimit të Drogave dhe Varësisë nga Droga” është zhvendosur pjesërisht përmes ligjit nr. 8750, datë 26.3.2001, “Për parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të substancave narkotike ose psikotrope”, i ndryshuar.

5. Lufta kundër terrorizmit

Shqipëria ka një kuadër ligjor gjithëpërfshirës për parandalimin dhe luftimin e financimit të terrorizmit. Ajo është palë në të gjitha Konventat e Këshillit të Evropës kundër terrorizmit, përfshirë kapjen dhe konfiskimin e të ardhurave nga krimi dhe financimi i terrorizmit. Dokumentet kryesore të politikave në këtë fushë janë:

- “Strategjia kombëtare kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe plani i veprimit 2016-2020”.

- “Plani i përbashkët i veprimit për terrorizmin me vendet Ballkanit Perëndimor” firmosur në 5 tetor 2018.

² Aksesit është siguruar në këto institucione: Ujësjellës Kanalizime Tiranë, Fondi i Sigurimit të Përgjegjësisë Shëndetësore, Qendra Kombëtare e Biznesit, Drejtoria e Përgjithshme e Rrugor Transportit, Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Instituti i Sigurimeve Shoqërore, Shërbimi Kombëtar i Punësimit, Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Zyra për Regjistrimin e Pasurive të Paluajtshme, ALUIZNI, Drejtoria e Përgjithshme e Doganave etj.

Bektashi, G.

« Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria" »

Policimi dhe Siguria

nr.17, 2019

Kuadri strategjik kombëtar mbështet në objektivat e dokumenteve strategjike të BE-së: “Strategjia e BE-së për sigurinë e brendshme në veprim - COM (2010)”; Planin e veprimit të BE-së për luftimin e terrorizmit” dhe “Strategjinë kundër terrorizmit”; “Strategjinë e rishikuar mbi financimin e terrorizmit, korrik 2008”, “Strategjinë e rishikuar të BE-së për luftimin e radikalizimit dhe rekrutimit ndaj terrorizmit, 19 maj 2014”.

6. Migracioni

Çështjet ligjore të migracionit mbulohen nga “Strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrim” (SKZHI 2015-2020), dhe “Strategjia kombëtare për punësim dhe aftësi” (SKPA 2014-2020). Po zbatohet strategjia kombëtare për diasporën dhe plani i saj i veprimit. Gjithashtu në vitin 2019 u miratua në 2019 “Strategjia kombëtare për menaxhimin e migracionit dhe plani i saj i veprimit”. Kuadri ligjor për emigracionin ligjor për qëllime punësimi, është kryesisht në përputhje me instrumentet ndërkombëtare për migracionin e ligjshëm. Detyrimet që rrjedhin nga instrumentet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, siç janë: “Konventa e migracionit për punësimin” (e rishikuar), 1949 (nr. 97), “Konventa ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të së gjithë punëtorëve migrantë dhe anëtarëve të familjeve të tyre”, 18 dhjetor 1990, “Konventa evropiane mbi statusin ligjor të punëtorëve migrantë”, “Konventa e ONP-së nr. 181, mbi agjencitë private të punësimit, punëtorët emigrantë” (dispozitat shtesë), 1975 (Nr. 143), - janë futur në ligjin nr. 9668, datë 18.12.2006 “Për emigrimin e shtetasve shqiptarë për qëllime emigrimi”. Ligji nr. 108/2013 “Për të huajt”, datë 28.3.2013, i ndryshuar me ligjin nr. 74/2016, datë 14.7.2016, përafrohet pjesërisht me *acquis*-in e BE-së.³

Procedurat ligjore për të kthyerit (vullnetarisht dhe nëse është nevoja e detyruar), emigrantët e paligjshëm janë parashikuar në Ligjin Nr 108/2013 “Për të Huajt”, të ndryshuar sidhe në Udhëzimin e Ministrit të Punëve të Brendshme nr. 293, datë 04.06.2015 “Për trajtimin e emigrantëve të paligjshëm në Republikën e Shqipërisë”.

Republika e Shqipërisë zbaton me lehtësi marrëveshjen e Ripranimit me BE dhe protokollat e zbatimit në përputhje të plotë me detyrimet e parashikuara. Republika e Shqipërisë ka lidhur marrëveshje ripranimi me vendet e tjera.

7. Azili

Shqipëria ka aderuar në konventën lidhur me statusin e refugjatëve. Ligji nr. 121/2014 “Për azilin në Republikën e Shqipërisë” dhe legjislacioni i tij zbatues përafrohet

³ Rregullorja e Parlamentit Evropian 810/2009 e 13 qershorit 2009 mbi krijimin e Kodit të Komunitetit për Vizat “Direktiva e Parlamentit Evropian dhe Këshillit 2009/52 / EC e 18 qershorit 2008 mbi ofrimin e standardeve minimale të sanksioneve dhe masave kundër punëdhënësve të punëtorëve nga vendet e treta që jetojnë në mënyrë të paligjshme; Direktiva e Këshillit 2009/50 / EC e datës 25 maj 2009 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim të punësimit të kualifikuar; Direktiva e Parlamentit Evropian dhe Këshillit 2008/115 / EC e 16 dhjetorit 2008 mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta në shtetet anëtare për kthimin e shtetasve të vendeve të treta që qëndrojnë në mënyrë të parregullt; Direktiva e Këshillit 2005/71 / EC e datës 12 tetor 2005 mbi procedurat specifike për pranimin e shtetasve të vendeve të treta për qëllime të kërkimit shkencor; Direktiva e Këshillit 2004/82 / EC e datës 29 prill 2004 mbi detyrimin e transportuesve për të komunikuar të dhënat e udhëtarëve; Direktiva e Këshillit 2004/81 / EC e datës 29 prill 2004 mbi lejet e qëndrimit të lëshuara shtetasve të vendeve të treta që janë viktime të trafikimit të qenieve njerëzore ose që kanë qenë objekt i një veprimi për të lehtësuar imigracionin e paligjshëm, të cilët bashkëpunojnë me autoritetet kompetente; Direktiva e Këshillit 2004/114 / EC e datës 13 dhjetor mbi kushtet e pranimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllime studimi, programe shkëmbimi të studentëve, trajnimit falas ose shërbimit vullnetar; Direktiva e Këshillit 2003/109 / EC e 25 nëntorit 2003 lidhur me statusin e shtetasve të vendeve të treta që janë rezidentë afatgjatë; Direktiva e Këshillit 2003/86 / EC e datës 22 shtator 2003 mbi të drejtën e bashkimit familjar; Vendimi i Kornizës 2002/946 / DÇB të Këshillit të datës 28 nëntor 2002 mbi forcimin e kornizës penale për të forcuar ndalimin e hyrjes, transitit dhe qëndrimit të paautorizuar.

pjesërisht me *acquis*-in e BE-së.

8. Politika e vizave

Regjimi i vizave për shtetasit e huaj në Republikën e Shqipërisë është në përputhje me ligjin nr. 108, datë 28.3.2013 “Për të huajt”, ligjin nr. 74/2016 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 108/13 “Për të huajt”, VKM nr. 529, datë 3.10.2018, për disa ndryshime dhe shtesa në VKM nr. 513/2013 “Për përcaktimin e kriterëve, të procedurave e të dokumentacionit për hyrjen, qëndrimin dhe trajtimin e të huajve në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar, në VKM nr. 513, datë 13.6.2013 “Për përcaktimin e kriterëve, të procedurave e të dokumentacionit për hyrjen, qëndrimin dhe trajtimin e të huajve në Republikën e Shqipërisë”. Legjislacioni shqiptar është përafshuar pjesërisht me Rregulloren e Këshillit 539/2001. Për sa i përket integritetit të parametrave biometrikë në formatin uniform për lejet e qëndrimit, vendimi është në përputhje të plotë me Rregulloren (KE) nr. 380/2008, për ndryshimin e rregullores (KE) nr. 1030/2002.

9. Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet civile dhe penale

Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet civile dhe penale rregullohet me Kodin Civil Shqiptar, Kodin e Procedurës Civile, Kodin e Familjes, Ligjin mbi të Drejtën Ndërkombëtare Private 2011, Kodin e Procedurës Penale, ligjin nr. 10193, datë 3.12.2009, “Për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në çështjet penale”, të ndryshuar me ligjin nr. 100/2013 dhe konventat e OKB-së.

10. Procesi Screening

Ajo që prezantuar më lart është një fotografim i përgjithshëm i situatës aktuale i kuadrit strategjik dhe atij ligjor në raport me dokumentet dhe legjislacionin e BE-së për fushat që mbulon ky kapitull. Po ky kuadër ka boshllëqet e veta ligjore dhe detyrimi kryesor i Shqipërisë në këtë fazë ku pritet hapja e negociatave, është procesi “screening”, i cili konsiston në një analizë të detajuar të legjislacionit shqiptar në raport me *acquis*-in e BE-së dhe evidentimin e mangësive ligjore për ta përafshuar më tej me *acquis*-in e BE-së.

Procesi i takimeve *screening*, që Komisioni Evropian e nisi në shtator 2018, shënon fazën e parë të negociatave të anëtarësimit me Shqipërinë. Komisioni ka shpjeguar në detaj përbërjen dhe përmbajtjen e kapitujve të *acquis*-it, detyrimet ligjore dhe administrative dhe kriteret institucionale që burojnë prej tij për Shqipërinë, si dhe mekanizmat e nevojshëm për zbatim, burimet e monitorimit që i kërkojnë Shqipërisë për të dëshmuar nivelin e saj të harmonizimit të *acquis*-it në takimet bilaterale.

Takimet bilaterale do të shënojnë më pas, fazën e dytë të negociatave të anëtarësimit, fazë e cila pritet të fillojë pas hapjes së negociatave dhe ku Shqipërisë i kërkohet të prezantojë nivelin e saj të përfundimit të *acquis*-it për të 33 kapitujt negociues, nivelin e përgatitjes dhe aftësisë institucionale dhe administrative për zbatimin e *acquis*-it të kapitujve në fjalë, si dhe planet për të ardhmen në këtë drejtim. Gjithë kjo kërkon një vlerësim sistematik të *acquis*-it të BE-së dhe një analizë krahasuese të thelluar dhe të saktë të legjislacionit shqiptar me *acquis*-in, përfshirë një analizë të detajuar të nivelit të zbatimit të *acquis*-it dhe kapaciteteve institucionale dhe administrative për përafrimin dhe zbatimin e tij. Për këtë qëllim, ka filluar procesin e shqyrtimit të legjislacionit për kapitullin 24 “Drejtësia, liria, siguria”, si një nga dy kapitujt e parë që pritet të hapen.

Bektashi, G.
« Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria" »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Referuar agjendës së takimit shpjegues⁴, ky kapitull ndahet në 11 nënkapituj tematikë, e respektivisht: Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet penale; Bashkëpunimi gjyqësor në çështjet civile; Migrimi; Azili; Asistenca Financiare; *Acquis*-i i *Schengen*-it dhe kufijtë e jashtëm; Politika e vizave; Parandalimi dhe lufta kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor; Bashkëpunimi në fushën e drogave; Konfiskimi; Lufta kundër terrorizmit. Vetë *acquis*-i për këtë kapitull përbëhet nga një vëllim prej 390 aktesh, që ndahet në “*hard acquis*” (*acquis*-i që buron nga aktet me efekt detyrues siç janë traktatet, direktivat, rregulloret etj., të BE-së) dhe “*soft acquis*” (*acquis*-i që buron nga standardet, parimet e rekomandimet e institucioneve të BE-së apo organizatave të tjera ndërkombëtare relevante).

Puna e realizuar deri më tani në kuadër të vlerësimit analitik të legjislacionit shqiptar për kapitullin 24 është një bazë e mirë për vazhdimin e hapave të mëtejshme kyçe. Kjo analizë shërben si një ushtrim i mirë për të nxjerrë të dhëna për nivelin e përgjithshëm të përafrimit të legjislacionit si dhe për të vlerësuar kapacitetet administrative në këtë fushë.

11. Gjetje dhe rekomandime

Procesi *screening* është një proces i vështirë dhe kompleks, i cili përfshin shumë institucione dhe që kërkon forcimin e aftësisë përthithëse të kapaciteteve njerëzore të grupeve të punës, prandaj, për finalizimin e kësaj faze, si dhe të proceseve vijuese gjatë negociatave të anëtarësimit në BE, është e nevojshme mbështetja e stafit, ruajtja e kujtesës institucionale, rritja e kapaciteteve njerëzore dhe teknologjike, si dhe ofrimi i asistencë ligjore specifike për harmonizimin e legjislacionit.

Bektashi, G.
« Analiza e legjislacionit shqiptar në raport me atë të BE-së, për kapitullin 24: "Drejtësia, liria, siguria" »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Referenca

1. Raporti i Komisionit Evropian për Shqipërinë 2019.
2. Plani Kombëtar për Integrimin Evropian.
3. Agjenda e takimit shpjegues kapitulli 24 (12-15 nëntor 2018).
4. Ligji nr. 10192, datë 3.12.2009 "Për parandalimin dhe luftën kundër krimit të organizuar, trafikimit dhe korrupsionit nëpërmjet masave parandaluese kundër pasurisë", i ndryshuar.
5. Ligji nr. 108/2013 "Për të huajt", datë 28.3.2013, i ndryshuar me ligjin nr. 74/2016, datë 14.7.2016.
6. Ligji nr. 121/2014 "Për azilin në Republikën e Shqipërisë".
7. Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër krimit të organizuar ndërkombëtar, Palermo dhjetor 2000".

Bektashi, G.
« Analiza e
legjislacionit
shqiptar në
raport me atë
të BE-së,
për kapitullin
24: "Drejtësia,
liria, siguria" »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Shërbimi penitenciar i të miturve në Shqipëri, parë në këndvështrimin e “Kodit të drejtësisë penale për të mitur”

MSc. Përparim SENJA
IEVP, Kavajë
përparim.senja@asp.gov.al

Abstrakt

Hapja e shoqërisë shqiptare drejt Perëndimit e në mënyrë të veçantë, drejt Europës me idenë e lëvizjeve demokratike për ta bërë "Shqipërinë si gjithë Europa", solli ndryshime rrënjësore në çdo fushë të veprimtarisë ekonomike dhe shoqërore. Reforma dhe ndryshime të rëndësishme u bënë edhe në fushën e drejtësisë për të mitur. U bënë ndryshime në kuadrin ligjor, ku më e rëndësishmja është paketa me ndryshimet në dispozitat kushtetuese, dispozitat për të drejtat dhe liritë themelore të shtetasve si dhe u bë ratifikimi i konventës së OKB-së "Mbi të drejtat e fëmijës", më 27 shkurt 1992. Drejtimit kryesorë të reformave do i shohim hap pas hapi në këtë shkrim. Ky studim analizon në mënyrë të shkurtuar gjendjen e sistemit penitenciar para viteve '90, ndryshimet që pasuan vitet e para të demokracisë në fushën e legjislacionit dhe të drejtat e liritë themelore të minorenëve dhe në mënyrë të veçantë gjendjen e përgjithshme e minorenëve në sistemin penitenciar, në përputhje dhe në zbatim të Kodit të drejtësisë penale për të mitur, ligji nr. 37/2017.

Senja, P.
« Shërbimi
penitenciar
i të miturve në
Shqipëri,
parë në
këndvështrimin
e “Kodit të
drejtësisë
penale për të
mitur” »

Fjalëkyçe:

shërbim penitenciar, të mitur, drejtësisë penale, liri themelore, institut për të mitur.

1. Hyrje

Trajtimi dhe mbrojtja e të drejtave të fëmijëve përbën padyshim shqetësimin kryesor të shoqërisë njerëzore e në mënyrë të veçantë të shoqërive të civilizuara. Kjo gjë përbën edhe drejtimin kryesor të politikave shoqërore në Republikën e Shqipërisë. Në themel të këtyre politikave, janë parimet themelore të Kushtetutës, të konventave të OKB-së dhe të instrumenteve të tjera ndërkombëtare të ratifikuara nga shteti shqiptar, të cilat theksojnë se fëmijët, për shkak të moshës, të mungesës të pjekurisë fizike dhe intelektuale, kanë nevojë për një mbrojtje e vëmendje të veçantë nga familja dhe institucionet e shtetit. Një vëmendje e veçantë në këtë kuadër është treguar ndaj fëmijëve në konflikt me ligjin, duke përmirësuar në mënyrë të vazhdueshme sistemin e drejtësisë për të mitur në përputhje me standardet ndërkombëtare.

2. Trajtimi i minorenëve në vitet 1945-1990

Qeveria komuniste e viteve 45-90 në përputhje me politikat e gjithanshme në fushën ekonomike dhe shoqërore – kulturore, hartoi politika shtetërore të veçanta në fushën e edukimit të fëmijëve e moshave të reja. Një vëmendje e veçantë ju kushtua një kategorie të miturish e moshave të reja në konflikt me ligjin e me probleme sociale. Për institucionalizimin e këtij fenomeni shoqëror u ngritën shkollat apo kolonitë e Riedukimit, kurse në gjuhën popullore quhej rëndomtë “Shkolla e vagabondëve”.

Fillimet e kolonisë së edukimit të fëmijëve datojnë në vitin 1952 në Yrshek të Tiranës, me 60-70 fëmijë e të rritur (deri 20 vjeç), e cila për mungesë përvoje e organizimi, nuk e pati jetën e gjatë. Përpjekjet më pas vazhduan me hapjen në vitin 1957 në Gramsh, një qytet rreth 100 km larg Tiranës, të këtij tipi edukimi, por me baza më të

Senja, P.

« Shërbimi penitenciar i të miturve në Shqipëri, porë në këndvështrimin e “Kodit të drejtësisë penale për të mitur” »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

konsoliduara. Në fillim nuk ka pasur kritere të qarta për pranimin në shkollë, ku bashkë me minorenët kishte edhe të rritur. Në punë e sipër, duke fituar edhe përvojë pune u hartuan rregullat përkatëse të institucionit dhe u pajisën me personelin e nevojshëm.

Në këto vite shteti ynë kishte marrëdhënie të ngushta me Bashkimin Sovjetik dhe ndikimi e shembulli frymëzues i këtij shteti në të gjitha fushat ishte shumë i madh. Si në çdo sektor tjetër edhe në fushën e edukimit dërgoheshin nga shteti shqiptar quadro për eksperiencë në Bashkimin Sovjetik.

Model frymëzimi dhe aplikimi në praktikën e përditshme të punës me fëmijët u bë shkolla “Makarenko”, sipas modelit rus “kolonia makarenko”. Në thelb të përmbajtjes ishin idetë e metodat e punës të Anton Makarenkos, pedagog, psikolog dhe sociolog me ndikim të padiskutueshëm në fushën e edukimit, që pati ndikim edhe tek drejtori i parë i kësaj shkolle Enrik Çoba. Pas vitit 1960 *Shkolla e Riedukimit* zhvendoset në Yzberisht të Tiranës, me urdhër të kryeministrit të kohës Mehmet Shehu. Fillimi në Yzberisht e gjeti shkollën me një grup prej rreth 100 fëmijësh, nga e gjithë Shqipëria. Po cila ishte përbërja e tyre? Ata ishin:

- jetimë të braktisur nga prindërit,
- hajdutë xhepush (xhepistë),
- rrugaçë të lënë jashtë kontrollit,
- braktisës të shkollës,
- fëmijë nga familje me shumë fëmijë.

Kolonia e riedukimit kishte si qëllim edukimin e fëmijëve nëpërmjet punës dhe shkollës, madje kjo e fundit ishte në plan të parë. Me idenë e funksionimit si një shkollë gjysmë e hapur dhe jo e izoluar tërësisht, fëmijëve u jepej mundësia të merrnin zanate të ndryshme si: murator, tornitor, marangoz (ata që ishin me arsim shtatëvjeçar) dhe shkollë e punë ata që ishin analfabetë.

Institucioni varej nga Ministria e Brendshme dhe programet e mësimit nga Ministria e Arsimit; tre ditë shkollë, tre ditë punë. Por, nga vinin, kush i propozonte dhe si rekrutoheshin këta fëmijë? Propozimet vinin nga shkolla, Fronti, policia, kryetari i lagjes. Këto propozime dërgoheshin për në komisionin e posaçëm pranë Komitetit Ekzekutiv të rrethit dhe ky më pas merrte vendim e ia dërgonte dosjen Shkollës së Riedukimit.

Sipas një studimi të F. Sufaj, në këtë fushë (Sistemi i drejtësisë për të mitur në Shqipëri), statistikat mbi gjendjen e fëmijëve të mbyllur në koloninë e edukimit, nga viti 1957 deri më 1969, tregojnë se janë trajtuar në këtë shkollë, 582 fëmijë gjithsej; koha e qëndrimit 1-7 vjet (në masë 1-3 vjet):

- 569, liruor si të edukuar,
- 13, liruor si të sëmurë mendor,
- 29, liruor për arsye të tjera.

Shkolla u mbyll në vitin 1969 duke u rihapur më pas në vitin 1973, duke kaluar në një stad më të avancuar në vitin 1986. Në këtë shkollë do të vendoseshin të mitur të moshës 14-18 vjeç të cilët kishin marrë dënime nga gjykata dhe të tjerë nën moshën 14 vjeç të cilët vendoseshin në shkollë me vendim të komisionit të ndjekjes së krimeve pranë Ministrisë Punëve të Brendshme. Në vitet ‘90 shkolla transferohet nga Yzberishti në një repart të Shëngjinit duke përfunduar ciklin përfundimisht në vitin 1991. Çfarë ka mbetur si arritje pozitive nga kjo shkollë?

Sipas Jani Papandillit, ish-drejtori më jetëgjatë i kolonisë së edukimit të fëmijëve, arritje pozitive ishin:

- fakti që kjo shkollë u kthye gjysmë e hapur, dhe,
- ndjekja dhe riintegrimi në jetën shoqërore që u bëhej pasi dilnin nga kolonia.

Kuptohet duke qenë një sistem shoqëror që funksiononte ndryshe këto kontingjente dërgoheshin pranë zyrave të punës, në varësi të komiteteve ekzekutive të rretheve nga të cilat vinin minorenët. Ndjekja për rreth tre vjet pas lirimit nga shkolla për të parë se si integroheshin në jetën e përditshme, e në mënyrë të veçantë, se si edukoheshin në gjirin e kolektivave punonjëse ka qenë një praktikë e dobishme për kohën. Për rreth 30 vjet nga Shkolla e Riedukimit apo Kolonia, janë integruar në shoqëri 1500 të mitur dhe kanë përfunduar arsimin e detyrueshëm 7 e 8 vjeçar, 80% e tyre.

3. Ndryshime reformuese në trajtimin e minorenëve pas rënies së komunizmit

Hapja e shoqërisë shqiptare drejt Perëndimit e në mënyrë të veçantë, drejt Europës me idenë e lëvizjeve demokratike për ta bërë “Shqipërinë si gjithë Europa”, solli ndryshime rrënjësore në çdo fushë të veprimtarisë ekonomike dhe shoqërore. Reforma dhe ndryshime të rëndësishme u bënë edhe në fushën e drejtësisë për të mitur. U bënë ndryshime në kuadrin ligjor, ku më e rëndësishmja është paketa me ndryshimet në dispozitat kushtetuese, dispozitat për të drejtat dhe liritë themelore të shtetasve si dhe u bë ratifikimi i konventës së OKB-së “Mbi të drejtat e fëmijës”, më 27 shkurt 1992. Drejtimit kryesorë të reformave kanë qenë:

- krijimi i kornizës ligjore dhe praktikave procedurale në përputhje me standardet ndërkombëtare;
- përmirësimi i infrastrukturës për ekzekutimin e vendimeve penale;
- trajnimi i personelit që punon në sistemin e drejtësisë dhe në mënyrë të veçantë në IEVP.

Miratimi i kodit penal e procedural në vitin 1995, shënoi një hap tepër të rëndësishëm në reformimin e drejtësisë penale. Kodet janë hartuar me asistencën e Komisionit Europian dhe janë në përputhje me konventat ndërkombëtare të ratifikuara. Në *Kodin penal* dhe në *Kodin e procedurës* gjejmë pasqyrim të plotë të gjitha aspektet që kanë të bëjnë me fëmijët në konflikt me ligjin. Pas miratimit të kushtetutës në vitin 1998 janë miratuar disa ligje të rëndësishme të cilat kanë kompletuar kornizën ligjore të sistemit të drejtësisë për të mitur që kulmon me miratimin në fillim të vitit 2017 dhe hyrjen në fuqi në 1 janar 2018 të *Kodit të drejtësisë penale për të mitur* (Ligji nr. 37/2017).

3.1 Kodi i drejtësisë penale për të mitur, ligj themelor dhe standardi më i lartë në trajtimin e minorenëve në Shqipëri

Futja në fuqi më 1 janar 2018 e ligjit 37/2017, Kodi i drejtësisë penale për të mitur, përbën pa dyshim një ndryshim cilësor të dukshëm në trajtimin dhe plotësimin e kërkesave të minorenëve dhe garantimi në nivel bashkëkohor i të drejtave dhe lirive themelore së të miturve në vendin tonë. Kodi i drejtësisë penale për të mitur (në vijim kodi) përmban rregullime të posaçme lidhur me përgjegjësinë penale së të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, ekzekutimin e vendimit penal, rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, si edhe një të mitur viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale.

Ky kod përmban rregullime edhe për të rinjtë nga grupmosha 18 deri në 21 vjeç,

Senja, P.
« Shërbimi penitenciar i të miturve në Shqipëri, porë në këndvështrimin e “Kodit të drejtësisë penale për të mitur” »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

sipas parashikimeve në nene të veçanta të tij. Edhe legjislacioni penitenciar që ka vepruar më përpara, si ligji nr. 10032 datë 11.12. 2018 “Për policinë e burgjeve”, i ndryshuar; ligji nr. 8328, datë 16.4.1998 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burg dhe të paraburgosurve”; Rregullorja e përgjithshme e burgjeve, e që është aktualisht në fuqi për sistemin penitenciar në Shqipëri nuk është në kundërshtim me Kodin e drejtësisë penale për të mitur, ndoshta po ta shikosh me vëmendje në të gjitha ligjet e aktet nënligjore të miturit janë trajtuar veç dhe shumë të lehtësuara në ndëshkim, krahasuar me të rriturit për të njëjtën vepër penale, por trajtimi dhe rregullimi i posaçëm që i bëhet gjithë procesit penal, hetimit, ndjekjes penale, ekzekutimit të vendimit penal, rehabilitimit dhe çdo mase tjetër në nivelin e një kodi, posaçërisht për të miturit, është hera e parë dhe një arritje e jashtëzakonshme pa asnjë ndryshim me trajtimin që u bëhet minoreneve në vendet e Bashkimit Europian.

Në këtë kod është bërë një përcaktim më i plotë i atij që quhet “Interes më i lartë i fëmijës”, që nënkupton të drejtën e fëmijës për të pasur një zhvillim të shëndetshëm fizik, mendor, moral, shpirtëror, social, si edhe për të gëzuar një jetë familjare e sociale të përshtatshme për fëmijën. Ky ripërcaktim i të ashtuquajturit “interes më i lartë i fëmijës”, që është shumë më i plotë dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare përbën boshtin, apo strumbullarin e sjelljes dhe trajtimit të minoreneve në të gjitha rregullimet e posaçme që bën kodi:

- përgjegjësia penale e të miturve,
- rregullat e procedurës lidhur me hetimin,
- ndjekjen penale,
- procesin gjyqësor,
- ekzekutimin e vendimit të dënimit penal,
- rehabilitimin ose çdo masë tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, si edhe një i mitur viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale.

Kodi përcakton Parimet e Drejtësisë Penale për të mitur. Këto parime kanë efekt në të gjithë përmbajtjen e tij dhe zbatohen nga çdo person e organ kompetent në të gjitha veprimet dhe vendimet e tyre lidhur me të miturit në konflikt me ligjin. Kodi i jep përparësi masave alternative të shmangies, duke përcaktuar në nenin 15 të tij:

Kufizimi dhe heqja e lirisë si masë e fundit. Arrestimi bëhet vetëm atëherë kur qëllimi nuk mund të realizohet përmes një mase më të butë, duke e bërë shqyrtimin pa vonesë dhe me përparësi.

Kodi kërkon pjesëmarrjen e detyrueshme të psikologut në çdo fazë të procedimit penal. Kodi bën përcaktime të plota ligjore për trajnimin dhe specializimin e organeve kompetente në procesin e drejtësisë penale për të mitur. Çdo person i caktuar nga organi kompetent në administrimin e drejtësisë penale për të mitur trajnohet dhe merr njohuri të posaçme.

Ka përcaktime të plota ligjore për:

- kompetencat e gjyqësorit të çështjeve të drejtësisë për të mitur
- trajtimin dhe specializimin e prokurorëve dhe o.p.gj.
- trajtimin dhe specializimin e policisë së shtetit

Në kod janë përcaktuar: “Rregulla të veçanta të pyetjes të miturit viktimë ose dëshmitar si edhe “Masat për të mbrojtur jetën private dhe mirëqenien e të miturve viktimë dhe dëshmitar”. Në këtë kod nëpërmjet neneve të veçanta të tij përcaktohet në formë të prerë; “Ndalimi i përdorimit të forcës, mjeteve të tjera dhe armëve të zjarrit (neni 54) duke përcaktuar vetëm disa forma e mjete shtrënguese si raste përjashtuese

kur të gjitha mjetet e tjera nuk kanë dhënë rezultat në arrestimin e të miturit, për të parandaluar vetëdëmtimin ose dëmtimin e të tjerëve.

Kodi përcakton: Shmangien nga ndjekja penale dhe nga ndikimi përmes masave alternative, duke detajuar kriteret dhe kushtet për zbatimin e masës së shmangies nga ndjekja penale, si bëhet vlerësimi nga organi kompetent, procedura e shmangies së masës nga prokuroria.

Cilat janë masat alternative të mundshme për shmangien nga ndjekja penale:

1. programet e drejtësisë restaurues dhe ndërmjetësimit,
2. këshillimin për të miturin dhe familjen,
3. paralajmërimin me gojë,
4. paralajmërimin me shkrim,
5. masat detyruese,
6. vendosja nën kujdes.

Kodi përcakton: elementë të procesit të hetimit të miturit në konflikt me ligjin; që nga njoftimi për arrestimin, përfaqësuesi ligjor, njoftimi i tij; kushtet e të miturit në mjediset e paraburgimit, garancitë procedurale të pyetjes së të miturit në konflikt me ligjin.

Në nenin 77 pikat 3,4 sanksionohet: ndalohet marrja në pyetje e të miturit gjatë natës 22⁰⁰ - 8⁰⁰. Të miturit i garantohej ushqim të paktën një herë në 4 orë nga 08⁰⁰ – 22⁰⁰ dhe ujë pa orar.

Të miturit i garantohej e drejta për të përdorur tualetin në çdo kohë. Kontrolli intim i të miturit mund të bëhet vetëm me vendim gjykatë, përjashtoj rastet urgjente kur jeta e të miturit është në rrezik, gjithmonë në prani të mbrojtësit së të miturit.

Kodi përcakton:

Elementë të procesit të gjykimit së të miturit në konflikt me ligjin. Në nene të veçanta është përcaktuar gjykimi i drejtë dhe i shpejtë, gjykimi me dyer të mbyllura, pjesëmarrja në gjykim e të miturit, si përcaktohet “Pranimi i fajësisë prej të miturit”. Qëllimi dhe llojet e dënimit për të mitur, parime të përgjithshme të dënimit, dënimet jo me burgim dhe dënimi me burgim. Është e rëndësishme të ndalemi tek neni 97.

3.2 Burgimi

1. Burgimi ndaj të miturit mund të zbatohet në rast se ai ka kryer një vepër penale për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është 7 vjet dhe kur ky dënim është i nevojshëm për shkak të natyrës, rrezikshmërisë së lartë shoqërore të veprës penale dhe shkallës së fajësisë.

2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet.

Neni 98, pika 4 përcakton: Kufizimi i lirisë për të miturin nuk mund të jetë më shumë se 3 vjet.

Ky kod përcakton:

- vendosje e të miturit në mjediset e paraburgimit dhe të burgimit; janë bërë përcaktime të hollësishme ligjore që kanë të bëjnë me strukturën dhe funksionimin e I. E. V. P.

- vendet e veçanta, për të pandehurit, të dënuarit e mitur;
- kontrolli mjekësor, psikologjik dhe vendosja e përshtatshme në mjedis;
- kujdesi dhe trajtimi shëndetësor i të miturve;

Senja, P.
« Shërbimi
penitenciar
i të miturve
në Shqipëri,
porë në
këndvështrimin
e “Kodit të
drejtësisë
penale për
të mitur” »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

- kushtet e jetesës dhe të ushqimit për të mitur;
- organizimi i programeve edukuese dhe rehabilituese;
- mundësitë për punë dhe aftësim nga ana profesionale;
- kontakte me familjen dhe rrethin shoqëror;
- leje për të miturin e dënuar me burgim;
- format e motivimit nxitës për të miturin e dënuar;
- llojet e masave disiplinore, kufijtë e zbatimit të masave disiplinore;
- informimi për të drejtën e ankimit dhe lirimi me kusht.

Në kod ka një kapitull (kreu XIV): *Përgatitja për lirim nga IEVP-ja, kujdesi, rehabilitimi dhe rishoqërimi*. Dispozitat ligjore të këtij kreu përcaktojnë në mënyrë të plotë përgatitjen për rikthim pas kryerjes së dënimit; neni 133 i këtij kodi përcakton qartë detyrimet që ka administrata (sektori i çështjeve sociale) e IEVP për të mitur, duke hartuar plane të posaçme së bashku me të miturin, familjen e tij në bashkëpunim me strukturat e mbrojtjes së të miturit. Instituti i të miturve Kavajë, IEVP Kavajë, si institut i veçantë që aktualisht është i vetëm që merret me ekzekutimin e vendimeve penale për të mitur. Historia e themelimit të këtij institucioni dhe gjendja aktuale. Me një fond prej 2.7 milion • të Bashkimit Europian, përfundoi së ndërtuari në vitin 2009 në qytetin e Kavajës një godinë e re moderne, me parametrat e standardet më të lartë europiane ndërtuar ndonjëherë në vendin tonë. Ky institucion, i emërtuar *Instituti i të Miturve Kavajë*, ka filluar aktivitetet më 5 qershor 2009, planifikuar me një kapacitet rreth 40 minorenë. Institucioni ka dy seksione; një për të paraburgosurit dhe një seksion për të dënuarit (meshkuj). Minorenët, ndonëse të pakta dërgohen tek i ashtuquajtur i burg i grave, IEVP, nr. 325, Ali Demi.

4. Akomodimet apo popullimi në IEVP Kavajë

Ka filluar më 10 tetor 2009, me 15 minorenë. Për sa i përket numrit së të miturve në këtë institucion ka qenë variabël; duke arritur në vitin 2015 dyfishi i kapacitetit normal. Aktualisht numri i minoreneve vërtitet rreth kapacitetit normal. Institucioni ka në dispozicion një sipërfaqe toke 1.5 ha, duke qenë i kompletuar me mjedise sportive, si: fusha futbollit, voleybolli, basketbolli si edhe një palestër moderne. Për të plotësuar nevojat për punë bujqësore ka edhe një serrë, ku mbillen perime e zarzavate të ndryshme. Brenda institucionit ka një mjedis të veçantë për arsimimin e minorenëve që nuk kanë përfunduar arsimin e detyrueshëm 9 vjeçar. Shkollimi organizohet me klasa të veçanta, sipas klasës që ka fituar çdo minoren. Mësimi realizohet nga mësues të kontraktuar nga shkollat e qytetit të Kavajës me drejtorinë arsimore të rrethit. Programet mësimore e kurrikulat janë të njëjta me ato të bashkëmoshatarëve në të gjithë Shqipërinë. Realizimi i programit ndiqet nga një specialiste e arsimit, punonjëse e institucionit dhe mbështetet nga punonjësit social (të ashtuquajtur edukatorë).

Për të realizuar një edukim sa më të plotë, institucioni ka bibliotekë , sallë kompjuterësh dhe në bazë të një “Programi të aktiviteteve ditore” që hartohet çdo muaj nga sektori i çështjeve sociale e që miratohet nga drejtuesi i institucionit, bëhet një punë e përkushtuar në 6 ditë të javës; duke futur edhe ditën e shtunë me program të reduktuar. Për të respektuar besimet fetare në institucion ka një ambient për xhami dhe një për kishë, duke u garantuar minorenëve çdo besim e rit fetar sipas bindjes personale Në këtë institucion janë organizuar dhe funksionojnë mjaft mirë kurse, për saldator, zdrukthëtar, hidraulik, elektrik etj., në bazë të një programi të miratuar për çdo kurs të plotë.

Senja, P.
« Shërbimi
penitenciar
i të miturve në
Shqipëri,
parë në
këndvështrimin
e “Kodit të
drejtësisë
penale për të
mitur” »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17 2019

Kurset zgjidhen me dëshirën e minorenëve në bazë të aftësisë dhe prirjeve që ka gjithsecili dhe drejtohen nga instruktorët përkatës të kursit. Në përfundim të kursit pajisen me certifikatë specialiteti me firmë e vulë jo nga IEVP, por nga qendrat profesionale të rretheve. E gjithë veprimtaria e përditshme në këtë institucion i punonjësve të policisë (me uniformë), në bashkëpunim të vazhdueshëm me gjithë administratën e në mënyrë të veçantë me punonjësit socialë apo edukatorët, siç quhen në komunikimin e përditshëm, kanë për qëllim mbrojtjen e të miturit dhe mbrojtjen efektive të interesit më të lartë së të miturit, pra, të drejtën e fëmijës për të për të pasur një zhvillim të shëndetshëm fizik, mendor, moral, shpirtëror, social si edhe për të gëzuar një jetë familjare e sociale të përshtatshme për fëmijën. Kjo është nga kërkesat themelore që shtrun Kodi i drejtësisë penale për të mitur dhe objektiv madhor për punën e përditshme për IEVP Kavajë.

5. Përfundime dhe rekomandime

5.1 Disa mendime lidhur me efektivitetin dhe dinamikën e punës parë në këndvështrimin e detyrimeve ligjore që shtrun kodi

Instituti i të miturve në Kavajë, po bën rreth një dekadë veprimtari si institucion i ekzekutimit të vendimeve penale. Arritjet gjatë këtij 10-vjeçari janë të padiskutueshme. Por, çfarë mendoj se ka nevojë për përmirësim? Për punonjësit e policisë, ata të rolit bazë siç quhen p.r.b. që shërbejnë në sektor të cilët janë në kontakt të vazhdueshëm gjatë gjithë kohës me minorenët, por edhe punonjësit e policisë të rolit të mesëm që menaxhojnë këtë shërbim, me hyrjen në fuqi të kodit, i cili realisht u ka dhënë më shumë hapësirë e liri të miturve, duke hequr të ashtuquajturat dhoma izolimi, duke mundësuar lëvizjen në hapësirat e institucionit pa pranga etj., duke ulur në minimum masat shtrënguese e ndëshkuese, i ka vënë për momentin në një vështirësi reale punonjësit e policisë. Kjo kërkon të ndryshohet edhe metoda e punës, në veprim e komunikim me minorenët. Punonjësi i policisë nuk duhet të ketë më mendjen tek masat disiplinore pasi e tërë puna e tij duhet të konsistojë tek parandalimi i një konflikti të mundshëm midis minorenëve dhe, midis minorenëve e punonjësve të shërbimit. Është domosdoshmëri, përdorimi i një gjuhe sa më korrekte në komunikim, të kujdesshme, me takt dhe i duhet dhënë të kuptojë minorenit se midis tyre ka një dashamirësi dhe sjellje dinjitoze. Komunikimi empatik me minorenin merr një rëndësi të dorës së parë, çka nënkupton një aftësi të nënkuptuar, për të dalë nga vetja.

Ndoshta, polici i burgut do t'i ngjante më shumë një polici edukator dhe ky tip polici nuk do ta zhvlerësonte edukatorin, përkundrazi do të kërkonte një bashkëpunim më produktiv. Punonjësi social në bazë studimit që i bën çdo minorenin, sipas një plani individual sidomos ato që kanë të bëjnë me personalitetin dhe karakterin e minorenit do t'i jepte p.r.b të shërbimit të dhëna shumë të rëndësishme se çfarë tipi është njëri e çfarë tipi është tjetri duke konsideruar në mënyrë të veçantë ata që quhen tipa "të vështirë". Punonjësi social, duhet t'i bëjë të qartë punonjësit të policisë se ky minoren kërkon t'i flasësh me një zë më të "ëmbël", tjetrit me disi më të "ashpër", apo thjeshtë me gjuhën e ligjit e të rregullit.

5.2 Në përputhje me përcaktimet ligjore dhe detyrimet që rrjedhin nga ky kod në kreun e XIV.

Përgatitja për lirim nga IEVP-ja, kujdesi, rehabilitimi dhe rishoqërizimi. Nenet 133-

Senja, P.
« Shërbimi
penitenciar
i të miturve
në Shqipëri,
parë në
këndvështrimin
e "Kodit të
drejtësisë
penale për
të mitur" »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

135 kanë vend për një përmirësim e përmbushje shumë më të mirë se aktualisht, në mënyrë të veçantë zbatimet konkrete të nenit 134.

5.3 Mbështetja pas lirim

Mendoj se po të ndiqej nga administrata e IEVP me plane integrimi të detajuara dhe të bashkërenduara me organet kompetente për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe me organet e qeverisjes vendore do të kemi një riintegrim të suksesshëm të minorenëve në jetën normale familjare e shoqërore. Një riintegrim e shoqërizimi i suksesshëm i minorenit do të ulte në maksimum dukurinë e recidivizmit në IEVP.

Senja, P.
« Shërbimi
penitenciar
i të miturve në
Shqipëri,
parë në
këndvështrimin
e “Kodit të
drejtësisë
penale për të
mitur” »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17 2019

Bibliografi

1. Kodi i drejtësisë penale për të mitur, ligji nr. 37/2017.
2. Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale.
3. Ligji nr. 8328, datë 16. 4 .1998, i ndryshuar, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosur”.
4. Ligji nr. 10032, datë 11.12.2008 “Për Policinë e Burgjeve”, i ndryshuar.
5. Rregullat e OKB për mbrojtjen e fëmijëve të prira nga liria (Rregullat e Havanës), 1990.
6. Konventa për të drejtat e fëmijës, 1989.
7. Rregullat standard minimum të Kombeve të Bashkuara për administrimin e drejtësisë për të mitur (Rregullat e Pekinit), 1985.
8. Ministria e Drejtësisë, Strategjia e drejtësisë për të mitur për vitet 2017-2020.
9. Gazeta Panorama, 6 maj 2016.

Senja, P.

« Shërbimi
penitenciar
i të miturve
në Shqipëri,
parë në
këndvështrimin
e “Kodit të
drejtësisë
penale për
të mitur” »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Profili policor “forens”, si nevojë për reduktimin e nivelit të sjelljes antisociale së të miturve

**Prof. Asc. Dr.
Lindita DURMISHI**
Universiteti Aleksandër Xhuvani

Dr. Silva IBRAHIMI
Universiteti i Tiranës
silva.ibrahimi@yahoo.it

Dott. Ervin IBRAHIMI
Përfaqësues i Këshillit
të Sigurisë, Itali

Abstrakt

Janë të shumta problematikat që shfaq sjellja antisociale për shkencat forensike policore në përgjithësi dhe kriminologjinë e të miturve në veçanti. Mbështetur në kontekstet profesionale dhe qasjet teorike të ndërlidhura edhe në këtë studim, synohet të replikohet një model teoriko-strategjik që lejon eksplorimin e thelluar tërësor dhe sugjeron një model të strukturuar profilaktik. Ambiguiteti i konstruktit të sjelljes antisociale dhe manifestimet e saj komplekse përgjatë ciklit jetësor të fëmijërisë dhe adoleshencës, krijojnë struktura të mbivendosura të sjelljeve agresive, të dhunshme, deviante ekstreme dhe komorbiditet (ekzistencë e dyfishtë gjendjesh) me sjelljen kriminogjene. Ky studim ka për objektiv të paraqesë tipologjitë e ndryshme të sjelljes antisociale dhe të analizojë sjelljet antisociale kriminale së të miturve nga 12 deri në 18 vjeç, në një popullatë prej 3000 nxënësish, në Shqipëri. Po kështu do të pasqyrohet edhe një sintezë e faktorëve të rrezikshmërisë psikosociale të lidhur me sjelljen dhe profilin antisocial kriminogjen. Metodologjia e përdorur në këtë studim është e tipologjisë së ndërthurur, me përdorim të instrumenteve “Inventarit të rrezikut individual dhe social”(ISDS)dhe të “International Self-report Delinquency Study 2”(ISDS-2). Rezultatet e përftuara tregojnë se 62% ose 1860 e subjekteve të mitur karakterizohen nga një linjë e përngjashme e sjelljes antisociale dhe të stilit të jetesës kriminogjen. Ky rezultat ka shërbyer si platformë konstruktive për krijimin e profilin të prototipit antisocial dhe implementimin e strategjive të mbrojtjes dhe profilaksisë nga sjellja e rrezikshme dhe devianca ekstreme. Këto dy nënstruktura të rëndësishme duhen mbështetur dhe fuqizuar në krijimin e makropolitikave të organeve të reja të drejtësisë forense dhe mikropolitikave pranë strukturave në mbrojtje së të miturit në Policinë e Shtetit.

Fjalëkyçe:

profil i sjelljes antisociale, shkenca forensike, mbrotje e të miturit, strategji profilaktike.

Durmishi, L.
dhe Ibrahim, S.,
Ibrahim, E.
« Profili policor
“forens”,
si nevojë për
reduktimin
e nivelit të
sjelljes
antisociale
së të miturve »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Hyrje

Koncepti i delinkuencës së të rinjve është i rëndësishëm të bëhet një dallim i termave që identifikojnë gjendjet e shqetësimit psikologjik të adoleshentëve. Koncepti i problematikës, papërshtatshmërisë, deviancës dhe delinkuencës përdoren shpesh në terminologjinë shkencore si funksioneve sinonime të njëra-tjetrës. Ato gjithashtu konsiderohen si gjendje të ndryshme të vuajtjes dhe sikundër argumenton Moro (2008) këto koncepte duhen kuptuar si faza të ndryshme të së njëjtit proces evolutiv. Është mjaft e rëndësishme kësisoj, që të krijohet një hartë e ndërhyrjes së shpejtë, për të mos lejuar që kjo formë e parehatisë së brendshme të transformohet në problematika më të mëdha si, *papërshtatshmëria* dhe *devianca*.

Jo gjithnjë, parehatia e brendshme shoqërohet me papërshtatshmëri dhe deviancë, pasi adoleshenti mund të gjejë potencialet e tij që e lejojnë të tejkalojë gjendjen e parehatisë dhe të riekulibrojë raportin e vet me realitetin. Studiuesit kanë parashtruar se një individ mund të fuqizojë edhe aftësitë e tij të elasticitetit (Cavallo, 2002; De Leo & Patrizi, 1999). Në sensin psikologjik, termi lidhet me aftësinë e subjektit për të reaguar ndaj situatave traumatike dhe aftësive të individit për të pasur një jetë normale pavarësisht kontekstit ku ai jeton dhe problematikave (De Leo e Patrizi, 1999). Duke qenë një koncept me thelb kulturor, sjellja deviante është e ndryshueshme në varësi të sfondit historik dhe një shumësie variabëlësh politikë, ekonomikë dhe sociale (Redondo dhe Garrido, 2013). Në këtë prizëm, autorët krijuan një model treklasor të sjelljeve kriminogjene deviante: sjellje pjesërisht jopenalizuese (si p.sh. aborti në moshat e mitura), sjelljet penalizuese që rrallë ndëshkohen ligjërisht (si p.sh. ngjarja e makinës nën efektin e stresit të lartë psikologjik) dhe sjelljet kriminogjene penalizuese dhe që ndëshkohen nga ligji (p.sh. vrasja apo dhuna seksuale). Kur sjelljet deviante kryhen

**Durmishi, L.
dhe Ibrahim, S.,
Ibrahimi, E.**
« Profili policor
“forens”,
si nevojë për
reduktimin
e nivelit të
sjelljes
antisociale
së të miturve »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

nga të miturit, krijojnë frikë dhe institucionet marrin masa për të ndërhyrë dhe riedukuar të rinjtë që veprimi i jashtëm të mos ekstremizohet.

Studime mbështetëse të rëndësishme janë kryer edhe për identifikimin e faktorëve të rrezikut që kushtëzojnë ciklin dhe karrierën antisociale deviante. Ndër këta faktorë përmenden ndikuesit e lidhur me karakteristikat personale ose të situatave personale, ambientale, shkollore, kontekstuale dhe miqësore. Studiuesit kriminologë i kanë ndarë këta faktorë rreziku në: gjenetikë, personale, sjellorë, konjitivë-emocionale, të inteligjencës dhe të aftësive së të nxëniet (Farrington, 2008; Lipsey & Derzon, 1997; Loeber, 1996; Piquero et al. 2013; Redondo, Martínez-Catena e Andrés, 2011). Në kategorinë e faktorëve gjenetikë përfshihen: përkatësia në gjininë mashkullore, nivelet e larta të testosteronit në gjak dhe nivelet e ulëta të serotoninës, rrahje të ulëta të zemrës, leziona kraniale, rritje të aktivitetit të valëve cerebrale të poshtme, aktiviteti i pakët i sistemit nervor autonom, veprimtari e ulët e lobit frontal, probleme të lidhura me periudhën e shtatzënisë dhe lindjes, keqformime të fetusit, përdorimi i alkoolit dhe substancave nga nëna etj.

Te faktorët personalë të rrezikut, përfshihen: mërzia, të qenit i pakënaqur, pandjeshmëria dhe indiferenca ndaj të tjerëve, ekstraversioni, psikopati, inati dhe agresivitet ndaj të tjerëve, impulsiviteti, mashtrimi dhe gënjeshtria ndaj të tjerëve, paafërsia për të mbajtur premtime, dëshira për të kërkuar përvoja dhe ndjesi të reja veçanërisht ato që mbartin rrezik, probleme të vëmendjes dhe hiperaktivitetit, egocentrizëm, mostolerancë ndaj frustrimit, prani të çrregullimit të stresit post-traumatik, skizofreni dhe tendenca vetëvrasëse. Në vargun e faktorëve të rrezikut sjellor përfshihen: agresiviteti që nga foshnjëria me predispozitë për të qenë pjesë e zënkave, kërcënimi dhe goditja e të tjerëve që në fëmijëri, konsumi i alkoolit dhe drogës, periudha të gjata të pasivitetit nga bota e punës, vështirësi për të qëndruar në një vend pune për periudha të gjata dhe thyerje e vazhdueshme e rregullave të qarkullimit rrugor.

Te faktorët e rrezikut të tipit konjitiv-emocionalë bëjnë pjesë, aspekte të tilla si: deficite në edukim, interes i ulët dhe neglizhencë në kryerjen e detyrave, mungesë e empatisë ndaj të tjerëve dhe paafërsi për të ndjerë dhimbje për vuajtjen e të tjerëve, tendencë për të plotësuar nevojat imediate, tendencë për të justifikuar mosarritjet vetjake duke bërë "fajtor" faktorët e jashtëm, vetëvlerësim i ulët dhe perceptimi negativ i vetes. Te faktorët e rrezikut të lidhur me inteligjencën dhe aftësitë e të nxëniet përfshihen: deficite në inteligjencë, boshllëqe në inteligjencën emocionale, vështirësi në të mësuarin verbal; boshllëqe në të nxëniet e përgjithshëm (lexim, shkrim, llogaritje matematikore); deficite në mësimin e normave dhe disiplinës; deficite në shmangien e ndëshkimit ndaj ndryshimit të sjelljes deviante; rezultate të ulëta në shkollë për shkak të braktisjes së shkollës. Të rëndësishëm po kështu janë dhe faktorët e rrezikut psikosocial të lidhura me rolin familjar, të mbështetura edhe nga një sërë studimesh të kryera në Shtetet e Bashkuara më 2011. Studiuesit zbuluan se mbikëqyrja prindërore është një faktor i fortë mbrojtës për deviancën e të rinjve, ndërsa marrëdhëniet e këqija me prindërit mund të shtojnë aspektet kriminogjene si agresioni fizik (Connell, Cook, Aklin, Vanderploeg, e Brex, 2011; Henneberger, Varga, Moudy, e Tolan, 2014).

2. Metoda

Ky studim ka si qëllim të tij të përgjithshëm analizimin e sjelljeve antisociale dhe deviante kriminogjene së të rinjve, në një kampion popullate shqiptare të grupmoshës 12-18 vjeç si

dhe të faktorëve të rrezikut që mund të nxisin këto tipologji të sjelljeve kriminogjene. Për të përmbushur këtë qëllim të përgjithshëm, u krijuan këto objektiva specifike:

1. Analiza e sjelljeve antisociale të kampionit përmes instrumenteve të *Individual and Social Risk Inventory* (ISDS) dhe të *International Self-report Delinquency Study 2* (ISDS-2).

2. Ekzaminimi i faktorëve të rrezikut bashkërendues me sjelljen kriminogjene.

2.1 Instrumentet

Për herë të parë do të përdoren në kontekstin shqiptar të dhëna nga instrumentet e vetëraportimit, si formë e vetme e matjes psikometrike për të dhënat reale të sjelljes kriminogjene, të cilat janë thujtë të pamundura për tu reflektuar në statistikat zyrtare. Të dy pyetësorët përbëhen nga variabël të lidhur me faktorët e rrezikut dhe sjelljeve antisociale kriminogjene. Në këtë studim, faktorët e rrezikut kanë përfshirë analizën e atyre elementëve personale, psikosociale dhe mjedisore që mund të shoqërojnë të rinjtë me një probabilitet më të lartë për sjellje antisociale ilegale. Ndërsa në sjelljet antisociale dhe kriminogjene janë studiuar të gjitha ato tipa sjelljesh së të rinjve që janë më të ndjeshëm për thyerjen e normave sociale, komunitare dhe penale. Faktorët e rrezikut në këtë studim janë ekuivalente me variabël të pavarur që mund të ndikojnë në sjelljen antisociale kriminogjene. Sjelljet antisociale dhe kriminogjene janë ekuivalente me variabël të varur në të cilat ndikojnë faktorët e rrezikut. Pyetësori i parë i përdorur në këtë studim, "*Questionnaire Self-report Delinquency Study 2*" është një pyetësor ndërkombëtar i aplikuar fillimisht në kontekstin Europian më 2006 me vlefshmëri të brendshme $\alpha=0.982$. Implementimi i tij për kontekstin shqiptar ka nisur në vitin 2018 me një sërë studimesh të lidhura me profilin ludopatik dhe deviancës ekstreme (Durmishi, Ibrahim, 2019; Gatti, Gualco, e Traverso, 2010; Rechea, 2008).

Ky pyetësor përbëhet nga 67 pyetje të ndara në nëntë pjesë: pyetjet 1-4 synojnë matjen e karakteristikave sociodemografike të subjektit dhe kontekstit të tij familjar; pyetjet 4-15 lidhen me viktimizimin e subjektit përgjatë 12 muajve të fundit, shoqërimi ose marrje në pyetje nga strukturat e policisë; pyetjet 16-22 vlerësojnë cilësinë dhe ndikimin e kontekstit familjar. Po kështu, janë të përfshira edhe pyetje që synojnë të vlerësojnë përvojat traumatike të jetuara, si: humbja e një familjari ose personi të dashur, sëmundje personale ose e një të afërmi, problemet me alkoolin ose drogën, keqtrajtim, dhunim ose divorc i prindërve etj. Pyetjet 23-38 masin aktivitetet e kryera gjatë kohës së lirë me miqtë ku përfshihen edhe pyetje në lidhje me përkatësinë dhe grupin e bashkëmoshatarëve dhe të miqve. Pyetjet 39-40 me opinionet personale mbi impulsivitetin, përgjegjshmërinë dhe veprimtaritë e rrezikshme; pyetjet 41-46 me kontekstin shkollor dhe akademik; pyetjet 47-48 reflektojnë mbi sjelljet antisociale dhe kriminogjene të shokëve; pyetjet 49-67 mbi sjelljet antisociale dhe kriminogjene të vetë subjektit. Pyetësori i dytë vetë-raportues, *International Self-report Delinquency Study-2* (Redondo, 2010, 2015; Redondo e Martínez Catena, 2014), është një pyetësor i krijuar nga Santiago Redondo dhe i aplikuar fillimisht në Spanjë në një popullatë të dënuarish. Në këtë studim, është përdorur për të analizuar aspekte dhe faktorë të rrezikut që kushtëzojnë dukurinë e delinkuencës (kriminogjene) së të rinjve përmes katër faktorëve: a) rreziqe personale, b) mungesa sociale, c) rreziqe të lidhura me sjelljet kriminale dhe d) indeksat kriminogjene.

2.2 Kampioni

Popullata e këtij studim përbëhet nga një kampion prej 3000 pjesëmarrësish shqiptarë

Durmishi, L. dhe Ibrahim, S., Ibrahim, E.
« Profili policor "forens", si nevojë për reduktimin e nivelit të sjelljes antisociale së të miturve »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

të përzgjedhur në formë rastësore të fashës së moshës 12-18 vjeç. 45.5% (1350) e pjesëmarrësve janë të gjinisë mashkullore dhe 54.5% (1650) të gjinisë femërore. Të dy instrumentet e përdorur në këtë studim, ISDS dhe ISDS-2, janë përshtatur në gjuhën shqipe pas një ratifikimi paraprak, psikometrik, nga autorët (Durmishi & Ibrahim, 2019).

2.3 Rezultatet

Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve në këtë studim janë të gjinisë femërore (1650) me mbizotërim në 60% të grupmoshat 14-15 dhe 16-17 vjeçare. 25% pjesëmarrësve janë në fashën e moshës 12-13 vjeç dhe 15% mbi 18 vjeç. Në pjesën më të madhe të rasteve, të rinjtë në kampionin e këtij studimi, jetojnë me të dy prindërit (82% ose 2460), 10% e tyre ose 300 pjesëmarrës jetonin me prindër të divorcuar, 3% ose 90 vetëm me njërin prind për shkak të vdekjes ose humbjes së prindit tjetër dhe 5% ose 150 pjesëmarrës me njërin prind për shkakë emigrimi. Përqindja e adoleshentëve pjesëmarrës të zonave urbane (75.9%) është më e lartë sesa ajo e adoleshentëve që jetojnë në zonat rurale (24.1%). Për sa i përket karakteristikave socioekonomike të kampionit, mbizotërimi i prindërve që kanë një punë të qëndrueshme (63% baballarët dhe 58% nënat) është thuajse sa gjysma e kampionit. Mbi 95% e kampionit kanë raportuar se kanë një telefon celular dhe kompjuter.

Në lidhje me marrëdhëniet personale të adoleshentëve me prindërit, gjysma e kampioneve ka raportuar se ka marrëdhënie shumë të mira me babanë dhe 60% me marrëdhënie shumë të mira me nënën. Diferencat qëndrojnë, sipas analizës regressive, pasi 10% më tepër të adoleshentëve më të vegjël dhe meshkujt kanë marrëdhënie të mira me figurat prindërore sesa adoleshentët më të mëdhenj dhe femrat. Rreth 90% e pjesëmarrësve raportuan se kryejnë veprimtari të ndryshme me prindërit përgjatë javës dhe rreth 55% e prindërve i njohin bashkëmoshatarët me të cilët shoqërohen fëmijët e tyre. Adoleshentët shpenzojnë pjesën më të madhe të kohës jashtë shtëpisë me një grup të ngushtë miqsh. Ata kanë tendencë të shoqërohen me shokë të së njëjtës moshë, grupe të strukturuar prej kohësh dhe me kohezion dhe me të cilët kryejnë veprimtari në vende publike. Në mbizotërim, 33% e kampionit pranon se në grupet ku ata bëjnë pjesë pranohen veprime e paligjshme; 25% ka pohuar që elementët e grupit kryejnë së bashku sjellje antisociale dhe 10% e shohin grupin ku ata bëjnë pjesë si grup deviant (Manca e Mascia, 2006; Fizzotti, 2003; Rechea, 2008). 70% e adoleshentëve të pyetur, kanë një normë të caktuar të sjelljes në shtëpi dhe kohë të kthimit për orët e mbrëmjes. Në tabelën në vijim, paraqiten të dhënat e grumbulluara mbi format e sjelljes antisociale dhe deviante kriminogjene nga kampioni i analizuar në këtë studim.

Tabela 1. Vlerat e shfaqura të sjelljes deviante-kriminogjene në adoleshentët shqiptarë.

	Po	χ^2 e p-value
Sjellje antisociale	62% (1860)	,000
Sjellje kriminogjene	56% (1680)	,000
Vandalizëm	16% (480)	,000
Pirateri informatike	12,6% (378)	,000
Vjedhje	16,5% (495)	,000
Vjedhje objektsh personale	15,7% (471)	,000
Vjedhje të dhunshme	39,8% (1194)	,000
Konsum i drogave të lehta	40% (1200)	,000
Konsum i drogave të forta	9,2% (276)	,019
Shpërndarje dhe shitje droge	8,8% (264)	,000

*Konsum i drogave të forta përfshin ekstazi, speed, LSD, heroinë ose kokainë.

Vjedhje të dhunshme nënkupton përfshirjen në zënka dhe mbajtja e armëve të ftohta ose shkopinj.

Siç shihet nga të dhënat e kësaj tablele përmbledhëse, 62% e pjesëmarrësve pranojnë se kanë kryer ose janë përfshirë në sjellje të tipit antisocial. Një përqindje relativisht e ulët (39%) kanë qenë të përfshirë në vjedhje të dhunshme dhe rreth 40% e të rinjve shqiptarë kanë pohuar që kanë konsumuar një tipologji të drogave të lehta gjatë 12 muajve të fundit. Përreth 45% e të rinjve në grupmoshën 16-17 vjeç po kështu kanë pohuar se janë pjesë e një grupi me tendenca deviante nga të cilët 84% meshkuj dhe 16% femra. Disa tipologji kriminogjene janë të pranishme në të dy pyetësorët (ISDS dhe ISRD-2) si: vjedhje të dhunshme, shpërndarje dhe shitje narkotikësh dhe shkarkime piraterike. Të dhënat, tregojnë po kështu, që në përgjithësi meshkujt janë më të përfshirë në kryerjen e veprimeve antisociale dhe kriminogjene për të përfutur një formë të *status-quo* krahas bashkëmoshatarëve (Maggiolini e Riva, 1999; Maiolo, 2002). Moshë mesatare e fillimit të këtyre sjelljeve kriminogjene është rreth 12 vjeç për të gjitha tipologjitë e sjelljes antisociale. Për aspekte të tjera si konsumi i pijeve alkoolike, drogërave të lehta dhe të forta dhe shitjes së tyre, moshë mesatare e raportuar për fillimin e këtyre veprimtarive është 14 vjeç e gjysëm. Këto të dhëna të moshës mesatare të fillimit të sjelljes kriminogjene janë në linjë edhe me një studim të kryer për përvojat deviante të së shkuarës dhe prognostike, sipas të cilit moshë mesatare e fillimit të sjelljeve antisociale është rreth 11,5 vjeç (Kazemian e Farrington, 2005).

3. Diskutim

Delinkuenca e të rinjve është një dukuri komplekse në aspektin e analizës pasi ajo varet nga një shumësi shkaqesh dhe faktorësh të tipit personal, të mungesave sociale dhe rrethanave kriminogjene ndaj të cilave ekspozohen adoleshentët. Ky studim ka për qëllim pikërisht analizën e prevalencës së sjelljeve antisociale dhe kriminogjene si dhe të krijimit të profilizimit forens -policor që mund të ndikojë në monitorimin dhe parandalimin e veprimit kriminogjen në veprim kriminal të plotë. Për të përmbushur këtë qëllim u përdorën instrumentat e vetë-raportimit si *Individual and Social Risk Inventory* (ISDS) dhe të *“International Self-report Delinquency Study 2”* (ISDS-2). Objektivi ynë i parë lidhet me analizën e mbizotërimit të sjelljeve antisociale kriminogjene në popullatën kampion të 3000 të rinjve shqiptarë. Rezultatet treguan se 60% e pjesëmarrësve kanë kryer a janë përfshirë në sjellje antisociale dhe rreth 85% kanë qenë recidivistë gjatë vitit të parë.

Këto të dhëna shkojnë në linjë edhe me kërkimet ndërkombëtare të kryera në Itali dhe Spanjë nga Gatti et al. (2010), Rechea (2008) dhe Junger-Tas, et al. (2010) për sjelljet antisociale. Për sa i përket sjelljeve kriminogjene, të cilat ligji shqiptar i konsideron vepra penale, të rinjtë kanë raportuar përfshirje në akte të tipologjisë mesatare për nga pasojat mbi jetën. 39.6% e tyre, kështu, kanë qenë pjesë e zënkave, kanë mbajtur me vete thika a shkopinj gjatë përleshjeve apo kanë kryer akte të dhunshme e vandale ndaj të tjerëve. Edhe moshë mesatare e fillimit të dekursit deviant dhe sjelljeve kriminogjene janë aspekte të rëndësishme të analizës. Në këtë studim, rezultatet treguan për një moshë mesatare fillimi 12 vjeç, rezultate këto të mbështetura edhe nga kërkime mbi recidivizmin e të miturve (Thonberry, Giordano, Uggen, Matsuda, Masten, Bulken, Donker, Petechuck dhe Redondo, 2013). Po kështu, studime të tjera kanë argumentuar se fillimi i hershëm i veprimeve deviante përfaqëson një faktor rreziku për dekursin e karrierës së plotë deviante (Martínez-Catena dhe Redondo, 2013). Objektivi ynë i dytë lidhet me faktorët e rrezikut që duhen ekzaminuar dhe lehtësojnë lindjen e sjelljeve

Durmishi, L. dhe Ibrahim, S., Ibrahim, E.
 « Profili policor “forens”, si nevojë për reduktimin e nivelit të sjelljes antisociale së të miturve »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

deviante në adoleshencë.

Studiuesit (Farrington, 2008; Farrington et al., 2007; Loeber, 2008; Piquero, 2007; Redondo, 2015; Redondo, Martínez-Catena dhe Andrés, 2011) kanë përfshirë në këtë kategori: të qenit në gjininë mashkullore, praninë e lartë të testosteronit në gjak, impulsiviteti, pandjeshmëria ndaj të tjerëve, kërkimi për përvoja dhe ndjesi të reja, mungesa të ngrohtësisë familjare, nivel i ulët ekonomik, jetesa në një mjedis të degraduar, braktisje a mos suksesi në shkollë, ekspozimi ndaj krimi dhe mjedisi stimulues delinkuent. Më konkretisht, është vërtetuar se të qenit impulsiv, të qenit i gjinisë mashkullore, të qenit pjesë e një grupi deviant, konsumi i pijeve alkoolike dhe drogave, pasja e mundësisë për të kryer vepra penale, janë faktorë thelbësorë (Junger-Tas e et al., 2010, 2012; Redondo, 2015; Rocca, Verde, Schadee e Gatti, 2014).

4. Përfundime

Si përfundim, ky studim ofron një thellim të dijeve mbi problematikën e sjelljeve deviante, në të cilën pjesa më e madhe e adoleshentëve ka tendencën e kryerjes së sjelljeve kriminogjene që mund të kthehen në vepra të vërteta deviante me pasoja penale. Të dhënat konfirmuan që shpesh adoleshentët mund të përkufizohen si deviantë pasi edhe rreth 60% e tyre pohuan se kanë kryer sjellje antisociale dhe recidiviste. Në këto situata të identifikimit së të miturve që jetojnë në kushte të disavantazuara, institucionet e mbrojtjes së të miturve në strukturat e policisë dhe mbrojtjes e mirëqenies sociale duhet të bashkërendojnë modele të punës për krijimin e profilit të rrezikut dhe të organizojnë programe preventive dhe rehabilituese që të shmangin përfshirjen e plotë të këtyre të miturve në botën e kriminit si të rritur dhe kthimin e stilit të jetës në karrierë deviante (Loeber, Farrington e Redondo, 2011).

Bibliografi

1. Anchin, J. C., (1982) *Sequence, pattern and style: Integration and treatment implications of some interpersonal concepts*. Gjendur në J. C. Anchin, botimet D. J. Kiesler, Handbook of Intepresonal. Psychotherapy, Pergamon Press, New York.
2. Barbagli, M., Gatti, U. (a cura di) (2002). *La criminalità in Italia*. Bologna: Il Mulino
3. Becker, G.S. (1971). *Los extraños: sociología de la desviación*. Buenos Aires: Editorial tiempo contemporáneo
4. Cavallo, M. (2002). *Ragazzi senza. Disagio, devianza, delinquenza*. Milano: Mondadori
5. Connell, C. M., Cook, E. C., Aklin, W. M. Vanderploeg, J. J. e Brex, R. A. (2011). *Risk and Protective Factors Associated with Patterns of Antisocial Behavior Among Nonmetropolitan Adolescents*. *Aggressive Behavior*, volume 37, 98-106
6. Coluccia, A. (2006). *I risultati della ricerca: l'indagine condotta sugli studenti in*: Coluccia, A. (a cura di), *I comportamenti giovanile nelle relazioni e nel disagio*. Milano: Franco Angeli
7. De Leo, G. dhe Patrizi P. (1999). *Trattare con adolescenti devianti, progetti e metodi di intervento nella giustizia minorile*. Roma: Carocci Farrington, D. P. (2008). *Integrated developmental and life-course theories of offending*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
8. Durmishi, L. dhe Ibrahimimi, S. (2019) Studim mbi validitetin e Inventarit të Rriskut Individual dhe Social (ISDS) dhe të "International Self-report Delinquency Study 2" (ISDS-2), manuscript
9. Fizzotti, E. (2003). *Teppisti per noia. La nuova violenza delle baby gang*. Roma
10. Gatti, U., Gualco, B., e Traverso, S. (a cura di) (2010). *La delinquenza giovanile in Italia. I risultati di una ricerca multicentrica*. Lecce: Pensa Multimedia editore.
11. Junger-Tas, J., Marshall, I. H. Enzmann, D., Killias, M., Steketee, M., e Gruszczynska, B. (2010). *Juvenil Delinquency in Europe Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. London: Springer.
12. Henneberger, A. K., Varga, S. M., Moudy, A., e Tolan, P. H. (2014). *Family functioning and high risk adolescents' aggressive behavior: Examining effects by ethnicity*. *J. Youth Adolescence*, Empirical Research, 1-11, November.
13. Kazemian, L., e Farrington, D. P. (2005) Comparing the validity of Prospective, Retrospective and official Onset for Different Offending Categories. *Journal of Quantitative Criminology*, vol. 21, n°2, 127-147.
14. Lipsey, M. W., e Derzon, J. H. (1997). *Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research*. In R. Loeber e D. P. Farrington (eds), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*. Thousand Oaks, Ca: Sage.
15. Maggolini, A., e Riva, E. (1999). *Adolescenti trasgressivi, le azioni devianti e le risposte degli adulti*. Milano: Franco Angeli.
16. Maiolo, G. (2002). *Adolescenze spinose*. Trento: Erickson.
17. Manca, M., e Mascia, I. (2006). *Devianza e criminalità in adolescenza*. Forlì: Experta
18. Martínez-Catena, A., e Redondo Illescas, S. (2013). *Carreras Delictivas Juveniles y Tratamiento*. Zeribitzuan, 54, 171-183.
19. Milan, G. (2001). *Disagio giovanile e strategie educative*. Roma: Città Nuova.
20. Moro, C. A. (2008). *Manuale di diritto minorile, quarta edizione* (a cura di) L. Fadiga. Bologna: Zanichelli
21. Piquero, A. R., Hawkins, J. D., Kazemian, L., Petechuk, D., e Redondo Illescas, S. (2013). Serie Especial: Transición desde la Delincuencia juvenil a la Delincuencia Adulta. Patrones de la carrera delictiva; prevalencia, frecuencia, continuidad y desistimiento del delito. *Revista Española de Investigación Criminológica* (Reic) monografía 1 número 11.
22. Rechea, C. (2008) *Conductas antisociales y delictivas de los jóvenes en España*.
23. Rocca, G., Verde, A., Schadee, H. M. A., e Gatti, U. (2014). Uso di alcol, delinquenza e vittimizzazione tra i giovani in Europa: analisi preliminare dei risultati di una ricerca multicentrica internazionale (ISRD-2). *Rassegna Italiana di Criminologia*, vol. 1, 18-29
24. Redondo Illescas, S. (2008). Individuos, Sociedades y oportunidades en la explicación y prevención del delito. Modelo del Triple Riesgo Delictivo (TRD) (PRIMERA PARTE). *Boletín Criminológico*, n° 108
25. Redondo Illescas, S., e Martínez-Catena, A. (2014). *Inventario de Riesgos Individuales y Sociales (IRIS_R): un nuevo instrumento para evaluar factores de riesgo en consonancia con la estructura del Modelo TRD*. Comunicazione presentata a X Congreso Español de Criminología, Granada 7-9 maggio.
26. Redondo Illescas S., e Garrido Veronés, V. (2013). *Principios de Criminología* (4° Ed.). Valencia: Tirant lo Blanch Consejo General del Poder Judicial.
27. Regoliosi, L. (1994). *La prevenzione del disagio giovanile*. Roma: Nis.
28. Strupp, H. H dhe Binder, J. L. (1994) *Psicoterapie dinamiche brevi*, Il Mulino, Bologna Thornberry, T. P., Giordano, P.C., Uggen, C., Matsuda, M., Masten, A. S., Bulten, E., Donker, A.G., Petechuk, D., e Redondo Illescas, S. (2013). Serie Especial: Transición desde la Delincuencia juvenil a la Delincuencia Adulta. Explicaciones teóricas de las transiciones delictivas. *Revista Española de Investigación Criminológica* (Reic) monografía 2 número 11.

Durmishi, L. dhe Ibrahimimi, S., Ibrahimimi, E.
 « Profili policor "forens", si nevojë për reduktimin e nivelit të sjelljes antisociale së të miturve »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Qasja ekologjike si instrument parandalues ndaj bullizmit kibernetik në Shqipëri

Dr. Valbona HABI (Sauku)
Universiteti i Tiranës

Dr. Silva IBRAHIMI
Universiteti i Tiranës
silva.ibrahimi@yahoo.it

MSc. Klodjana GJONPALI
Psikologe

Abstrakt

Objektivi kryesor i këtij studimi, është i karakterit eksplorues-analitik me qëllim marrjen e kuadri të përditësuar dhe realist mbi format më të shpeshta të bullizmit kibernetik, mënyrat dhe ashpërsinë me të cilat ky fenomen manifestohet në kontekstet tona sociale. Metoda e përdorur në këtë studim është e tipit të përzier me të dhëna të mbledhura përmes pyetësorit sasiortë instrumentit të përshtatur të bullizmit kibernetik si shkalla e viktimizimit dhe bullizmit kibernetik të Firences (Florence Cyberbullying-Cybervictimization Scales, FBVS) dhe analizës cilësore së të dhënave. Përgjigjet e testimit statistikor dhe cilësor u administruan për një popullatë prej 300 të pyeturish, nga të cilat 145 (48.3%) meshkuj dhe 155 (51.6%) femra të grupmoshave 12-17 vjeç. Rezultatet e analizës statistikore u kryen përmes testit F dhe të dhënat psikometrike të regresionit linear dhe variancës. Të dhënat korrelacionale Pearson tregojnë një korrelacion të fortë pozitiv mes gjinisë dhe viktimizimit së të miturve në sjelljet kiber-bulliste (+1) dhe faktorit 1 si dhe një korrelacion pozitiv mes moshës dhe agresivitetit kibernetik si rezultat i veprimeve kiber-bulliste së të tjerëve (0.960) dhe faktorit 2. Si përfundim, rezultatet e të dhënave të këtij studimi përforcuan nivelin e rëndësisë së mjedisit social të referencës si mbrojtës së bullizmit kibernetik, duke kthyer vëmendjen në efektivitetin e sistemit të politikave të monitorimit makro dhe mikrokontestuale në shoqërinë Shqiptare në shek. XXI.

Fjalëkyçe:

bullizëm kibernetik, qasje ekologjike, shumëdimensionale, parandalim.

Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Hyrje

Në shoqërinë e sotme moderne, argumenti i bullizmit ka marrë proporcione të mëdha, thuajse të përditshme, për rastet e referuara të përndjekjes dhe dhunës që përfshijnë fëmijët e moshave shkollore dhe adoleshentët. Zhvillimet teknike dhe teknologjike kanë bërë që jeta njerëzore të ndryshojë shumë gjatë dekadave të fundit. Brenda zhvillimit dhe përsosjes së teknologjisë në përgjithësi dhe asaj informative në veçanti qëndron “hapësira kibernetike” si një pjesë e rëndësishme e ndërveprimit. Interneti mund të ketë një ndikim të fuqishëm në zhvillimin e sistemeve të vlerave dhe formësimin e sjelljes.

Rritja e jashtëzakonshme e përdorimit të teknologjisë kompjuterike dhe informacionit, TIK, ka krijuar një gamë shumë të gjerë mundësish eksplorimi dhe cenimi, kundrejt rrezikut të ekspozimit të popullatës së të miturve. Duke pasur parasysh karakterin e tij global dhe qasjen e lehtë përmes pajisjeve të lidhura në rrjet, interneti ka ndryshuar padyshim socioevolucionin e njerëzimit. Ndikimet e TIK-ut në inteligjencën fluide dhe të kristalizuar të njeriut, janë dy argumente të rëndësishme në mbështetje të kësaj premise. Izolimi përmes teknologjisë ka ofruar mundësi të reja të veprimtarive deviante, të cilat mund të përdorin të njëjtat avantazhe që ofrojnë këto teknologji, për të përmbushur objektivat e tyre. Numri gjithnjë e në rritje i përdoruesve të internetit, i ofron shoqërisë perspektivën për të përshpejtuar komunikimet në jetën e përditshme në nxitjen e marrëdhënieve, reduktimin e transaksioneve dhe shpenzimeve, bërjen e biznesit, rritjen e qasjes ndaj informacionit dhe krijimin e një *identiteti global*.

Studimet kanë treguar se dukuria merr formë tejet të ashpra në moshat më të rritura, me tregues më të lartë në grupmoshën 6 deri më 14 vjeç (Sharp dhe Smith, 1994). Shpërhapja gjithnjë e më e lartë e teknologjive të reja të informacionit dhe të

**Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.**
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

komunikimit në rrjet, dhe njëkohshmëria me të cilën të rinjtë i përvetësojnë këto instrumente, në epokën e digjitalizimit, është tashmë një dëshmi e dukshme. Interneti na ofron sot, më shumë se kurrë, mundësi të pafundme për sa i përket shtimit të marrjes së informacionit, edukimit, qasjes më të lehtë të lojërat dhe ndërveprimet sociale, kurdo dhe kudo përmes një lidhjeje të thjeshtë në rrjet. Bullizmi kibernetik është një fenomen i cili, vetëm kohët e fundit, është analizuar në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar; vetëm nga vitet e para të shekullit të XXI-të filluan të përhapeshin të dhënat e para për bullizmin elektronik dhe vetëm vitet e fundit, përpjekjet e studiuesve u përqendruan në problemin e përkufizimit të qartë teorik të dukurisë (Guarini, Brighi, Genta, 2013). Përkufizimet e para të dukurisë, janë dhënë në lidhje të drejtpërdrejtë me përkufizimin mbi bullizmin. Studiuesi Olweus (1993), i cili është ndoshta autori më i shquar akademik në kërkimet mbi këtë temë, e përcakton bullizmin si “*veprime negative*” në të cilat dikush “*shkakton me dashje ose përpjetet të shkaktojë dëme, të bëjë keq ose të bëjë që dikush tjetër të ndihet keq*”.

Në mënyrë të ngjashme, përkufizimi i bullizmit kibernetik i dhënë nga Smith et al. (2008) është: “*një veprim agresiv dhe i qëllimshëm i kryer nga një grup ose një individ, duke përdorur forma të kontaktit elektronik, në mënyrë të përsëritur përgjatë kohës dhe ndaj një viktime që nuk mund të mbrohet kundrejt tij*” (f. 376). Kështu, sjelljet agresive për shkak të fenomenit të bullizmit kibernetik duhet doemos të mbartin, ashtu si bullizmi tradicional, karakteristikat e përsëritjes përgjatë kohës, qëllimin dhe mosbalancimin e fuqisë ndërmjet agresorit dhe viktimës.

Çdokush mund të bëhet *bully* kibernetik, madje edhe ata që kanë frikë nga konfrontimi ballë për ballë në jetën e përditshme, sepse anonimiteti mund të inkurajojë ose të shtyjë nxënësit, të cilët nuk janë normalisht *bullies*, që të bëhen të tillë (Poland, 2010). Autorët përcaktojnë *cyberbullying* si produkt të bashkimit të agresionit në adoleshencë dhe komunikimit elektronik dhe argumentojnë se rritja e shpejtë e kësaj dukuri është duke shkaktuar probleme të mëdha në kontekste të shumë disiplinave psikosocioekonomike.

Mënyrat në të cilat të rinjtë komunikojnë përmes TIK-ut kanë ndryshuar me shpejtësi gjatë dekadave të fundit. Zhvillimi i *smartfonëve* i ka lejuar përdoruesit të përdorin telefonat e tyre si për lidhjen në internet ashtu edhe për mesazhet dhe thirrjet. Faqet e rrjeteve sociale si “Snapchat”, “Instagram” ose “Facebook” janë bërë pjesë e jetës së përditshme (Slonje et al., 2013).

Larmia e bullizmit kibernetik është trajtuar në tri aspekte kryesore: mediumet e përdorura (celular, internet), lloje të sjelljeve (kërcënime, *flaming*, *outing*, përjashtim), mënyra më specifike të përdorimit të TIK-ut (mesazhe, mesazhe të menjëhershme, e-mail, faqet e internetit).

Smith et al. (2008) e kanë ndarë fenomenin bazuar në shtatë mënyra të përdorimit të TIK-ut:

- 1) *sms*: dërgimi dhe pranimi i mesazheve tekst me shprehje fyese dhe shpifëse nëpërmjet telefonit celular;
- 2) *mm*s: dërgimi dhe pranimi i materialeve multimediale (foto/video) që shkaktojnë dëme të palëve të treta;
- 3) *calls*: dërgimi dhe marrja e thirrjeve shpifëse, në të cilat agresori e frikëson viktimën me kërcënime dhe fyerje;
- 4) *e-mail*: dërgimi i e-maileve që përmbajnë ofendime, kërcënime, fyerje dhe shpifje;

- 5) *chatrooms*: frikësimi dhe fyerjet në *chat*;
- 6) *instant message*: ofendime dhe fyerje përmes sistemeve të komunikimit të menjëhershëm (si MSN, Yahoo, Skype etj.);
- 7) *website*: zbulimi i informacionit personal ose zbulimi i imazheve dhe videove komprometuese (për viktimën) përmes faqeve të internetit.

Sjellja bulliste mund të jetë e fshehtë ose e hapur, fizike, sociale, e lidhur me një objekt-subjekt ose digjitale. Ajo ka qenë e lidhur me rezultatet e ulëta akademike, problemet afatgjata të shëndetit mendor, vetëvrasjet të fëmijët dhe vrasjet në shkollë, prandaj është një çështje me rëndësi të jashtëzakonshme për mësuesit dhe profesionistët e tjerë që punojnë në shkolla, sikundër psikologët dhe punonjësit socialë (Bradshaw, 2015; Casebeer, 2012; Hymel & Swearer, 2015; Jimerson, Swearer & Espelage, 2010; Rigby, 2012).

Përgjithësisht, bullizmi kibernetik mendohet se fillon në nivelin e fëmijërisë së hershme dhe moshës shkollore (Alsaker & Gutzwiller-Helfenfinger, 2010) me prevalencë në rritje gjatë viteve të shkollës fillore, arrin një kulm në nivelin e shkollës 9-vjeçare e më pas shënon një zbritje përgjatë viteve të shkollës së mesme (Goodstein, 2013; Hymel & Swearer, 2015; Rigby, 2008).

Sjellja bulliste vazhdon të mbetet një problem edhe gjatë moshës së rritur me një ndryshim në karakterin e saj fillestar në bullizëm në vendin e punës dhe *mobbing*, veprime me prevalencë të madhe në institucione me popullata të mëdha si universitetet dhe spitalet. Individët me tipare të *bullies* karakterizohen nga një agresivitet i përgjithësuar, pra, agresioni nuk është i drejtpërdrejtë dhe vetëm për bashkëmoshatarët, por edhe për të rriturit, pavarësisht nëse janë prindërit ose mësuesit. Ata janë impulsiv, jo empatikë, kanë një mendim të mirë për veten dhe përmes gjestit të dhunshëm rrisin ndjenjën e tyre të pushtetit dhe nivelet e vetëvlerësimit (Olweus, 1978, 1993).

Crick dhe Dodge (1999) kanë argumentuar se bullizmi është një *agresion proaktiv*, në të cilin afirmimi i dominimit ndërpersonal, i afirmimit shoqëror, i kontrollit mbi të tjerët janë drejtuesit e sjelljes së dhunshme. Sipas Lawson (2001), *bullies* nuk janë të gjithë të njëjtë. Ai parashtron se mund të gjurmohen katër lloje të ndryshme të tyre:

1. *Bully agresiv ose dominues* tenton të marrë një pozicion lideri negativ i grupit, është popullor, manipulues, është psikologjikisht dhe fizikisht i fortë dhe projekton agresionin e tij ndaj kujtdo që mund të veprojë si objekt shfajësues, është i pakujdesshëm ndaj pasojave të sjelljes së tij.

2. *Bully viktimë ankthi*, ka një personalitet të pasigurt, vetëbesim të ulët, ankth dhe paqëndrueshmëri emocionale; ai është një individ jomiqësor dhe jo shumë popullor në grupin e moshatarëve. Është agresiv dhe provokues, në përgjithësi ka sjellje reaktive dhe konfliktuese. Ai zakonisht bën ngacmime për të tërhequr vëmendjen.

3. *Bully pasiv ose i pashoqërueshëm*, është i pasigurt, mbështet liderin, por zakonisht nuk merr iniciativë, nuk është i interesuar të dominojë dhe të nënshtrojë të tjerët, por vepron në thelb për të marrë statusin e përkatësisë në grup, kërkon miratimin dhe afirmimin e të tjerëve duke shmangur kështu rrezikun që të bëhet një viktimë.

4. *Bully i përkohshëm* ka një qëndrim agresiv vetëm pas një ngjarjeje traumatike, e cila bëhet faktor nxitës për veprimet e bullizmit që do të përfundojnë me zgjidhjen e shkaqeve emocionale që i kanë shkaktuar ato.

Ashtu sikundër edhe me *bullies*, viktimat gjithashtu kanë një spektër të karakteristikave të veçanta që i dallojnë ato. Nuk është e lehtë të krijohet një profil i

**Habilli, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.**
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

unifikuar për viktimën. Olweus (1978) vuri re që fëmijët shënjestër të ngacmimeve mund të ndahen në dy tipologji të ndryshme. Kur flasim për viktimat e bullizmit kibernetik, është e nevojshme të bëjmë dallimin mes atyre pasivë (ose të nënshtruar) dhe atyre agresivë (provokator).

1. Viktimat pasive përshkruhen si të dobëta psikologjikisht dhe fizikisht, të ankthshme, të pasigurta dhe tepër të ndjeshme; kanë një mendim negativ për veten dhe vuajnë prej vetëbesimit të ulët (Boulton & Smith, 1994). Ata jetojnë në kushte të izolimit dhe përjashtimit brenda kontekstit shkollor, krijojnë marrëdhënie personale të këqija, nuk dinë si t'u reagojnë ndaj fyerjeve dhe nëse sulmohen reagojnë duke qarë dhe mbyllur në vetvete dhe kjo i bën ata të duken edhe më të pambrojtur në sytë e të tjerëve (Kochenderfer & Ladd, 1997).

Kjo tipologji e viktimave gjithashtu paraqet vështirësi të mëdha në njohjen e emocioneve, por edhe qëndrimet të tepruara të nënshtrimit (Ciucci & Fonzi, 1999; Menesini et al., 2000). Ata janë fëmijë, shpesh thuajse të nënshtruar ndaj abuzimit së të tjerëve, që vetëfajësohen duke e konsideruar veten si të vetmit përgjegjës për situatën e keqtrajtimit në të cilën gjenden (Graham & Juvonen, 1998).

2. Viktimat provokuese edhe nëse ndihen të bullizuar nga shokët kanë një stil reaktiv të ndërveprimit (Olweus, 1993). Ky lloj i viktimës është gjithmonë duke kërkuar vëmendje, ajo ka vështirësi në kontrollimin e emocioneve, impulseve dhe afekteve dhe reagon ndaj ofendimeve, por jo në mënyrë efektive (Schwartz et al., 1983). Shpeshherë këta fëmijë përpiqen të jenë fillues të bullizmit, janë shumë shpesh hiperaktivë, të paaftë për të qëndruar në një vend, irritues dhe të bezdisshëm për të tjerët (Genta, 2002).

Viktimat provokuese janë bartës elementesh konflikti; ato në mënyrë alternative përjetojnë statusin e viktimës dhe *bully* (Menesini, 2000). Në marrëdhëniet me bashkëmoshatarët, ashtu si viktimat pasive, edhe ato provokative kanë marrëdhënie të dobëta me të tjerët, prandaj ato janë të destinuara për izolim dhe tejhuajëzim (Pepler, 2004).

2. Metoda

Për realizimin e këtij punimi u ngritën dy hipoteza kryesore:

H_0 = Nuk ekzistojnë ndryshime të rëndësishme mes grupmoshës dhe sjelljeve të bullizmit kibernetik te adoleshentët shqiptarë.

H_1 = Ekzistojnë ndryshime të rëndësishme mes grupmoshës dhe sjelljeve të bullizmit kibernetik te adoleshentët shqiptarë.

Metodat e aplikuara në këtë studim janë të metodologjisë së përzier nga ku, përmes administrimit të testit FBVS dhe analizës statistikore, u synua trajtimi i plotë i hipotezave dhe objektivave të këtij studimi.

Shkalla e viktimizimit dhe bullizmit kibernetik të Firences (FBVS) e krijuar për herë të parë në Itali më 2012, është një rishikim i versionit të mëparshëm të Menesini-t, Calussi-t & Nocentini-t, (2012). Ajo është marrë në shqip me të drejtat e plota të autorësisë të autorëve Habili dhe Ibrahimimi me qëllim përdorimin dhe standardizimin e tij të plotë në mjedisin shqiptar. Në përmbajtjen e vet, ky test ndjek një klasifikim të veçantë të mënyrave në të cilat mund të shfaqet sjellja e bullizmit kibernetik (sjellje fizike, sjellje verbale, sjellje jo e drejtpërdrejtë ndaj subjektit). Autorët kanë strukturuar këtë shkallë me një total prej 28 pohime psikometrike (itima) që studiojnë jo vetëm mënyrat e manifestimit të dukurisë dhe përbëhet nga dy seksione, njëra për autorët e bullizmit dhe

tjetra për viktimat.

Çdo seksion ndahet në 14 *itima*, të cilave pjesëmarrësit duhet t'u përgjigjen duke përdorur një shkallë me pesë nivele ku 1 = asnjëherë; 2 një herë ose dy herë; 3 = një ose dy herë në muaj; 4 = një herë në javë dhe 5 = disa herë në javë. Përgjigjet e mundshme përpunohen sipas dy indekseve: prezenca/mungesa dhe indeksi i ashpërsisë (rritja e shpeshtësisë së sjelljes bulliste kibernetike në një hark të caktuar kohor). Secili sektor i instrumentit paraqitet me një pyetje të përgjithshme mbi shpeshtësinë me të cilën subjekti ka vuajtur ose ka vepruar sjellje të bullizmit kibernetik, e ndjekur nga 14 forma të mundshme të vënies në jetë të këtyre sjelljeve bulliste dhe një pyetje të pesëmbëdhjetë me përgjigje të hapur që mund të përdoret nga subjekti.

3. Kampioni

Në përzgjedhjen e subjekteve të këtij studimi është krijuar fillimisht një hartë panoramike mbi shpërndarjen sociokulturore të shkollave, por edhe të qasjes në to. Për të krijuar këtë hartë ne iu referuam të dhënave të Drejtorisë Arsimore të qytetit të Tiranës për Qarkun e Tiranës dhe njësive administrative të lidhura me të (Kamëz, Kavajë, Rrogozhinë dhe Vorë) nga ku morëm lejen për administrimin e testit dhe nga ku u përzgjedhën tri shkolla pilot për këtë studim. Për të përmbushur këtë procedurë të grumbullimit së të dhënave, u përzgjedhën 300 pjesëmarrës me përkatësi grupmoshash 12-17 vjeç dhe përkatësi gjinore 145 meshkuj ose 48.3% dhe 155 femra ose 51.6% ($M=1.53$; $SD=0.5/0.75$). Nga analiza statistikore e të dhënave u konstatua se tri pjesëmarrës kanë dhënë përgjigje jo të vlefshme për rëndësi statistikore dhe andaj, tërësia e përgjigjeve të analizuar është 297.

4. Rezultatet

Pas grumbullimit cilësor së të dhënave përmes FBVS-së, ne realizuam procedurën e peshimit faktorial në vijim të së cilës u krijuan dy faktorë sipas peshës specifike të *itima*-ve mbi nivelin 0.4 dhe me rëndësi më të lartë statistikore e interes studimi:

faktori 1: viktimizimi i nxënësve nga sjelljet e bullizmit kibernetik së të tjerëve;

faktori 2: agresioni kibernetik si pasojë e kryerjes së veprimeve të bullizmit kibernetik ndaj të tjerëve.

Sipas të dhënave të shprehura nga F-test dhe analiza e variabëlve të pavarur *gjini* dhe *moshë*, e dhëna e rëndësisë ($Sig.=0.06<0.05$) $p<0.5$ çka mbështeti hipotezën tonë alternative (H_1).

Sipas të dhënave deskriptive, një përqindje relativisht e lartë e respondentëve (41%) artikulojnë se kanë përjetuar veprime të bullizmit kibernetik “*një ose dy herë*” gjatë 2 muajve të fundit me shpeshtësi më të lartë në grupmoshën 12-15 vjeç dhe ndodhi më të lartë te femrat (52.5%).

Duke analizuar në formë transversale sjelljen e bullizmit kibernetik si në rastin kur subjektet janë viktimat ose vetë dhunuesit, vihet re që nxënësit e klasave më të larta (15-16 vjeç) janë më pak të prekur nga ky fenomen në të dy rolet. Në të përgjithshmen e vet, sjellja e bullizmit kibernetik ndjek një linjë zhvillimi që ndryshon me moshën: te fëmijët 12-13 vjeç është në 35%, te 14-15 vjeçarët kjo përqindje shkon në 54% e më pas shihet një kurbë rënëse te 15-16 vjeçarët me 9,4% respektivisht. Këto të dhëna janë në të njëjtën linjë me një sërë studimesh të tjera që kanë argumentuar ndryshimin e

Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

sjelljes bulliste kibernetike me moshën (Kowalski & Limber, 2012; Smith *et al.*, 2008) dhe me fazën e adoleshencës ndikuar kjo edhe nga orët e qendrimit të kësaj grupmoshe në internet dhe përdorimin e hapësirës kibernetike (Kowalski & Limber, 2012). 54,5% artikulojnë se kanë përjetuar veprime të agresionit kibernetik “një ose dy herë” gjatë 2 muajve të fundit e shpeshtësi më të lartë në grupmoshën 12-15 vjeç dhe ndodhi më të lartë te femrat (52,5%).

Në rastin e përjetimit të agresionit, femrat janë të lidhura më shpesh me rolin e viktimës kiberbulliste (Kowalski & Limber, 2012; Li, 2006). Viktima e bullizmit kibernetik mbart një personalitet vulnerabël, të ndrojtur dhe me ndjenja frike që duke mos njohur identitetin e personit që po e dhunon, e ka të pamundur të mbrohet (Li, 2006). Shfaqet gjithashtu një korrelacion pozitiv mes moshës dhe agresionit kibernetik si pasojë e kryerjes së veprimeve të bullizmit kibernetik ndaj të tjerëve (0.960) dhe faktorit 2, por edhe një korrelacion i fortë pozitiv mes gjinisë dhe viktimizimit të nxënësve nga sjelljet e bullizmit kibernetik së të tjerëve (0.942) dhe faktorin 1. Me rritjen e moshës, rritet edhe shkalla e ekspozimit (frekuencës) së eksperiencave të bullizmit kibernetik ($r = 0.942$) ndërsa kryerja e veprimeve kiberbulliste ndaj të tjerëve me rritjen e moshës, zvogëlohet ($r = 0.120$).

5. Diskutim

Objekti kryesor dhe risia e këtij studimi lidhet me eksplorimin, analizimin dhe interpretimin e situatës aktuale së bullizmit kibernetik te nxënësit e shkollave 9-vjeçare në qytetin e Tiranës dhe faktorët e rrezikut psikosocial, sociofamiljar ose kontekstual, d.m.th. të shkaqeve që mund të përcaktojnë fillimin e bullizmit dhe bullizmit kibernetik. Ky studim i ka dhënë një hapësirë të mjaftueshme analizave përshkruese mbi incidencën e agresioneve ndërmjet bashkëmoshatarëve (qoftë *offline* dhe *online*) sipas moshës dhe gjinisë, të roleve që mbartin (viktimë/dhunues) dhe sipas tipologjisë së veprimit: bullizëm kibernetik i drejtpërdrejtë (fizik a verbal) dhe jo i drejtpërdrejtë (relacional). Ky hulumtim përshkruan na ka mundësuar gjetjen profileve të vazhdimësisë karshi fenomeneve të studiuara (bullizëm tradicional kundrejt bullizmit kibernetik), duke ofruar aspekte të mëtejshme reflektimi mbi natyrën komplekse dhe ende të diskutuar të bullizmit kibernetik në lidhje me bullizmin tradicional (Grandiger, Strohmeier dhe Spiel, 2010; Slonje et al., 2013).

Në këtë studim është bërë një përpjekje serioze shkencore që nëpërmjet shqyrtimit të literaturës mbi tematikën (Olweus, 1973, Sharp & Smith, 1994, Fonzi, 1997), të trajtohet mënyra se si është zhvilluar ky fenomen dhe nëse mund të gjurmohen disa karakteristika specifike që e dallojnë bullizmin kibernetik dhe ndërvepruesit e tij brenda kontekstit. Analiza e të dhënave të mbledhura në zona të ndryshme të territorit të Qarkut të Tiranës dhe nëpërmjet përdorimit të testit FBVS-së na paraqiti një situatë që ka të domosdoshme një mbikëqyrje më të kujdesshme qoftë në planin kërkimor qoftë në planin e zhvillimit të strategjive ndërhyrëse për bullizmin kibernetik në vendin tonë. Përgjigjet e grumbulluara nga të dhënat cilësore dhe statistikore të testit të administruar në një kampion prej 300 pjesëmarrësish nga të cilët 145 meshkuj dhe 155 femra të grupmoshave 12-17 vjeç u analizuan nëpërmjet programeve statistikore dhe analizës faktoriale të thjeshtë. Për herë të parë u përdor një shkallë vetëraportuese si instrument me vlera psikometrike standarde dhe u provuan pikët statistikore të distribucionit në normë (Habibi & Ibrahim, 2019). Analiza statistikore nëpërmjet

testit F dhe analizës ANOVA për shkallët e lirisë (dF), na paraqitën të dhëna interesante mbi *regresionin linear* (p për testin F-test= .006<0.05) dhe variancën. Të dhënat e dF (0.02<0.05) gjithashtu mbështetën Hipotezën tonë alternative (H1) që supozon ekzistencën e ndryshimeve të rëndësishme mes grupmoshës, gjinisë dhe sjelljeve të bullizmit kibernetik te adoleshentët e Qarkut Tiranë. Përqindjet e larta të pranisë së fenomenit, edhe pse reduktohen me rritjen në moshë, marrin një rëndësi më specifike mesatarisht në moshën 15 vjeç në angazhimin aktiv në bullizëm kibernetik (Kowalski et al. 2012) karakteristikat e anonimitetit dhe mos kufizimet kontekstuale së të cilave i bëjnë sulmet më shumë të vështira për t'u përballur nga ata që i vuajnë ato. Jo vetëm variabëli i moshës, por siç është përmendur në vazhdimësinë e këtij studimi, edhe variabëli gjinor luan një rol të rëndësishëm në shfaqet e ndryshme të formave të bullizmit.

Nga analizat përshkruese, frekuencës mes viktimizimi i nxënësve nga sjelljet e bullizmit kibernetik së të tjerëve dhe agresionit kibernetik si pasojë e kryerjes së veprimeve të bullizmit kibernetik ndaj të tjerëve të kryera për variabëlët grupmoshë dhe gjini për secilin grup faktorial të studimit, u mblodhën të dhëna mbi tendencën e sjelljes bulliste dhe vuajtjes së bullizmit për meshkujt dhe femrat, që në këtë studim kanë qenë një kampion i përcaktuar rastësor. Të dhënat e vjela edhe nga ky studim në Shqipëri, treguan se nëse meshkujt janë më shumë të drejtpërdrejtë në sulmet e tyre duke tentuar më tepër drejt përfshirjes aktive në kryerjen e veprimeve kiberbulliste ndaj të tjerëve (56%) me shpeshtësi 2-3 herë në muaj, femrat janë më tepër të prira drejt tipologjisë së dhunës psikologjike, jo të drejtpërdrejtë që ka për synim përcudnimin, izolimin dhe dobësimin psikik të viktimës (Fonzi, 1997; Menesini, 2000).

6. Përfundime

Ky studim ka kontribuar në përgjithësi në eksplorimin dhe thellimin e bullizmit dhe bullizmit kibernetik, duke u fokusuar, në konstruktin dhe tiparet e bullizmit kibernetik në shkollë, faktorët e rrezikut psikosocial (shkolla, familja, komuniteti dhe shoqëria), nëpërmjet një leximi shumëdimensional të ndikimit të variabëlve personale dhe kontekstuale. Rezultatet vërtetuan rëndësinë e mjedisve sociale të referencës si faktorë mbrojtës ndaj bullizmit kibernetik, duke tërhequr vëmendjen në efektivitetin e sistemeve të monitorimit mikro dhe makrokontekstuale në një shoqëri ku teknologjia është gjithnjë e më e lëvizshme dhe e gjithëpranishme (Khurana et al., 2015) sikundër edhe shoqëria Shqiptare e fillim shekullit të XXI-të.

Rezultatet e këtij studimi rrisin njohuritë rreth elementëve përmbajtjesorë dhe faktorëve të rrezikut psikosocial që mund të përcaktojnë fillimin dhe mbajtjen e fenomenit të bullizmit kibernetik qoftë të kryer ndaj të tjerë qoftë të vuajtur, duke u hapur rrugën kërkimeve të ardhshme si dhe propozimet për parandalimin, profilaksinë dhe zhvillimin e plan-programeve e strategjive të ndërhyrjes për viktimizimin dhe agresionin në kiberbullizëm ndërmjet dhe ndaj moshatarëve.

Një nga të dhënat më me rëndësi që kanë rezultuar në këtë studim lidhen me natyrën shumëdimensionale dhe sistemike të faktorëve (ose shkaqeve) që mund të kontribuojnë në rritjen e rrezikut të përfshirjes në fenomenet e lartpërmendura. Gjendja e viktimës dhe *bully*-it si në kontekste reale ashtu edhe në ato virtuale duket si rezultati i mundshëm i një kombinimi të variabëlve të një natyre personale dhe kontekstuale, e cila nga ana tjetër mund të ndiqet nga modelet e përgjithshme të sjelljes që karakterizojnë

**Habibi, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.**
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

kategoritë e të rinjve që shfaqin ndjenja të ulëta të përkatësisë dhe reagimit ndaj konteksteve të tyre sociale (komuniteti, familja dhe shkolla). Në këtë linjë edhe strukturat e Policisë së Shtetit që janë të angazhuara në parandalimin dhe mbrojtjen e të miturve nga rreziku i ekspozimit të shtuar dhe përdorimit të hapësirës kibernetike për sjellje kriminogjene, mund të përftojnë të dhëna mbështetëse për implementimin hap pas hapi drejt profilaksisë kriminale.

Habibi, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Bibliografi

1. Alsaker, F. D. & Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2010). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. In S.R. Jimerson, S. M. Swearer & D. L. Espelage (Eds.) (2010). *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. New York, NY: Routledge, fq. 87-99.
2. Bradshaw, C. P. (2015). Translating research to practice in bullying prevention. *American Psychologist*, 70(4), 322-332.
3. Boulton, M. K., & Smith, P.K. (1994). Bully/victim problems among middle school children: Stability, self-perceived competence, peer perceptions and peeracceptance. *British Journal of Developmental Psychology*, 12, 315-329.
4. Casebeer, C. M. (2012). School bullying: Why quick fixes do not prevent school failure. *Preventing School Failure*, 56(3), 165-171.
5. Ciucci, E., & Fonzi, A. (1999). La grammatica delle emozioni in prepotenti e vittime. In A. Fonzi (a cura di), *Il gioco crudele. Studi e ricerche sui correlati psicologici del bullismo*. Firenze: Giunti.
6. Fonzi, A. (1997). *Il bullismo in Italia. Il fenomeno delle prepotenze a scuola dal Piemonte alla Sicilia*. Firenze: Giunti.
7. Genta, M. L. (2002). *Il bullismo: bambini aggressivi a scuola*. Roma: Carocci.
8. Goodstein, P. K. (2013). *How to stop bullying in classrooms and schools: use social architecture to prevent, lessen and end bullying*. New York, NY: Routledge.
9. Graham, S., & Juvonen, J. (1998). Self-blame and peer victimization in middle school: An attributional analysis. *Developmental Psychology*, 34, 587-599.
10. Gradingier, P., Stronhmeier, D., & Spiel, C. (2010). Definition and measurement of cyberbullying. *Journal of psychosocial research on cyberspace*, 4, 1-7.
11. Guarini, A., Brighi, A., Genta, M.L., Fini, P. (2013), *Conclusioni e nuove prospettive*, in Guarini, A., Brighi, A., Genta, M. L. (a cura di), *Stili di vita on line e offline degli adolescenti in Emilia*
12. Habili Sauku, V. dhe Ibrahim, S. (2019) Florence Cyberbullying Victimization Scale (versioni shqip), Tirane.
13. Hymel, S. & Swearer, S. M. (2015). Four decades of research on school bullying: An introduction. *American Psychologist*, 70(4), 293-299.
14. Jimerson, S. R., Swearer, S. M. & Espelage, D. L. (2010). *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. New York, NY: Routledge.
15. Khurana, A., Bleakley, A., Jordan, A. B., & Romer, D. (2015). The protective effects of parental monitoring and internet restriction on adolescents' risk of online harassment. *Journal of youth and Adolescence*, 44(5), 1039-1047. DOI 10.1007/s10964-014-0242-4
16. Kochenderfer-Ladd, B. (2004). Peer victimization: the role of emotions in adaptive and maladaptive coping. *Social Development*, 13(3), 329 e 349.
17. Kowalski, R.M., Limber, S.P., Agatston, P.W. (2012), *Cyberbullying: bullying in the digital age*, Malden, MA, WileyBlackwell.
18. Lawson, R. (2001). *Il bullismo. Suggerimenti utili per genitori e insegnanti*. Roma: Editori Riuniti.
19. Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: a research of gender difference. *School Psychology International*, 27, 157-170
20. Menesini, E., Giannetti, E., & Genta, M. L. (1999). Il contesto familiare dei bulli e delle vittime. In A. Fonzi (a cura di), *Il gioco crudele: studi e ricerche sui correlati psicologici del bullismo*, Firenze: Giunti
21. Menesini, E., Calussi, P. & Nocentini A. (2012). Cyberbullying and traditional bullying: unique, addictive and synergistic effects on psychological health symptoms. In Q. Li, D. Cross, & P. Smith, (eds.). *Cyberbullying in the Global Playground: Research from International Perspectives*. Wiley-Blackwell
22. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, UK: Blackwell
23. Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools. Bullies and whipping boys*. London: John Wiley & Sons
24. Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, UK: Blackwell
25. Pepler, D. J., Craig, W. M., Blais, J., & Rahey, L. (2004). *Developing Needs Assessment and Program Selection Tools to Address Bullying Problems at School*. Ontario Ministry of Education, Queen's Park
26. Poland, S. (2010). Cyberbullying continues to challenge educators. *District Administration*, 46(5), 55.
27. Rigby, K. (2008). *Children and bullying: How parents and educators can reduce bullying at school*. Malden, MA: Blackwell.
28. Schwarz, N., & Clore, G.L (1983) - Mood, misattribution and judgments of well-being: Informative and directive functions of affective states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 513- 523.
29. Sharp, S., Smith, P. K. (1995). *Bulli e prepotenti nella scuola: prevenzione e tecniche educative*. Centro studi Erickson.
30. Slonje, R., Smith, P. K., & Frisé, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26-32. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2012.05.024>
31. Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>

Habili, V. dhe Ibrahim, S., Gjonpali, K.
 « Qasja ekologjike si instrument parandalues ndaj bullizmit kibernetik në Shqipëri »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Sfidat e sistemit të menaxhimit të emergjencave civile në Shqipëri *

Prof. Asc. Dr. Bejtush GASHI
*Dekan i Fakultetit të Sigurisë Publike
Akademia e Kosovës për Siguri Publike*

Bazuar në të dhënat historike prej vitit 1508 deri në vitin 1900, vetëm si pasojë e tërmeteve, në këtë rajon kanë humbur jetën 20 592 persona, kurse prej vitit 1905-1999 kanë humbur jetën 5089 persona. Sipas të dhënave të United States Geological Survey (USGS), shtetet e rajonit që më së shumti janë goditur nga tërmete vdekjeprurëse janë Maqedonia me 23% së të vdekurve (nga totali i të vdekurve si pasojë e tërmeteve në rajonin e Ballkanit), Greqia me 18% dhe Rumania me 53%, por që natyrisht këto goditje kanë prekur edhe vendet e tjera: Shqipërinë, Kosovën, Serbinë, Bosnjën, Kroacinë dhe Bullgarinë. Në një numër të madh të shteteve në kohën e sotme tërmetet me magnitudë 6.4 të shkallës rihter, përballohen me sukses pa shkaktuar pasoja në ndërtimet urbanistike, prandaj shtrohet pyetja: Si është e mundur që një tërmet me magnitudë 6.4 të shkallës rihter, të shkaktojë tragjedi të këtyre përmasave?

Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

* Ish-ministri i Punëve të Brendshme, të Kosovës dhe aktualisht dekani i Fakultetit të Sigurisë Publike, AKSP, analizon shkurtimisht emergjencën sizmike aktuale dhe jep propozime për një bashkëpunim mes dy shteteve tona.

Është e papërshkrueshme me fjalë dhimbja që po përjetojmë nga tragjedia që erdhi si pasojë e tërmeteve të njëpasnjëshme (më i fuqishmi me magnitudë 6.4 të shkallës rihter), të cilët goditën Shqipërinë në mëngjesin e hershëm të 26 nëntorit dhe më pas. Shqipëria, është vendi me aktivitetin më të lartë sizmik në rajon, prandaj probabiliteti i mundësisë së kërcënimeve sizmike për territorin e Shqipërisë (pa përjashtuar edhe Kosovën), është mjaftë i lartë. Ky fakt e vë para përgjegjësisë shtetin që të përgatisë jo vetëm strukturën reaguese, por edhe infrastrukturën për katastrofat natyrore që vijnë nga tërmetet, përmytjet, rënia e zjarreve, etj. Si qytetar shqiptar më vjen mirë tek shoh të gjithë këtë solidaritet popullor, ndërsa si njohës dhe ekspert i çështjeve të sigurisë, ndjej përgjegjësi morale dhe profesionale, të them disa fjalë rreth gjendjes së krijuar.

Tërmeti si fatkeqësi e natyrës është ndodhi e papritur dhe vështirë i parashikueshëm, mirëpo nëse ndodhë ai shkakton dëme të mëdha materiale, si dhe viktima në njerëz. Historikisht kanë qenë dhe janë pjesë e zhvillimit të proceseve shoqërore, ku llojet dhe datat e tyre përshkruajnë etapa zhvillimi, ndërsa ndikimi i tyre është reflektuar edhe në ndryshimet kulturore si dhe në proceset e zhvillimit shoqërorë. Breza të tërë të njerëzimit është dashur t'iu bënin ballë dhe të vuanin nga pasojat e tij, por edhe të shëroheshin nga ato dhe të vazhdonin jetën. Edhe pse njerëzimi është kalitur deri në një shkallë t'iu bëjë ballë problemeve që shfaqen nga këto fatkeqësi, përsëri ato as nuk u zhdukën, e as nuk u kufizuan. Kështu që, derisa ne mund t'i modifikojmë pasojat e tyre në mënyra të ndryshme, ato shkaktojnë çrregullime serioze në funksionimin e shoqërisë, duke shkaktuar dëme të mëdha njerëzore, materiale dhe të ambientit, që i tejkalojnë aftësitë e njerëzve të goditur për përballimin e tyre edhe nëse i përdorin të gjitha mjetet që i kanë në zotim. Ato vazhdojnë të shkaktojnë presion të padurueshëm në popullsi, që në çështje të ekzistencës totale, pothuajse është e pamundshme t'u dilet në fund.

Rajoni i Ballkanit gjendet në një zonë relativisht të lartë të aktiviteteve sizmike.

**Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.**
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Bazuar në të dhënat historike prej vitit 1508 deri në vitin 1900, vetëm si pasojë e tërmeteve, në këtë rajon kanë humbur jetën 20 592 persona, kurse prej vitit 1905-1999 kanë humbur jetën 5089 persona. Sipas të dhënave të *United States Geological Survey* (USGS), shtetet e rajonit që më së shumti janë goditur nga tërmete vdekjeprurëse janë Maqedonia me 23% së të vdekurve (nga totali i të vdekurve si pasojë e tërmeteve në rajonin e Ballkanit), Greqia me 18% dhe Rumania me 53%, por që natyrisht këto goditje kanë prekur edhe vendet e tjera: Shqipërinë, Kosovën, Serbinë, Bosnjën, Kroacinë dhe Bullgarinë. Në një numër të madh të shteteve në kohën e sotme tërmetet me magnitudë 6.4 të shkallës rihter, përballohen me sukses pa shkaktuar pasoja në ndërtimet urbanistike, prandaj shtrohet pyetja: Si është e mundur që një tërmet me magnitudë 6.4 të shkallës rihter, të shkaktojë tragjedi të këtyre përmasave?

Në këto raste të karakterit kombëtar, qeveria që udhëheq vendin ka përgjegjësi për reagimin efektiv dhe të sigurojë që resurset e domosdoshme të angazhohen shpejt dhe me efikasitet të plotë. Sipas nevojës, duhet të ftohen urgjent takimet ndërinstitucionale për t'i bashkërenduar çështjet e politikave dhe strategjive të veprimit. Gjatë incidenteve aktuale apo të mundshme të karakterit kombëtar, bashkërendimi i të gjitha aktiviteteve qendrore të menaxhimit të incidentit duhet të bëhet nëpërmjet ministrisë përkatëse (Ministrisë së Mbrojtjes). Ministrinë dhe agjencitë e tjera qeveritare, autoritetin dhe përgjegjësitë e tyre për menaxhimin e incidenteve dhe reagim emergjent e bartin brenda kësaj kornize bashkërenduese. Çështjet për t'u zgjidhur përtej autoritetit të ministrit i referohen për zgjidhje entitetit përkatës në zyrën e kryeministrit. Gjithashtu, duhet të caktohet zyrtari kryesor për të vepruar si pikë fokusimi për formulimin dhe implementimin e aktiviteteve të strukturave reaguese dhe veprimtaritë emergjente, siç janë: evakuimi në zona të sigurta, standardizimi i komunikimeve me opinionin, sigurimi i funksionimit të sistemeve të paralajmërimit, si dhe kategorizimi dhe përmirësimi i objekteve dhe i pajisjeve të hulumtimit të shpëtimit dhe të trajtimit emergjent të viktimave.

Këtu vijmë në një konkluzion të qartë: struktura kombëtare e menaxhimit të fatkeqësive nuk ishte në nivelin e duhur, si dhe shteti nuk ka marrë asnjë masë urbanistike për t'u përballë me të tilla fatkeqësi....!!!

E gjithë situata përshfaq para nesh, se janë ndërtimet pa kritere ato të cilat për fat të keq e rritën kaq shumë numrin e viktimave....!!!

Nuk e di, çfarë tjetër duhet të ndodhë që të ndërgjegjësohen institucionet vendimmarrëse?

A duhet të japë llogari dikush për këtë katrohurë të ndërtimeve?

A duhet të ndiqen penalisht personat përgjegjës?

A duhet të bëjë shteti diçka më tepër dhe jo të merret vetëm me pasojat?

Duke pas parasysh se Shqipëria dhe Kosova i takojnë një zone me aktivitet relativisht të lartë sizmik, shtrohet si nevojë e menjëhershme vlerësimi i infrastrukturës aktuale, sidomos i mbindërtimeve për të vlerësuar se sa i plotësojnë standardet e ndërtimit, si dhe marrja e masave parandaluese për infrastrukturën që do të ndërtohet në të ardhmen.

Rrjedhimisht, kjo papërgjegjshmëri duhet ta mobilizojë popullatën tonë që të kërkojë vendosjen e përgjegjësve para drejtësisë. Nuk mund të lihet në dorë të Perëndisë, por duhet të veprohet.

Të gjithë kemi përgjegjësi historike për të ndryshuar gjendjen tonë!

Habibi, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

**Habili, V.
dhe Ibrahim, S.,
Gjonpali, K.**
« Qasja
ekologjike
si instrument
parandalues
ndaj bullizmit
kibernetik
në Shqipëri »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943)

Prof. Asc. Sonila BOÇI
Qendra e Studimeve Albanologjike
Instituti i Historisë, Tiranë

Abstrakt

Artikulli trajton disa çështje që lidhen me fazat e ndryshme të rezistencës së organizuar shqiptare kundër pushtuesve italianë. Ai analizon vështirësitë e Partisë Komuniste Shqiptare dhe sfidat për të organizuar strukturat e saj të brendshme; për të fituar mbështetjen e shtresave të ndryshme të shoqërisë shqiptare dhe për të gjetur një mënyrë për të unifikuar shumicën e shqiptarëve në një front nacionalçlirimtar kundër pushtuesve. Në këtë proces, drejtuesit komunistë ndoqën direktivat e Kominternit dhe modelin jugosllav që ua sollën emisarët jugosllavë. Balli Kombëtar (Fronti Kombëtar) është organizata tjetër e marrë në shqyrtim në këtë artikull. Programi i organizatës, përbërja e tij dhe të gjitha sfidat që Balli duhet të përballonte janë analizuar gjerësisht.

Marrëdhëniet midis Frontit Nacionalçlirimtar dhe Ballit Kombëtar janë çështja kryesore që trajton punimi. Sfidat kryesore të këtyre organizatave ishin të siguronin mbështetjen e shqiptarëve për qëllimet e tyre politike. Në këtë proces, të dyja palët kishin avantazhet dhe disavantazhet e tyre. Rezistenca ndaj pushtuesve ishte një nga temat e programit në letër që duhet të bashkonte të dy organizatat, por në realitet situata ishte më komplekse. Të dy grupet ranë dakord në parim të angazhoheshin në rezistencën kundër pushtuesve. Sidoqoftë, kishte dallime në lidhje me format dhe metodat për një rezistencë të tillë. Në pranverën e vitit 1943, Fronti Nacionalçlirimtar dhe Fronti Kombëtar arritën një marrëveshje për bashkëpunim të ndërsjellë në nivel lokal. Këto marrëveshje rezultuan të ishin problematike. Të dyja organizatat e mungonte besimi reciprok ndaj njëra-tjetrës. Ndërkohë, që të dyja kërkonin të siguronin kontrollin e situatës, duke defaktorizuar kundërshtarin. Artikulli trajton marrëdhëniet midis Frontit Nacionalçlirimtar dhe Ballit Kombëtar si një proces, duke u përpjekur të analizojë arsyet pse këto organizata rivale u shndërruan në armiq të betuar.

Fjalëkyçe:

pushtimi italian, rezistenca shqiptare, Fronti Nacionalçlirimtar, Balli Kombëtar.

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

1. Shqipëria në fund të vitit 1942 dhe në fillim të vitit 1943

Gjatë viteve 1942-1943, pozita e Italisë në Shqipëri ishte dobësuar së tepërmi. Përkundër premtimeve të bujshme të viteve të para të pushtimit për rritje të mirëqenies së shqiptarëve, gjatë gjysmës së dytë të vitit 1942 dhe sidomos në fillim të vitit 1943 situata ekonomike në Shqipëri po shkonte drejt një gjendjeje kaotike. Pas përfundimit të Luftës Italo-Greke, në pranverë 1941, Italia e Musolinit nuk kishte mundur të mbështeste financiarisht investime të tjera në Shqipëri. Mëkëmbësi i Përgjithshëm, Francesco Jacomoni, në një nga raportet që i dërgonte ministrit të Jashtëm, Galeazzo Ciano vinte në dukje mungesat e shumta ushqimore në tregun shqiptar. “Për çështjen e konsumit, - shkruante ai, - shumë artikuj mungojnë, por mund të mbështetesh, brenda disa mundësive në përkoren ekstreme të shqiptarëve. Për këtë arsye nuk e gjykoj oportun vendosjen e triskave. T’i triskëtosh ushqimet në bazë të modelit italian (dhe do të ishte jopolitike ta bëje në baza më të ulëta), do të thoshte të shtojë konsumin”¹.

Si pasojë e gjendjes ekonomike, por edhe rritjes së lëvizjes së rezistencës shqiptare kundër pushtuesit, administrata italiane e kishte gjithnjë e më të vështirë të ruante qetësinë dhe të mbante rendin në vend. Ministria e Punëve të Brendshme dhe Drejtoria e Policisë shpreheshin të shqetësuara për shtimin e veprimtarisë së çetave të ndryshme²

¹Archivio Storico e Diplomatico del Ministero degli Esteri (më tej: ASDME), Serie (më tej: S.): Gabinetto Albania, Busta (më tej: B.) 107, fascicolo (më tej: fasc.) Rapporti di Luogotenente Generale, Raport i Mëkëmbësit të Përgjithshëm, Jacomoni për ministrin e Jashtëm, kontin Ciano, 30 dhjetor 1941.

²Arkivi Qendror Shtetëror i Republikës së Shqipërisë (më tej: AQSH), Fondi (më tej: F.) 152, Viti (më tej: V.), 1942, Dosja (më tej: D.) 285, Dosja përmban informacione dhe njoftime të njësive të karabinierisë dhe të xhandarmërisë për aktivitetin e çetave të ndryshme. Aty gjën shpesh të përmendura emrat e Mestan Ujanikut dhe çetës së tij të Skraparit, e cila ka sulmuar herë pas here garnizonet e pushtuesit. Gjenden të dhëna për veprimtarinë e Haxhi Lleshit dhe lidhjet e tij si me Myslim Pezën, ashtu dhe me Abaz Kupin. Flitet edhe për veprimtarinë kundra autoriteteve italiane të Mustafa Xhanit (Baba Faja i Martaneshit), i cili thirret si Myfiu [siç] i Martaneshit. Jepen të dhëna dhe për lëvizje dhe aktivitete të çetave të tjera në Korçë, Kolonjë, Lushnjë, Vlorë etj., por kryetarët dhe anëtarët e tyre janë të paidentifikuar për autoritetet italiane të kohës.

Boçi, S.
« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

dhe veçanërisht për shtimin e aktivitetit të komunistëve. Ajo që kishte shqetësuar më së shumti administratën e pushtimit ishte një lloj frikësimi që ndihej në radhët e policisë dhe mungesa e vullnetit nga ana e tyre për të kryer detyrën. Kjo për shkak se veprimtaria e komunistëve drejtohej kryesisht ndaj institucionit të policisë³.

Gjatë vitit 1942, po shihej gjithnjë e më qartë se qeverisja e kryeministrit Mustafa Kruja nuk po arrinte objektivat që i ishin ngarkuar kur mori detyrën më 4 dhjetor 1941. Masat e tij represive për vendosjen e qetësisë në vend dhe për kontrollin mbi bandat [lëvizjen e rezistencës] rezultuan jo efikase. Milicia Shqiptare, e krijuar për të mbrojtur kufijtë e “Shqipërisë së Madhe”, për shkak të reprezaljeve ndaj popullsisë, u shndërrua në tmerr, veçanërisht në jug të vendit. Kruja dështoi edhe në objektivin e dytë që kishte vendosur në programin e tij të qeverisjes⁴: negocimi me autoritetet italiane për të bashkuar me Shqipërinë e krijuari rishtazi të gjitha territoret e banuara nga shqiptarë, gjë që shtoi pakënaqësinë popullore ndaj tij. Jacomoni u përpoq të zbuste efektet e pakënaqësisë së shqiptarëve duke i kërkuar qendrës disa lëshime kombëtare, por nuk mundi t’i sigurojë ato⁵. E vetmja arritje e qeverisjes së Krujës ishte heqja e fashos⁶ së Liktorit nga flamuri kombëtar, në qershor 1942.

Viti 1943 u bë edhe më i vështirë për administratën italiane në Shqipëri. Ata ishin në presionin e vazhdueshëm dhe gjithmonë në rritje të rezistencës shqiptare, por edhe të vështirësive që po kalonte regjimi në qendër, pra në Romë⁶. Pakënaqësia ndaj Italisë së Musolinit ishte e përgjithshme dhe dukej se vetëm rritej. Në këto kushte, Musolinit iu desh të bënte ndryshime në qeverinë qendrore, por edhe në atë shqiptare. Ciano u largua nga ministri i Jashtëm, pas një votimi kundër Musolinit në Këshillin e Epërm Fashist; pas tij, në fillim Kruja dhe më pas Jacomoni, u detyruan të lënë detyrat e tyre. Kruja u zëvendësua nga Maliq Bushati, ndërsa Jacomoni nga Pariani. Në Shqipëri dërgohet gjeneral Renzo Dalmazzo, si shef i Shtatmadhorisë italiane me detyrën për të vendosur rendin në vend. Italia vendosi ta braktiste politikën e saj “të gurit dhe arrës” dhe të përdorte ndaj shqiptarëve “le maniere forti [dorën e fortë]”. Situata megjithatë kishte dalë jashtë kontrollit dhe vera e vitit 1943, shënoi kriza të shpeshta qeveritare dhe rritje të vazhdueshme të rezistencës kundër pushtuesve në vend.

2. Partia Komuniste e Shqipërisë në rrugën drejt krijimit të Frontit Nacionalçlirimtar

PKSH, ashtu si të gjitha partitë komuniste në Botë, mbështetej në filozofinë marksiste-leniniste. Programi i saj afatgjatë përfshinte: internacionalizmin proletar, luftën e klasave, diktaturën e proletariatit, dhe marrjen me dhunë (revolucion) të pushtetit. Por kushtet historike në të cilat u krijua Partia Komuniste e Shqipërisë (PKSH), diktuan edhe përcaktimin e përparësive në vijën e saj politike. Kjo linjë politike e adaptuar nga PKSH nuk ishte ideja e saj, madje nuk kishte lindur gjatë Luftës së Dytë Botërore. Ajo kishte të

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

³ AQSH, F. 152, V. 1942, D. 253, fl. 1, Raport i kuesturës së Shkodrës për Ministrinë e Brendshme, 16 mars 1942.

⁴ ASDME, S. Gabinetto Albania, B. 107, fasc. Rapporti di Luogotenente Generale, Raport i Mëkëmbësit të Përgjithshëm, Jacomoni për ministrin e Jashtëm, kontin Ciano, 30 dhjetor 1941.

⁵ Po aty, Raport i Mëkëmbësit të Përgjithshëm, Jacomoni për ministrin e Jashtëm, kontin Ciano, 12 prill 1942.

^{*} Në qershor të vitit 1941, në kuadër të programit për aneksimin e Shqipërisë nga Italia e Musolinit, u ndryshuan dhe simbolet e Monarkisë Shqiptare. Flamurit kombëtar iu shtuan dy sëpatat e Liktorit, simbol i madhësisë së Perandorisë Romake.

⁶ Për më tepër shih: Pierre Milza, *Historia e Italisë nga origjina në ditët tona*, Tiranë: “Dituria”, 2012, f. 808-809.

bënte me platformën të adoptuar nga Kominterni që në vitin 1935⁷, por që u rivitalizua më 1941. Këtë platformë parashtruan në mbledhjen themeluese të PKSH dy të dërguarit e PKJ, Dushan Mugosha dhe Miladin Popoviae⁸. Ky i fundit gjatë mbledhjes mbajti pozicionimin si i dërguari i Kominternit dhe në referatin hyrës të mbledhjes theksoi nevojën për krijimin edhe në Shqipëri të një fronti nacionalçlirimtar siç ishte krijuar, sipas tij, në të gjithë vendet prej demokratëve përparimdashës, në luftë kundër armikut të betuar të njerëzimit, fashizmit⁹. Ndër detyrat imediate që i vuri Popoviae, në emër të Kominternit, partisë së sapokrijuar ishin: forcimi i partisë dhe zgjerimi i influencës së saj ndër masat; mobilizimi i masave në luftë kundër pushtuesit; lidhja e luftës çlirimtare të popullit shqiptar me atë të popujve të tjerë të robëruar¹⁰.

Gjatë gjysmës së parë të vitit 1942, drejtuesit e PKSH duket se e kishin lënë në plan të dytë detyrën për krijimin e frontit popullor nacionalçlirimtar. Puna e saj ishte përqendruar në strukturimin e partisë së sapokrijuar, organizimin e saj dhe sigurimin e mbështetjes së masave për PKSH. Në direktivat e lëshuara nga KQ i përkohshëm i PKSH-së në periudhën janar-prill 1942 theksi vihej në mbledhjen e ndihmave financiare për partinë¹¹, apo “popullarizimi” i Bashkimit të Republikave Socialiste Sovjetike (BRSS) dhe Ushtrisë së Kuqe¹². Në shkurt 1942 në një letër të gjatë të drejtuesve të përkohshëm komunistë jepej direktiva që “të luftohet me këmbëngulje për krijimin e frontit të përbashkët popullor nacionalçlirimtar”. Kjo ishte një punë që do të bëhej paralelisht me krijimin e njësiteve guerile dhe çetave partizane. Madje, në të njëjtën qarkore përmendet

⁷ Në Kongresin VII të Kominternit në vitin 1935, dy nga drejtuesit e tij kryesorë, Gjergj Dimitrovi dhe Dimitri Manuiski, nxitën të pranohej platforma e fronteve popullore. Ndryshe nga sa ishte menduar deri atëherë, komunistët mund të vinin në pushtet jo vetëm me anë të revolucioneve të dhunshme popullore dhe mbarëpopullore. Dy drejtuesit parashtruan edhe parlamentarizmin si rrugë të ardhjes në pushtet të komunistëve. Kështu, partitë të komuniste do të nixteshin të krijonin koalicionet me socialistët, socialdemokratët, apo dhe demokratët, pra kryesisht parti të spektrit politik të majtë, të cilat do të bashkëvepronin për të penguar ardhjen në pushtet të partive fashiste e naziste, ose edhe një ndërhyrje të armatosur të tyre nga jashtë. Ndryshimi u diktua nga nevojat e luftës civile në Spanjë, por edhe nga nevojat e komunistëve italianë dhe atyre francezë. Në vitin 1939, pas paktit sovjetto-gjerman të mossulimit, ose siç njihet në histori, paktit Molotov-Ribentropp, praktikisht kjo platformë e Kominternit u bë nul, për t'u rivitalizuar pas qershorit të vitit 1941, pra, pas sulmit të Gjermanisë së Hitlerit ndaj Bashkimit Sovjetik të Stalinit, por tani në formën e fronteve të gjera nacionalçlirimtare. Për më tepër shih: “Fronte Nazionale”, në: *Dizionario del comunismo nell XX secolo*, a cura di Silvio Pons e Robert Service, Torino: “Einaudi”, f. 317-321.

⁸ Pavarësisht rolit të madh që luajtën dy të dërguarit jugosllavë në organizimin dhe drejtimin e PKSH gjatë luftës, në mënyrë paradoksale, statusi i tyre zyrtar jo vetëm në mbledhje, por deri në fund të luftës mbeti disi konfuz dhe i papërcaktuar. Nuk ishte e qartë nëse ata ishin të dërguarit e Kominternit, apo të PKJ-së. Në një letër, e cila përmbante një informacion mbi situatën politike në Shqipëri, Miladin Popoviae fliste ndër të tjera edhe për statusin e tij pranë PKSH: “Ju vetë e dini se unë nuk kam kurrfarë autorizimi. Unë ia kam thënë këtë Tempos në bisedë. Ai më pyeti për këtë. Ju përgjigja që nuk kam kurrfarë autorizimi (si edhe asgjë të shkruar nga Tito), me përjashtim që Tito ia ka paraqitur Vlada Popoviae-it, Dušan-in si delegat për punë në Shqipëri së bashku me Miladinin ... Në letërn e dërguar përmes Dušan-it kam kërkuar nga Tito autorizim ose të paktën diçka për punën në Shqipëri. Asgjë nuk kam marrë. ...” Për më tepër shih: Ana Lalaj, *Dosjet e Luftës, studime, artikuj, dokumente*, Tiranë: “Toena”, 2014, f. 404-407, Letër e Miladin Popoviae për Ivan Milutnoviae për situatën politike në Shqipëri dhe statusin e saj, 29 korrik 1943.

⁹ AQSH, F. 14/Arkivi i PKSH gjatë Luftës (më tej: APL), V. 1942, D. 2, fl. 1, Fjala e mbajtur nga Miladin Popoviae në mbledhjen themeluese të PKSH.

¹⁰ Zyrtarisht direktivat e Kominternit i vijnë PKSH në dhjetor 1942 me anë të një letre të Titos, të cilën në Shqipëri e solli i dërguari i PKJ-së, Blazho Jovanoviae. Të gjitha këto udhëzime u diskutuan fillimisht në një mbledhje të KQ të PKSH të mbledhur në Shmël të Elbasanit dhe, më pas, në Konferencën I të PKSH, të mbajtur në Labinot të Elbasanit, në mars 1943.

¹¹ Në janar 1942, me rastin e përvjetorit të vdekjes së Leninit, Komiteti i përkohshëm Qendror i PKSH, nxori një direktivë sipas së cilës java nga 21-29 janar 1942 shpallej Java e Partisë. Në thelb kjo do të ishte një fushatë për mbledhje ndihmash për partinë e re, por, përveç kësaj, komunistët duhet ta përdornin atë për të popullarizuar PKSH si udhëheqësen e vetme të Luftës Nacionalçlirimtare, për të popullarizuar luftën e popujve fqinjë dhe atë të BRSS “pararojës së lavdishme për çlirimin e popujve të robëruar”. Shih: AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3, fl. 1, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.

¹² Po aty, fl. 2.

Boçi, S.

« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

dhe direktiva për krijimin e këshillave nacionalçlirimtarë, por këta në këtë fazë do të ishin "lidhjet e partisë me masat"¹³, pra këshilla që ngjanin më shumë si sovjetët në BRSS. Ndërsa përmendej lufta nacionalçlirimtare, udhëzimet jepeshin për të bërë propagandë për "një qeverim të vërtetë demokratik popullor"¹⁴. Po kështu edhe traktet e shpërndara nga PKSH në këtë periudhë flasin më shumë për marrëdhëniet ndërkombëtare dhe për luftën e BRSS-së sesa për organizimin e popullit shqiptar në luftë. Në këto udhëzime shihej qartë zbatimi i modelit jugosllav në Shqipëri, por duke anashkaluar në një masë të konsiderueshme vështirësitë dhe specifikat që kishte vendi.

Direktivat që kishte dhënë KQ i përkohshëm i PKSH nën kujdesin e dy të dërguarve jugosllavë, kishin shkaktuar pakënaqësi në radhët e komunistëve të vjetër. Kështu, në mars 1942, Koço Tashko dëshmon se kishte kundërshtuar Miladin Popoviae-in për drejtimin që po i jepte Partisë, duke i kujtuar se modeli jugosllav nuk ishte i përshtatshëm për Shqipërinë¹⁵. Por, pavarësisht kësaj, edhe në mbledhjet e rëndësishme të PKSH, siç ishte ajo e prillit dhe e qershorit 1942, thelbi i diskutimeve ishte konsolidimi i brendshëm i PKSH, lufta kundër grupeve komuniste, të cilat nuk u bashkuan me të, siç ishte p.sh. grupi komunist i Zjarrit dhe lufta kundër tendencave grupiste brenda PKSH, duke vënë theksin te tendencat fraksioniste të grupit komunist të të Rinjve dhe veçanërisht për drejtuesit e saj, Anastas Lulo dhe Sadik Premte¹⁶.

Politika e ndjekur deri në këtë kohë nga PKSH për ta tërhequr popullin në krah të saj nuk po jepte rezultatet e pritshme. Raportet nuk mungonin të vinin në dukje ndikimin ende të pakët që kishte partia në masat e popullit¹⁷. Ata fajësonin për këtë terrorin e pushtuesit, si pasojë e të cilit kishin humbur një pjesë të kuadrove; mungesën e eksperiencës së drejtuesve, e cila kishte ndikuar në mungesën e organizimit të strukturave¹⁸.

Nga dokumentet e pakta që zotërohen për këtë periudhë është e vështirë të përcaktosh kohën e saktë kur filloi puna për organizimin e Konferencës së Pezës. Koço Tashko flet për një mbledhje të zhvilluar mes shokëve të ngarkuar për punën me nacionalistët¹⁹, Miladin Popoviaeit dhe Qemal Stafës, në prill 1942. Aty u diskutua mbi grupet e mundshme të nacionalistëve me të cilat mund të bisedohej për të arritur një marrëveshje bashkëpunimi. Në analizën e tij, Koço Tashko i ndante këta në katër grupe:

1. kompromisaxhinjtë dhe bashkëpunëtorët e autoriteteve italiane të pushtimit;
2. nacionalistët të cilët janë goditur nga fashizmi, ku ai përfshinte Muharrem Bajraktarin, Abaz Kupin, Myslim Pezën, Haxhi Lleshin etj.;
3. klerin katolik françeskan, i cili është treguar antifashist dhe kundër jezuitëve;
4. si dhe grupin e Mehdi Frashërit²⁰. U propozua që të thirrej një konferencë duke u mbështetur në grupin e dytë të nacionalistëve.

¹³ AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3, fl. 7, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.

¹⁴ Po aty, fl. 8

¹⁵ AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 5, fl. 1, Letër e Koço Tashkos për Internacionalen Komuniste, tetor 1942. K. Tashko kundërshtonte në këto pika direktivat e PKSH: çështja e Kosovës, çështja e ushtrisë shqiptare, puna me nacionalistët, lufta nacionalçlirimtare, nënçmimi i armikut të jashtëm.

¹⁶ AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3/1, fl. 1, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.

¹⁷ AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 4/1, fl. 1, Raport në emër të KQ të përkohshëm të PKSH, mbajtur në Aktivin e PKSH, prill 1942.

¹⁸ Po aty.

¹⁹ Është fjala për Ymer Dishnicën, Koço Tashkon dhe Mustafa Gjinishin. *Shih: Paskal Milo, Shqipëria në Luftën e Dytë Botërore*, vëll. 1, Tiranë: "Toena", 2014, f. 281.

²⁰ AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 2, fl. 2, Letër e Koço Tashkos drejtuar Kominternit, pa datë.

Enver Hoxha në kujtimet e tij i jep kredite vetes për idenë, organizimin dhe përgatitjen e Konferencës së Pezës. Ai flet për një mbledhje të KQ të PKSH të korrikut 1942, në të cilën u mor vendimi për thirrjen e një konference me nacionalistët²¹. Ai vë në dukje se kjo është e njëjta konferencë ku u mor vendimi për përjashtimin e Anastas Lulos dhe Sadik Premtes nga radhët e PKSH. Historia e PPSH-së përmend faktin që në Konferencën e Jashtëzakonshme të PKSH, të mbajtur më 28-29 qershor 1942, është marrë një vendim i tillë. Ndërsa dokumentet e pakta që kemi nga këto dy mbledhje nuk japin të dhëna për një vendim të tillë. Sa i takon thirrjes së Konferencës së Pezës, Enver Hoxhën e kundërshton vetë Enver Hoxha në fjalën e tij të mbajtur në Plenumin e Beratit (nëntor 1944). Aty ai pohon se ishte në Tiranë kur kishte marrë një letër nga Popovici-i, i cili gjendej në Pezë. “Nuk kishim folur më përpara, - shprehet Hoxha. Mora një letër, një pusullë ku më thoshte që të lajmëroja filanin dhe filanin se do të bënim një konferencë. Kur shkova në Pezë qenë përgatitur referatet dhe i gjeta këta shokë që po haheshin dhe po grindeshin për një çështje me rëndësi që s’e mbaj mend: ta vemë këtë apo të mos ta vemë. Pas një dite dolëm në konferencë për të mbrojtur platformën tonë të Lëvizjes Nacionalçlirimtare”²².

Për zhvillimet e bisedimeve gjatë ditëve të Konferencës së Pezës është folur e shkruar shumë. Është i njohur tashmë vendimi më i rëndësishëm i kësaj konference: bashkimi i të gjithë shqiptarëve pa dallim feje, krahine dhe ideje politike në luftë kundër pushtuesit, për një Shqipëri të lirë, të pandashme, të pavarur dhe demokratike²³. Këto ishin aspiratat e pjesëmarrësve në Konferencën e Pezës dhe rezultati i menjëhershëm i saj ishte që iu dha hov rezistencës të armatosur kundër pushtuesit italian. Por, edhe pas kësaj konference, tek qëndrimet e PKSH evidencohet njëfarë dualizmi për punën me nacionalistët dhe propagandën në popull.

Situata ndryshoi nga fundi i vitit. Më 16 dhjetor 1942, në Labinot ku ishte vendosur KQ i PKSH mbërriti një delegacion i Partisë Komuniste të Jugosllavisë (PKJ) i përbërë nga Bllazho Jovanović dhe Vojo Todorović, i shoqëruar nga Dushan Mugosha²⁴. Ata kishin me vete letrën e dërguar nga Tito, me njohjen zyrtare të Kominternit për PKSH dhe direktivat e tij²⁵. I vetmi dokument, i njohur deri tani që na përcjell këto direktiva për komunistët shqiptarë në qarqe është një letër e Ymer Dishnicës për Pandi Kriston në fund të dhjetorit 1942, ose fillim të janarit 1943. Direktivat e Kominternit flisnin për organizimin dhe zhvillimin e Luftës Nacionalçlirimtare të popullit shqiptar kundër italianëve dhe gjermanëve; krijimin dhe forcimin e frontit nacionalçlirimtar me të gjithë patriotët shqiptarë, “duke evituar tash për tash parullat që dalin jashtë kuadrit nacionalçlirimtar të Shqipërisë”²⁶; si dhe përfshirja në udhëheqje të luftës partizane përveç komunistëve sa më shumë patriotë dhe nacionalistë të ndershëm²⁷. Pavarësisht se në mënyrë të detajuar këto direktiva u punuan në mars 1943, në Aktivin I të PKSH, kjo letër i dha tjetër drejtim vijës politike të PKSH dhe shënoi formalizimin e idesë së

²¹ Enver Hoxha, *Kur hidheshin themelet e Shqipërisë së Re*, Tiranë: “8 Nëntori”, 1984, f. 134.

²² *Politikë antikomëtare e Enver Hoxhës, Plenumi i II i KQ të PPSH, Berat 23-27 nëntor 1944*, Tiranë: “Euronilindja”, 1996, f. 153.

²³ AQSH, F. 40/APL, V. 1942, D. 1, fl. 3, Rezolucioni i Konferencës së Pezës; Muharrem Dezhgiu, *Shqipëria nën pushtimin italian (1939-1943)*, Tiranë: Mësonjëtorja, 2005, f. 239

²⁴ P. Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë Botërore...*, f. 309.

²⁵ Sipas studiueses Ana Lalaj, Tito e kishte shkruar letrën për KQ të PKSH më 22 shtator 1942. I dërguari i tij, Bllazho Jovanović u nis për në Shqipëri në tetor të vitit 1942 dhe mbërriti në muajin dhjetor. Për më tepër shih: A. Lalaj, *Dosjet e Luftës ...*, f. 52.

²⁶ AQSH, F. 20/APL, V. 1942, D. 1, fl. 1, Letër e Bardhos (Ymer Dishnicës) për Dunavecini (Pandi Kriston), pa datë.

²⁷ Po aty.

Boçi, S.
 « Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Frontit Nacionalçlirimtar (FNÇ).

Propaganda e strukturave partiake u përqendrua kryesisht te organizimi i rezistencës së armatosur kundër pushtuesit dhe popullarizimi i PKSHT u la mënjanë. Gjithçka bëhej në emër të Frontit. Që nga ky moment, Lëvizja Nacionalçlirimtare filloi të cilësohej me emrin e saj të ri “Fronti Nacionalçlirimtar” dhe vetë PKSHT veshi mantelin e Frontit²⁸. Ky pozicion i mbuluar i PKSHT në radhët e FNÇ, me kalimin e kohës do t’i jepte mundësi PKSHT të faktorizohej, pasi numri i shqiptarëve që grumbulloheshin në FNÇ pa dallim feje, krahine dhe ideje ishte shumë më i madh se simpatizantët e PKSHT dhe anëtarësia e kufizuar e saj. Gjithashtu me zgjerimin e luftës çlirimtare, PKSHT gjysmë e fshehur në FNÇ do të shfrytëzonte të gjitha mundësitë për të realizuar më lehtësisht platformën e saj ideologjike dhe politike komuniste.

3. Balli Kombëtar: sfida për të krijuar një organizatë të unifikuar

Të pakta janë organizatat apo partitë politike në Shqipëri që mund të kenë ngjallur aq shumë diskutime dhe të kenë qenë për një kohë kaq të gjatë objekt polemikash sa Balli Kombëtar. Gjatë periudhës së regjimit komunist, Balli Kombëtar, duke qenë një organizatë rivale me Frontin Nacionalçlirimtar u anatemia në çdo drejtim. Anëtarësimi në këtë organizatë ishte njolla më e keqe që dikush mund të kishte në biografinë e tij, ndërsa qenia në poste drejtuese të kësaj organizate do të thoshte gjykim i anuar, i cili mund të përfundonte me pushkatim, ose me vite të gjata burgimi dhe familja do të detyrohej ta kalonte jetën e saj në internim²⁹. Askush nga studiuesit e periudhës së Luftës së Dytë Botërore nuk mund të guxonte të bënte një analizë objektive për historinë e Ballit Kombëtar. Nëse kjo organizatë merrej në analizë ishte vetëm për të nxjerrë në pah dëmin që ajo i kishte bërë Lëvizjes Nacionalçlirimtare. Shqyrtimi i fakteve *fillonte* nga vjeshta e vitit 1943, periudhën e pushtimit gjerman, kohë kur Balli zgjodhi të mos luftonte kundër pushtuesve të rinj e, më vonë të bashkëpunonte me ta. Tendencat bashkëpunuese të Ballit do të analizoheshin në retrospektivë dhe do të konsideroheshin të vërteta edhe për pushtimin italian.

Nëse nga historiografia e periudhës 1945–1990 morëm një përshkrim të njëanshëm për Ballin Kombëtar, edhe pas viteve ‘90, situata nuk u qartësua plotësisht. Veprimtarë të kësaj organizate ose pasardhës të tyre nxituan të botonin fakte të reja, të cilat përpiqeshin të hidhnin poshtë akuzat e bëra prej disa dekadave, por një pjesë e këtyre shkrimeve dallohen për të njëjtën dozë pasioni dhe anshmërie, sa dhe shkrimet për këtë temë të historianëve paraardhës të para viteve ‘90, veçse me një ndryshim kahu³⁰. Meritë e këtyre shkrimeve është nxitja e polemikave të cilat, edhe pse jo gjithmonë shkencore, tentojnë të ofrojnë fakte dhe këndvështrime të reja, ndihmojnë në plotësimin e *puzzle-it* të kësaj historie të komplikuar.

Balli Kombëtar është konsideruar një organizatë e djathtë, por, nëse e gjykon atë

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

²⁸ Kristo Frashëri, *Mbi historinë e Ballit Kombëtar, vështrim kritik*, Tiranë: “Dudaj”, 2012, f. 16.

²⁹ Arkivi i Ministrisë së Brendshme (më tej: AMB), F. 4/02, V. 1954, D. 27, Statistika mbi krerët dhe anëtarët e Ballit Kombëtar. Dosja përmban të dhëna interesante për fatin e shumë prej anëtarëve dhe drejtuesve të Ballit Kombëtar. Shumë prej tyre ishin detyruar të largoheshin nga vendi, të tjerë ishin dënuar me pushkatim ose dënime të ndryshme, ndërsa të tjerë ishin të ndjekur nga Sigurimi i Shtetit.

³⁰ Hasan Dosti, *Një jetë për çështjen shqiptare*, Tiranë: “Botart”, 2008; Uran Butka, *Lufta civile në Shqipëri 1943-1945*, Tiranë: “Drier”, 2006; Safet Butka, përgatitur për botim nga Uran Butka, Tiranë: “Maluka”, 2003; Faik Quku, *Qëndresa shqiptare gjatë Luftës së Dytë Botërore 2 (1941-1944)*, Tiranë: ILAR, 2006.

nga Programi i tij prej 10 pikash (Dekalogu), mund të arrish në përfundimin se anonte më shumë nga socialdemokracia. Ky program bënte thirrje për ndryshime të karakterit liberal, si: demokracia, antifeudalizmi, drejtësia sociale etj. Ai kishte të përfshirë në program edhe “mobilizimin e të gjitha forcave të gjalla të Kombit kundra pushtuesit, për realizimin e idealit të lartë kombëtar: Shqipëria e shqiptarëve”³¹. Në zbërthimin e këtij programi për anëtarësinë, drejtuesit e Ballit Kombëtar shpjegojnë se qëllimi kryesor është “të grumbullojë në gjirin e saj gjithë elementët revolucionarë që kërkojnë të ndjekin [dëbojnë – S.B.] Italinë nga Shqipëria”³². Organizata bazohej në parimet e demokracisë të mbështetura në katër liritë [liritë e fjalës, besimit, civile dhe politike – S.B.]³³ dhe deklarohet në aleancë me Koalicionin e shteteve antifashiste në luftë kundër fuqive të Boshtit. Sa i takon çështjes kombëtare, Balli në fillimet e tij paraqet këtë qëndrim: “Fitorja e përbashkët do na gjejë në tryezën e paqes krah për krah me barazi të njëjtë si fituesat të armikut dhe po ai pakt do na e ketë dhanë të drejtën që Kosova të mbetet në gjirin e Shqipërisë. Edhe çështja e Çamërisë do të rrihet në atë tryezë, si një çështje midis shokëve që kanë derdhur gjakun e përbashkët kundra armikut të përbashkët. Mejtimi që shovinizma serbe do të zgjuhet për të na e marrë Kosovën do të gjejë kundërshtimin po të atyre armëve tona që kanë ndjekur okupatorin fashist, të ndihmuara këtë herë edhe me armët e aleatëve demokratë që sot luftojnë jo vetëm për shkatërrimin fashist të çdo vendi por edhe për të mos lejuar më që të përsëritet forma fashiste siç asht në të vërtetë shovinizma e kujdo kombi”³⁴.

Për organizimin e brendshëm të Ballit Kombëtar është e vështirë të gjykosh, pasi dokumentacioni për këtë organizatë është shumë i pakët. Nga një udhëzues që gjendet të Arkivin Qendror të Shtetit, por që nuk ka as firmë, as datë dhe asnjë mjet për të përcaktuar nëse është dokument autentik, mund të kuptojmë këtë lloj organizimi të Ballit: Themeli i organizatës është *vatra* e përbërë prej 5 vetave, në të cilën ka një kryetar që zgjidhet në mënyrë demokratike nga të gjithë anëtarët e saj. Në qytete që ka më shumë se 1 vatër, organizohet një qarkore, e cila koordinon veprimet. Në fshatra ku nuk mund të ketë vatra, krijohen “këshillat e katundeve”³⁵. Duket se Balli ka “kopjuar” modelin organizativ të PKSH/FNÇ (celula, komiteti qarkor dhe këshillat nacionalçlirimtare), por, në dallim nga kjo, BK ishte tërësisht një strukturë heterogjene. Dhe heterogjeniteti i tij, lidhet si me përbërjen, me pikëpamjet e tyre politike, por edhe me qëndrimin që ata mbajtën ndaj luftës, veçanërisht gjatë pushtimit italian të Shqipërisë. Ajo çfarë i bashkonte anëtarët e BK ishte republikanizmi, nacionalizmi dhe antikomunizmi. Heterogjeniteti në pikëpamje u përkthye edhe në qëndrime të ndryshme të Ballit Kombëtar ndaj pushtuesit, ku do të dalloja tri rryma.

E para, ishte një rrymë pragmatiste, e cila nuk e anashkalonte bashkëpunimin me pushtuesin. Në të vërtetë këtë nuk e ndalonte edhe vija politike e organizatës. Sipas udhëzuesit të sipërpërmendur, një anëtar i Ballit nuk i lejohej të përfshihej në administratën e pushtuesit fashist, por sqaronte se “themi se një element inkadrohet në sistemin fashist çdo herë që ai element sillet në mënyrë që fashizmi të mund të ketë ndonjë përfitim prej asaj sjellje”.

Rryma e *dytë* e BK-së ishte ajo që mbajti një qëndrim pritës ndaj luftës. Përfaqësuesit

Boçi, S.
« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

³¹ AQSH, F. 270/APL, D. 11, fl. 4, Dekalogu i Ballit Kombëtar, 1942

³² AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 1, Udhëzim për sjelljen e anëtarësisë së Ballit Kombëtar, pa datë.

³³ Po aty.

³⁴ Po aty.

³⁵ Po aty, fl. 2.

e kësaj rryme, njerëz me një karrierë të gjatë politike, mendonin që duhej të ruhej popullsia nga reprezaljet e armikut e të mbrohej pasuria kombëtare. Një qasje të tillë në kushtet e luftës, do të gjykohej si jo realiste dhe e dëmshme.

Rryma e *tretë*, ishte rryma revolucionare e Ballit, e cila u angazhua menjëherë në lëvizjen kundër pushtuesit. Krijoi çetat vullnetare dhe ndërmori jo pak aksione të armatosura kundër pushtuesit italian veçanërisht në krahinën e Vlorës, Korçës, Beratit dhe Kolonjës.

4. Marrëdhëniet ndërmjet Frontit Nacionalçlirimtar dhe Ballit Kombëtar në periudhën janar-korrik 1943

Si PKSH/FNÇ, ashtu dhe Balli Kombëtar, kishin para vetes një sfidë të madhe për t'u përballur: sigurimi i mbështetjes së shqiptarëve, si premisë e nevojshme për suksesin e programeve të tyre politike. Për të dyja palët kjo ishte një nevojë urgjente si për planet afatgjata të tyre, ashtu dhe për organizimin e rezistencës. Në këtë proces, të dyja formacionet kishin përparësitë dhe mangësitë e veta.

PKSH kishte në favor të saj faktorin kohë dhe modelin organizativ. Si një parti e krijuar më 1941, ajo kishte pasur më shumë kohë për t'u marrë me organizimin e strukturave të saj. Shpaloja e idesë së Frontit Nacionalçlirimtar kishte tërhequr në krah të saj disa nga nacionalistët dhe zogistët me peshë, sidomos në Shqipërinë e Veriut, ku ajo e kishte vështirë të hynte. E ndërtuar si parti solide dhe me disiplinë të hekurt, PKSH kishte ndërtuar një sistem të centralizuar vendimmarrjeje, e cila e bënte organizatën të fortë. Për PKSH përparësi ishte dhe përbërja e saj moshore. Si drejtuesit, anëtarësia dhe simpatizantët e PKSH kishin moshë relativisht të re. Kjo bënte që idealizmi, mobilizimi, entuziazmi dhe guximi për aksione të ishte më i madh. Për më tepër, kjo krijonte kushte për të tërhequr atë pjesë të shoqërisë e cila ishte e zhgënjyer ndaj politikës dhe elitës tradicionale shqiptare. PKSH kishte dhe përparësinë e shtresëzimit social. Pjesa më e madhe e drejtuesve dhe e anëtarësisë i përkisnin shtresës së mesme dhe të varfër. Moslidhja e tyre me pronën i bënte ata më të dëshiruar/më të papërmbytur për aksione.

Disavantazhi më i rëndësishëm për PKSH ishte ideologjia ku ajo mbështetej, e cila ishte e pakuptueshme për një masë jo të vogël shqiptarësh. Kjo u pasqyrua në vështirësinë që patën komunistët të depërtonin në zonat rurale të Shqipërisë³⁶. Në mënyrë disi paradoksale, përparësitë e sipërpërmendura krijuan edhe disa vështirësi, të cilat PKSH ishte e detyruar t'i tejkalonte. Si një parti e njerëzve të rinj në politikë, në një shoqëri ku tradita e të moshuarve ishte mjaft e konsoliduar, PKSH pati mjaft vështirësi të shtrinte ndikimin, veçanërisht në disa zona ku doket dhe zakonet tradicionale ishin më të fuqishme. Në të njëjtën mënyrë, zelli i madh për aksione jo gjithmonë pritej mirë nga populli. Aksionet e çetave partizane shpesh pasoheshin nga reprezalje të rënda prej pushtuesve italianë, të cilat do të thoshin shkatërtime të pronës së popullsisë civile, por edhe humbje të jetëve dhe burgosje e internime të tyre. Pas aksionit të çetës së Mallakastrës, të drejtuar nga Mehmet Shehu, ndaj minierës së Selenicës në janar 1943, ushtria italiane ndërmori një fushatë intensive reprezaljesh ndaj popullsisë vendase, tek e cila u shkaktua një pakënaqësi e fortë ndaj çetës partizane. Për këtë arsye, Gjini Marku,

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

³⁶ Në Konferencën I të PKSH (mars 1943) moshtirja sa duhet në zonat rurale u konsiderua si një nga mangësitë më të mëdha të PKSH. *Shih. AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 10, Nga procesverballi i Konferencës I të PKSH, mars 1943.*

atëherë anëtar i KQ të përkohshëm dhe i dërguari i këtij komiteti në zonën e Beratit, i shkroi një letër Mehmet Shehut në të cilën, pasi e përgëzonte për iniciativën për aksione, i tërhiqte vëmendjen: “natyrisht aksioni efektivisht duhet të bëhet me popullin kur luftojmë si popull, me klasën kur luftojmë si klasë ose në mos efektivisht të paktën politikisht të jetë pranuar nga populli apo nga klasa ose tek e mbramja të ketë mundësi pak ma vonë të quhet i pranushëm dhe i drejtë aksioni; pra me një fjalë aksioni të bëhet i pjekur”³⁷.

PKSH u tregua e shkathët për t’i tejkaluar këto vështirësi. Ndërsa, fillimisht, në fazën e organizimit të saj, ajo u mbështet në ndihmën e njerëzve me ndikim në krahina të ndryshme, si te Mestan Ujaniku në Skrapar, Myslim Peza në Tiranë, Baba Fejzoja në Tepelenë, Mustafa Xhani në Martanesh, Tele Baçi në Korçë etj., më pas iu dha rëndësi organizimit të strukturave ushtarake jo mbi baza territoriale. Si pasojë shtresëzimi politik, social, moshor dhe gjinor u bë i rëndësishëm për suksesin dhe sigurimin e mbështetjes në popull, ndërsa ndikimi individual kaloi gjithnjë e më shumë në plan të dytë.

Balli Kombëtar kishte përparësinë se mbështetej te nacionalizmi, një ideologji politike shumë e njohur dhe e pranuar prej shqiptarëve. Një tjetër element favorizues për Ballin ishte ndikimi që kishin personalitetet drejtuese të tij te krerët e krahinave. Përkundër vështirësive fillestare që kishte kaluar PKSH për të gjetur mbështetjen e popullsisë për të ngritur dhe organizuar njësitë luftarake dhe këshillat nacionalçlirimtarë, Balli Kombëtar pati më shumë sukses në një kohë më të shkurtër në këtë drejtim. Ai shfrytëzoi ndikimin që kishin anëtarët e Ballit Kombëtar në krahina të caktuara dhe u mbështet në këtë ndikim për të ngritur çetat luftarake dhe këshilla të fshatrave apo krahinorë, madje duke prishur në ndonjë rast edhe këshillat nacionalçlirimtarë, të cilat ishin krijuar me shumë mund nga aktivistët lokalë të PKSH dhe FNÇ. Sipas fjalës së Bedri Spahiut në Konferencën e Parë të PKSH (mars 1943), Balli ishte bërë shkaktar për prishjen e disa këshillave në fshatrat e qarkut të Gjirokastrës, madje dhe këshillin nacionalçlirimtar të qytetit³⁸. Balli Kombëtar mund të mbështetej dhe në tolerancën e heshtur të autoriteteve italiane të pushtimit. Propaganda nacionaliste e Ballit nuk binte ndesh me qëllimet e politikës italiane për të nxitur irredentizmin e shqiptarëve, ndërsa antikomunizmi i Ballit u shërbente shumë mirë interesave të pushtuesit. Kështu autoritetet e pushtimit toleronin aktivitetin propagandues të Fazli Frashërit, Ali Këlcyrës etj., për sa kohë që ai nuk shoqërohej me veprimtari kundër autoriteteve italiane³⁹.

Në të ardhmen, u pa qartë se të dy palët ia njihnin mirë si dobësitë dhe pikat e forta njëra-tjetrës dhe u përpoqën t’i shfrytëzonin secili për interesin e vet, por në fillim të vitit 1943 të dyja palët ende kishin nevojë për njëra-tjetrën dhe duhej të gjenin mënyrën për të bashkëpunuar. Të dyja organizatat, si Fronti Nacionalçlirimtar, ashtu dhe Balli Kombëtar, kishin të njëjtën zonë veprimi dhe mbështetjeje, kryesisht Shqipërinë e Jugut dhe më pak në atë të Mesme. Të dyja organizatat mbështeteshin mbi të njëjtat burime financimi: ndihmat e popullsisë (financime, ushqime, strehë etj.), si dhe sulmet ndaj

³⁷ AQSH, F. 18/APL, V. 1943, D. 6, fl. 1. Letër e Gjin Markut për Mehmet Shehun mbi marrëdhëniet me Ballin Kombëtar, pa datë.

³⁸ AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 9, fl. 2, Raport i Çakallit (Dilaver Poçi) për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 20 shkurt 1943; AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 10, fl. 32, Nga diskutimi i Bedri Spahiut në Konferencën I të PKSH, mars 1943.

³⁹ *Shënime për Shqipërinë, dokumente historike italiane nga Arkivi Shtetëror italian, prill-korrik 1943*, përgatitur për botim nga Bejtullah Destani dhe Ethem Çeku, Londër: Qendra për Studime Shqiptare, 2015, f. 109, Lajmet e datës 29 prill 1943. Dokumenti njofton se “Ali Këlcyra, person i njohur tashmë, dje më datë 27 të këtij muaji foli para popullit të Libohovës duke e ftuar që të bashkëpunojë me autoritetet dhe që t’i luftojë komunistët. Do të mbajë një fjalim me të njëjtin qëllim më datë 28 të këtij muaji në Picar dhe në 29 në Tepelenë”.

Boçi, S.
« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

depove të armikut. Sa i takon raportit të forcave ushtarake mes tyre, nëse u referohemi të dhënave të raporteve britanike të muajve prill-maj 1943, ai duket se anonte disi nga çetat e organizuara nën siglën e Lëvizjes Nacionalçlirimtare⁴⁰, por gjithsesi kishte një ekuilibër mjaft të qëndrueshëm. Ndërkohë që raporti komunistë-nacionalistë anonte dukshëm nga këta të fundit, kjo për shkak të përfshirjes në njësitë e organizuara nën siglën e Frontin Nacionalçlirimtar dhe të mjaft jekomunistëve si Mestan Ujaniku, Abaz Kupi, Mustafa Xhani (Baba Faja Martaneshi), Myslim Peza, Haxhi Lleshi e të tjerë. Kjo situatë e balancuar e bënte të domosdoshme, për të dyja palët, gjetjen e një rruge për të arritur një marrëveshje bashkëpunimi, gjë që rezultoi shumë e vështirë.

Sa i takon klimës së marrëdhënieve ndërmjet FNÇ dhe Ballit Kombëtar në gjysmën e parë të vitit 1943 ajo ndryshonte nga qarku në qark dhe në këto marrëdhënie ndikonte mbështetja që kishin grupimet në secilin qark, por edhe këndvështrimet e drejtuesve. Në zonën e Vlorës dhe Gjirokastrës, ku të dyja organizatat kishin mbështetës të shumtë dhe ndiheshin të fuqishme, përplasjet ishin më të shumta dhe më të hershme. Në ditët e para të shkurtit 1943, një incident që mund të përfundonte në përleshje mes dy grupimeve ndodhi në Fushë-Bardhë të Gjirokastrës mes çetës partizane të komanduar nga Dilaver Poçi dhe asaj të Ballit Kombëtar të drejtuar nga Jonuz Topulli. Të dyja çetat ishin ngarkuar me detyrën e propagandimit të organizatave përkatëse në atë zonë. Jonuz Topulli, sipas relacionit që çeta i dërgonte qarkorit të Gjirokastrës, ishte takuar me çetën në Fushë-Bardhë të Gjirokastrës, një fshat që mbështeste Frontin. Populli i kishte hedhur romuze Jonuz Topullit në prani të çetës partizane dhe, ky në shenjë hakmarrjeje e kishte ndaluar çetën të kalonte nëpër fshatrat ku ai kishte ndikim, madje duke e kërcënuar se do të hapte zjarr. Incidenti kishte përfunduar me kaq, sepse çeta partizane ishte tërhequr⁴¹. Komiteti qarkor i Gjirokastrës, sapo kishte marrë vesh këtë incident, madje dhe pa prituri sqarimet e komandantit të çetës partizane, dërgoi një urdhër për të gjitha çetat partizane në krahinë, në të cilin ndër të tjera kërkohej të evitohet një përpjekje me të, “por në rast se Jonuzi ju bën ndonjë pritë dhe kjo vërtetohet, atëherë çetat të marrin qëndrim të prerë duke u sjellur kundra tij e njerëzve të tij sikurse kundra armikut”, por gjithmonë duke porositur që çeta e Ballit të ishte e para që hapte zjarr⁴². Ngjarja u shoqërua me trakte dhe kundërtrakte nga të dyja palët dhe bëri shumë bujë në të gjithë qarkun. Por, ky nuk ishte veçse një incident i kryer në gjaknxehtësi e sipër nga një person. Këtë e kishin kuptuar edhe drejtuesit komunistë të qarkut, sepse Bedri Spahi u në një letër që i shkruante KQ të PKSH, vinte në dukje se krerët e Ballit në qark nuk e kishin parë me sy të mirë veprimin e J. Topullit dhe se ky e kishte bërë ose me iniciativën e tij, ose i shtytur nga fashizmi⁴³.

Një tjetër panoramë e marrëdhënieve mes FNÇ dhe Ballit Kombëtar na shfaqet në qarkun e Beratit në fillim të vitit 1943. Marrëdhëniet e çetave partizane të kësaj krahine me Abaz Ermenjin duket të kenë qenë mjaft bashkëpunuese, madje flitet dhe për krijimin e një “komisioni lufte”. Ermenji dëshmon me anë të një letre se ai, së bashku me Gjin Markun dhe dy të tjerë kishin shkuar në një takim me prefektin e Beratit për ta detyruar atë të largonte nga qyteti forcat e Milicisë Fashiste të Dod Nikollës⁴⁴. Pavarësisht

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

⁴⁰ M. Dezhgiu, *Shqipëria nën pushtimin italian* ..., f. 271.

⁴¹ AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 9, fl. 2, Raport i Çakallit (Dilaver Poçi) për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 20 shkurt 1943.

⁴² AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 2, fl. 3, Qarkore e qarkorit të PKSH për Gjirokastrën për çetat partizane në krahinë, 15 shkurt 1943.

⁴³ AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 3, fl. 1, Letër e Kaçiatorit (Bedri Spahiu) për KQ të PKSH, 18 shkurt 1943.

⁴⁴ AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 4, fl. 3, Letër e Abaz Ermenjit për komandën e qendrës Skrapar, 16 janar 1943.

kësaj, ky bashkëpunim i ngushtë nuk ishte pritur mirë nga të gjithë komunistët e zonës. Ata ankoreshin për sjellje brutale të Abaz Ermenjit ndaj partizanëve⁴⁵ dhe, për më tepër nuk e kishin përtypur mirë vendosjen e tij si komandant ushtarak të krahinave të Kapinovës dhe Perisnakës duke i bashkuar të gjitha forcat e krahinës nën komandën e tij⁴⁶.

Ndërsa në nivel lokal situata ishte jo e unifikuar, drejtuesit qendrorë kishin shfaqur dëshirën e tyre për të bashkëpunuar me njëri-tjetrin. Në korrik 1943, në referatin e mbajtur në mbledhjen e Këshillit të Përgjithshëm NÇ të Labinotit, Enver Hoxha pohon se ishin bërë përpjekje për ta ftuar Ballin Kombëtar t'i bashkohej frontit të krijuar në Pezë si një organizatë. Ai shprehet se në dhjetor 1942 ishin dërguar tre përfaqësues të Këshillit për të folur me një nga krerët e Ballit⁴⁷. Këtë e pohon dhe Bahri Omari, i cili ishte ngarkuar nga Mithat Frashëri për t'u takuar me përfaqësuesit e PKS⁴⁸. Bisedimet ngecën pikërisht në modalitetet e arritjes së këtij bashkëpunimi. PKS, pas direktivave të Kominternit, kërkonte ta përfshinte Ballin si organizatë në Frontin Nacionalçlirimtar, të ngritur sipas vendimeve të Konferencës së Pezës. Balli, nga ana e tij, nuk e njihte Konferencën e Pezës dhe nuk e konsideronte Këshillin e Përgjithshëm Nacionalçlirimtar dhe gjithë strukturën organizative që ishte krijuar në bazë të tij si një front popullor. Për të, në Shqipëri ekzistonte vetëm PKS dhe Balli Kombëtar dhe, nëse do të arrihej një bashkëpunim, ky do ishte në baza dualiste. Të gjitha propozimet e bëra nga PKS për të përfshirë Ballin në Frontin Nacionalçlirimtar, qoftë dhe duke e rimodeluar atë, hasën në kundërshtimin e krerëve nationalistë⁴⁹.

Në këtë kontekst, në fillim të vitit 1943, Balli Kombëtar propozoi të fillohej me bashkëpunimin e dy organizatave në nivel lokal duke u bërë, kështu, nxitësi i krijimit të komiteteve të koordinimit në nivel lokal. Nga dokumentacioni i shfletuar të krijohet bindja se marrëveshja është arritur nga drejtuesit e lartë të këtyre organizatave, pavarësisht se zbatimi i saj do të bëhej në nivel lokal. Kështu, në një letër që Enver Hoxha i dërgon komitetit qarkor të PKS për Gjirokastrën shkruan: "Këta [Balli Kombëtar] propozonin që Balli dhe PK të formonin një komision miks në çdo qytet dhe gjithsecili të bënte punën. Kjo punë është një minimum i vogël fare, i përshtatshëm vetëm për ata që s'e kanë marrë me zemër këtë çështje. Me gjithë përpjekjet e partisë për një bashkim të gjerë dhe të shëndoshë, ata s'e lëshonin aspak brezin, prandaj u përfundua kështu që ne kemi një lidhje me Ballin. Në çdo qytet do të ketë nga një komision për koordinim aksioni [nënvizimi im - S.B.] i përbërë prej një shok nga tanët dhe një prej të atyre. Ky komision ka këto të drejta: njëra palë propozon të bëhet ndonjë aksion ku duhet të bashkohen që të dyja palët, në qoftë se aksioni pranohet aherë veprohet, në rastin e kundërt pala që e propozon aksionin e kryen vetë. Aspak

⁴⁵ M. Dezhgiu, *Shqipëria nën pushtimin ...*, f. 261; AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 4, fl. 4-5, Letër e partizanëve dhe vullnetarëve të disa fshatrave, si dhe Avni Kapinovës për komisionin e luftës, Vërzhezhë, 16 janar 1943.

⁴⁶ AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 2, fl. 1, Raport i nënshkruar nga Tomori (Ali Shehu) për komitetin qarkor të Beratit, 1 shkurt 1943.

⁴⁷ AQSH, F. 40/APL, V. 1943, D. 3, fl. 9, Referati i Enver Hoxhës në mbledhjen e Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar të Labinotit, 4 korrik 1943.

⁴⁸ AMB, F. i dosjeve hetimore dhe gjyqësore, V. 1945, D. 1568, Nga deponimi i Bahri Omarit në Gjyqin Special, 10 mars 1945. B. Omari rrëfen ndër të tjera se takimi është zhvilluar në shtëpinë e Ramazan Jaranit me kërkesën e Mithat Frashërit. Në takim, përveç tij ishin dhe Halil Maçi e Ali Begeja si përfaqësues të Ballit Kombëtar, ndërsa Fronti përfaqësohej me Enver Hoxhën, Mustafa Gjinishin dhe Ymer Dishnicën. Takimi nuk arriti ndonjë rezultat, pasi përfaqësuesit e Ballit nuk pranuan t'i njihnin bashkëbiseduesit si përfaqësues të Frontit Nacionalçlirimtar, por vetëm të PKS.

⁴⁹ AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 1, fl. 1 Letër e Enver Hoxhës për komitetin qarkor të PKS për Gjirokastrën, 23 shkurt 1943.

Boçi, S.

« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

s'jemi të detyruar me i pyet për kryerjen e ndonjë aksioni që ne na duket i nevojshëm dhe konspirativ. Nga ana tjetër, ky komision duhet të përpiqet me zbut mosmarrëveshjet që mund të ngjasin dhe me i bind të Ballit të marrin pjesë aktive në luftë"⁵⁰.

Pa u zgjatur mbi aktivitetin e këtyre komiteteve, pasi për to është shkruar⁵¹, mendoj se është vendi për disa observime:

Së pari, marrëveshjet nuk ishin detyruese nga pikëpamja e detyrave dhe detyrimeve të palëve ndaj njëra-tjetrës. Sipas tyre, palët mund të propozonin për një aksion kundër pushtuesve italianë, por, nëse nuk binin dakord, ato mund ta kryenin edhe të vetme aksionin. Nga ana tjetër, ato nuk kishin detyrimin për të njoftuar domosdoshmërisht palën tjetër për aksionet që kishin ndërmend të kryenin.

Së dyti, dukej qartë se palët nuk e besonin njëra-tjetrën, apo hynin në këtë marrëveshje jo shumë të bindura. Enver Hoxha i tërheq vëmendjen varësve të vet se "kjo lidhje [marrëveshja] është qepur me pe të bardhë dhe pengesa do të hasim mjaft në rrugën tonë, të cilat nuk duhet të na alarmojnë as të humbasim gjakftohtësinë, as të lëmë të shkelet dinjiteti i partisë, qoftë dhe një qime dhe as të vihen gurrë në rrotat e luftës nacionalçlirimtare"⁵².

Marrëveshja nuk e pengoi Hoxhën edhe të mendonte për ta dëmtuar nga brenda Ballin si organizatë. Në shkurt-mars 1943, grupi komunist "Zjarri" pranon të shkrihet plotësisht me PKSH⁵³. Drejtuesit e PKSH kërkonin t'i shfrytëzonin zjarristët, që ishin anëtarësuar në Ballin Kombëtar, për të punuar si fraksion i PKSH brenda organizatës, për ta unifikuar atë me linjën e Frontit Nacionalçlirimtar. Ideja e Hoxhës ishte që ky grup do të punonte nga brenda organizatës për t'i bindur krerët dhe anëtarët që "të pranojnë një bashkëpunim të ngushtë me Partinë, të pranojnë të marrin pjesë në Këshillat Nacionalçlirimtare"⁵⁴. Mosbesimi ishte i dyanshëm, pasi edhe Balli Kombëtar kishte vënë si kusht që marrëveshja e arritur për komisionet e koordinimit të mos bëhej publike.

Së treti, ndodhte shpesh që një aksion i filluar së bashku të lihej në mes nga njëra apo tjetra palë, duke i krijuar vështirësi të mëdha njëra-tjetrës për të përballuar forcat e armikut. Kështu, Balli akuzonte çetat e Frontit se ishin tërhequr disa herë nga luftimet duke i lënë në vështirësi forcat e tyre, siç kishte ndodhur në Gjorm (dhjetor 1942), Selenicë (mars 1943) etj.⁵⁵. Edhe komandantët e çetave partizane ankoreshin që forcat e Ballit tërhiqeshin në mes të luftimeve duke krijuar vështirësi për ta. Kështu, Xhelal Staravecka dëshmon se, pasi kishin rënë dakord me Kadri Cakranin të bënin një aksion të përbashkët kundër forcave të Isa Toskës, ky i fundit ishte tërhequr në kulm të luftimeve duke ia lënë gjithë barrën çetave partizane⁵⁶.

Së katërti, duke qenë se këto marrëveshje nuk kishin karakter detyrues, secila nga palët ishte e lirë të ndiqte qëllimet e saj politike. Kështu, drejtuesit e PKSH porosisnin strukturat e veta që të vijonin punën për ngritjen e këshillave nacionalçlirimtarë në të

Boçi, S.

« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria

nr.17, 2019

⁵⁰ Po aty.

⁵¹ Për më tepër shih: M. Dezhgiu, *Shqipëria në pushtimin ...*, f. 262-266; P. Milo, *Shqipëria në Luftë ...*, f. 295-297; U. Butka, *Lufta civile në Shqipëri ...*, f. 15-16.

⁵² AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 1, fl. 2, Letër e Enver Hoxhës për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 23 shkurt 1943.

⁵³ P. Milo, *Shqipëria në Luftën ...*, f. 311.

⁵⁴ AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 2, fl. 10, Letër e Semanit (Enver Hoxhës) për komitetin qarkor të PKSH për Korçën në lidhje me punën me grupin fraksionist "Zjarri", mars 1943; P. Milo, *Shqipëria në Luftën ...*, f. 311.

⁵⁵ FaikQuku, *Qëndresa shqiptare gjatë Luftës ...*, f. 223.

⁵⁶ AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 2, fl. 5/1, Raport i Xhelal Staraveckës dhe Beqir Zaloshnjës, përkatësisht komisar dhe komandant i çetës së Skraparit për komitetin qarkor të Beratit, 20 mars 1943.

gjitha krahinat në bazë të frymës së Pezës dhe të vijonin përpjekjet për të tërhequr sa më shumë elementë nga Balli dhe për t'i bindur ata për t'iu bashkuar Frontit. Ndërkohë marrëveshjet nuk i pengonin krerët e Ballit të kërkonin edhe marrëveshje paralele, qoftë edhe me autoritetet ushtarake italiane, siç ishte rasti i marrëveshjes të papërfunduar ndërmjet gjeneralit italian Renzo Dalmazzo dhe Ali Këlcyrës dhe Nuredin Vlorës⁵⁷, apo kërkesa e Safet Butkës drejtuar nënprefektit të Kolonjës⁵⁸.

Pavarësisht, problemeve dhe kontradiktave që lidheshin me këndvështrimet e ndryshme të karakterit politik, si: e ardhmja e organizimit politik dhe shoqëror në Shqipërinë e Pasluftës, aleanca e PKSH/FNÇ me PKJ, mosdeklarimi i hapur nga ana e komunistëve për qëndrimin e saj në lidhje me çështjen kombëtare etj., mund të themi se deri në gusht të vitit 1943, palët toleruan në mënyrë të kujdesshme njëra-tjetrën, duke i kufizuar kundërshtitë e tyre kryesisht në lëmin propagandistik. Por, nuk munguan edhe incidentet. Në fillim të majit forcat e Safet Butkës kishin shkuar në fshatin Vodicë të Kolonjës për të arrestuar Josif Pashkon, i cili kishte qenë kreu i një gjyqi partizan ku ishin dënuar me vdekje katër vetë, me sa duket nacionalistë⁵⁹. Situata nuk shkoi deri në konfrontim të armatosur, por ndikoi në prishjen e atmosferës së bashkëpunimit. Më 12 qershor 1943, forcat partizane arrestuan Ali Këlcyrën, ndërsa ky po udhëtonte me autobusin e shoqërisë SATA nga Gjirokastra për në Tiranë⁶⁰, incident që shkaktoi një situatë të pakëndshme ndërmjet dy organizatave në Gjirokastrë, por që përfundoi pa u thelluar. Incidente të tilla ishin të karakterit individual dhe nuk pasqyronin linjën politike të grupimeve përkatëse. Madje, ato u kritikuan nga drejtuesit⁶¹. Si në Korçë, ashtu edhe në Gjirokastrë, linja politike ishte e përcaktuar: nuk duhet të krijoheshin incidente me Ballin dhe duhej gjetur mënyra për t'i rregulluar punët. Balli gjithashtu nuk dëshironte t'i përkeqësonte marrëdhëniet në mënyrë që të bëhej shkaktar i fillimit të vëllavrasjes⁶².

Korriku i vitit 1943 i gjeti të dyja grupimet në pozicionet e tyre dhe marrëdhëniet larg të qenit bashkëpunuese. Ndërsa, PKSH shfaqej më e organizuar dhe FNÇ më i fuqishëm se një vit më parë, pak gjëra kishin ndryshuar për Ballin Kombëtar⁶³. Situata ndryshoi nga fundi i verës së vitit 1943. Më 25 qershor 1943, në një mbledhje paraprake të Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar të mbajtur në Labinot, Abaz Kupi propozoi

⁵⁷ Për më tepër shih: Ali Këlcyra, *Shkrime për Historinë e Shqipërisë*, përgatitur për botim nga Tanush Frashëri, Tiranë: "Onufri", 2012, f. 203-208.

⁵⁸ Më 20 maj 1943, Safet Butka, me cilësinë e kreut të çetave të Ballit Kombëtar për zonën e Kolonjës dhe Leskovikut i ankohet nënprefektit të Kolonjës për faktin se trupat italiane nuk bëjnë dallim ndërmjet forcave komuniste dhe atyre nacionaliste. "Z. N/prefekt, - shkruante Butka, - ju si autoritet shqiptar e kini për detyrë t'i njoftoni komandës në fjalë atë që ju dini mirë: populli i Kolonjës është 90 e ca përqind nacionalist e kështu në kundërshtim diametral me programin e komunistave të këtij qarku. Kaq e vërtetë sa ky popull me mbështetjen tonë, komunistave jo vetëm s' u ka dhënë bukë e banesë, por i ka dëbuarë e p.sh në Vodicë edhe rrethuar me armë". Për më tepër shih: AQSH, F. 152, V. 1943, D. 141, fl. 3-4, Shkresë e Zyrës Politike të Ministrisë së Brendshme për Këshillin e Ministrave, 17 qershor 1943.

⁵⁹ AQSH, F. 152, V. 1943, D. 121, fl. 1, Njoftim i Prefekturës së Korçës për Ministrinë e Brendshme, 4 maj 1943; AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 14-15, Letër e Plakut (Pëllumb Dishnicës) për KQ të PKSH, pa datë.

⁶⁰ Për më tepër shih: A. Këlcyra, *Shkrime për Historinë e Shqipërisë* ..., f. 224-225.

⁶¹ AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 2, fl. 8, Letër e Laskos (Haki Toska) për qarkorin PKSH për Gjirokastrën në lidhje me arrestimin e Ali Këlcyrës, 16 qershor 1943.

⁶² AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 14-15, Letër e Plakut (Pëllumb Dishnicës) për KQ të PKSH, pa datë. Dishnica ndër të tjera përmend se "Rrethimi i Vodicës që një humbje për Safetin, dhe aty këtu dukeshin shenja se krerët e Ballit kërkonin t'afroheshin për të bërë një bashkim".

⁶³ Që në prill 1943, PKSH u kishte dhënë udhëzim strukturave të veta të kalonin nga çeta territoriale, në formacione më të mëdha si: çetat ndërterritoriale dhe batalione. Më 20 qershor 1943 filluan përgatitjet për organizimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare dhe u dha udhëzimi për krijimin e brigadave të para partizane. Pra, FNÇ po kalonte në strukturimin e ushtrisë partizane, duke pasur edhe ndihmën e të dërguarve jugosllavë dhe të misionarëve britanikë për këtë. Ndërkohë, Balli Kombëtar kishte mbetur ende në fazën e organizimit ushtarak të çetave territoriale.

Boçi, S.

« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

për të arritur një marrëveshje me Ballin për t'u bashkuar në luftën kundër okupatorit⁶⁴. Disa ditë më vonë, më 9 korrik 1943 gjatë zhvillimit të punimeve të mbledhjes së Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar, e cila vendosi dhe krijimin e Ushtrisë Nacionalçlirimtare dhe të Shtabit të Përgjithshëm të saj, u caktuan edhe përfaqësuesit e Frontit që do të zhvillonin bisedime me Ballin, por pa përcaktuar detaje mbi këto bisedime. Ata ishin Abaz Kupi, Myslim Peza, Ymer Dishnica dhe Mustafa Gjinishi. Përpjekjet e tyre rezultuan të suksesshme dhe më 25 korrik në Tapizë, në shtëpinë e Ihsan Toptanit, përfaqësuesit e të dy grupimeve takohen dhe përpilojnë një projekt-marrëveshje. Disa ditë më vonë, marrëveshja finalizohet në Mukje, tashmë me një përfaqësi më të gjerë nga të dyja palët⁶⁵.

Marrëveshja e Mukjes ishte padyshim një fitore për Ballin Kombëtar. Ajo përmbante tri nga pikat për të cilat Balli ishte përpjekur gjatë: një organizatë dualiste (Komiteti i Shpëtimit të Shqipërisë), ku Balli dhe Fronti të konsideroheshin të barabartë; e kishte bërë PKSHT të shprehej për çështjen kombëtare (Shqipëria etnike); e kishte bërë PKSHT të pranonte idenë e ndarjes së pushtetit në të ardhmen (marrëveshja flet për demokraci të vërtetë dhe jo popullore, siç propagandon PKSHT). PKSHT fitoi nga kjo marrëveshje daljen nga pozita pritëse e Ballit dhe premtimin e tij për të luftuar kundër okupatorit të tanishëm dhe çdo okupatori tjetër.

Ndryshimet e pritshme në situatën ndërkombëtare do të kishin ndikimin e tyre edhe në Shqipëri. Zbarkimi i Aleatëve në Sicili, grushti i shtetit të Badoglio dhe, veçanërisht, Marrëveshja e Mukjes ishte një moment i fortë kthese në marrëdhëniet ndërmjet Ballit Kombëtar dhe PKSHT/FNÇ. Për një moment të shkurtër gjatë gushtit të vitit 1943, u duk sikur pushtimit po i vinte fundi për Shqipërinë dhe palët duhet të ishin më të përgatitura për pushtetin e Pasluftës. Situata ishte kaotike për të dyja palët. Enver Hoxha, edhe nën ndikimin e të dërguarve jugosllavë, reagoi menjëherë duke hedhur poshtë të gjitha pikat e marrëveshjes së arritur në Mukje, duke krijuar një rritje të tensionit mes FNÇ dhe Ballit Kombëtar⁶⁶.

Shpallja e kapitullimit të Italisë krijoi problemin e zotërimit të materialit ushtarak të njësisë ushtarake. Nga njëra anë qëndronin komandantët ushtarakë italianë, të cilët nuk kishin udhëzime nga drejtuesit e tyre se kujt do t'i dorëzoheshin dhe, nga ana tjetër, rivaliteti i të dyja grupimeve, të cilat nxitonin për të përfutur sa më shumë armatime nga pushtuesit e mundur. Ky është momenti i parë që të dyja grupimet u vendosën zyrtarisht përballë njëra-tjetrës. Porosia që drejtuesit lokalë të PKSHT marrin nga qendra e tyre është që të kontrolloheshin me kujdes lëvizjet e Ballit, në mënyrë që ai të "mos bëjë ndonjë kompromis me ushtrinë italiane"⁶⁷. Situata u ndoq nga afër edhe nga ushtarakët britanikë, të cilët mbështesnin njërin apo tjetrin grupim. Kështu, p.sh. drejtuesit e PKSHT në zonën e Vlorës ankoheshin se "Majori Ingles s'donte të armatoseshim duke çarmatosur ushtrinë Italiane. Për këtë punë ai na drejtonte letra me kërcënime, mirëpo kjo politikë nuk i shkoi mbasi i dham përgjigjen e duhur"⁶⁸. Ndërsa në Dibër, majori britanik Seymore kishte favorizuar forcat e UNÇ të Haxhi Lleshit kundër krerëve nacionalistë të Dibrës⁶⁹.

⁶⁴ M. Dezhgiu, *Shqipëria nën pushtimin ...*, f. 262-266.

⁶⁵ Për më tepër për Marrëveshjen e Mukjes shih: M. Dezhgiu, *Shqipëria nën pushtimin ...* f. 280-326.

⁶⁶ Mbi rolin e jugosllavëve në prishjen e Marrëveshjes së Mukjes shih: A. Lalaj, *Dosjet e luftës ...*, f. 59-61.

⁶⁷ AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 50, Letër e Dunavecit (Pandi Kristos) për komitetin qarkor të Korçës, 9 shtator 1943.

⁶⁸ AQSH, F. 18/APL, V. 1943, D. 4, fl. 3. Raport i komitetit qarkor të PKSHT për Vlorën për KQ të PKSHT.

⁶⁹ AQSH, F. 41/APL, V. 1943, D. 28, fl. 7, Letër e Haxhi Lleshit për Shtabin e Përgjithshëm, 13 shtator 1943.

Për drejtuesit komunistë duket se koha e propagandës kishte mbaruar. Më 10 shtator 1943, Enver Hoxha dërgon një qarkore ku porosiste për një ndryshim të vijës politike ndaj Ballit Kombëtar. Balli duhej të nxitej për të luftuar pushtuesin, duhet të pranonte aleancën me Koalicionin e Kombeve të Bashkuara, sidomos të pranonte bashkëpunimin me luftën kundër boshtit fashist të shteteve fqinjë, Greqinë dhe Jugosllavinë; të njiheshin këshillat nacionalçlirimtarë si të vetmet “organe të pushtetit demokratik dhe të insistohet në këtë pikë”; Balli duhet të dënonte të gjithë anëtarët që kishin bashkëpunuar me fashizmin⁷⁰. Në të njëjtën letër, Hoxha udhëzon strukturat e tij që të shtojnë propagandën në popull për ta diskredituar Ballin, në mënyrë që ai ta konsideronte atë (Ballin) shkaktar të vëllavrasjes së pashmangshme⁷¹.

Disa nga strukturat e Ballit, si duket të paduruara për të mposhtur komunistët, u bashkuan me italianët për t’i goditur ata. Kështu, në një raport të Ali Këlcyrës për Mit’hat Frashërin ai shprehet me shumë shqetësim për ngjarjet e Libohovës, ku, sipas tij, ballistët e atjeshëm me Nexho Bejlerin në krye ishin bashkuar me italianët kundër komunistëve “duke vrarë dhe shumë fshatarë të pafajshëm. Dërguam atje 100 veta nga fuqia që solla, - vazhdon ai, - do të vejë edhe një komision për hetime, do të formojmë edhe një gjykatore për të dënuar të komprometuarit, ish-shokët tanë”⁷².

Pushtimi gjerman i gjeti marrëdhëniet mes dy grupeve mjaft të tensionuara. FNÇ, i organizuar tashmë në struktura më të mëdha ushtarake dhe me një Shtab të Përgjithshëm të organizuar, u mblodh në Konferencën e Këshillit të Përgjithshëm Nacionalçlirimtar në Labinot (4-8 shtator 1943) ku vendosi se do të vijonte luftën kundër pushtuesit, por do të mendonte edhe për pushtetin politik të së nesërme. Deklarimi i këshillave nacionalçlirimtare si të vetmet organizma të njohur lufte dhe paqeje, ishte një tregues i qartë për qëllimet afatgjata të Frontit dhe të PKSH. Kjo do të thoshte se, për FNÇ, konsideroheshin të përfshirë në rezistencën kundër pushtuesit vetëm ata që i bashkoheshin Frontit, aktorët e tjerë ishin të gjithë pa dallim reaksionarë. Duket se qëllimi i PKSH ishte të fitonte kredibilitet dhe mbështetje te masat duke marrë flamurin e rezistencës kundër pushtuesit, por për t’ia arritur kësaj duheshin defaktorizuar kundërshtarët politikë.

Në këtë moment vendimtar për fatet e Atdheut, Balli Kombëtar shfaqet i çorientuar. Arsyet mund të kërkohen te zhgënjimi që pësoi për shkak të dështimit të Marrëveshjes së Mukjes, joshjes disi nga ideja e pavarësisë relative të propaganduar nga pushtuesit gjermanë apo edhe nga goditja që mori krahu revolucionar i Ballit, pas humbjes së Hysni Lepenicës dhe Safet Butkës. Nuk dokumentohet më që drejtuesit të orientojnë strukturat e tyre vartëse dhe secili nga ata fillon të ndjekë një politikë personale. Pikërisht në këtë kohë, më 1 tetor 1943, Enver Hoxha u dërgon të gjitha komitetete qarkore të tij letrën në të cilën urdhëron të goditen çetat e Ballit⁷³. Nuk dihet se në cilat rrethana, por strukturave drejtuese të Ballit u ra në dorë qarkorja e 1 tetorit e PKSH, të cilën ai e bëri publike me një trakt të shpërndarë në datë 9 tetor⁷⁴. Mit’hat Frashëri i përgjigjet me dërgimin e dy qarkoreve, të dyja në datën 7 tetor 1943. Në njërën prej tyre u kërkon

Boçi, S.
« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

⁷⁰ AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 11, fl. 20, Letër e Enver Hoxhës drejtuar të gjithë komitetete qarkore të PKSH, 10 shtator 1943.

⁷¹ Po aty, fl. 21.

⁷² AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 3, fl. 7, Raport nr. 3 i Ali Këlcyrës për Mit’hat Frashërin, 25 shtator 1943.

⁷³ AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 11, fl. 35-39, Letër e Enver Hoxhës drejtuar komitetete qarkore të PKSH, 1 tetor 1943.

⁷⁴ AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 13, Trakt i Ballit Kombëtar, 9 tetor 1943.

strukturave të Ballit në rrethe të ndalojnë përkohësisht veprimet kundër forcave gjermane⁷⁵, ndërsa në tjetrën porositi që sulmeve të komunistëve, t'u përgjigjen në të njëjtën mënyrë⁷⁶. Tipari i luftës civile i shtohet kështu rezistencës kundër pushtuesit, e cila tashmë zhvillohet aktivisht vetëm nga Fronti Nacionalçlirimtar.

Në këtë moment, FNÇ u tregua më i shkathët për të mos e ndarë rezistencën kundër pushtuesit me kundërshtarët politikë. Rezistenca e FNÇ kundër trupave nazifashiste ishte faktori kryesor që kushtëzoi mbështetjen ushtarake dhe financiare britanike dhe FNÇ u përpoq që ndihma britanike për njësitë ushtarake të tij, të ishte ekskluzive. Ndërsa krerët e Ballit përcaktuan nacionalizmin dhe antikomunizmin si themelet e politikës së tyre, por kjo ishte e pamjaftueshme për Misionet Britanike për të mbështetur Ballin. Në luftën e madhe botërore që po zhvillohej, lufta kundër ushtrisë gjermane ishte fjalëkalimi i çdo veprimi që mund të ndërmerrnin misionet aleate në Shqipëri. Marrëdhëniet e britanikëve me Ballin Kombëtar u përkeqësuan sidomos kur formacionet ushtarake të këtij të fundit filluan të bashkëpunonin me gjermanët, me synimin e luftës kundër komunistëve. Balli Kombëtar u transformua kështu nga një organizatë jo komuniste në antikomuniste për t'u kthyer në një grupim kolaboracionist. Ky ndryshim i politikës së Ballit shkaktoi amulli dhe brenda vetë radhëve të tij. Disa nga përfaqësuesit e krahut revolucionar të tij, si p.sh. Skënder Muço pati një lloj reflektimi për qenien e tij në këtë organizatë. Ka indikacione që ai të ketë deklaruar se do ta braktiste Ballin Kombëtar për të krijuar një parti socialdemokrate së bashku me Musine Kokalarin⁷⁷.

FNÇ arriti t'i shfrytëzonte kujdesshëm gabimet e Ballit Kombëtar, duke e demaskuar atë gjithnjë e më shumë. Dhe, ndërsa, FNÇ vazhdonte të rriste formacionet e tij ushtarake, tregonte njëkohësisht dhe një disiplinë dhe rregulla strikte në sjelljen e partizanëve ndaj popullsisë, krerët e Ballit, duket se gjithnjë e më shumë po humbnin kontrollin e vartësve të tyre lokalë. Në këtë përplasje të vështirë midis këtyre dy grupimeve, do të fitonte ai që, në raport me situatën e krijuar, gabonte më pak. FNÇ ishte më i qartë mbi qëllimet e tij dhe mbi mjetet që do të përdorte për arritjen e tyre. Në të kundërtën, Balli u shfaq me qëllime të qarta, por jo aktiv në përpunimin e taktikave të luftës pa kompromis kundër pushtuesit. Ballit Kombëtar i mungoi nuhatja politike për të harmonizuar qëndrimet e tij me ato të Aleatëve të Mëdhenj, të cilët bashkëpunuan ngushtësisht me njëri tjetrin, pavarësisht nga orientimi ideologjik e politik i tyre. Kjo mungesë orientimi, bëri që Balli të humbte mbështetjen e Aleatëve dhe mundësinë për t'u bërë faktor politik i rëndësishëm në Shqipërinë e Pasluftës. Historiografia komuniste ka glorifikuar meritën e Enver Hoxhës dhe PKSHP për fitoren kundër pushtuesit dhe marrjen e pushtetit në Shqipëri. Në një analizë, më të thellë dhe në të tjera rrethana, një "meritë" e madhe mund t'i atribuohet edhe gabimeve të kundërshtarëve të tij politikë, siç ishin edhe ato të Ballit Kombëtar.

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

⁷⁵AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 6, Qarkore nr. 6 e Mit'hat Frashërit drejtuar komiteteve krahinore të Ballit Kombëtar, 7 tetor 1943.

⁷⁶AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 7, Qarkore nr. 7 e Mit'hat Frashërit drejtuar komiteteve krahinore të Ballit Kombëtar, 7 tetor 1943.

⁷⁷AQSH, F. 14/AP, V. 1943, D. 24, fl. 12-13, Letër e Gogo Nushit për Enver Hoxhën.

Bibliografia

1. *Archivio Storico e Diplomatico del Ministero degli Esteri*, Serie S.: Gabinetto Albania, Busta 107, fascicolo Rapporti di Luogotenente Generale, Raport i Mëkëmbësit të Përgjithshëm, Jacomoni për ministrin e Jashtëm, kontin Ciano, 30 dhjetor 1941.
2. *Arkivi Qendror Shtetëror i Republikës së Shqipërisë (më tej: AQSH)*, Fondi (më tej: F.) 152, Viti (më tej: V.), 1942, Dosja (më tej: D.) 285.
3. AQSH, F. 152, V. 1942, D. 253, fl. 1, Raport i kuesturës së Shkodrës për Ministrinë e Brendshme, 16 mars 1942.
4. ASDME, S. Gabinetto Albania, B. 107, fasc. Rapporti di Luogotenente Generale, Raport i Mëkëmbësit të Përgjithshëm, Jacomoni për ministrin e Jashtëm, kontin Ciano, 30 dhjetor 1941.
5. Pierre Milza, *Historia e Italisë nga origjina në ditët tona*, Tiranë: "Dituria", 2012.
6. "Fronte Nazionale", në: *Dizionario del comunismo nell XX secolo*, a cura di Silvio Pons e Robert Service, Torino: "Einaudi".
7. Ana Lalaj, *Dosjet e Luftës, studime, artikuj, dokumente*, Tiranë: "Toena", 2014, f. 404-407, Letër e Miladin Popoviç për Ivan Milutonoviç për situatën politike në Shqipëri dhe statusin e saj, 29 korrik 1943.
8. AQSH, F. 14/Arkivi i PKSH gjatë Luftës (më tej: APL), V. 1942, D. 2, fl. 1, Fjala e mbajtur nga Miladin Popoviç në mbledhjen themeluese të PKSH.
9. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3, fl. 1, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.
10. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3, fl. 7, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.
11. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 5, fl. 1, Letër e Koço Tashkos për Internacionalen Komuniste, tetor 1942. K. Tashko kundërshtonte në këto pika direktivat e PKSH: çështja e Kosovës, çështja e ushtrisë shqiptare, puna me nacionalistët, lufta nacionalçlirimtare, nënçmimi i armikut të jashtëm.
12. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 3/1, fl. 1, Direktiva të KQ të PKSH për komitetet lokale të PKSH, pa datë.
13. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 4/1, fl. 1, Raport në emër të KQ të përkohshëm të PKSH, mbajtur në Aktivin e PKSH, prill 1942.
14. Paskal Milo, *Shqipëria në Luftën e Dytë Botërore*, vëll. 1, Tiranë: "Toena", 2014.
15. AQSH, F. 14/APL, V. 1942, D. 2, fl. 2, Letër e Koço Tashkos drejtuar Kominternit, pa datë.
16. Enver Hoxha, *Kur hidheshin themelet e Shqipërisë së Re*, Tiranë: "8 Nëntori", 1984.
17. *Politikë antikombëtare e Enver Hoxhës, Pleniumi i II i KQ të PPSH, Berat 23-27 nëntor 1944*, Tiranë: "Eurorilindja", 1996.
18. AQSH, F. 40/APL, V. 1942, D. 1, fl. 3, Rezolucioni i Konferencës së Pezës; Muharrem Dezhgju, *Shqipëria nën pushtimin italian (1939-1943)*, Tiranë: Mësonjëtorja, 2005.
19. AQSH, F. 20/APL, V. 1942, D. 1, fl. 1, Letër e Bardhos (Ymer Dishnicës) për Dunavecën (Pandi Kriston), pa datë.
20. Kristo Frashëri, *Mbi historinë e Ballit Kombëtar, vështrim kritik*, Tiranë: "Dudaj", 2012.
21. *Arkivi i Ministrisë së Brendshme (më tej: AMB)*, F. 4/02, V. 1954, D. 27, Statistika mbi krerët dhe anëtarët e Ballit Kombëtar. Dosja përmban të dhëna interesante për fatin e shumë prej anëtarëve dhe drejtuesve të Ballit Kombëtar. Shumë prej tyre ishin detyruar të largoheshin nga vendi, të tjerë ishin dënuar me pushkatim ose dënime të ndryshme, ndërsa të tjerë ishin të ndjekur nga Sigurimi i Shtetit.
22. Hasan Dosti, *Një jetë për çështjen shqiptare*, Tiranë: "Botart", 2008.
23. Uran Butka, *Lufta civile në Shqipëri 1943-1945*, Tiranë: "Drier", 2006.
24. *Safet Butka*, përgatitur për botim nga Uran Butka, Tiranë: "Maluka", 2003.
25. Faik Quku, *Qëndresa shqiptare gjatë Luftës së Dytë Botërore 2 (1941-1944)*, Tiranë: ILAR, 2006.
26. AQSH, F. 270/APL, D. 11, fl. 4, Dekalogu i Ballit Kombëtar, 1942.
27. AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 1, Udhëzim për sjelljen e anëtarësisë së Ballit Kombëtar, pa datë.
28. AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 10, Nga procesverballi i Konferencës I të PKSH, mars 1943.
29. AQSH, F. 18/APL, V. 1943, D. 6, fl. 1, Letër e Gjin Markut për Mehmet Shehun mbi marrëdhëniet me Ballin Kombëtar, pa datë.
30. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 9, fl. 2, Raport i Çakallit (Dilaver Poçi) për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 20 shkurt 1943; AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 10, fl. 32, Nga diskutimi i Bedri Spahiut në Konferencën I të PKSH, mars 1943.
31. *Shënime për Shqipërinë, dokumente historike italiane nga Arkivi Shtetëror italian, prill-korrik 1943*, përgatitur për botim nga Bejtullah Destani dhe Ethem Çeku, Londër: Qendra për Studime Shqiptare, 2015.
32. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 9, fl. 2, Raport i Çakallit (Dilaver Poçi) për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 20 shkurt 1943.
33. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 2, fl. 3, Qarkore e qarkorit të PKSH për Gjirokastrën për çetat partizane në krahinë, 15 shkurt 1943.
34. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 3, fl. 1, Letër e Kaçiatorit (Bedri Spahiut) për KQ të PKSH, 18 shkurt 1943.
35. AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 4, fl. 3, Letër e Abaz Ermenjit për komandën e qendrës Skrapar, 16 janar 1943.
36. AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 4, fl. 4-5, Letër e partizanëve dhe vullnetarëve të disa fshatrave, si dhe Avni Kapinovës për komisionin e luftës, Vërzhezhë, 16 janar 1943.
37. AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 2, fl. 1, Raport i nënshkruar nga Tomori (Ali Shehu) për komitetin qarkor të Beratit, 1 shkurt 1943.
38. AQSH, F. 40/APL, V. 1943, D. 3, fl. 9, Referati i Enver Hoxhës në mbledhjen e Këshillit të Përgjithshëm

Boçi, S.

« Grupimet politike dhe tiparet e rezistencës shqiptare kundër pushtuesit italian (1942-1943) »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

Nacionalçlirimtar të Labinotit, 4 korrik 1943.

39. AMB, F. i dosjeve hetimore dhe gjyqësore, V. 1945, D. 1568, Nga deponimi i Bahri Omarit në Gjyqin Special, 10 mars 1945. B.
40. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 1, fl. 1 Letër e Enver Hoxhës për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 23 shkurt 1943.
41. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 1, fl. 2, Letër e Enver Hoxhës për komitetin qarkor të PKSH për Gjirokastrën, 23 shkurt 1943.
42. AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 2, fl. 10, Letër e Semanit (Enver Hoxhës) për komitetin qarkor të PKSH për Korçën në lidhje me punën me grupin fraksionist "Zjarri", mars 1943.
43. AQSH, F. 19/APL, V. 1943, D. 2, fl. 5/1, Raport i Xhelal Staraveckës dhe Beqir Zaloshnjës, përkatësisht komisar dhe komandant i çetës së Skraparit për komitetin qarkor të Beratit, 20 mars 1943.
44. Ali Këlcyrë, *Shkrime për Historinë e Shqipërisë*, përgatitur për botim nga Tanush Frashëri, Tiranë: "Onufri", 2012.
45. AQSH, F. 152, V. 1943, D. 141, fl. 3-4, Shkresë e Zyrës Politike të Ministrisë së Brendshme për Këshillin e Ministrave, 17 qershor 1943.
46. AQSH, F. 152, V. 1943, D. 121, fl. 1, Njoftim i Prefekturës së Korçës për Ministrinë e Brendshme, 4 maj 1943; AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 14-15, Letër e Plakut (Pëllumb Dishnicës) për KQ të PKSH, pa datë.
47. AQSH, F. 17/APL, V. 1943, D. 2, fl. 8, Letër e Laskos (Haki Toska) për qarkorin e PKSH për Gjirokastrën në lidhje me arrestimin e Ali Këlcyrës, 16 qershor 1943.
48. AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 14-15, Letër e Plakut (Pëllumb Dishnicës) për KQ të PKSH, pa datë. Dishnica ndër të tjera përmend se "Rrethimi i Vodicës qe një humbje për Safetin, dhe aty këtu dukeshin shenja se krerët e Ballit kërkonin t'afroheshin për të bërë një bashkim".
49. AQSH, F. 20/APL, V. 1943, D. 4, fl. 50, Letër e Dunavecit (Pandi Kristos) për komitetin qarkor të Korçës, 9 shtator 1943.
50. AQSH, F. 18/APL, V. 1943, D. 4, fl. 3, Raport i komitetit qarkor të PKSH për Vlorën për KQ të PKSH.
51. AQSH, F. 41/APL, V. 1943, D. 28, fl. 7, Letër e Haxhi Lleshit për Shtabin e Përgjithshëm, 13 shtator 1943.
52. AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 11, fl. 20, Letër e Enver Hoxhës drejtuar të gjithë komiteteve qarkore të PKSH, 10 shtator 1943.
53. AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 3, fl. 7, Raport nr. 3 i Ali Këlcyrës për Mit'hat Frashërin, 25 shtator 1943.
54. AQSH, F. 14/APL, V. 1943, D. 11, fl. 35-39, Letër e Enver Hoxhës drejtuar komiteteve qarkore të PKSH, 1 tetor 1943.
55. AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 13, Trakt i Ballit Kombëtar, 9 tetor 1943.
56. AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 6, Qarkore nr. 6 e Mit'hat Frashërit drejtuar komiteteve krahinore të Ballit Kombëtar, 7 tetor 1943.
57. AQSH, F. 270/APL, V. 1943, D. 1, fl. 7, Qarkore nr. 7 e Mit'hat Frashërit drejtuar komiteteve krahinore të Ballit Kombëtar, 7 tetor 1943.
58. AQSH, F. 14/AP, V. 1943, D. 24, fl. 12-13, Letër e Gogo Nushit për Enver Hoxhën.

Boçi, S.

« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Boçi, S.
« Grupimet
politike
dhe tiparet
e rezistencës
shqiptare
kundër
pushtuesit
italian
(1942-1943) »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

“Kanuni i Zhuriës”, një akt i rëndësishëm për organizimin e funksionimin e sistemit gjyqësor shqiptar

Dr. Xhavit SHALA
Drejtor i Kërkimeve Shkencore
Akademia e Sigurisë

Më 23 maj 1913, qeveria e dalë nga Kuvendi i Vlorës, miratoi “Kanunin e Zhurisë”, i përgatitur që më 13 maj nga ministri i Drejtësisë, Petro Poga. Hartimi dhe miratimi i këtij dokumenti përbënte një hap të rëndësishëm për krijimin e drejtësisë penale të shtetit të ri shqiptar. “Kanuni i Zhurisë” kishte si qëllim mbrojtjen e rendit e të sigurisë dhe luftën kundër fajeve (veprave penale) nëpërmjet hetimit e gjykimit të tyre sipas ligjit. Në një farë mënyre ky akt juridik hodhi themelet e një procedure penale shqiptare. Në të jepej nocioni i fajit (veprave penale) dhe ndarjes së tij në tri kategori sipas modelit perëndimor: në faje të dëmeve, faje të vështira (delikte) dhe faje të shëmtueme (krime). Sipas këtij akti juridik “Çdo punë që rrëzon të drejtat e robit duke prurë dëm e ndalim në jetën, në lirinë, dhe në kamjen e tij është faj. Fajet janë të ndalueme nga qeveria, e cila është e detyruar të ruajë jetën, lirinë dhe kamjen e çdo njeriut. Cilido fajtor dënohet pas kanunit të dënimit. Fajet janë tri lloj: fajet e dëmevet, fajet e vështira dhe fajet e shëmtimevet. Në këtë dokument përcaktohen dhe shkallët e gjyqësorit që do t'i gjykojnë fajet sipas kategorizimit të tyre. “Dëmet dhe të vështirat do të gjykojnë në gjykata të veçanta. Shëmtimet do të gjykojnë pas zakoneve të Shqipërisë me anë të pleqësiës që do jet e betuar e që prandej quhet zhurië. Për zgjedhjet dhe mënyrën e gjykimit të së cilës u fillua një kanun i tillë”. Përveç sistemit të drejtësisë penale, Kanuni i Zhurisë përbën një akt të rëndësishëm edhe për organizimin dhe funksionimin e sistemit gjyqësor shqiptar.

Botim
anastatik,
viti 1914
« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Pas shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, qeveria e dalë nga Kuvendi i Vlorës, ndonëse në kushte të vështira dhe në një territor të ngushtë, filloi ngritjen e strukturave bazë të shtetit të ri shqiptar. U investua ndërmjet të tjerave në tre drejtime kryesore dhe konkretisht në ngritjen e sistemit gjyqësor, organizimin strukturor të qeverisjes vendore si dhe ngritjen e strukturave të reja të sigurisë.

Kështu, më 23 maj 1913, qeveria e dalë nga Kuvendi i Vlorës, miratoi “Kanunin e Zhurisë”, i përgatitur që më 13 maj nga ministri i Drejtësisë, Petro Poga. Hartimi dhe miratimi i këtij dokumenti përbënte një hap të rëndësishëm për krijimin e drejtësisë penale të shtetit të ri shqiptar¹. “Kanuni i Zhurisë” kishte si qëllim mbrojtjen e rendit e të sigurisë dhe luftën kundër fajeve (veprave penale) nëpërmjet hetimit e gjykimit të tyre sipas ligjit. Në një farë mënyre ky akt juridik hodhi themelet e një procedure penale shqiptare. Në të jepej nocioni i fajit (veprave penale) dhe ndarjes së tij në tri kategori sipas modelit perëndimor: në faje të dëmeve, faje të vështira (*delikte*) dhe faje të *shëmtueme* (krime). Sipas këtij akti juridik “Çdo punë që rrëzon të drejtat e robit duke prurë dëm e ndalim në jetën, në lirin, dhe në kamjen e tij është faj. Fajet janë të ndalueme nga qeveria, e cila është e detyruar të ruajë jetën, lirinë dhe kamjen e çdo njeriut. Cilido fajtor dënohet pas kanunit të dënimit. Fajet janë tri lloj: fajet e dëmevet, fajet e vështira dhe fajet e shëmtimevet². Në këtë dokument përcaktohen dhe shkallët e gjyqësorit që do t’i gjykojnë fajet sipas kategorizimit të tyre. “Dëmet dhe të vështirat do të gjykohen në gjykata të veçanta. Shëmtimet do të gjykohen pas zakoneve të

**Botim
anastatik,
viti 1914**
« Kanuni
i Zhuriës”,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

¹Kanun i Zhuriës, botuar në Revistën “Përlindja e Shqipëniës” në disa numra resht dhe konkretisht: në numrin 13, e mërkurë 12/25 shkurt 1914, f. 4-5; në numrin 14, e shtunë 15/28 shkurt 1914, f. 4-5; në numrin 15, e mërkurë 19/4 mars 1914, f. 4-5; në numrin 17, e mërkurë 26/11 mars 1914, f. 4-5; në numrin 18, e shtunë 1/14 mars 1914, f. 4-5;

²Kanun i Zhuriës, botuar në revistën “Përlindja e Shqipëniës” 12/25 shkurt 1914, Parathënie, f. 4, Vlorë 1914.

Shqipëriës me anë të pleqësiës që do jet e betuar e që prandej quhet zhurië. Për zgjedhjet dhe mënyrën e gjykimit të së cilës u fillua një kanun i tillë³.

Përveç sistemit të drejtësisë penale, Kanuni i Zhuriës përbën një akt të rëndësishëm edhe për organizimin dhe funksionimin e sistemin gjyqësor shqiptar. Në pjesën e parë të kanunit përcaktohen rregullat për zgjedhjen, organizimin dhe funksionimin e zhuriës, pra për organizimin e drejtësisë e penale në të cilën gjykohej me juri. Pas një sistemi zgjedhësh për anëtar të jurisë të përshkruar deri në detaje⁴, përcaktohen dhe kriteret për të qenë anëtar jurie. “Ata që do zgjidhen në pleqësinë e zhurisë duhet të jenë njerëz të ndershëm me këto shenja 1. nën urdhër shqipëtar, 2. të kenë mbushur 20 vjet, 3. të paguaj në qeverie pak e shumë pagesë, 4. shkollarë, avukatë, shëronjës, barnabënjës, tregtarë të pa varfëruar, 5. Cili do që do të ketë mbaruar një shkollë të mesme. Nga këta do preferohen të mirët, të diturit, të provuarit”⁵. Në pjesën e dytë të “Kanunit të Zhuriës” jepen hollësitë dhe rregullat e përgatitjes së procesit të gjykimit, duke filluar nga seanca përgatitore, zgjedhja nga lista e miratuar e anëtarëve të jurisë, pranimi dhe caktimi i mbrojtjes, si dhe bëja (betimi) i anëtarëve të jurisë⁶ duke përcaktuar dhe formulën përkatëse dhe deri në mënyrën e rreshtimit të palëve në sallën e gjyqit⁷. Si të mbarojë bëja “kryetari i gjykatës do të rrijë në krye, në të djathtë të tij do të rinë anëtarët e gjykatës dhe në fund prokurori, dhe nga anë e mëngjër do rrijë kryetari i zhuriës”⁸.

Në pjesën e tretë përshkruhet mënyra e zhvillimit të gjyqit, duke filluar nga pyetja e nënëgjyqësit (të pandehurit) për gjeneralitetet, pyetjen e dëshmorëve (dëshmitarëve), fjalën e prokurorit, mënyrën e marrjes dhe të komunikimit të vendimit etj.⁹.

Në pjesën e katërt të titulluar “Gjyqi pa çfaqje” përshkruhen rregullat për zhvillimin e gjyqit në mungesë të fajtorit, etj. Edhe kur nuk arrestohet shëmtuesi (autori i krimit) pyetësi (hetuesi) do të hetojë ngjarjen, mbledhë provat, “raportin e mjekësisë dhe të autopsisë”, pyesë dëshmorët (dëshmitarët), etj. Pasi të mbarojë hetimet “shkruan vendimin e ankimit dhe si ta nënshkruajë mbledh letrat e ngjarjes dhe të gjitha ja jep prokurorit dhe prokurori i dërgon në gjykatë”¹⁰ dhe urdhëron xhandarmërinë që “ta zere të ikurin apo të ikurit (filar)”¹¹. Pas kësaj gjykata i jep dhjetë ditë kohë filarit që të paraqitet në gjykatë. Këtë njoftim gjykata ja dërgon në vendin ku ai rri ose në gazeta. Pasi kalojnë dhjetë ditë dhe autori nuk paraqitet, fillojnë procedurat për zhvillimin e gjyqit “paçfaqësisht” (në mungesë) dhe pa përfaqësuesin e tij, deri në daljen e vendimit të gjykatës. “Niset gjyqi dhe gjikonet pa parfaqësonjës nga ana e paçfaqurit dhe mbaronet sikur do ish faqeza”¹². Pas daljes së vendimit, gjykata i jep përsëri kohë edhe 21 ditë të

Botim

anastatik,
viti 1914

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

³ Po aty.

⁴ Po aty. Neni 1 deri 8.

⁵ Po aty, Neni 3, f. 4.

⁶ Kanun i Zhuriës, neni 12: Beja (betimi) i anëtarëve të jurisë do të bëhej ditën e gjyqit, përpara fillimit të seancës, përpara kryetarit të Gjykatës dhe Prokurorit, duke e vënë dorën në libër të shenjtë, secili sipas fesë së tij sipas kësaj formule: “Betohe me emër të Perëndisë që është një dhe jap besën e shqiptarit që në gjyq që do të gjykoj, do të zgjedh të vërtetën pa frikë nga njeri por vetëm me frikën e Zotit pa mbajtur anë e askujt. Nuk do të vë re as armiqësi, as fjale e as lutje do të ndëgjoj nga njëri për vetëm diktoj të vërtetën në mendje e në shpirt të liruar, dhe se do ta them dhe do ta jap votëm time vetëm për të vërtetën dhe në punofsha kundër zërit tim Zoti më gjykoftë”. Pas kësaj Kreytari i Gjyqit do ti përgjigjet “Në mos gjykoftsh më të drejtë, Zoti të gjykoftë”.

⁷ Po aty, Nenet 9 deri 12.

⁸ Po aty, Neni 12.

⁹ Kanun i Zhuriës, botuar në Revistën “Përlindja e Shqipëniës”, në numrin 15, e mërkurë 19/4 mars 1914, Neni 13-16, f. 4-5.

¹⁰ Kanun i Zhuriës, botuar në Revistën “Përlindja e Shqipëniës”, në numrin 17, e mërkurë 26/11 mars 1914, f. 4-5, Neni 20.

¹¹ Po aty.

¹² Po aty, Neni 21.

tjera për të kundërshtuar këtë vendim. “*Cilido që të jetë dënuar me letërvendim pa çfaqje, që nga dita që t’i ipet letërvendimi në dorë a në shtëpi a në fëmijë të tija, në njëzet e një ditë e ka të drejtë ta kundërshtojë me kërkesë që do të jepet tek Kryetari i Gjykatës për tu vështruar gjyqi përsëri*”¹³, këtë herë duke qenë i arrestuar. Në të kundërtën nuk pranohet kërkesa dhe pas kalimit të afatit 21 ditor vendimi merrte formë të prerë dhe ishte i përmbarueshëm. Pas kësaj parashikoheshin procedura të veçanta për “firarin”. Kështu, “*nëqoftëse s’vjen t’i bëjë kundërshtim vendimit po mbetet i pa çfaqur dhe t’mos ipet, kudo që të gjendet, të vritet prej zhandarmëries, dhe do ti merret kamja e tija, c’do gjë të ketë nga ana e qeverisë dhe do ti shitet në ankan për qeverien, dhe fëmijë e tija do t’i ngrihen e do ti dërgohen në tjetër vend të Shqipërisë*”¹⁴. Kjo procedurë ishte parashikuar të ndiqej për të gjitha fajet e kategorisë “shëmtime” (krime), në të cilën përfshihen dhe vrasjet në familje. Pra, procedura për autorët e pa dorëzuar të vrasjeve, pas kalimit të afatit 21 ditor të ankimit, parashikonte edhe vrasjen e tyre nga xhandarmëria, konfiskimi i kamjes (pasurisë) dhe internimin e familjes. Vetëm nëse vendimi i gjykatës është me vdekje, ai është automatikisht i apelueshëm dhe do të përmbarohet “*pasi të vërtetohet nga gjykata e diktimit*”¹⁵.

Në pjesën e pestë të “Kanunit të Zhuriës”, të quajtur “Diktimi”, jepen procedurat dhe afatet e apelimit (diktimit) të një vendimi¹⁶, ndërsa në pjesën e gjashtë dhe të fundit të “Kanunit të Zhuriës”, të titulluar “Përmbarimi”, jepen afatet e përmbarimit të vendimeve të gjykatave. Përveç vendimeve të dënimit me vdekje, të cilat përmbarohen pasi të jenë shqyrtuar nga Gjykata e Diktimit, vendimet e tjerë hyjnë në fuqi pas një afati dhjetë ditë nëse nuk kundërshtohen¹⁷. Në zbatim të “Kanunit të Zhuriës” u ngritën gjykatat e para shqiptare. Në Vlorë u krijua e para *gjykatore politike dhe penale*, me kryetar Kristo Floqin, e cila, më pas, u quajt Gjykata Kriminale e Vlorës. Gjykata u krijuan dhe në Berat¹⁸, Lushnjë¹⁹ e Elbasan²⁰.

Pas një analize në këndvështrimin historik dhe juridik të “Kanunit të Zhuriës” mund të arrijmë në përfundimin se ai përbën një akt të rëndësishëm për organizimin e funksionimit të sistemit gjyqësor dhe atij procedural penal shqiptar. Procedurat që ai përcaktoi për hetimin, gjykimin dhe përmbarimin e vendimeve në rastet e krimeve të rënda (shëmtimeve), shërbyen si model edhe në qeverisjet e mëvonshme shqiptare deri në vitin 1938, duke ndikuar në vendosjen dhe ruajtjen e rendit e të sigurisë dhe luftën kundër krimit e vrasjeve në Shqipëri.

Në vijim, për t’ia lënë komentet e tjera vetë lexuesit të revistës sonë, po e botojmë të plotë “Kanunin e Zhuriës”.

¹³ Kanun i Zhuriës, botuar në revistën “Përlindja e Shqipëniës”, në numrin 18, e shtunë 1/14 mars 1914, f. 4-5, Neni 22.

¹⁴ Kanun i Zhuriës, botuar në revistën “Përlindja e Shqipëniës”, në numrin 17, e mërkurë 26/11 mars 1914, f. 4-5, Neni 21.

¹⁵ Kanun i Zhuriës, botuar në revistën “Përlindja e Shqipëniës”, në numrin 18, e shtunë 1/14 mars 1914, f. 4-5, Neni 22.

¹⁶ Po aty, Neni 23 deri 26.

¹⁷ Po aty, Neni 29.

¹⁸ Revista “Përlindja e Shqipëniës”, nr.19, 2/15, Vjeshtë e Dytë, f. 6, viti 1913.

¹⁹ Revista “Përlindja e Shqipëniës”, nr.23, e mërkurë, 30/12, Vjeshtë e Dytë, f. 8, viti 1913: Njoftim i Kryetarit të Gjykatës Politike Lushnje, datë 23.10.1913.

²⁰ Revista “Përlindja e Shqipëniës”, nr.32, e shtunë, 7/20, Dhetuer. Viti 1913, f. 6: Njoftim i Gjykatës së Shëmtimeve të Elbasanit, 26, Vjeshtë e Tretë, 1913.

PERLINDJA E SHQIPËNIËS

ORGAN PER ME MPROJTUR TË DREJTAT KOMBËTORE.
DEL, NË VLONË, DITËN E MËRKURË E TË SHTUNËN.

S. 2082

Drejtat i përgjegjshëm: D. BERATTI.

DREJTIMI:
"PERLINDJA E SHQIPËNIËS",
VLONË

NË SHQIPËNIË:
1 vjet 30 grosh
6 muaj 20 "
3 " 15 "

PAJTIMI:

1 vjet 12,50 franga
6 muaj 8 "
3 " 4 "

BIBLIOTEKA KOMBETARE
PËRITIM:

Urimi i Qeverrisë së Perkoheshme dhe përgjegjia e L. T. Princit de Wied

Qeverria e Perkoheshme e uroi per motin e ri 1914 dhe L. T. Princin de Wied, i cili pat mirësiën të përgjegjet sakaj. Më poshtë botojmë telegramin e Qeverrisë dhe telegramin e L. T. Princit.

Lartësiës së Tij Princit Wilhelm de Wied,

Potsdam.

Jam i lumtur t'i tregoj Lartësiës s'Uaj urimet e mija e të pjesëtarëve të tjerë të Qeverrisë së Përtashme të Shqipëniës per motin e ri e T'U dëftoi ndjenjat besnikësie që ushqen populli shqiptar per Naltësiën t'Uaj, në duart e të Cilët vendoi t'a verë fatin e atdheut të vet.

Kryetar' i Qeverrisë së Perkoheshme të Shqipëniës,
Ismail Qemal.

Teksti frëngjisht:

Son Altesse Prince Guillaume Wied,

Potsdam.

Je m'estime heureux d'exprimer à Votre Altesse mes sincères vœux ainsi que ceux des membres du gouvernement provisoire de l'Albanie pour la nouvelle année et de profiter de cette occasion pour être l'interprète des sentiments de dévouement du peuple Albanais envers Votre Auguste personne à la quelle avec joie et confiance a décidé confier le sort de sa patrie.

Président du Gouvernement Provisoire albanais:
Ismail Qemal.

Përgjegjia e L. T. Princit:

Zotoniës Ismail Kemal Beut.

VLONË

Ju falem nderit shumë per urimet t'uaaj dhe të mirësiës të tjerë të Qeverrisë së Perkoheshme.

Duke qenë i prekur në zemër prej ndjenjave që tregoni me kaq drejtë, ju dëshiroj edhe unë vjetin e ri të mirë e shpresoj se 1914 i ka per të prurë lumtësië e mbarësië të Shqipëniës.

Wilhelm Princ de Wied.

Teksti frëngjisht:

Monsieur Ismail Kemal Bey,

Vallona.

Je vous exprime tous mes remerciements pour vos bons vœux et ceux des membres du Gouvernement Provisoire. J'en

suis vivement touché ainsi que des sentiments sinceres qu' ils temoignent, en vous souhaitant de même une bonne nouvelle année, j'espère que 1914 portera bonheur et prospérité à toute l'Albanie.

Guillaume,
Prince de Wied

Urimet që morri per motin e ri Z. Kryetar i Qeverrisë nga Qeverria e Italisë dhe e Austro-Ungarisë.

Në urimet që dergoi per motin e ri Qeverria shqiptare n'Austrië e n'Italië, morri përgjegjjet që botojmë më poshtë.

Urimi që dergoi Z. Kryeqeverritar te Ministrat e punëve të jashtme, në Romë e në Vindë:

Jam i lumtur t'i dergoj, me anë të Çkëlqësiës t'Uaj, të parat urime të kombit shqiptar per motin e ri, qeverrisë t'Uaj, dhe me këtë rast t'i ftaq, shkelqesës t'Uaj, mirënjohjtjen e thellë të popullit shqiptar si dhe mirënjohjtjen t'ime per ndihmën mirëdashëse me të cilën Shqipënia pati inependencën e saj.

Kryetar' i Qeverrisë së Perkoheshme të Shqipëniës.

ISMAIL QEMAL.

Telegrama e Z. De San Giuliano, ministri i punëve të jashtme i Italisë:

Shkëlqesës së Tij Ismail Qemalit,

Kryetar' i Qeverrisë së Perkoheshme.

VLONË

I falem nderit Shkëlqesës s'Uaj per ndjenjat që ka mirësiën të më tregojë e i lutem që t'i pelqejë urimet e mija per mbarësiën e Shqipëniës inependente.

San Giuliano.

Telegrama e Z. Kont Berchtoldit, ministri i punëve të jashtme i Austro-Ungarisë.

Shkëlqesës së Tij

Ismail Qemal Begut

Kryetarit të qeverrisë së perkoheshme të Shqipëniës

në Vlonë.

Nzitonj t'i ftaq Sh. T. gjatjetimet më të kthjellta, të qeverrisë Perandore dhe Mbretërore, per urimet që pati mirësiën të n'a dërgojë, me rast të motit ri, dhe i lutem të politisë më të nzhatat urime që qeverria P. dhe M. bën për fatmirësiën dhe përmirimin të trimit komb Shqiptar.

Berchtold

Botim
anastatik,
viti 1914

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

KANUN I ZHURIËS

Parëthenje

Ç' do punë që rrëzon të drejtat e robit dyke prurë dëm e ndalim në jetën, në liriën, dhe në kamjen e tij është faj. Fajet anë të ndaluara nga Qeverria, e cila është e detyruar të ruaj jetën, liriën, dhe kamjen e ç' do njeriut. Çili do fajtor dënohet pas kanunit dënimit. Fajet janë tri lloj ; fajet e dëmevet, fajet' e vështira dhe fajet e shëntimevet.

Dëmet dhe të vështirat do gjykohen në gjykata te veçanta. Shemtimit do të gjykonen pas zakoneve të Shqipëriës me anë të pleqësiës që do jet' e betuar, e që prandaj quhet Zhurië.

Për zgjedhjat dhe mënyrën e gjykimit të së cilës u fillua një kanun i këtilli.

PJES' E

Zgjedhjat' e Zhuriës

Nën' i 1. Ç' do pretorië dhe nënëpretorië, bashkë me gjithë krahinat' e tyre kanë të drejtë të marrin pjesë në zgjedhjet të pleqësiës Zhurisë. Cilido kryetar qyteti a katundi, bashkë me anëtarët e tyre, kan detyrë të bënë një katalog të njerzëve që gjenden në qytet a në katund, tuë deftuar punën dhë vjet' e tyre. Këta katalogë të veçantë që' do të bënë nga an' e pleqësiës të çdo katundi do dergohen të primar' i krahinës. Primari bashkë me këshillën e krahinës do të hetojnë gjithë katalogët e katundëvet për të hequr emrat e atyre që s' munden të jenë pleqë në Zhurië. Pas si t' i gjemëtojnë, do te fillojnë një katalog tjetër, tuë shkruar vetëm emrat e atyre që munden të jenë pleqë në Zhurië. Këtë katalogë primari do t'i dergojë të Kryetar' i keshiles së qytetit. Kryetar' i qytetit pretoriës a nënëpretoriës, dhe ata bashkë me këshillat' e tyre, vënë re mirë persëri gjithë katalogët e krahinave, që të mos mbetet shkruar no një nga ata që s' munt të marin vënt në Zhurië.

Më së fundi ata emra që do të mbetën nga Katalogët e krahinave dhe të qytetit, do t' i shkruajnë në një katalog të math të pergjithshëm; dhe nga emrat e katalogut të fundit do zgjidhen me vota tridhet' e gjasht veta, emrat e të cilëve do shkruhen në nje letrë të veçantë, ajo, si të nënëshkruhët nga an' e Kryetarit dhe pleqësiës së këshillës, do t' i dërgohët nënpretorit a pretorit, dhe ay do t' i dergoj prokuroriës së gjykatës së shëntimeve.

Nën' i 2. Zgjedhjet e Zhuriës, në ç' do vënt do bënë në Janar të ç' do viti. Katalogët e katundeve do jenë gati në

*Botim
anastatik,
viti 1914*

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
glyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

dhetë ditt, që nga dit' e par' e Janarit, dhe katallogët e Krahinave persëri në dhetë ditt, dhe i qytetit me gjithë zgjedhjet në një-zët ditt; në funt të Janarit do jenë dhënë të prokurori pa ndalim dhe kjo zgjedhje do ketë fuqië për një vit.

Nën' i 3. Ata që do zgjidhen në pleqësinë, e zhuriës, duhet të jenë njerës të ndershëm me këto shënja. 1. nën urdhën Shqipëtar, 2. të kenë mbushur njizet vjet, 3 të paguaj në qeverrië pak' a shumë pagesë, 4 shkollarë, avukatë, sheronjës, barnabënjes, tregëtarë fë pa-varfëruar, 5 cili do që do të ketë mbaruar një shkollë të mesme (gjimnas). Nga këta do preferohen të mirët, të diturit, e të provuarit,

Nën' i 4. Pleqt' e zhuriës do mos munden të jenë : 1 shkronjesit e shtetit. pretorët, nënpretorët, primarët, antarët e krahinave, kryetarët e katundeve e të qyteteve, direktorët e policiës, 2. gjykatasit, prokurorët nënprokurorët, 3. gjithë sa merren me punëra fetare. 4 kushdo që do jetë deshmor në gjytet që do jetë për te gjykuar, nga an' e Zhuriës, ay që do të ketë të bëjë drejt për drejt a anazi me gjyq, a me ata që janë nëngjyq. 5 të dënuarit në ç'do farë burgjë a në gjobë gjer me 50 fraka 6, Kush do që të jetë dënuar në vdekje civile dhe të ketë shkuar të shtatëdhjet e pesë vjetë.

Nën' i 5 Zgjedhjet do bënë në pernjeshme pa tjetër, dhe do meritohen ata që do kenë ato cilësië q' u thanë më sipër te nen' i tretë.

Se ne mos qofshin pas nënit të tretë do gremisen dhe në vënt t' atyre do zgjedhen të tjerë. Në qoftë së, Krahinat a nënëpretoritë a pretoritë nuk do t'i kenë bërë zgjedhjet me kohë, atëherë do ketë të drejtë për pretorinë pretori, dhe për nënëpretorin nënpretori, të zgjedhenë pleqt' e Zhuriës pas katallogut të vitit parë, dhe katallogun e zgjedhjeve do t' ia japin prokurorit si u tha te nen' i 4.

Nën' i 6. Prokurori si të marrë katallogun e emrave të pleqësiës së Zhuriës, do t' u apë nga një kopje gjithë nënëgjyqësve me deftesë të nënëshkuar, dhe në kanë të bëjnë nonjë kundrështim kundrë zgjedhjeve, kanë të drejtë ta bejne në pesë ditt, së si të shkojnë të pesë ditt, kundrështim i tyre nukë do të degjohet, dhe do jet' i rrëzuar vetjut. Po në qoftë që prokurori a nënëgjyqsisit bëjnë kundrështim: kanë të drejtë t' a bëjnë me kerkesë. Kërkesat e tyre do ipen të kryetari i gjykatës, kryetar' i gjykatës të këtilla kërkesa të kundrështimit do t' i dërgojë të shkronjësi i gjykatës për shënuar në protokoll, dhe do t' i mbajë sa të vinë nga prokurori dosiat e gjyqit q' është bërë kundrështimi.

(Ka dhe më).

(Pason nga No. 13)

Nën' i 7. Prokurori, si të marë katalogun e zhuriës dhe si t'u japë zyrtarisht kopiatë nënëgjyqësve atë katalog me gjithë dosia e gjyqit, do t'i dërgojë në gjykatë. Kryetar' i gjykatës, katalogun dhe dosiat do t'i dërgojë te shkresi i gjykatës, për t'i shënuar në protokoll dhe t'i bashkojë në kërkesat e kundrështimit (në pastë të këtilla) dhe t'i kthejë përsëri të kryetari i gjykatës. Kryetari, bashkë me anëtarët, do t'i këndojnë me radhë, më parë se të bënet gjyqi dhe do shënojnë një ditë për të gjykuar kundrështimet dhe për të lajmëruar nënëgjyqësit për çështjen e gjyqit. Do ftojë prokurorë vajtorë, dhe nënëgjyqësit të jenë gati në gjykatë ditën e shënuarë.

Nën' i 8. Atë ditë, që dotë jet' e shënuar për gjyq të par si të mblihet gjykata dhe prokurori me vajtorë edhe nënëgjyqësit, do të niset gjyqi me dyër të hapëta botësisht, dhe më parë do të këndonen kërkesat' e kundrështimit kundra zgjedjevet zhuriës (në pastë) dhe në qoftë që të kupëtohet që zgjedhjet e zhuriës nuk janë bërë pas nënit të tretë, po është zgjedhur no-një nga ata që s' munden të zgjidhen, atëhere, vendoset nxjerja e atyre që s' kishin të drejtë, dhe në vënt të atyre për të zgjedhën të tjerë; katalogu kthenet te prokurori dhe nga prokurori te pretori a nënpretori, dhe gjer sa të kthehet katalogu gjyqi do të mungojë, po ditën e kthejes të katalogut do t' e shënojë gjykata dhe do t'a botojë. Si të mbaronen zgjedhjetë pa kundrëstim, nga no një anë, do të pranohen plëq' e Zhuriës.

PJES' II.

Pregatitjet' e gjykimit

Nën' i 9. Si të jenë të pranuar pleqt' zhuriës, gjykata, do shënojë një ditë për të pregatitur gjyqin, dhe atë ditë do ketë thirrur gjithë ata që kanë të bëjnë në gjyq, dhe përsëri do nisin gjyqi me dyer hapët botësisht, dhe më përpara do t'u këndojë nënëgjyqësve vendimin e ankimit që dëftën çështjen e gjyqit, dhe Kryetari do t'u thotë nënëgjyqësve në kanë për të dëftuar no një a dy a sa të duan përfaqësonjës për t'u ruajtur dhe për t'u mprojtur të drejtat' e tyre kundra gjyqit. dhe në dëfteshin një a dy a më shumë përfaqësonjës, gjykata ka të drejtë t'a pranojë me letrëvërtetim zyrtar d.m.th. letër vërtetuar zyrtarisht nga një notër; po në qoftë që të jenë të varfer atëhere gjykata do t'u dëftejë një përfaqësonjës vetiu me dashjen e tyre. Si t'u vihet përfaqësonjësi që do të jetë avokat nga të njohurit e gjykatorës do të pyeten në kanë për të dëftuar dëshmorë, si edhe vajtorit

*Botim
anastatik,
viti 1914
« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »*

*Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019*

në pastë gjë për të thënë që të forcojë ankimin e tij: shënja a pika, a dëshmorët të tjerë veçan atyre që kanë thënë më parë, dhe më së fundi pyetet prokurori. Si të mbatojë prokurori pyeten të tëra anët në kanë për të thënë gjithë më se tjetër nukë do pranohen dhe në mos paçin më gjë për të thënë botohet mbairimi i pregatjes gjyqit, dhe gjykata vëndos ftimin e gjithë dëshmorëve q'u deftuani nga të tëra anët, dhe gjithë shënjave a veglave që do jetë nevojë, dhe shënon ditën e gjyqit. Pas ketij vëndimi një nga anëtarët e gjyqit nukë do të ketë të drejtë të dëftojë dëshmorë të tjerë se dhe në dëftoftë nukë do të pranohet. Dit e gjyqit do botohet plotëisht.

Nën' i 10. Pas ketij vëndimi, gjykata bashkë me prokurorë do zgjedhë me vota, fshehtazi, nga të tridhet e gjashtë pleqt' e zhuriës, dymbëdhjetë. Po munt të ngjajë qe të mos vijë ndo një a-dy nga no një ndalim i njohur zyrtarisht, mundet të zgjedhë dy a tre të tjerë më tepër, të jenë gati kur të kërkohen; dhe si zgjidhen pleqt' e zhuriës, do t'i ftojë bashkë më dëshmorët, dhetë dit më parë, që të gjenden ditën e gjyqit gati në gjykatë. Në qoft no një nga dëshmorët që të ketë no një ndalim të dëshmuar nuk ftohet më, po i këndohet përgjigja e tij që do jetë në letërpyetje, dhe në mos past të këtille përgjigje, do mos thiret më, i cilës do anë që të jetë. Në qoftë që ditën e gjyqit no një nga pleqt' e zhuriës ndalohet të gjëndet në gjyq, është i detyruar të lajmërojë gjykatën pesë dit më përpara për të ftuar në vend të tij tjetër për të mos mbetur gjyqi për tjetër ditë, se në qoftë që të mos lajmërojë gjykatën si u tha a të mos vine anen e gjyqit ne gjykatë do të dënohen me dhetë franga gjobë, dhe s' thëriten më. Në qoftë që ditën e gjyqit të mos vijnë ca a të tërë, atëhere pleqt' e zhuriës do dënohen si u tha dhe dit' e gjyqit do mbetet për ditë tjetër. dhe nga të tridhet' e gjashtë do zgjidhen të tjerë pleqtë veç atyre q'u-dënuan me gjobë.

Nën' i 11. Pleqt' e zhuriës dhe dëshmorët do të ftonen me ftesa që do t'u dërgohen ndër vëndet ku rrinë dhe ftesa do t'u jepet a në shtëpi a në fëmijë të tyrë, me nënëshkrim prej atyre që do t'i marin. Në ftesë do dëftohet vetëm çështja që do të gjykohet dhe jo dëshmimet për të mos ditur as pleqt' e zhuriës as dëshmorët.

Nën' i 12. Ditën e gjyqit do të mblidhen gjykatësit në kryesië të Kryetarit të Gjyktorës, dhe pleqt' e zhuriës, dymbëdhjetë, të cilët më përpara se të nisin gjyqi do vihen në beë nga kryetari i gjykatës përpara prokurorit dhe anëtarëve një nga një, duk me vënë dorën sicili në vivilë të fesë tij. Beja do të jetë e këtilla: „Betohem në ëmër të Perëndisë që është një, dhe jap besën e Shqipëtarit që në gjyq që do të gjykonj, do zgjeth të drejtën pa frikë nga njeri po vetëm më frikë të Zotit pa mbajtur anë as kujt. Nukë do të vë reë as armiqësi, as fjalë as lutje dotë ndëgjoj nga njeri po vetëm diktoj të vërtetën me mendje e me shpir të liruar, dhe se do t'a them, dhe do jap vetëm t' ime vetëm për të vërtetën, dhe në punofsha kundra zërit t' im Zoti më gjykoftë.“ Më ne funt kryetari do t'i përgjigjet „Në mos gjykoresh me të drejtë Zoti të gjykoftë“.

(Ka dhe më).

Botim
anastatik,
viti 1914
« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimit
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

(Pason nga No. 14)

Pra, si të mbarohet beja, kryetar' i gjykatës do të rrijë në krye, më anë të djathtë të 'tij do rrinë anëtarët e gjykatës, dhe më në funt prokurori, dhe nga an e mëngjër do rrijë kryetari i zhuriës e nen 'të do të rinë me radhë gjith pleqt e zhurës pas votavet që u kanë dalë në zgjedhjet. Kryetar' i zhuriës do jetë ay që i ka dalë vota më përpara nga të tjerët. Nenë pleqësinë do marë vënd, shkruësi i gjykatës dhe më në funt qëndron vajtori vetëm a me përfaqësonjësit' e tij; nga an' e djathtë nenë prokurori, dhe nga an e mengjër qendron nënëgjyqësi dhe ay bashkë me përfaqësonjësin' e tij. Si të zënë të gjithë vëndet niset gjyqi.

PJES' E III.

Mënyr'e gjyqit

Nën' i 13. Gjyqi niset me dyer hapët, botësish, dhe njeri do mos bëjë fjal' as ngatërime se ata që do bëjnë fjal' a ngaterime kryetari do ketë të drejt t'i krejë jasht nga gjykata dhe do t'i denojë me burg që nga 24 orë gjer në një jave dhe kydenim do permbarohet hë-per-hë pa pertim, pa diktim.

Nën' i 14. Si të nisjë gjyqi, më parë do të pyetet nënëgjyqësi, ëmri, miemri,, vjehtë, puna nga është, nënurdhër e tija, ku rri, në është i martuar dhe në ka fëmijë, dhe në është i dënuar tjarë herë me burg dhe a ka qënë burgosur. Pas si të pyetet njohje e tij, do të pytet për çështjen e gjykimit. dhe si të përgjigjet do të pyetet vajtori dhe pas vajtorit prokurori do kërkojë gjer e gjat dëshmin' e çështjës, me dëshmorë a me ç' do gjë tjetër dhe do kërkojë pyetjen e tyre.

Si të mbarojë prokurori, gjykata do thrasë dëshmorët me radhë dhe do t'i pyesë, si t' i vërë në beë. Dëshmorët do të pyeten gjer e gjatë nga an' e kryetarit të gjykatorës, po edhe kryetar' i zhuriës me gjithë anëtarët e gjykatës kanë të drejtë passi të marin lejë nga kryetari, të pyesën dhe vetë gjer në funt të gjyqit. Si të mbarohen gjithë pyetjet dhe si të kupëtohet që s'ka mbetur gjë më për të pyetur nga të tëra anët, jipet fjala prokurorit për të pretenduar gjer' e gjatë të drejtat e përgithëshme. Pas pretendimit të prokurorit merr fjalën vajtori për të formuar të drejtat e veçanta të tija dhe në funt ka të drejtë t' u përgjigjet nënëgjyqësi, vetë a perfaqësonjësi për të mbajtur të drejtat' e tij, dhe si të mbarëhen pretendimet, ankimet dhe mprojttet, Krye-

Botim
anastatik,
viti 1914

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

ari do të pyesë të tjerë anëtarë në kanë për të pyetur gjë tjetër pleq' e zhuriës, dhe gjithë anëtarët: Kur të kupëtoret që s'ka gjë më as për të pyetur as për të thënë boton mbarimin e gjyqit.

Nën' i 15. Pas mbarimit të gjyqit kryetar' i gjykatorës u sill ndër mënt, pleqësiës së zhuriës benë përtërin sa u-thanë nga të tjerë anëtarë shkurtazi, shënjatë pikatë dëshmitë dhe çdo gjë që mundet të ndritojë çështjen e gjyqit dhe pyet pleq' e zhuriës se nengjyqësi a është vepruësi i këtij shemtimit (vrasjës a vjedhjes a tji) që gjykonet, dhe kërkon prej tyre t'i përgjigjen me vendim të nënëshkruar' shkakëtar dhe qëllimtar, d.m.th. është nevojë të dëfthet në vendim shkak dhe qëllimi i çështjes së (bërë a të pa bërë) dhe si të thotë këto fjalë i jep Kryetarit të pleqësiës dosiën e çështjes së gjyqit.

Nën' i 16. Kryetari i zhuriës merr dosiën dhe me gjithë pleqësië hiqet me një dhomë të vecantë për të biseduar çështjen e gjyqit, dhe më përpara marim letrat e dosiës një nga një dhe i këndon vetë a ja jep në një tjetrit për t'i kënduar me zë të lartë që t'i dëgjojnë të gjithë, dhe si të mbarojnë kryetari i thotë zhuriës „Gjyqi u-mbarua, çështa u-kupëtua si dhe shkakët e qëllimet e punës q'u-gjykua, tani kemi detyrë, si të vëmë dorën në zëmër e të mendohemi pas besë që bëmë të bisedojmë këtë çështje me frikë të Zotit dhe me rëndësi të kombit, të themi të drejtën që na thotë zëri i shpirtit dhe i nderit të tenë e si të mendohemi gjer e gjatë të çelimi vendimi për nënëgjyqësin në është vepruësi i këtij shemtimi a jo? tuë treguar shkakun dhe qëllimin dhe mënyrën. Posa të bëjmë kështu, do kemi bërë detyrën t'onë pas besë që dhamë. Pas këtyre fjalëve pleqtë bisedojnë më parë çështjen dhe për së dyti rrethana' e çështjes, dhe si të mbarohet bisedimi të dymbëdhjetë siccili shkruajnë mendimin e vet në votë të vecantë fshehtëzi pa ëmër, dhe ja jep votën të mpshtjellë kryetarit. Kryetari si t'i mbledhë të tëra votetë, i hapë me radhe i numëron sa janë për denim dhe sa janë për shpëtim.

Shumica pranohet, dhe shumica është gjashtë pakica pesë, në qofshin votatë nga gjashtë, pranohet an' e kryetarit. (1) Vendimi shkruhet pas votave të shumica dhe nënëshkruhet, me të thënë në furr: (U-dha vëndimi bashkazi a me shumicë) po emrat e atyre që kanë mbetur në pakicë nukë rrëfihen as që dihen.

(Ka dhe më).

(1) Kur të jenë votat' e pleqëve të zhuriës nga gjashtë atëherë do pranohet an' e kryetarit si thuhet në këtë nje por kejo çështje mundet të bjerë dhe gabime; por për t'u ruajtur nga gabimet dhe për të prurë prehja në mëndim që do japin sicill, është më mirë kur të jenë votat' e pleqësiës zhuriës gjashtë e gjashtë të thirret të marr pjesë në bisedim dhe kryetari i gjykatës me anëtarët a tji dhe si të bisedohet nga an e zhuriës me gjykatësit së bashku të pranohet vendimi i shumicës.

Botim
anastatik,
viti 1914
« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Nën' i 17. Si të mbarohet vendimi dhe të nënëshkruhet nga të tërë pleqt' e zhurisë, dalën, dhe si të zënë vendet që kishin në gjykatë, kryetari thotë: Pas bisedimit pleqësia e zhuriës vëndosi urë zë të shpirtit dhe me nder te saj që nënëgjyqësi këtë (vrasje a kusari etj.) punë e ka bërë nga i tilli a i këtilli shkak për të këtillë qellim. dhe me të këtillë më nyre, a thotë që s'e ka bërë. Pas kësaj fjalë i jep vendimin e nënshkruar, kryetarit të gjykatës, dhe kryetari i a jep shkruësit t'a këndojë me zë të lartë, bo të sisht, përpara nënëgjyqësit dhe gjith atyre që kanë pjesë në gjyqë. dhe si të këndohet, e nënëshkru an Kryetari bashkë me anëtarët e gjykatës, po në qoftë që zhu ria në vëndim të saj të mos dëftejë shkak a qëllim,, po pa shkak e qëllim vetem me dashje të saja jep vendimi ne lëshimit; atëhë re Kryetar' gjykatës u-siellë nër ment nyjat 16-17, si dhe benë, dhe u-thotë të mendohen më mirë e të dëftojnë shkakun e qëllimin, dhe pleqësia ka detyrë të mendohet persëri e të dëftejë shkakun dhe qëllimin pas nyjeve 16 17, së në mos daçjn Kryetari i Gjykatës ka të drettë t'i ndërojë dhe nga tridhet' e gjasht të zgjedhë të tjerë për të gjykuar gjyqin persëri.

Nën' i 18. Si të këndonet vëndim' i zhuriës nënëgjyqësi në qoftë për të lëshuar, lëshohet. dhe gjyqi mbarohet. Po në qoftë që nënëgjyqësi të qohet fajtuar, atëhere prokurori kërkon nga gjykata dënimin e fajtorit pas vëndimit të zhuriës dyke deftuar nyjen e kanunit të dënimit, dhe pas prokurorit, vajtori në ka për të kërkuar gjë prishje a dëme të dëshmuara dhe me në funt nënëgjyqësi në mundet të kundrështojë a të mbrojë vehten vetë a me anë të perfaqësuesit të tij mi kërkimin e dënimit, dhe si të sosen i dhe këto mbrojtjet' e fundit, Kryetari i jep funt dhe kësa çështjes, fundit dhe hiqet bashkë me anëtarëte gjykaiëst në dhomë të veçantë të bisedimevet për të biseduar dënimin e fajtorit dhe dëmet a prishjet e vajforit. Vëndosin dënimet mbi një nyjë të kanunit të dënimit me vota të plota e më shumicë dy me një e shkruajhë dhe e nënëshkruajnë. Vëndimi, është nevojë, të ketë të shkruar nënin dhe shkakun e përdorjes të atijë nyë dhe për të botuar këtë vëndimin e fundit. kthehen në gjykatë dhe Kryetari me anëtarët e tij dhe pleqësia e zhuriës me prokurdrë, të gjithë dyke qëndruar në këmbë, për të rrëfyer madhësiën e Drejtësiës. Kryetari do të flasë fajtorin ose fajtorët të degjojnë vëndimin dhe më parë do të këndojë nënin e kanunit të qevërriës dhe më në funt do të thotë dënimin q' u dënua dhe gjoben, e

Botim
anastatik,
viti 1914

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

dëmet' e prishjet q' u gjobua, dyke e ngushlluar të bejë durim, dhe t' i thotë që mundet në pësë ditt të kërkojë diktimin e vëndimit, në dashtë.

Nën' i 19. Atë ditë që do nisët një gjyq, atë ditë dhe të soset, dhe që nga ora që të zërë gjykatasitë dhe pleqësia e Zhuriës, do mos dalin nga gjykata, po dhe në qoftë që të dalin per ndo-nje dalim, per të mos pjekur me njeri, do të vihen në nënveshtrim të policiës, dhe kur të bisedojnë, çeshtjet, dhom' e bisedimet do t' i ketë dyrt e mbyllura dhe jashtë derës do rruajë një polis.

PJES IV.

Gjyqi pa çfaqje

Nën' i 20. Në kohë të ngjarjes të një shemtimi, posa që nuk zihet shëmtuesi dhe nukë çfaqet po fshihet tuei ikur e tuë merguer. më no një vënd që s' mundet të zihet, atëherë pyëtësi do të hetojë ngjarjen gjer e gjatë tuë pyetur dëshmorët dhe mbleth gjithë shënjat e pikat edhe raportin e mjeksit dhe tëa rutopsiës së vendit a të ngjarjes dhe të prydomëve, në vënd a në zyrë të ti, si t' a dojë, nevoja. Si t' i mbarojë hetimet të gjitha, shkruan vëndimin e ankimit, dhe si t' a nënëshkruajë mbledh letrat e ngjarjes të gjitha e ja jep prokurorit, dhe prokurori i dërgon në gjykatë dhe mdhëron zhendarmeriën t' a kërkojë dhe t' a zërë të ikurin a t' ikurit (fisar).

Nën' i 2i. Gjykatorja për të pregatitur gjyqin pas nyjave 9, 10, 11, fton të paçfaqurin më letrë ftim që të çfaqet në gjyq për dhetë ditt, dhe letren e ftimit ja dërgon. në vend ku rri, dhe e boton në njerëzi dhe më gazetë. Si të shkojnë dhetë ditt e të mos çfaqet, pregatitet gjyqi, shekonet ditt e gjyqit, ftonen pleqt' e zhuriës dhe dëshmorët. Niset gjyqi dhe gjikonet pa përfaqësonjës nga ana e paçfaqurit dhe mbaronet sikur do ish faqeza.

Në qoftë që gjer ditën e gjyqit do vijë në gjykatë i kërkuar, do të ketë të drejtë të pretendojë vetehen me përfaqësonjës që do të ketë gati që më parë, se gjyqi nuk ndalonet. Në mos u-çfaqte fare ay që kerkonet gjyqi mbaronet si u-tha dhe ipet vendimi i zhuriës dhe i dënimit. Bashkë me këtë vendoset nga an' e gjykatës që pas si t' i ipet letrevendimi të dënuarit. në një zet e një ditë në qoftë së s' vjen t' i bejë kundrështim vëndimit, po mbetet i pa çfaqur dhe t' mos ipet, kudo që të gjendet, ë vritet prej zhendarmeriës, dhe do t' i meret kamje e tija, ç' do që të ketë, nga an' e qeverisë, dhe do të shitet në aukon për qëverien, dhe fëmij' e tija do t' i ngrihen e do t' i dërgonen në tjtatrë vent te Shqipërisë. Vendimi që do të jipet do të shkruhet per së shpejtë, dhe si të nënëshkruhet nga ana Kryetarit të ykatës lëtvëndimi do t' i dergohet të dënuarit.

(Ka dhe mâ).

(Pason nga No. 14)

Nën' i 22 Cilido që të jetë dënuar me letrevendim pa çfaqje, që nga dita që t' i jipet letrevendimi në dorë a në shtëpië a në fëmijë të tija, në njëzet e një dit' e ka të drejtë të kundrështojë me kërkesë, që do të jepet te Kryetari i gjykatës për të veshtruar gjyqin përsëri, po do jetë i shtrenguar të vijë në qeveriën e të burgoset, se po nukë do jet' i burgosur kërkesat e kundrështimit nukë do pranohet as fare, dhe ashtu letrëvendimi do permbaronet si dhe letrevendimet që janë vendosur faqesisht. Si të shkojnë njëzet e një ditt kundrështimi, jo vetëm do mos degjohet po dhe nukë do të pranonet, veç se në qoftë dënimi me vdekje, se të këtilla dënime do të diktohen pa kërkesa dhe do të përmarohen passi të vërtetohen nga gjykata e diktimit.

PJESA V.

Diktimi

Nën' i 23. Vendimet e shemtimevet që ipën nga an e zhurisë si dhe të dënimit nuk mundet t' i rrëzojë as gjë, se janë të vërtëtuara vetiut, dhe lipët të përmarohen pa dyshim, përveç së në u-kerkoftë diktimi nga an' e të dënuarit a nga an' e prokurorit, atëhere do mos pranohen po do të ndalohen.

Nën' i 24. Diktimi i një vendimi mundet të kërkonet me kërkesë. nga an' e atij q' e pandeh vethen të denuar, me dhetë ditt që nga dita q' u botua vendimi. Se pas dhetë ditt do mos pranohet no një kërkesë kundra vendimeve të Zhuriës dhe të gjykatës po do përmarohen pa dyshim. Po për të mos gjare no një ngatërim a no një gabim në të drejta të atyre që janë të dënuar në vdekje të këtilla letrëvendime është nevojë të diktohen vetiut pa kërkesa nga ndonjë anë dhe sa të mbarohet diktimi i tyre, përmarimi do të mëngojë.

Nën' i 25. Kërkesat e diktimit do të jepen si ç' u-tha të te neni 24 nga ata që pandehin per vethen e tyre të dënuar, drejt per drejt të kryetari i gjykatës së shemtimeve andaj do dërgonen të shkruësi i gjykatës i cili është nevojë të shenojë ditën q' u-dha kërkesa, dhe t' a nënëshkruajë dhe në dhetë ditt është i detyruar t' a dërgojë në gjukatë të diktimit bashkë me gjithë dosiat e gjykatës dhe me letrevendimin.

Nën' i 26. Gjykat' e diktimit do të formohet nga gjasht'anëtarë dhe nga një Kryetar i shtatë, dhe do gjykojë tuë kënduarë letrëvendimin dhe gjithë letrat e katrat e dosiës, dhe si të diktojë gjer e gjat ja vërteton ja rrëzon.

Botim
anastatik,
viti 1914

« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Nën' i 27. Gjykat' e diktimit ka të drejtë të diktojë vendimet e zhuriës dhe të gjykatës së shëmtimit, dhe në kupëtoftë që në zgjedhja a në mbledhje të zhuriës u bë no një lajthim o ngatërim, dhe gjyq' i zhuriës s' u bë pas këtij kanuni, dhe nyja e kanunit te dënimit s' pothiset me vendimin e zhurisë, po tjastron. at' herë e rrëzon. Në qoftë që një letrëvendim të rrëzohët nga shkaku i ngatërimëve të zgjedhjeve dhe mbledhja dhe gjykimi të kupëtonet që s' janë bërë pas këtij kanunit dhe vendim' i zhuriës tjastron me çestje e gjyqit, atëhere jepë vendimin për të gjykuar perseri gjyqin nga an' e zhuriës, në atë gjykatë që e gjykojë më parë, në mos pastë no një ndalim, se dergon në tjastr gjykatë, po në të cilen gjykatë që t' a dërgojnë pjeqt' e zhuriës do mos jenë të parët, po do jenë, gjithënjë të tjerë. Po në qoftë që rrëzimi i një letrëvendimi bënet nga të mos pothisurit e vendimit me nyjen e kanunit të dënimit, atëherë s' ka navojë të mblihet perseri zhuria, po kio çështje gjykonet, në gjykatë dhe bisedonet vetëm nyja e dënimit në atë gjykatë që e ka gjykuar më parë.

Nën' i 28. Vendimet e shdëtimet dhe në u-diktofshin nga no një anë dhe të rrëzonen, kjò gjë do të jetë e bërë vetëm për gjendjen e së drejtës dhe do mos bjerë no një rrezik në shpëtim të nënëgjyqësit.

PJESA VI.

Përmarrimi

Nën' i 29. Nga dita q' u-botua një vendim i gjykatës së shëmtimeve, gjer dhetë ditt në mos u-kërkoftë me kërkesë nga no një anë diktimi, do mbarohet vendimi pa dyshim, përveç letrëvendimevet vdekjes Ashtu do të permarron dhe ata vendime që do jenë vertetuar nga an' e gjykatës së diktimit.

Nën' i 30. Përmarrim' i këtij kanuni do të jetë nënurdhërit të Ministëriës së Drejtëstës.

13 Maj 1913.

POGA

Ministri i Drejtësiës

U- këndna në këshillë të Ministorëve në 23 Maj 1913 dhe u- pranua. Vertetonet dhe nënëshkruhet për tu përmarruar.

Poga, Myfid, Aziz Vrion; Gurakuqi, Nosi, P. Tsali, Mehmet Rushdi.

Të përmaronet
Në këmbësi i Kryetarit
Mehmet Rushdi

Botim
anastatik,
viti 1914
« Kanuni
i Zhuriës »,
një akt
i rëndësishëm
për organizimin
e funksionimin
e sistemit
gjyqësor
shqiptar »

Pollici
dhe
Siguria
nr.17, 2019

Petro Poga lindi në Erind, më 1860 dhe vdiq më shtator 1944. Ka qenë një prej figurave të Rilindjes Kombëtare Shqiptare e më pas mbajti postin e ministrit të shtetit shqiptar. Më 1912 përfaqësoi Gjirokastrën në Kuvendin e Vlorës dhe u bë nënshkrues i Shpalljes së Pavarësisë së Shqipërisë, më 28 nëntor 1912. Në mbledhjen e Kuvendit Kombëtar të Vlorës, Petro Pogës iu dha detyra e Ministrit të Drejtësisë së Qeverisë së Parë Shqiptare. Në vlerësim të personalitetit të Petro Pogës, Luigj Gurakuqi do të shprehej:

*« Ai është një ekselencë e jurisprudencës shqiptare,
Një enciklopedi e gjallë. . .
Një bibliotekë shëtitëse. . . »**

* Tefa, Nikolla (2014), "Petro Poga, personalitet i shquar kombëtar", *Gazeta Telegraf*,
<http://telegraf.al/dosier/nikolla-tefa-petro-poga-personalitet-i-shquar-kombetar/>

Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet

Dr. Albert HITOALIAJ
Akademia e Sigurisë,
Qendra e Kërkimeve Shkencore
albert.hitoaliaj@asp.gov.al

Abstrakt

Për institucionin e policisë dhe profesionin e policit, dhe për lidhjen që kanë me etikën ose moralin, është diskutuar pa reshtur. Shpeshherë është nënvlerësuar roli që ka morali dhe karakteri i oficerëve të policisë në realizimin e misionit dhe në vendosjen e raporteve të drejta me shoqërinë, duke fituar besimin publik me veprimtarinë e tyre. Në këtë shkrim të shkurtër, bëhet një lloj recensimi vlerësues i një prej librave më kryesorë në SHBA e më gjerë, që ka lidhje me çështjet e etikës dhe të karakterit të punonjësve të policisë: Edwin J. Delattre (2011), "Character and Cops", Ethics in policing [Karakteri dhe policët, etika në policim]. Ky libër është një studim mbi natyrën dhe formimin e integritetit moral dhe përgjegjësisë intelektuale që i bën individët dhe institucionet të vlefshëm për besimin publik. Në material do jepet një vlerësim mbi strukturën dhe gjetjet e librit të Delattre-së. Ai e bën këtë gjë duke hedhur dritë mbi qindra probleme morale me të cilat përballen rregullisht oficerët e policisë dhe drejtuesit. Mendimet e sjella këtu mund të shërbejnë si ngacmim, jo vetëm për ta njohur më mirë studimin në fjalë, por edhe për të bërë krahasime me realitetin e etikës në policinë shqiptare.

Hitoaliaj, A.
« Karakteri
dhe
punonjësit
e policisë:
rëndësia
e moralit për
kryerjen e
detyrës me
efikasitet »

Fjalëkyçe:

Fjalëkyçe: etika policore, forcimi i ligjit, aspekte morale, trajnimi policor.

1. Hyrje

Qysh kur u botua fillimisht, libri *Character and Cops* (1989), është konsideruar libri themelor për trajnim në etikë policore në SHBA. Ai ka formën e një udhëzuesi gjithëpërfshirës për sfidat etike me të cilat përballen rregullisht punonjësit e policisë, sidomos në kohët e vendosjes së sigurisë në plan të parë. Vlerën që ka ky libër e pikasim edhe në ribotimin e gjashtë të tij, i cili shoqërohet me një parathënie të nënkolonelit në pension të policisë ushtarake të SHBA-së, David Bores. Këtij ribotimi i është shtuar edhe kapitulli i titulluar “Nga veteranë lufte, në oficerë paqeje”, i cili hulumton politikat e përfshirjes në forcat policore vendase, të ushtarëve që kthehen nga Iraku dhe Afganistani.

Por, libri ka pasur edhe vlerësime nga zëra civilë. “Ky vëllim tërheqës, një aktivitet i sofistikuar i filozofisë politike të zbatuar, ndriçon kompleksitetin e policimit dhe rolin kryesor të këtij profesioni në një shoqëri të lirë.”¹ - thotë George F. Will, redaktor kryesor i *Newsweek*. Ndërsa William John Bennett, një politikan konservativ, studiues e teoricien i politikës, që ka shërbyer edhe si Sekretar i Arsimit (1985-1988) në administratën e Ronald Reganit, e që është shumë i njohur për antologjinë e tij *The Book of Virtues*, shprehët në mënyrë fort të thukët se: “Ky libër na mëson se si karakteri bën dallimin kur vjen puna te sundimi i ligjit”². Vlen të përmendet, se Bennett, krah interesit në fushën e studimeve etike dhe arsimimit ka mbajtur edhe karrigen e drejtorit të Zyrës së Politikave të Kontrollit Kombëtar të Drogës, në kohën e presidencës së George H. W. Bush.

“Kopsitja më e mirë, lidhur me zbatimin e ligjit, që kam pasur privilegjin të lexoj . .

¹ George F. Will, “Praise for”, në: *Character and cops: ethics in policing*, Edwin J. Delattre (Washington, D.C.: AEI Press, 2011).

² William John Bennett, *ibid*.

Hitoaliaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria

nr.17, 2019

. duhet të bëhet objekt studimi në çdo program studimor të së ardhmes, për studentët e zbatimit të ligjit.”³ – do të shkruante me nota të larta vlerësuese për këtë libër, Edward J. Tully, ish-shefi i arteve të arsimit-komunikimit, në Akademinë e FBI-së.

Sipas drejtorit të Forumit Shkencor Ekzekutiv të Policisë, “Delattre thekson se ndërtimi i një karakteri të mirë, përdoret në çdo hap të jetës publike e asaj private”⁴. Një vlerësim të sinqertë bën për këtë libër edhe Thomas A. Constantine, administratori i Administratës së Kontrollit të Drogës. “Fatmirësisht, dikush që zotëron edhe intelektin, edhe strukturën e duhur të vlerave, ka zgjedhur studimin e kësaj çështje. Administratorët e policisë në gjithë Shtetet e Bashkuara janë futur në borxh të thellë ndaj Ed Delattre-së.”⁵ – thotë ai.

Kuptohet se libri *Character and Cops*, ka të bëjë me të mirën dhe të keqen. Ai trajton faktin se pa individë me karakter të mirë dhe pa institucione që të zbatojnë ideale të larta në praktikën e përditshme, qëllimet e lirisë, rendit dhe drejtësisë, nuk mund të arrihen. Autori nuk ofron as kompromis dhe as rehati, për tradhtitë që i bëhen besimit publik, nga cildo që është pjesë e sistemit qeverisës. Profesor Delattre është i rreptë ndaj standardeve të dyfishta dhe ndaj justifikimeve të dala kohe për paaftësinë, ndaj gabimeve të shmangshme të karakteri dhe ndaj korrupsionit⁶.

“Policët kanë një *profesion joprofesional*. Ata posedojnë fuqitë dhe liritë që lidhen me një profesion, por nuk kanë një profesion. Megjithëse po bëjnë përparim, profesionalizmi do të mbetet i paarritshëm derisa shtetet dhe qeveria federale të sigurojnë një strukturë mbështetëse. Dobësia më themelore në kontrollin e krimit, është dështimi i qeverive federale dhe shtetërore, në krijimin e një kornize të policimit vendor. Pjesa kryesore e gabimit ndaj policisë, është rezultati i një sistemi joekzistues, absurd, të fragmentuar, jopraktik, të më shumë se 17 000 departamenteve vendore.

Oficerët e policisë janë viktimat e sistemit joekzistues. Oficerët e ndërgjegjshëm demoralizohen dhe gjenerojnë cinizmin, i cili i hap udhë egërsisë dhe indiferencës. Ata janë të irrituar nga menaxhimi irracional dhe nga ndryshimet e palogjikshme në politika dhe praktika. Duhet kërkuar një diplomë katërvjeçare kolegji, që çdo oficer të bëjë një punë e cila kërkon të gjitha pikat e forta dhe burimet e një profesioni.”⁷ – thotë në parathënieën e librit, Patrick V. Murph, ish-komisionar i Departamentit të Policisë së Nju Jorkut dhe president i “Fondacionit policor”, i cili merret me kërkimin shkencor dhe novacionin në polici. Murph-i e vlerëson lart qasjen e Delattre-së, dhe ai beson, se morali në sistemin e strukturave që merren me luftën dhe frenimin e krimit, duhet të jetë frymë që të depërtojë kudo. Një ndër aspektet me të cilat mund të fuqizohet kjo gjë është arsimimi policor.

“Policia sot, është më e arsimuar, më e vetëpërmbytur dhe më përfaqësuese e komuniteteve që u shërbejnë. Në dyzet e tre vjet, që nga koha kur hyra në Departamentin e Policisë së Qytetit të Nju Jorkut, standardet etike janë rritur. Aftësia e policisë për të përmbushur besimin e saj të shenjtë do të përmirësohet, kur të zhvillohet një kuptueshmëri e kthjellët e standardeve etike. Puna e profesor Delattre-së, me, dhe për policinë, është një aleat i fuqishëm për të gjithë ata, të shërbimit publik dhe të jetës akademike, që

Hitoallaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria

nr.17, 2019

³ Edward J. Tully, ibid.

⁴ Chuck Wexler, ibid.

⁵ Thomas A. Constantine, ibid.

⁶ Patrick V. Murph, “Foreword”, në: *Character and cops: ethics in policing*, Edwin J. Delattre (Washington, D.C.: AEI Press, 2011), xiii.

⁷ Ibid, xv.

kujdesen për standarde të tilla.”⁸

2. Struktura e moralit policor

Delattre, është i bindur se pavarësisht se ka oficerë policie cinikë, të tjetërsuar, të zhgënjyer dhe të pakënaqur, përvoja e tij me policë të të gjitha gradave, tregon se shumë prej tyre e duan punën e tyre dhe gjejnë përmbushje të madhe në të⁹. Sipas tij qytetërimet nuk mbahen më këmbë aksidentalisht dhe për këtë arsye nevojiten njerëz të përkushtuar e që e marrin seriozisht mbajtjen e tyre. Duke qenë se njerëzit nuk janë as të mirë e as të ligj, veprimet e tyre ndryshojnë në varësi të rrethanave, ambicieve, mundësive, sjelljes etj. Kjo gjë krijon vështirësi në krijimin e qytetërimit dhe në ruajtjen e tij. Për këtë arsye duhet të ketë *rojtare të pagjumë në mbrojtje të shoqërisë*: e thënë thjeshtë, qytetërimet nuk mund të mbrojnë dot vetveten. Njerëzit duhet ta bëjnë atë gjë dhe në vijën e parë të frontit janë punonjësit e policisë. Pra, ata janë esenciale për jetën e civilizuar, edhe pse ka limite për të bërë atë që ata duhet të bëjnë.¹⁰

Disa të përzgjedhur nga shoqëria duhet të mbrojnë rendin, qetësinë, sigurinë publike dhe të ndihmojnë të tjerët. Ëndrra e vjetër e njerëzimit që të jetojë i lirë nga tirania, është nga më të dashurat. “Ne duam të jemi të lirë dhe njëkohësisht të gëzojmë edhe sigurinë. Ky është konteksti në të cilin merr formë morali i ligjit”¹¹. Ne duam që policia dhe institucionet ligjzbatuese ta meritojnë besimin tonë, respektin dhe afërsinë tonë.

Delattre ngre disa pyetje themelore në librin e tij, te të cilat mbështetet e gjithë analiza. Çfarë është përsosmëria e karakterit? Cilat janë në veçanti, mençuria dhe integriteti, dhe si lidhen ato me aspekte specifike të karakterit, si drejtësia, guximi, temperamentit dhe dhembshuria? Si figuron virtyti personal në përmbushjen e misionit të policisë? Si duhet të trajtohen problemet e shkeljes së besimit publik, kur ka korrupsion apo abuzim me autoritetin, pushtetin dhe lirinë e veprimt? Cilat parime themelore të moralit, zbatohen për marrjen e bakshishit nga policia, për mashtrimin dhe përdorimin e forcës, për trajtimin e informatorëve, për zbatimin përzgjedhës të ligjit, për shijimin e drogës dhe përgatitjen e raporteve e dëshmimeve? Cilat janë politikat e drejta dhe të mençura për rekrutimin, përzgjedhjen, shpërblimin dhe promovimin e personelit? Si i analizojnë policia dimensionet morale të debateve mbi politikat publike, siç janë ato që lidhen me legalizimin e narkotikëve? Si mund që edukimi dhe trajnimi policor të promovojnë më cilësisht respektimin e idealeve morale? Çfarë duhet të bëjë një person i mirë në raste të vështira, kur idealet morale, duket, ose vërtet janë, në një konflikt të pazgjidhshëm? Si mund të që njerëzit të japin më të mirën e tyre kur vuajnë nga dëshpërimi dhe shkurajimi?

Këto nuk diskutohen vetëm në nivelin teorik. Delattre sjell shembuj dhe argumenton përmes rasteve konkrete. Ai mbështet në qëndrime dhe ngjarje. Të gjitha gërshetohen më pas me teori dhe analiza të qarta.

3. Karakteri dhe punonjësit e policisë

Libri *Character and Cops* ndahet në 17 kapituj. Ai ka edhe dy shtojca të cilat

⁸ Ibid, xvi

⁹ Edwin J. Delattre, *Character and cops: ethics in policing* (Washington, D.C.: AEI Press, 2011), 1.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid, 2.

Hitoaliaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

përmbajnë një udhëzues për studime të mëtejshme të etikës në policim dhe, një trajtesë e cila shfaq raportin që kontrolli i brendshëm ka me etikën.

Kapitulli I, “Përsosmëria e karakterit”, përshkruan karakterin personal dhe tregon se si lidhet morali me karakterin e mirë dhe me veprimin e duhur. Ai thekson lidhjet midis mençurisë dhe integritetit në jetën publike dhe private. Kapitulli ndahet në tre pjesë: “Natyra e parë dhe e dytë”, “Karakteri dhe policia” dhe “Moralisht e rëndësishme dhe moralisht problematike”.

Kapitulli II, “Misioni i policisë”, përshkruan idealet e një republike kushtetuese dhe misionin e policisë në një republikë të tillë. Kapitulli ndahet në gjashtë pjesë: “Eksperimenti në lirinë e urdhëruar”, “Mungesa e rendit dhe padrejtësia”, “Kundër tiranisë”, “Misioni”, “Besimi publik” dhe “Kodet e etikës dhe karakteri personal”.

Kapitulli III, “Besimi publik dhe ndershmëria”, zgjerohet në përshkrimin e natyrës së misionit policor, duke shpjeguar idenë e besimit publik dhe duke përshkruar llojet e njerëzve që janë të kualifikuar për t’i shërbyer publikut. Kapitulli ndahet në katër pjesë: “Besimi privat”, “Besimi publik”, “Kompetenca” dhe “Besueshmëria”.

Kapitulli IV, “Liria e veprimit”, përqendrohet te natyra, vendi dhe kufijtë e gjykimit gjatë policimit. Kapitulli ndahet në pesë pjesë: “Gjykimi dhe rregullat”, “Respektimi i kufijve”, “Politika dhe ligje”, “Forca dhe forca vdekjeprurëse” dhe “Parashikimi dhe planifikimi”.

Kapitulli V, “Korrupsioni publik për përfitim”, diskuton korrupsionin, hipotezat për shkaqet e tij dhe fuqinë e individëve për t’i rezistuar. Ky kapitulli bën dallimin mes standardeve më të larta legjitime nga standardeve të paligjshme, “të dyfishta”. Kapitulli ndahet në shtatë pjesë: “Pakorrupsueshmëria”, “Cinizëm dhe ngushëllim”, “Standardet më të larta dhe standardet e dyfishta”, “Hipoteza rreth korrupsionit”, “Mbikëqyrja e departamentit”, “Mirënjohjet dhe hapi i parë i rrëshqitjes” dhe “Karakteri dhe vullneti i lirë”.

Kapitulli VI, “Autoriteti dhe reforma për kontrollin e korrupsionit”, trajton përdorimet efektive të autoritetit gjatë reformave. Kapitulli ndahet në gjashtë pjesë: “Autoriteti për të udhëhequr”, “Aleanca”, “Komplotet e heshtjes”, “Reforma”, “Lufta ndaj mediokritetit” dhe “Bordet e rishikimit dhe këshillave”.

Kapitulli VII, “Udhëheqja dhe karakteri i një departamenti”, merret me udhëheqjen e departamentit, politikat e burimeve njerëzore, fenomenin e shterimit të fuqisë mendore (*burnout*) dhe veprimet miratuese. Përfundon me rekomandime për rekrutimin e shëndoshë, përzgjedhjen dhe përparimin në karrierë. Kapitulli ndahet në katër pjesë: “Pritshmëria realiste”, “Shterimi i fuqive (*burnout*)”, “Merita dhe veprimi i miratuar” dhe “Rekrutimi, përzgjedhja dhe promovimi”.

Kapitulli VIII, “Narkotikët e paligjshëm – çështjet morale dhe politika publike”, përshkruan dhe analizon dimensionet morale të debateve mbi politikat publike, duke u përqendruar te debati specifik i legalizimit të narkotikëve. Ai e mohon idenë se legalizimi i narkotikëve mund të zgjidhë problemet tona, dhe përfundon se nuk ka arsye morale thelbësore për legalizim. Kapitulli ndahet në gjashtë pjesë: “Moral dhe politika publike”, “Argumente për legalizimin e narkotikëve”, “Argumente kundër legalizimit”, “Analizë e argumenteve”, “Ulja e kërkesës” dhe “Përfundime”.

Kapitujt IX - XI i kushtohen në mënyrë të qartë trajnimit policor në lidhje me karakterin e mirë dhe gjykimin e mirë. Kapitujt e nisin nga bazat e etikës e shkojnë në mënyrë progresive deri te diskutimet më delikate në lidhje me çështjet morale e te problemet e “tragjedive” dhe të “kauzës fisnike” të korrupsionit. Ata theksojnë formimin

Hitoallaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

e mënyrave të virtytit, duke përfshirë këtu mënyrën e arsytimit të mirë për çështjet që kërkojnë diskutim, dhe kështu theksojnë nevojën që ka për personel komandues, instruktorë të akademisë dhe për trajnimin në terren të oficerëve, që të mund të tejkalohet hendeku me idealeve morale dhe realitetit të rrugëve.

Kapitulli IX, “Bazat e karakterit dhe të trajnimit”, ndahet në shtatë pjesë: “Seksi dhe paraia”, “Realizmi dhe idealizmi”, “Moralit dhe lumturia”, “Problemet morale”, “Zakonet”, “Moda aktuale në edukimin e etikës”, “Zgjedhja e vlerës dhe dilemat etike”, “Karakterit individual dhe ai i departamentit”.

Kapitulli X, “Shqyrtimi dhe problemet morale në trajnim”, ndahet në katër pjesë: “Shqyrtimi i moralit”, “Identifikimi i problemeve origjinale morale”, “Identifikimi i arsyeve përkatëse për vendimet” dhe “Stofi i një jete”.

Kapitulli XI, “Tragjedia dhe korrupsioni i kauzës fisnike”, ndahet në tetë pjesë: “Përfundimi dhe mjetet”, “Kush duhet t’ju thotë se çfarë duhet të bëni?”, “Përpjekja për ta pasur në të dyja mënyrat”, “Duke e parë nga brenda”, “Dirty Harry”, Korrupsioni i kauzës fisnike”, “Gabim i arsyeshem” dhe “Vendimarrja”.

Kapitulli XII, “Vdekja dhe humbja; forca vdekjeprurëse dhe faji”, është një reflektim mbi vendin që zë mençuria dhe karakteri në përballjen me vdekjen e një shoku, partneri ose një personi të dashur; varrosja e të tjerëve; dhe pasojat e forcës vdekjeprurëse. Kapitulli ndahet në shtatë pjesë: “Vdekja e një shoku, partneri, ose të dashuri”, “Të jetosh sipas fakteve”, “Dashuria”, “Dinjiteti”, “Humbja e të tjerëve”, “Forca vdekjeprurëse” dhe “Faji”.

Kapitulli XIII, “Marrja e jetës sonë seriozisht”, bën një përshkrim të moralit, të aspiratës falës së cilën ne e marrim seriozisht jetën tonë. Kapitulli ndahet në tre pjesë: “Miljet shtesë”, “Moralit i aspiratës” dhe “Marrja e jetës sonë seriozisht”.

Kapitulli XIV, “Fatalizmi, mikrokozmoset dhe reduktimet terapeutike”, trajton kërcënimin ndaj etikës në policim, i paraqitur ky, përmes cinizmit, që tashmë është në modë; këmbënguljes se departamentet e policisë janë thjesht mikrokozmos të shoqërisë, në përgjithësi. Ky justifikim për brutalitetin, korrupsionin dhe paaftësinë policore është logjikisht i padepërtueshem dhe faktikisht i rremë. Kapitulli shpjegon se si është përkeqësuar ky rrezik, nga përpjekjet për të tkurrur arsimimin, dhe nga trajnimi policor terapeutik, i cili synon që ta bëjë policinë të ndjeshme. Kur ideja se departamentet e policisë nuk mund të mishërojnë standarde të larta morale dhe intelektuale, kombinohet me idenë, se policët duhet të trajnohen, sikur të ishin pacientë që vuajnë nga ndonjë sëmundje, aspirata e tyre për standarde të larta shkatërrohet dhe kapacitetet e tyre zvogëlohen. Kapitulli ndahet në gjashtë pjesë: “Fatalizmi dhe argumenti i mikrokozmosit”, “Ngritja sipër mikrokozmosit”, “Më shumë rreth standardeve të larta dhe standardeve të dyfishta”, “Vizioni terapeutik i qenieve njerëzore”, “Amerikanët me aftësi të kufizuara” dhe “Terapia dhe trajnimi i ndjeshmërisë shumëkulturore”.

Kapitulli XV, “Ideat etike, dhuna e të rinjve dhe përforsimi i bandave”, trajton etikën në policim, e cila i drejtohet krimit të të miturve, rekrutimit të bandave dhe grabitjeve. Kapitulli nënvizon se këto kërcënime për sigurinë publike, të cilat tronditin mundësinë e drejtësisë, lirisë dhe qetësisë shtëpiake në themelet e saja, nuk mund të pakësohen me një veprim të izoluar policor. Etika në parandalimin dhe zbatimin e bandave kërkon nivelet më të larta të karakterit dhe të kompetencës brenda departamenteve të policisë. Asnjëherë në historinë e Amerikës apo të botës, nuk ka qenë më e madhe nevoja për drejtues policie të ndershëm dhe të sofistikuar në shkallën më të lartë. Për të luftuar me dhunën rinore dhe krimin e bandave, drejtuesit e policisë

Hitoallaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

duhet të sigurojnë forca të besueshme, të vlefshme për shumë agjenci, të këshillojnë udhëheqësit politikë dhe zyrtarët e drejtësisë kriminale dhe të kërkojnë bashkëpunimin e prindërve, shkollave, medie, korporatave, fondacioneve, kishave, organizatave qytetare dhe rinore, shërbimeve shoqërore dhe agjencive shëndetësore. Sfidat kryesore të ruajtjes së një bashkëpunimi të tillë, për periudha të gjata, kërkojnë një polici më qëndrestare, me durim e gjykim më të madh. Të heqësh dorë nga ideja se dhuna e të rinjve dhe krimi i bandave janë probleme të policisë, është si të shuash shpresën për përmirësim. Kapitulli ndahet në katër pjesë: “Një skicë e institucionit me etikë ideale”, “Dhuna e të rinjve dhe përforcimi i bandave”, “Bandat, edukimi dhe heroizmi i frikacakëve” dhe “Detyrime të pakushtëzuara”.

Kapitulli XVI, “Policia, gjyqi i O. J. Simpson dhe raca”, shpjegon një nga perceptimet, thellësisht më shkatërruese, që njerëzit mund të sjellin në jetën e shoqërisë civile: perceptimin e qenieve individuale njerëzore, thjesht si anëtarë grupesh. Reduktimi individëve brenda identitetit të grupit, për racë ose përkatësi etnike, është baza e fanatizmit. Kapitulli shpjegon se përse departamentet e policisë janë të detyruar që t’i kapërcejnë efektet e perceptimeve të tilla brenda radhëve të tyre dhe si ta bëjnë më mirë këtë. Delatë gjithashtu shtrun pyetjen: “Çfarë mësimesh duhet të nxjerrë policia nga gjyqi i O. J. Simpsonit, vendimi dhe pasojat e tij?”. Nga analiza e gjykimit, mbulimit mediatik të tij dhe reagimit publikut ndaj tij, autori del në përfundimin se: “Nuk ka mësim të reja për tu mësuar, por vetëm ato të vjetrat që duhen mbajtur mend”. Kapitulli e vë theksin te kujtesa e mësimëve që duhen kujtuar e mësuar. Kapitulli ndahet në gjashtë pjesë: “Individualiteti dhe identiteti i grupit”, “Mësimet e gjyqit të O. J. Simpson për policinë”, “Policimi dhe paragjykim”, “Duke menduar për ‘racën’”, “Të mendosh rreth qenieve njerëzore” dhe “Përfundime”.

Kapitulli XVII, “Fryma e shërbimit publik dhe ndërgjegjja individuale”, përshkruan ndjenjën e detyrimit dhe të qëllimit, që i bën individët, veçanërisht të përshtatshëm për policimin dhe zbatimin e ligjit. Ai shpjegon se si fryma e shërbimit publik, shuhet në një departament policie ose agjenci të zbatimit të ligjit, kur drejtuesit nuk arrijnë që të japin një frymë të shërbimit të ndërsjellë për vartësit e tyre të nderuar. Kapitulli trajton çështjen se si të trajtohen oficerët që kërkojnë ndihmë për shkak të detyrave të veçanta, për shkak të ndërgjegjes apo besimit fetar. Ai gjithashtu trajton çështje në lidhje me politikat e besueshme të departamentit dhe udhëzimet për lirinë e oficerëve gjatë frenimeve të trafikeve, ku ekstremistë potencialisht të dhunshëm, e perceptojnë dhe e deklarojnë veten si të çliruar nga autoriteti policor dhe refuzojnë të bashkëpunojnë me ta. Kapitulli ka tetë pjesë: “Reciprociteti dhe fryma e shërbimit”, “Ndërgjegjja individuale”, “Detyrat e ndërgjegjes dhe të policisë”, “Rekrutimi, trajnimi dhe politika e departamentit”, “Mbikëqyrja dhe udhëheqja”, “Ligji dhe politika”, “Politikat që ndihmojnë ndërgjegjen” dhe “Përfundime”.

Më në fund, është shtuar edhe shtojca, “Çështjet e Brendshme dhe integriteti”, nxjerrë nga një ligjëratë që autori ka mbajtur në qershor 1995 në “Konferencën e punëve të brendshme të Departamentit të Policisë së qytetit të Nju Jorkut”. Leksioni ka rezultuar i dobishëm për departamentet dhe agjencitë që punojnë për të përmirësuar integritetin e tyre dhe sektorët e punëve të brendshme. Ai ka vlerën e shtuar, se i prezanton lexuesit me një koncept të shkëlqyeshëm mbi etikën, ligjin dhe mënyrat e artikuluara në fillim të këtij shekulli nga gjykatësi i shquar anglez, John Fletcher Moulton: “bindje ndaj moszbatuesve”. Ky koncept pasuron idenë e integritet të sjelljes, gjatë jetës profesionale dhe private.

Hitoallaj, A.
« Karakteri
dhe
punonjësit
e policisë:
rëndësia
e moralit për
kryerjen e
detyrës me
efikasitet »

Policimi
dhe
Siguria
nr.17, 2019

4. Përfundime

Në vitin 1992, si përgjigje ndaj kërkesave të akademive të policisë dhe programeve të drejtësisë penale, Delattre përgatiti një udhëzues të mesimdhënës, për hartimin e kurseve dhe të programeve të akademisë së policisë për etikën dhe për përdorimin e librit *Character and Cops*, në programet studimore. Udhëzuesi përmban një bibliografi të shkurtër për bibliotekat e akademive dhe të drejtësisë penale. Ai është i përfshirë si shtojcë edhe në botimin fundit të librit *Character and Cops*.

Interesi në lidhje me çështjet e moralit apo të etikës në kryerjen e detyrës dhe për ato të formimit të punonjësve të policisë me karakter të mirë, sa vjen e rritet. Ky nuk është një diskutim vetëm amerikan, por është një çështje botërore. Në rastin e autorit që u soll këtu, është pranuar se ai është personi i duhur që trajton çështjen e duhur. Delattre, duke qenë një profesor i doktoruar në filozofi dhe me një eksperiencë të gjatë në botën studimore, por edhe një lektor në “FBI Academy, Quantico”, në “U.S. Naval Postgraduate School, Monterey, California” krahas pozicioneve të shumta universitare si profesor filozofie, dekan etj., arrin që të trajtojë çështje themelore që kanë të bëjnë me sigurinë publike, misionin e policisë dhe rolin e karakterit të punonjësve të saj për realizimin e misionit. Mund të thuhet më pak fjalë, se karakteri dhe morali individual i një punonjësi policie, i gërshtuar me moralin e institucionit janë zgjidhja e vetme për arritjen e suksesit në realizimin e misionit. Por, kjo gjë duhet të jetë një frymë dhe jo vetëm një grumbull rregullash.

Një nga vështirësitë kryesore qëndron edhe të rrezja shumë e madhe e veprimtarisë së policisë. Në vitin 1936, August Vollmer, një pionier i policisë moderne amerikane, shkroi se “qëllimi kryesor i organizatave të policisë ishte mbrojtja ndaj kryerjes së krimeve të mëdha dhe gjetja e autorëve të veprave të tilla penale”. Megjithatë mendonte se kjo ishte detyra kryesore e policisë, ai këmbënguli se: “Departamentet e policisë, lajmërohen gjithashtu për të kryer çdo lloj shërbimi të mundshëm. Nuk ka asnjë ligj federal apo shtetëror, apo dekret qytetesh, që të kalojë pa kërkuar vëmendjen e disa organizatave policore. Përgjegjësia për personat e sëmurë, të dëmtuar dhe të zhdukur, për të marrët për dhe ata me të meta mendore, si dhe hetimi i rasteve të vetëvrasjeve, u caktohet po këtyre agjentëve publikë. Në çdo kohë të ditës ose natës, qytetarët mund të raportojnë për persona apo rrethana të dyshimta, dhe të kërkojnë veprime nga policia. Në kohë fatkeqësish, grevash ose trazirash, është detyrë e policisë që të ruajë, nëse është e mundur, ose që të rivendosë, paqen e rendin”¹².

Pra, puna e policisë në mirëmbajtjen e sistemit, atë që në fillim Delattre e krahasoi me civilizimin, është e pamasë. Për ta thënë me fjalë të varfra, personave që u ngarkohet një përgjegjësi e tillë, u duhet njohur një vlerësim moral i lartë. Ata duhet të ndihen krenarë, të vlerësuar dhe të motivuar. Duhet të jenë të vetëdijshëm si ata, si shoqëria, që pa persona të moralshëm në këto institucione nuk mbrohet dot sistemi, pra civilizimi. Pa moral të shëndoshë brenda policisë, nuk rrezikohet vetëm institucioni “roje” por rrezikohet e gjithë shoqëria. Transparenca, etika dhe ndershmëria, janë trinomi që nuk duhet të cenohet dhe që duhet të zbatohet fuqishëm, ashtu siç thotë Delattre, në akademitë policore dhe në të gjithë zinxhirin e pozicioneve brenda policisë. Natyrisht që kjo duhet të ketë edhe mbështetjen e gjerë politiko-shoqërore. Sepse pa moralin shoqëror, ne jemi ashtu siç thotë Albert Kamy: “Njeriu pa moral, është një bishë e egër, e përhumur në botën e vet”...

Hitoaliaj, A.

« Karakteri dhe punonjësit e policisë: rëndësia e moralit për kryerjen e detyrës me efikasitet »

Policimi dhe Siguria
nr.17, 2019

¹² Edwin J. Delattre, *Character...*, 25.

ENGLISH

ABSTRACTS

"POLICIMI DHE SIGURIA", NR. 17, NOVEMBER, 2019

Findings and recommendations on the development of the 4th International Scientific Conference "Road Safety and Road Users in Albania"

- PhD Xhavit SHALA

The Security Academy (Scientific Research Center), in collaboration with the Polytechnic University of Tirana, "Alexander Moisiu" University of Durrës, University College "Luarasi", Kosovo Academy of Public Safety, and with the support of SHELL Albania, TAP Albania, Directorate of the Road Police, Albanian Red Cross, Institute of Road Transport and the General Directorate of Road Transport (GDRT), organized on May 23, 2019 the 4th international scientific conference entitled "Road Safety and Road Users in Albania".

Academics, professionals, experts, from inside and outside the country, students and employees of the State Police and public and private institutions, that expressed interest, participated with their works at this conference. In Albania, the effectiveness of road safety is one of the major national-level challenges in the field of safety. As a developing country, compared to developed countries, our country turns out to have more problems in the field of road safety, and road accidents register higher numbers than those in developed countries.

The conference was attended by professionals, experts and researchers who presented their scientific research in this field, discussed and shared opinions, experiences and practices on road safety issues in our country and beyond, including and not only: the road infrastructure, transport means and road users. From the scientific context, this conference serves institutions, agencies, programs and experts, to stimulate constructive debates on the concept of road safety, the dangers posed, the measures necessary to prevent and effectively reduce the number of road accidents in Albania, based on the comprehensive cooperation of Albanian institutions and society.

The main objective of this conference was to present comprehensive analysis and prognosis for road safety in Albania, through professional work of scientific character and to develop constructive debates about the driving conditions, perceptions and features of road accidents at national level, as well as policy recommendations for strategies, action plans, practices and collaborations, in the service of responsible institutions as well as an effective policing.

The purpose of the conference was that, through an in-depth scientific research on the security situation and road accidents in the country including: problems in road infrastructure, regulations, condition and maintenance of roads; problems in maintaining the vehicle infrastructure; road signalization, lighting, traffic lights etc; the behavioral characteristics of Albanian road users; perception of road safety by Albanian citizens; the functioning of the road police services in the State Police, emergency and auxiliary services; work practices of different non-profit Organizations, forums on this issue and others to help identify strategies, comprehensive action plans, measures and organization of the necessary preventive work for better road safety.

The conference started with the plenary session where the VIP guests were greeted. The conference then convened in four parallel sessions:

Session I: Road safety as an important part of public safety. Professional research and analysis.

Session II: The Investigation, Albanian legislation and police activity on accidents and road safety.

Session III: Technical Analysis of Road Infrastructure and Road Vehicles in Albania.

Session IV: The Culture of Road Users Behavior and the Role of Civic Education in Road Safety.

At the end of the four parallel sessions, a joint closing session was held, where the closing discussions were made and the conclusions and recommendations of the conference were given. At the end of the conference certifications were delivered.

The analysis and evaluation of road safety in our country at this conference was done from different perspectives and based on two main pillars:

a. On the objective indicator: the identified road accidents their consequences and causes. For this reason the Scientific Research Center at the Security Academy has conducted an in-depth research and has provided data for a period of about 100 years, administered in the archives of the Albanian state. It aims not only to analyze the dynamics over the years of these accidents, but also to identify those recurring economic, social, and psychological factors in different periods, from the creation of the independent Albanian state to the present day, which have influenced the typology of road accidents, the behavior of road users and the profile of offenders and victims of road accidents.

b. On subjective indicators: citizens' perceptions of road safety, the behavior of road users in Albania as well as their level of satisfaction and appreciation for structures managing road safety.

This is because for road safety, as well as for safety in general: perception, experience and pleasure are very important elements. These data were obtained through an extensive survey of different population during April 2019.

1. From the analysis and findings of the objective indicators, the statistical data of the annual averages of analyzed periods, the accidents, the killed and the injured in these accidents, we found that:

- the number of car accidents from 1947 to 2018 has had a steadily increasing trend;
- the number of killed and injured in car accidents has been steadily increasing;
- in the period 2011-2018, the beginning of a downward trend in the number of killed and injured in car accidents is evidenced;

- in addressing this phenomenon in the field of safety and following up with a comprehensive national strategy (2011-2020), began to yield the first results of a declining trend in the number of people killed and injured in car accidents.

In analyzing the causes of accidents for the analysis periods (1947-2018) we find that recurrent causes throughout the periods are related to:

a. The responsibility of drivers and in particular:

- the speed of movement of vehicles;
- violation of traffic rules by not respecting rules of exchange, overtaking;
- use of vehicles without driving license;
- trips with technical shortages of vehicles;
- use of alcoholic beverages while driving;

b. The state of the road infrastructure:

- damaged and depreciated roads;
- lack of road signs;
- failure to take measures to regulate "black spots", known as accident sites;

c. The actions of citizens as road users:

- the violation of traffic rules by citizens;
- the immediate interruption of their journey, especially by children;

d. The responsibility of the traffic police officers:

- insufficient work of road traffic control officers on road axes;

e. The deficiencies in car accident prevention work:

- deficiencies in the education and awareness of road users for the implementation of road traffic legislation; - deficiencies in children's education in this area;

h. The deficiencies in legal infrastructure:

- legal infrastructure always completed late;
- Frequent changes to the Road Code.

2. Based on the analysis of subjective indicators, the citizens' perceptions of road safety, the behavior of road users in Albania as well as their level of satisfaction and appreciation for the structures that manage road safety, provided through a large-scale survey with various population occupations, during April 2019, we can conclude that:

- Most respondents (92.48) perceive and rate road safety as "not at all" and "a little safe" for all road users, which is a very high figure. Only 7.52% of respondents consider it "very safe". For this reason, it is recommended that, in addition to measures to prevent and minimize car accidents, work should be done in parallel to improve their perceptions of road safety because ultimately safety is a perception.

The majority of respondents (63.53%) feel more concerned about a road accident than a home theft or other criminal event. So, accidents are perceived by citizens as the main threat to their safety. This demonstrates the community's growing sensitivity and demands for road safety as a public and personal good.

Most of the respondents (91.69%) feel "not at all" and "slightly safe" as pedestrians in the streets of Albania; this is very high figure.

Most of the respondents (62.23%) feel "not at all" and "slightly safe" on the roads of Albania as drivers; which is high figure. Compared to pedestrian status this figure is 29.46% lower than in the case of pedestrians. So drivers feel safer than pedestrians.

A relatively high number of respondents (28.32%) have suffered an accident due to dangerous road conditions. This tells the major problems of the roads in Albania, as one of the important components of the road safety as well as for the responsibility of the road management entities.

The respondents estimated that the most threatening factor for road safety is the behavior of road users at 39.8%; poor condition of roads at 19.6%; lack of road signs to the extent of 17.8%; alcohol/drug use while traveling at 11%, low police presence at 6.5%, poor lighting at 4.5% and lack of vehicle maintenance at 0.8%. So, it is recommended that the main direction where more investment is to be made, in order to reduce the level of threat to road safety is to improve the behavior of road users, to improve road infrastructure, to regulate road signaling, to strengthen controls and penalizing the use of alcohol and drugs while traveling, increasing the efficiency of road police services, improving street lighting and automotive vehicle controls.

- There is a greater responsibility for road safety as a personal good and for speeding vehicles as a threat to it. This is due to the fact that 16.59% of the respondents have reduced their speed and 40.65% have maintained that speed while only 4.48% have increased their speed in the last year.

- For the majority of respondents (62.31%) little has been done to reduce the level of dangerousness in road traffic, while 25.71% of respondents are satisfied and think that much has been done in Albania to reduce the danger in traffic road.

For the majority of respondents (60.48%), the work of the traffic police is "successful" and "very successful". This indicates a relatively good level of public satisfaction with the work of the traffic police and its increasing compliance. However, it is recommended to intensify the preventive work of this structure, not only to persuade 20.5% of those who do not pronounce, but also to change the perception of 19% of others who rate its preventive work negatively.

Based on the respondents' responses, we can recommend the following as the most urgent measures to improve road safety: the campaigns for education and awareness raising of citizens; improving road signaling; improving

road surface conditions; strengthening public transport; increased fines for pedestrians; arrangement of parking spaces; improving street lighting; the frequent presence of police patrols on the streets; establishing an inter-institutional center for road safety management; increasing fines for drivers; improving the legal framework and improving roads for pedestrians and cyclists.

Most of the respondents (56.6%) increased the fines by giving little or no security to the road user, while the share of respondents who support this as a measure that can be considered relatively high (35.05%) provides security as a road user.

- For the majority of respondents (69.36%), road safety issues are of interest to the majority of citizens in the areas where they reside. To achieve road safety standards, it must be treated as a matter of safety and be pursued by aggressive policies.

About one-third of respondents (29.95%) are "very much in agreement" that anyone who causes an accident resulting in death should be charged with murder, while the majority (47.72%) are "slightly in agreement" with the idea. This idea will be followed by surveys that will take place in the coming years. Increasing support for this may foster the idea of legal changes in this area.

The majority of respondents (76.01%) have not at all or little confidence in taking concrete measures to increase road safety in the near future. It is therefore recommended to find ways and methods to increase the confidence of citizens that the measures being taken will affect the increase of road safety. This will also increase the role and responsibility of citizens, as important actors in the process of guaranteeing road safety in the country.

3. Comparison of findings and conclusions of road safety analyzes and assessments based on objective and subjective indicators

By comparing the findings and conclusions of the analysis and evaluation of road safety on the basis of objective indicators, as real data administered by police structures over the long term, from 1945 to 2018 and subjective indicators, as citizens' perceptions on road safety, the behavior of road users in Albania as well as their level of satisfaction and appreciation for the structures that manage road safety, we conclude that, there are general similarities in many findings and conclusions reached during safety analysis and evaluation of road safety, based on both objective and subjective indicators. This enables us, in addition to the specific recommendations given for each level of analysis, to formulate the following general recommendations.

4. Some recommendations

Based on the findings and conclusions reached after the analysis and evaluation of road safety on the basis of objective and subjective indicators, with the aim of reducing accidents and their consequences and increasing the road safety parameters, we can recommend the following:

1. Improving strategic road safety thinking and action, including and not only:

- The Road safety must be understood and valued as a public and personal good, an important part of public and national security, recognized and implemented as a fundamental human right.

- Road safety issues in Albania should continue to be strongly addressed as safety issues, which means that additional strategies and special measures will continue to be pursued.

- To do this, there's a need to conduct an in-depth analysis at the end of the deadlines of the National Road Safety Strategy, identify the emerging issues and develop a new road safety strategy for the years 2021-2030, with a 5 year action plan, with focus on enhancing road safety through strengthening national co-operation and co-ordination of work.

- The establishment of a national agency (inter-institutional center) for the management of road traffic in Albania should also serve this purpose.

- To invest in road safety in its two main components, proactive safety (accident prevention) with reactive safety (emergency recovery).

2. Improving work on preventing car accidents, including and not only:

- Raising the awareness, accountability and responsibility of drivers for compliance and enforcement of Road Code requirements and other acts in this field;

- Raising the awareness of the citizens as road users and co-responsible for the road safety in the country as well as focusing on the education of children with special programs in this field.

3. Road infrastructure improvements, as an important component of road safety, including and not only:

- continuous improvement of the existing road network in general and its hazardous areas, with the aim of minimizing and eliminating "black spots";

- designing and constructing new roads in accordance with EU directives and the best international standards regarding road safety requirements.

4. Increase the work performance of road traffic workers including, but not limited to:

- increasing the responsibility of road traffic workers to implement specific measures in high risk areas for car accidents with fatal consequences;

- their continuous training with the aim of increasing professionalism at work.

5. To improve the legal framework, including not only:

- improving and harmonizing the legal framework with that of the EU and using best practices, especially for issuing drivers licenses, strengthening penalties in this field, etc.

6. To improve citizens' perceptions of road safety, as well as their level of satisfaction with and evaluation of road safety management structures, including and not only:

- Organizing annual surveys of citizens' perceptions of road safety as accidents are perceived as the main threat to their safety;

- Organizing annual satisfaction level surveys and citizen assessments of the work of road safety management structures;

- use of measurement results as a measuring indicator to further improve the performance of relevant structures;

- Organizing work that in addition to measures to prevent and minimize automobile accidents, to work in parallel to improve their perceptions of road safety, because ultimately, safety is a matter of perception.

The 4th International Conference of the Road Safety Academy on the topic "Road Safety and Road Users in Albania" managed to unite academics, scientists, professionals and experts in the field of road safety and not only by sharing experiences, practices, scientific works and findings on all comprehensive aspects of the road safety field.

The conference fulfilled its purpose and objectives.

Translated from Albanian,

Msc. Gjon VORFI, Co-ordinator of the Conference

Scientific Researcher, Scientific Research Directorate, Security Academy

PROCEDURAL INTERCEPTION AND PREVENTIVE INTERCEPTION

- MSc. Besnik SHEHAJ

Abstract

According to the Criminal Procedure Code of the Republic of Albania, but not only, wiretapping is considered a tool of seeking evidence in a criminal process. But are there any cases where tapping itself is considered evidence, in each types of evidence can be considered, what is the value in compare with other evidences, how should it be administered in each case, etc., are questions not just subject of academically discussions, but often can be debates in the criminal proceeding. On the other hand, interception is also used as preventive interception, mainly by intelligence services. The question arises whether these types of wiretaps can be used as a tool of seeking evidence or as a legitimate test of the criminal process itself? We have tried to explain these dilemmas in the paper presented, by analyzing the content of the formal legal norms governing the institute of INTERCEPTION, by confronting them with other similar norms or concepts and legal norms expressed in international and other democratic legislation, in order to separate and clearly distinguish them during criminal proceedings or investigative activities, and when to use them, what to expect from their use, how effective they are and in which cases they can be most effective, if they need to improve some from standardized procedures, etc. This paper aims to serve as a contribution to the Albanian criminal procedural law literature on the subject mentioned, where the treatment of the wiretap needs to be expanded and deepened in terms of notion, concept, content, form and procedure, also due to brief time of recognition and legalization of use, - only after the 90s.

BANKING SECURITY AND ITS IMPACT ON PUBLIC SECURITY AND NATIONAL SECURITY OF THE COUNTRY

- PhD Bajram IBRAJ

Abstract

Business is the most important and the most fundamental service in financial institutions. The purpose of business is to provide new and quality products, as well as to serve customers, with the aim of securing profits. Whereas, security in financial and banking institutions is a service to the business and financial institution. Through security, business is created, enhanced, developed and improved. Security through the services and measures provided ensures a positive image and fair competition, withstands the difficulties created, the serious situations and criminal events, the protection of life, health, wealth, as well as the avoidance of loss and other costs, it has also become a positive factor for further business growth and profit generation. Attacks, thefts and robberies of banks and other financial institutions are considered to be serious criminal offenses and are associated with consequences on human lives, in banking institutions, in society and in country life. There for it is required that business, customer service, personnel services and the banking system need to be "secured" by creating institutionalized protection from all state and private operators. The security system in banks, and in state, public and private institutions must value European practices, because United Europe, in addition to many other political and social standards, justice, etc., 'awaits' us with uniform security standards and the protection of the banking system in order to guide security at European level and to do so requires finding ways and means of minimizing and preventing crime even in the banking system, where the concerns of this business affect far beyond the national level. This paper addresses issues such as: what is business, security, what is banking security, what is the meaning and role of banking security in the development of society and the country, what is public security, how does crime affect the banking system or banking industry in the lives of individuals, society and national security of the country. This paper, by answering the research question on how banking security affects public and national security in the country, seeks to argue and prove on one hand the important role that banking security has and its impact on public security and national security of the country, but also on the other hand, the indispensable and vital role that the state and its institutions have in assessing and taking full measures that

bank security is both public security and that bank security in particular cases threatens national security.

INVESTIGATION OF EVENTS IN CASE EXAMPLES OF VEHICLE FIRES

- MSc. Ergon BAÇE

Abstract

As part of the everyday life, vehicles represent not only the transport means for moving people from one place to another, but also they ensure to their owners a provisional shelter, a personal storage place and in the most negative part, they can be served as a means for a crime performing, or just be a criminal place. Fire, as in any other places, can destroy everything in vehicles, but its patterns give out a valuable information for the crime investigation. In this study, there are treated the fire effects in common, constituent components of a vehicle and the occurrences appearing after the fire in a vehicle. Concentrating in different examples by its mechanisms, the goal is to define the best and suitable manner to investigate a fire case in the vehicle in order to reach the final purpose, which is finding the truth.

COMMUNITY POLICING AND ITS IMPORTANCE IN PUBLIC SAFETY, A CHALLENGE OR DUTY OF THE STATE POLICE

- MSc. Qetësor GURRA,

MSc Jonida GURRA

Abstract

In this paper, issues such as the history of community policing in different parts of the world will be developed in a focused and detailed manner. Progress towards democratic policing is achieved when there is a shift from a control-oriented approach to a service-oriented approach and where the main interest of law enforcement remains focused on proactive crime prevention. The following will outline the duties of Community Policing Officers and Assistants - Specialists in Public Safety, Crime Prevention and Road Traffic. Particular attention will be given to what are the factors that Community Policing Officers and Community Policing Specialists are not recognized in the whole territory of the Republic of Albania as such. Special attention was paid to how complaints from Community Policing Officers should be handled. In conclusion, recommendations will be made regarding the qualities a Community Policing Officer (SPZ) should have.

ANALYSIS OF ALBANIAN LEGISLATION IN RELATION TO THE EU CHAPTER 24 "JUSTICE, FREEDOM, SECURITY"

- PhD candidate Gentiana BEKTASHI

Abstract

Albania applied for EU membership in April 2009 and in June 2014 received candidate status. Further, in June 2018, the European Council, through the Enlargement Resolution, confirmed the country's future as a member state of the European Union, once the conditions for accession are met. Also, the Stabilization and Association Agreement with the European Union, signed in 2006, which entered into force in 2009. In Article 70, obliges our country to approximate Albanian legislation with the EU acquis. To achieve this objective, the country must meet the most important criteria for the country to open accession negotiations, where consolidating progress in the rule of law, as one of the five key criteria, is one of the basic conditions for the dissemination of negotiations. Specifically, referring to Chapter 24, EU policies aim to preserve and further the European Union as an area of freedom, security and justice where member states implement the growing framework of common rules. This paper will reflect Albania's progress in the area of freedom, security and justice, against these obligations, including the legal and administrative ones, and the mechanisms needed to implement it, to demonstrate its level of harmonization with the acquis, in issues of the police cooperation, the fight against organized crime, the war on drugs, the fight against terrorism, border control, migration, asylum, visas, judicial cooperation in criminal and civil matters.

YOUTH DETENTION CENTER IN ALBANIA, IN VIEW OF THE "THE YOUTH CRIMINAL JUSTICE CODE"

- MSc. Përparim SENJA

Abstract

The opening of Albanian society to the West, and in particular, to Europe with the idea of democratic movements to transform "Albania like all the Europe", brought about radical changes in every area of economic and social activity. Significant reforms and changes were also made in the field of juvenile justice. Changes were made to the legal framework, the most important of which was the package of amendments to the constitutional provisions, provisions on the rights and fundamental freedoms of citizens and ratification of the UN Convention on the Rights of the Child on 27 February. 1992. We will see the main directions of reforms step by step in this article. This study briefly analyzes the state of the penitentiary system before the 1990s, the changes that followed the first years of democracy in the field of legislation and the fundamental rights and freedoms of minors, and in particular the general situation of minors in the penitentiary system, in accordance with and pursuant to the The Youth Criminal Justice Code, Law no. 37/2017.

THE ECOLOGICAL APPROACH AS A PREVENTIVE TOOL TO CYBER-BULLYING IN ALBANIA

- PhD Valbona HABI (SAUKU)

PhD Silva IBRAHIMI

MSc Psychologist, Klodjana GJONPALAJ

Abstract

The main objective of the present study is of an exploratory-analytical character in order to get an updated and realistic frame on the most common forms of cyber bullying, the ways and severity that this phenomena manifests in our social contexts. The method used in the present study is a mixed one with data collected through quantitative questioning of the adapted cyberbullying instrument as the Victimization and Cyberbullying Scale of Florence (FBVS) and qualitative analysis. Statistical and qualitative testing responses were administered to a population of 300 respondents, of which 145 (48.3%) were males and 155 (51.6%) females aged 12-17 years. The results of the statistical analysis were performed through Test F and the psychometric data of linear regression and variances. It was revealed a strong positive correlation between age and cyber aggression as a result of cyber-bullying actions toward others (0.960) and Factor 2. In conclusion, the results of the study reinforced the significance of the social environment of reference as a protector of cyber-bullying, turning attention to the effectiveness of the macro- and micro-contextual monitoring system in the Albanian society of the XXIst century.

POLICE-FORENSIC PROFILE AS A NEED OF REDUCING THE DEGREE OF JUVENILE ANTISOCIAL BEHAVIOR

- Prof. Assoc. Lindita DURMISHI

PhD Silva IBRAHIMI

PhD Ervin IBRAHIMI

Abstract

There are many issues that the antisocial behavior reveals for the forensic-police sciences in general and juvenile criminology in particular. Based on the professional contexts and theoretical approaches that are also associated in the present study, it is aimed to replicate a theoretical-strategic model that allows for an in-depth exploration and suggests a structured prophylactic model. The ambiguity of the construct of "antisocial behavior" and its complex manifestations throughout the childhood and adolescent life cycle create some overlapping structures of aggressive, violent behavior, extreme deviancy and co-morbidity with criminogenic behavior. This research study aims to present different typologies of antisocial behavior and to analyze the antisocial-criminal behavior of juveniles from 12-18 years old in a population of 3000 students in Albania. A synthesis of psychosocial risk factors associated with the antisocial behavior and criminogenic profile will also be reflected. The methodology used in the present research is a mixed one, with the utility of the instruments of the "Individual and Social Risk Inventory" (ISDS) and the "International Self-report Delinquency Study 2" (ISDS-2). The obtained results revealed that 62% or 1860 of juvenile subjects were characterized by a similar line of antisocial behavior and of the criminogenic lifestyle. This result served as a constructive platform for the development of the antisocial prototype profile and the implementation of protection and prophylaxis strategies against risky behavior and extreme deviancy. These two important sub-structures need to be emphasized and strengthened in the new macro-policies of the upcoming forensic justice bodies and in the micro-policies within the structures of juvenile defense in the State Police.

CHALLENGES OF THE CIVIL EMERGENCY MANAGEMENT SYSTEM IN ALBANIA

- Associate Professor Bejtush GASHI

Earthquake as a natural disaster is an unexpected and hardly foreseeable event, but if it occurs it causes great material damages as well as victims in humans. They have historically been and are part of the development of social processes, where their types and dates describe stages of development, while their impact is reflected in cultural change as well as in social development processes. Entire generations of mankind have had to endure and suffer its consequences, but also to recover from them and continue their lives. Although mankind has been tempered to a degree to cope with the problems that come from these calamities, they have neither disappeared nor been reduced. The Balkan region is located in a relatively high area of seismic activity. Based on historical data from 1508 to 1900, only in the aftermath of earthquakes, 20 592 people lost their lives in this region, while from 1905 - 1999 5089 people lost their lives. In a number of countries at the present time earthquakes with magnitude 6.4 degree, Richter Scale, are passed through successfully without causing destruction in building neither victims, so the question arises: How is it possible that an earthquake with a magnitude of 6.4 Richter scale, causes a tragedy of these dimensions?

POLITICAL GROUPS AND FEATURES OF ALBANIAN RESISTANCE AGAINST ITALIAN OCCUPATION (1942-1943)

- Associate Professor Sonila BOÇI

Abstract

The article deals with some issues regarding the stage of Albanian organized resistance against the Italian invaders.

It analyzes the Albanian Communist Party's difficulties and the challenges to organize its inner structures; to gain the support of different groups of Albanians society and to find a way to unify the majority of Albanians into a national liberation front against the invaders. In this process, communist chiefs pursued the Comintern directives and Yugoslav model that were provided to them by the Yugoslav emissaries. Balli Kombëtar (National Front) is the other organization taken into consideration in this article. The program of the organization, its composition and all the challenges Balli has to cope with are broadly analyzed.

Relations between the Fronti Nacionalçlirimtar (National Liberation Front) and Balli Kombëtar occupied a large place in the paper. The main efforts of these organizations were to ensure the Albanians support for their own political purposes. In this process, both sides have their advantages and disadvantages. Resistance against the invaders was one of the topics of the program that should bring together both organizations, but in reality the situation was more complex. Both groups agreed to be engaged in the resistance against invaders. However, there were differences about forms and methods for such a resistance. In spring 1943, the National Liberation Front and National Front reached an agreement on mutual cooperation at local level. These agreements resulted nothing but problematic. Both organization lacked trust. They both sought to gain control by undermining the other. The article treats the relationship between Fronti Nacionalçlirimtar dhe Balli Kombëtar as a process, trying to analyze the reasons why these rival organizations were transformed into sworn enemies.

THE 'CANON OF JURY', AN IMPORTANT ACT FOR THE ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF THE ALBANIAN JUDICIAL SYSTEM

- PhD Xhavit SHALA

On May 23, 1913, the government which was established after the Assembly of Vlora, adopted the 'Canon of Jury', which was prepared since on May 13, 1913, by the Minister of Justice of that time, Mr. Petro Poga. The drafting and adoption of this document constituted an important step towards the establishment of the criminal justice of the new Albanian state. 'Canon of Jury', intended law & order enforcement and to fight crime through their investigation and trial according to the law. In a way, this legal act led to the establishment of the Albanian criminal justice procedure. It included the notion of guilt (offenses) and dividing it into three categories according to the Western model: damages, offenses (delikte) and ugly faults (crimes). According to this legal act, "Any work that violates the human rights by harming and detaining their life, liberty, and possessions is to be blamed". The crimes are forbidden by the government, which is obliged to preserve the life, liberty and property of every human being. Any guilty person is convicted under the Canon of punishment. There are three types of faults: harmful, difficult and ugly. This document also specifies the degrees of the judiciary that will judge the offenses according to their categorization. "Harmful and difficult will be tried in separate courts. The ugly faults will be judged after the customs of Albania by the council of older who had to sworn and therefore they would represent and also named as the 'the jury'. For the regulation of the election process and the judgment process, was established the 'Canon of Jury'. In addition to the criminal justice system, the 'Canon of Jury' constitutes an important act for the organization and functioning of the Albanian judicial system.

"Policimi dhe siguria",
rev. shkenc.
nr. 17, nëntor 2019,
ISSN 2413-1334.
Botues: Akademia e Sigurisë,
Policia e Shtetit, RSH
Përmasa: 160X240 mm

ISSN 2413-1334
AKADEMIA E SIGURISË

2 413 1 334000 3

POLICIMI DHE SIGURIA

NËNTOR 2019

AKADEMIA E SIGURISË

Qendra Kërkimore Shkencore
Rruga e Elbasanit, Sauk, Tiranë

NR

17